M. TULLII

CICERONIS

OPERUM OMNIUM

VOL V.

ORATIONUM

VOL. II.

EX EDITIONE J. OLIVETI.

GLASGUAE,
IN AEDIBUS ACADEMICIS
EXCUDEBANT ROB. ET AND. FOULIS
ACADEMIAE TYPOGRAPHI
MDCC XLIX.

103 a 7

VOL. V.

VII. ACCUSATIONIS IN C. VERREM LIBER II. DE JURISDICTIONE SICILIENSI. pag. 347

VIII. ACCUSATIONIS IN C. VERREM LIBER III. DE FRUMENTO. 475

IX. ACTIONIS II. IN C. VERREM LIBER IV. DE SIGNIS. 643

ACCUSATIONIS IN C. VERREM,

LIBER SECUNDUS.

DE JURISDICTIONE SICILIENSI.

ORATIO VII.

MULTA mihi neceſſario, Judices, praetermittenda ſunt, ut poſſim aliquando de iis rebus, quae meae fidei commiſſae ſunt, dicere. recepi enim cauſam Siciliae. ea me ad hoc negotium provincia attraxit. ego tamen hoc onere ſuſcepto, et recepta cauſa Sicilienſi, amplexus animo ſum aliquanto amplius. ſuſcepi enim cauſam totius ordinis: ſuſcepi cauſam populi Romani, quod putabam tum denique recte judicari poſſe, ſi non modo reus improbus adduceretur, ſed etiam diligens et firmus accuſator ad judicium veniret. quo mihi maturius ad-

Siciliae cauſam veniendum eſt, relictis caeteris ejus furtis ac flagitiis, ut et viribus quam integerrimis agere, et ad dicendum temporis ſatis habere poſſim. atque adeo, antequam de incommodis Siciliae dico, pauca mihi videntur eſſe de provinciae dignitate, vetuſtate, utilitate dicenda. nam cum omnium ſociorum, provinciarumque rationem diligenter habere debetis, tum praecipue Siciliae, Judices, plurimis juſtiſſimiſque de cauſis: primum quod omnium nationum exterarum princeps Sicilia ſe ad amicitiam, fidemque populi Romani applicuit: prima omnium, id quod ornamentum imperii eſt, provincia eſt appellata: prima docuit majores noſtros, quam praeclarum eſſet exteris gentibus imperare: ſola fuit ea fide benevolentiaque erga populum Romanum, ut civitates ejus inſulae, quae ſemel in amicitiam noſtram veniſſent, nunquam poſtea deficerent: pleraeque autem, et maxime illuſtres, in amicitia perpetuo manerent. itaque majoribus noſtris in Africam ex hac provincia gradus imperii factus eſt. neque enim tam facile opes Carthaginis tantae

concidiſſent, niſi illud et rei frumentariae ſubſidium, et receptaculum claſſibus noſtris pateret. Quare P. Africanus, Carthagine deleta, Siculorum urbes, ſignis, monumentiſque pulcherrimis exornavit: ut, quos victoria populi Romani maxime laetari arbitrabatur, apud eos monumenta victoriae plurima collocaret. denique ille ipſe M. Marcellus, cujus in Sicilia virtutem hoſtes, miſericordiam victi, fidem caeteri Siculi perſpexerunt, non ſolum ſociis in eo bello conſuluit, verum etiam ſuperatis hoſtibus temperavit. urbem pulcherrimam, Syracuſas, quae cum manu munitiſſima eſſet, tum loci natura, terra ac mari claudebatur, cum vi conſilioque cepiſſet, non ſolum incolumem paſſus eſt eſſe, ſed ita reliquit ornatam, ut eſſet idem monumentum victoriae, manſuetudinis, continentiae: cum homines viderent, et quid expugnaſſet, et quibus peperciſſet, et quae reliquiſſet. tantum ille honorem Siciliae habendum putavit, ut ne hoſtium quidem urbem ex ſociorum inſula tollendam arbitraretur. itaque ad omnes res Sicilia provincia ſemper uſi ſumus, ut, quidquid

ex ſeſe poſſet efferre, id non apud eos naſci, ſed domi noſtrae conditum putaremus. quando illa frumentum, quod deberet, non ad diem dedit? quando id, quod opus eſſe putaret, non ultro pollicita eſt? quando id, quod imperaretur, recuſavit? itaque ille M. Cato Sapiens cellam penariam reipublicae noſtrae, nutricem plebis Romanae, Siciliam nominavit. nos vero experti ſumus, Italico maximo difficillimoque bello, Siciliam nobis non pro penaria cella, ſed pro aerario illo majorum vetere, ac referto fuiſſe. nam ſine ullo ſumptu noſtro, coriis, tunicis, frumentoque ſuppeditato, maximos exercitus noſtros veſtivit, aluit, armavit. Quid illa, quae forſitan ne ſentimus quidem, Judices, quanta ſunt? quod multis locupletioribus civibus utimur; quod habent propinquam, fidelem, fructuoſamque provinciam, quo facile excurrant; ubi libenter negotium gerant; quos illa partim mercibus ſuppeditandis, cum quaeſtu compendioque dimittit: partim retinet, ut arare, ut paſcere, ut negotiari libeat, ut denique ſedes ac domicilium collocare. quod commodum non mediocre po-

puli Romani est; tantum civium Romanorum numerum, tam prope ab domo, tam bonis, fructuosisque rebus detineri. et quoniam quasi quaedam praedia populi Romani sunt, vectigalia nostra, atque provinciae: quemadmodum propinquis vos vestris praediis maxime delectamini, sic populo Romano jucunda suburbanitas est hujusce provinciae. jam vero hominum ipsorum, Judices, ea patientia, virtus, frugalitasque est, ut proxime ad nostram disciplinam illam veterem, non ad hanc, quae nunc increbruit, videantur accedere. nihil caeterorum simile Graecorum, nulla desidia, nulla luxuria: contra summus labor in publicis privatisque rebus, summa parsimonia, summa diligentia. sic porro nostros homines diligunt, ut his solis, neque publicanus, neque negotiator odio sit. magistratuum autem nostrorum injurias ita multorum tulerunt, ut nunquam ante hoc tempus ad aram legum, praesidiumque vestrum, publico consilio confugerint. tametsi et illum annum pertulerant, qui sic eos afflixerat, ut salvi esse non possent, nisi C. Marcellus quasi aliquo fato veniisset, ut bis ex eadem fa-

milia salus Siciliae constitueretur, et postea M. Antonii infinitum illud imperium senserant. sic a majoribus suis acceperant, tanta populi Romani in Siculos esse beneficia, ut etiam injurias nostrorum hominum perferendas putarent. in neminem civitates ante hunc testimonium publice dixerunt. hunc denique ipsum pertulissent, si humano modo, si usitato more, si denique uno aliquo in genere peccasset. sed cum perferre non possent luxuriem, crudelitatem, avaritiam, superbiam: cum omnia sua commoda, jura, beneficia senatus populique Romani, unius scelere ac libidine perdidissent: hoc statuerunt, aut istius injurias per vos ulciscì et persequi; aut, si vobis indigni essent visi, quibus opem auxiliumque ferretis, urbes ac sedes suas relinquere, quandoquidem agros jam ante istius injuriis exagitati reliquissent. Hoc consilio a L. Metello legationes universae petiverunt, ut quam primum isti succederet. hoc animo toties apud patronos de suis miseriis deplorarunt. hoc commoti dolore, postulata consulibus, quae non postulata, sed in istum crimina viderentur

esse, ediderunt. fecerunt etiam, ut me, cujus fidem continentiamque cognoverant, prope de vitae meae statu, dolore ac lacrymis suis deducerent, ut ego istum accusarem: a quo mea longissime ratio, voluntasque abhorrebat. quanquam in hac causa multo plures partes mihi defensionis, quam accusationis suscepisse videor. postremo homines ex tota provincia nobilissimi, primique, publice privatimque venerunt. gravissima atque honestissima quaeque civitas vehementissime suas injurias persecuta est. at quemadmodum, Judices, venerunt? videor enim mihi liberius apud vos jam pro Siculis loqui debere, quam forsitan ipsi velint. saluti enim eorum potius consulam, quam voluntati. ecquem existimatis unquam ulla in provincia reum absentem contra inquisitionem accusatoris, tantis opibus, tanta cupiditate esse defensum? quaestores utriusque provinciae, qui isto praetore fuerant, cum fascibus mihi praesto fuerunt. hi porro, qui successerunt, vehementer istius cupidi, liberaliter ex istius cibariis tractati, non minus acres contra me fuerunt. videte,

quid potuerit, qui quatuor in una provincia quaestores, studiosissimos defensores, propugnatoresque habuerit: praetorem vero, cohortemque totam sic studiosam, ut facile appareret, non tam illis Siciliam, quam inanem offenderant, quam Verrem ipsum, qui plenus discesserat, provinciam fuisse. minari Siculis, si decrevissent legationes, quae contra istum dicerent: minari, si qui essent profecti: aliis, si laudarent, benignissime promittere: gravissimos privatarum rerum testes, quibus nos praesentibus denuntiavimus, eos vi custodiisque retinere. Quae cum omnia facta sint, tamen unam solam scitote esse civitatem Mamertinam, quae publice legatos, qui istum laudarent, miserit. ejus autem legationis principem, civitatis nobilissimum, C. Heium, juratum dicere audistis: isti navem onerariam maximam Messanae esse, publice coactis operis, aedificatam. idemque Mamertinorum legatus, istius laudator, non solum istum bona sua, verum etiam sacra, deosque Penates a majoribus traditos, ex aedibus suis eripuisse dixit. praeclara laudatio, cum du-

abus in rebus legatorum una opera consumitur, in laudando, atque in repetendo. atque ea ipsa civitas qua ratione illi amica sit, dicetur certo loco. reperietis enim, quae causae benevolentiae sint Mamertinis erga istum, eas ipsas causas satis justas esse damnationis. alia civitas nulla, Judices, publico consilio laudat. vis illa summi imperii tantum potuit apud perpaucos homines, non civitates, ut aut leviſſimi quidam ex miserrimis, desertiſſimisque oppidis invenirentur, qui injussu populi ac senatus proficiscerentur: aut ii, qui contra istum legati decreti erant, et testimonium publicum, ac mandata acceperant, vi ac metu retinerentur. quod ego in paucis tamen usuveniſſe non moleste fero, quo reliquae, tot et tantae, et tam graves civitates, tota denique Sicilia plus auctoritatis apud vos haberet, cum videretis nulla vi retineri, nullo periculo prohiberi potuiſſe, quominus experirentur, ecquid apud vos querimoniae valerent antiquiſſimorum, fideliſſimorumque sociorum. nam, quod fortasse nonnemo vestrûm audierit, istum a Syracusanis publice laudari: id tametsi

priore actione ex Hyraclii Syracusani testimonio, cujusmodi esset, cognovistis; tamen vobis alio loco, ut se tota res habeat, quod ad eam civitatem attinet, demonstrabitur. intelligetis enim, nullis hominibus quemquam tanto odio, quanto istum Syracusanis, et esse, et fuisse. At enim istum soli Siculi persequuntur: cives Romani, qui in Sicilia negotiantur, defendunt, diligunt, salvum esse cupiunt. primum, si ita esset, tamen vos in hac quaestione de pecuniis repetundis, quae sociorum causa constituta est, lege judicioque sociali, sociorum querimonias audire oporteret. sed intelligere potuistis priore actione cives Romanos ex Sicilia plurimos, honestissimos, maximis de rebus, et quas ipsi accepissent injurias, et quas scirent aliis esse factas, pro testimonio dicere. ego hoc, quod intelligo, Judices, sic confirmo: videor mihi gratum feciſſe Siculis, quod eorum injurias meo labore, inimicitias periculo sim persecutus. non minus hoc gratum me nostris civibus intelligo feciſſe: qui hoc existimant, juris, libertatis, rerum, fortunarumque suarum salutem in istius damna-

tione consistere. quapropter de istius praetura Siciliensi non recuso, quin ita me audiatis, ut, si cuiquam generi hominum sive Siculorum, sive nostrorum civium; si cuiquam ordini, sive aratorum, sive pecuariorum, sive mercatorum probatus sit: si non horum omnium communis hostis, praedoque fuerit: si cuiquam denique ulla in re unquam temperaverit: ut vos quoque ei temperetis. qui simulatque ei sorte provincia Sicilia obvenit, statim Romae, et ad urbem, antequam proficisceretur, quaerere ipse secum, et agitare cum suis coepit, quibusnam rebus in ea provincia maximam uno anno pecuniam facere posset. nolebat in agendo discere, (tametsi non provinciae rudis erat, et tiro) sed in Siciliam paratus ad praedam, meditatusque venire cupiebat. ô praeclare conjectum a vulgo in illam provinciam omen communis famae, atque sermonis! cum ex nomine istius, quid in provincia facturus esset, perridicule homines augurabantur. etenim quis dubitare posset, cum istius in quaestura fugam et furtum recognosceret: cum in legatione oppidorum, fanorumque spoliationes cogi-

taret: cum videret in foro latrocinia praeturae: qualis iste in quarto actu improbitatis futurus esset? Atque ut intelligatis, eum Romae quaesisse non modo genera furandi, sed etiam nomina, certissimum accipite argumentum, quo facilius de singulari ejus impudentia existimare possitis. quo die Siciliam tetigit, (videte, satisne paratus ex illo omine urbano, ad everrendam provinciam venerit) statim Messana literas Halesam mittit: quas ego istum in Italia scripsisse arbitror. nam simulatque e navi egressus est, dedit operam, ut Halesinus ad se Dio continuo veniret: se de hereditate velle cognoscere, quae ejus filio a propinquo homine Apollodoro Laphirone venisset. ea erat, Judices, pergrandis pecunia. hic est Dio, Judices, nunc beneficio Q. Metelli civis Romanus factus: de quo, multis viris primariis testibus, multorumque tabulis vobis priore actione satisfactum est, H-S undecies numeratum esse, ut eam causam, in qua ne tenuissima quidem dubitatio posset esse, isto cognoscente obtineret: praeterea greges nobilissimarum equarum abactos: argenti, vestisque stragulae

domi quod fuerit, esse direptum. ita H-S undecies Q. Dionem, quod hereditas ei obvenisset, nullam aliam ob causam, perdidisse. quid? haec hereditas quo praetore Dionis filio venerat? eodem, quo Anniae, P. Annii senatoris filiae; eodem, quo M. Liguri senatori; C. Sacerdote praetore. quid? tum nemo molestus Dioni fuerat? non plus quam Liguri, Sacerdote praetore. quid? ad Verrem quis detulit? nemo: nisi forte existimatis ei quadruplatores ad fretum praesto fuisse. Ad urbem cum esset, audivit, Dioni cuidam Siculo permagnam venisse hereditatem: heredem statuas jussum esse in foro ponere: nisi posuisset, Veneri Erycinae esse multatum. tametsi positae essent ex testamento: putabat tamen, quoniam Veneris nomen esset, causam pecuniae se reperturum. itaque apponit, qui petat Veneri Erycinae illam hereditatem. non enim quaestor petit (ut est consuetudo) is, qui Erycinum montem obtinebat: petit Naevius Turpio quidam, istius excursor et emissarius, homo omnium, ex illo conventu, quadruplatorum deterrimus, C. Sacerdote praetore condemnatus injuriarum. et-

enim erat ejusmodi causa, ut ipse praetor, cum quaereret calumniatorem, paulo tamen considerationem reperire non posset. hunc hominem Veneri absolvit: sibi condemnat. maluit videlicet homines peccare, quam deos: se potius a Dione, quod non licebat, quam Venerem, quod non debebatur, auferre. quid ego hic nunc Sex. Pompeii Chlori testimonium recitem, qui causam egit Dionis? qui omnibus rebus interfuit? hominis honestissimi, tametsi civis Romanus virtutis causa jamdiu est, tamen omnium Siculorum primi ac nobilissimi. quid ipsius Q. Caecilii Dionis, hominis probatissimi, ac pudentissimi? quid L. Vetecilii Liguris, T. Manlii, L. Caleni? quorum omnium testimoniis de hac Dionis pecunia confirmatum est. dixit hoc idem M. Lucullus, se de his Dionis incommodis pro hospitio, quod sibi cum eo esset, jam ante cognôsse. quid? Lucullus, qui tum in Macedonia fuit, melius haec cognovit, quam tu, Hortensi, qui Romae fuisti? ad quem Dio confugit? qui de Dionis injuriis gravissime per literas cum Verre questus es? nova tibi haec sunt, et inopinata?

nunc primum hoc aures tuae crimen accipiunt? nihil ex Dione, nihil ex socru tua, foemina primaria, Servilia, vetere Dionis hospita, audisti? nonne multa mei testes, quae tu scis, nesciunt? nonne te mihi testem in hoc crimine eripuit non istius innocentia, sed legis exceptio? TESTIMONIA M. LUCULLI, CHLORI, DIONIS. Satisne vobis magnam pecuniam Venerius homo, qui e Chelidonis sinu in provinciam profectus esset, Veneris nomine quaesisse videtur? accipite aliam in minore pecunia non minus impudentem calumniam. Sosippus et Epicrates, fratres sunt Agyrinenses. horum pater abhinc duo et xx annos est mortuus: in cujus testamento, quodam loco, si commissum quid esset, multa erat Veneri. ipso xx anno, cum tot interea praetores, tot quaestores, tot calumniatores in provincia fuissent, hereditas ab his Veneris nomine petita non est. causam Verres cognoscit. pecuniam per Volcatium accipit, fere ad H-S cccc millia ab duobus fratribus. multorum testimonia audistis antea. vicerunt Agyrinenses fratres, ita ut egentes inanesque dis-

cederent. At enim ad Verrem pecu- 10
nia iſta non pervenit. quae eſt iſta defenſio? utrum aſſeveratur in hoc, an tentatur? mihi enim nova res eſt. Verres calumniatores apponebat: Verres adeſſe jubebat: Verres cognoſcebat: Verres judicabat: pecuniae maximae dabantur: qui dabant, cauſas obtinebant: tu mihi ita defendas? non eſt iſta Verri numerata pecunia. adjuvo te: mei quoque teſtes idem dicunt: Volcatio dicunt ſeſe dediſſe. quae vis erat in Volcatio tanta, ut H-S cccc millia a duobus hominibus auferret? et quis Volcatio, ſi ſua ſponte veniſſet, unam libellam dediſſet? veniat nunc: experiatur: tecto recipiet nemo. at ego amplius dico, H-S quadringenties accepiſſe te arguo contra leges: nego tibi ipſi ullum nummum eſſe numeratum: ſed cum ob tua decreta, ob imperata, ob judicata, pecuniae dabantur, non erat quaerendum, cujus manu numerarentur, ſed cujus injuria cogerentur. comites illi tui delecti, manus erant tuae. praefecti, ſcribae, medici, accenſi, haruſpices, praecones, erant manus tuae. ut quiſque te maxime cogna-

tione, affinitate, neceſſitudine aliqua attingebat, ita maxime manus tua putabatur. cohors tota illa tua, quae plus mali Siciliae dedit, quam ſi centum cohortes fugitivorum fuiſſent, tua manus ſine controverſia fuit. quidquid ab horum quopiam captum eſt, id non modo tibi datum, ſed tua manu numeratum judicari neceſſe eſt. nam, ſi hanc defenſionem probabitis, 'non accepit ipſe:' licet omnia de pecuniis repetundis judicia tollatis. nemo unquam tam reus, tam nocens adducetur, qui iſta defenſione non poſſit uti. etenim cum Verres utatur; quis erit unquam poſthac reus tam perditus, qui non ad Q. Mucii innocentiam referatur, ſi cum iſto conferatur? neque nunc tam mihi iſti Verrem defendere videntur, quam in Verre defenſionis tentare rationem. qua de re, Judices, vobis magnopere providendum eſt. pertinet hoc ad ſummam reipublicae, et ad exiſtimationem ordinis, ſalutemque ſociorum. ſi enim innocentes exiſtimari volumus, non ſolum nos abſtinentes, ſed etiam noſtros comites praeſtare debemus. Primum omnium opera danda eſt, ut eos nobiſ-

cum ducamus, qui noſtrae famae, capitique conſulant. deinde ſi in hominibus eligendis nos ſpes amicitiae fefellerit, ut vindicemus: miſſos faciamus: ſemper ita vivamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur. Africani eſt hoc, hominis liberaliſſimi. veruntamen ea liberalitas eſt probanda, quae ſine periculo exiſtimationis eſt, ut in illo fuit. cum ab eo quidam vetus aſſectator, et ex numero amicorum, non impetraret, uti ſe praefectum in Africam duceret, et id ferret moleſte: ‘ noli, inquit, mirari, ſi tu a me ‘ hoc non impetras. ego jam pridem ab ‘ eo, cui meam exiſtimationem caram fo‘ re arbitror, peto, ut mecum praefectus ‘ proficiſcatur: et adhuc impetrare non ‘ poſſum.’ etenim re vera multo magis eſt petendum ab hominibus, ſi ſalvi et honeſti eſſe volumus, ut eant nobiſcum in provinciam, quam hoc illis in beneficii loco deferendum. ſed tu, cum et tuos amicos in provinciam, quaſi in praedam, invitabas, et cum illis, ac per eos praedabare, et eos in concione annulis aureis donabas; non ſtatuebas, tibi non ſolum de te, ſed etiam de illorum factis

rationem esse reddendam? cum hos sibi quaestus constituisset magnos atque uberes, ex his causis, quas ipse instituerat in consilio, hoc est, cum sua cohorte, cognoscere: tum infinitum genus invenerat ad innumerabilem pecuniam corripien-
12 dam. Dubium nemini est, quin omnes omnium pecuniae positae sint in eorum potestate, qui judicia dant, et eorum, qui judicant: quin nemo nostrûm possit aedes suas, nemo fundum, nemo bona patria obtinere, si, cum haec a quopiam vestrûm petita sint, praetor improbus, cui nemo intercedere possit, det quem velit judicem: judex nequam et levis, quod praetor jusserit, judicet. si vero illud quoque accedet, ut in ea verba praetor judicium det, ut vel Octavius Balbus judex, homo, et juris, et officii peritissimus, non possit aliter judicare. sit ejusmodi, ‘ L. ‘ Octavius judex esto. si paret, fundum ‘ Capenatem, quo de agitur, ex jure Qui- ‘ ritium P. Servilii esse, neque is fundus ‘ Q. Catulo restituetur: ’ non necesse erit L. Octavio judici cogere P. Servilium Q. Catulo fundum restituere, aut condemnare eum, quem non oporteat? ejus-

demmodi totum jus praetorium, ejuſdemmodi omnis res judiciaria fuit in Sicilia per triennium, Verre praetore. decreta ejuſmodi: ‘ ſi non accipit quod te de-
‘ bere dicis, accuſes: ſi petitur, ducas.’ C. Fuficium duci juſſit petitorem, L. Suetium, L. Racilium. judicia hujuſmodi: ‘ qui cives Romani erant, ſi Siculi eſſent,
‘ tum ſi eorum legibus dare oporteret.
‘ qui Siculi ſi cives Romani eſſent.’ verum, ut totum genus complectamini judiciorum: prius jura Siculorum, deinde iſtius inſtituta cognoſcite. Siculi hoc jure ſunt, ut, quod civis cum cive agat, domi certet ſuis legibus: quod Siculus cum Siculo non ejuſdem civitatis, ut de eo praetor Judices ex P. Rupilii decreto, quod is de decem legatorum ſententia ſtatuit, quam legem illi Rupiliam vocant, ſortiatur. quod privatus a populo petit, aut populus a privato: ſenatus ex aliqua civitate, qui judicet, datur, cum alternae civitates rejectae ſunt. quod civis Romanus a Siculo petit, Siculus judex datur. quod Siculus a cive Romano, civis Romanus datur. caeterarum rerum ſelecti judices, civium Romanorum ex

conventu proponi ſolent. inter aratores et decumanos, lege frumentaria, quam Hieronicam appellant, judicia fiunt. haec omnia iſto praetore non modo perturbata, ſed plane et Siculis, et civibus Romanis erepta ſunt: primum ſuae leges; quod civis cum cive ageret, aut eum judicem, quem commodum erat, praeconem, haruſpicem, medicum ſuum dabat: aut, ſi legibus erat judicium conſtitutum, et ad civem ſuum judicem venerant, libere civi judicare non licebat. edictum enim hominis cognoſcite, quo edicto omnia judicia redegerat in ſuam poteſtatem: 'ſi 'qui perperam judicaſſet, ſe cogniturum: 'cum cognoſcet, animadverſurum.' idque cum faciebat, nemo dubitabat, quin, cum judex alium de ſuo judicio putet judicaturum, ſeque in eo capitis periculum aditurum, voluntatem ſpectet ejus, quem ſtatim de capite ſuo putet judicaturum. ſelecti e conventu, aut propoſiti ex negotiatoribus judices, nulli. haec copia, quam dico, judicum, cohors non Q. Scaevolae, qui tamen de cohorte ſua dare non ſolebat; ſed C. Verris. cujuſmodi cohortem putatis hoc principe fuiſſe? ſicuti

videtis edictum: ‘ si quid perperam judi-
‘ carit senatus.’ eum quoque ostendam, si quando sit datus, coactu istius, quod non senserit, judicasse. ex lege Rupilia sortitio nulla, nisi cum nihil intererat istius. lege Hieronica judicia plurimarum controversiarum, sublata uno nomine omnia: de conventu, ac negotiatoribus nulli judices. quantam potestatem habuerit, videtis: quas res gesserit, cognoscite. Heraclius est Hieronis filius, Syracusanus, homo in primis, domi suae nobilis, et ante hunc praetorem vel pecuniosissimus Syracusanorum: nunc nulla alia calamitate, nisi istius avaritia, atque injuria, pauperrimus. huic hereditas facile ad H-S tricies venit testamento propinqui sui, Heraclii: plena domus caelati argenti optimi, multaeque stragulae vestis, pretiosissimorumque mancipiorum: quibus in rebus istius cupiditates, et insanias quis ignorat? erat in sermone res, magnam Heraclio pecuniam venisse: non solum Heraclium divitem, sed etiam ornatum supellectili, argento, veste, mancipiis futurum. audit haec etiam Verres: et primo, illo suo leviore artificio Hera-

clium aggredi conatur, ut eum roget inſpicienda, quae non reddat. deinde a quibuſdam Syracuſanis admonetur: hi autem quidam erant affines iſtius, quorum iſte uxores nunquam alienas exiſtimavit, Cleomenes, et Aeſchrio: qui quantum apud iſtum, et quam turpi de cauſa potuerint, ex reliquis criminibus intelligetis. hi, ut dico, hominem admonent, rem eſſe praeclaram, refertam omnibus rebus: ipſum autem Heraclium hominem eſſe majorem natu, non promptiſſimum: et eum praeter Marcellos, patronum, quem jure ſuo adire, aut appellare poſſet, habere neminem: eſſe in eo teſtamento, quo ille heres eſſet, ſcriptum, ut ſtatuas in palaeſtra deberet ponere. faciemus, ut palaeſtritae negent ex teſtamento eſſe poſitas: petant hereditatem, quod eam palaeſtrae commiſſam eſſe dicant. placuit ratio Verri. nam hoc animo providebat, cum tanta hereditas in controverſiam veniſſet, judicioque peteretur, fieri non poſſe, ut ſine praeda ipſe diſcederet. approbat conſilium: auctor eſt, ut quam primum agere incipiant, hominemque id aetatis, minime litigioſum, quam tumul-

tuoſiſſime adoriantur. ſcribitur Heraclio dica. Primo mirantur omnes improbitatem calumniae: deinde qui iſtum noſſent, partim ſuſpicabantur, partim plane videbant, adjectum eſſe oculum hereditati. interea dies advenit, quo die ſeſe ex inſtituto, ac lege Rupilia, dicas ſortiturum Syracuſis iſte edixerat: paratus ad hanc dicam ſortiendam venerat. tum eum docet Heraclius, non poſſe eo die ſortiri, quod lex Rupilia vetaret diebus xxx ſortiri dicam, quibus ſcripta eſſet. dies xxx nondum fuerant. ſperabat Heraclius, ſi illum diem effugiſſet, ante alteram ſortitionem Q. Arrium, quem provincia tum maxime exſpectabat, ſucceſſurum. iſte omnibus dicis diem diſtulit: et eam diem conſtituit, ut hanc Heraclii dicam ſortiri poſt dies xxx ex lege poſſet. poſteaquam ea dies venit: iſte incipit ſimulare ſe velle ſortiri. Heraclius cum advocatis adit, et poſtulat, ut ſibi cum palaeſtritis, hoc eſt, cum populo Syracuſano, aequo jure diſceptare liceat. adverſarii poſtulant, ut in eam rem judices dentur, ex his civitatibus, quae in id forum convenirent, electi, qui Ver-

ri viderentur. Heraclius contra, ut judices e lege Rupilia dentur: ut ab inſtitutis ſuperiorum, ab auctoritate ſenatus, ab jure omnium Siculorum ne recedatur.
16 Quid ego iſtius in jure dicendo libidinem, ſcelera, demonſtrem? quis veſtrûm non ex urbana juriſdictione cognovit? quis unquam, iſto praetore, Chelidone invita lege agere potuit? non iſtum, ut non neminem, provincia corrupit: idem fuit, qui Romae. cum id, quod omnes intelligebant, diceret Heraclius, jus eſſe certum Siculis, inter ſe quo jure certarent: legem eſſe Rupiliam, quam P. Rupilius conſul de decem legatorum ſententia dediſſet: hoc omnes ſemper in Sicilia conſules, praetoreſque ſervaſſe: negavit ſe judices e lege Rupilia ſortiturum. quinque judices, quos commodum ipſi fuit, dedit. quid hoc homine facias? quod ſupplicium dignum libidini ejus invenias? praeſcriptum tibi cum eſſet, homo deterrime, et impudentiſſime, quemadmodum inter Siculos judices dares: cum imperatoris populi Romani auctoritas, legatorum decem, ſummorum hominum, dignitas, ſenatus-conſultum intercede-

ret, cujus consulto P. Rupilius de decem legatorum sententia leges in Sicilia constituerat: cum omnes ante te praetores, Rupilias leges et in caeteris rebus, et in judiciis maxime observassent: tu ausus es pro nihilo prae tua praeda, tot res sanctissimas ducere? tibi nulla lex fuit? nulla religio? nullus existimationis pudor? nullus judicii metus? nullius apud te gravis auctoritas? nullum exemplum, quod sequi velles? verum, ut institui dicere, quinque judicibus nulla lege, nullo instituto, nulla religione, nulla sorte, ex libidine istius datis, non qui causam cognoscerent, sed qui, quod imperatum esset, judicarent; eo die nihil actum est. adesse jubentur postridie. Heraclius interea, cum omnes insidias a praetore fortunis suis fieri videret, capit consilium de amicorum et propinquorum sententia, non adesse ad judicium. itaque Syracusis illa nocte profugit. iste postero die manè, cum multo maturius, quam unquam antea, surrexisset, judices citari jubet. ubi comperit Heraclium non adesse, cogere incipit eos, ut absentem Heraclium condemnarent. illi eum commo-

nefaciunt, ut ſi ei videatur, utatur inſtituto ſuo, nec cogat ante horam decimam de abſente ſecundum praeſentem judicare. impetrant. interea ſane perturbatus et ipſe, et ejus amici et conſiliarii, moleſte ferre coeperunt, Heraclium profugiſſe. putabant abſentis damnationem, praeſertim tantae pecuniae, multo invidioſiorem fore, quam ſi praeſens damnatus eſſet. eo accedebat, quod judices e lege Rupilia dati non erant; multo etiam rem turpiorem fore, et iniquiorem viſum iri intelligebant. itaque hoc dum corrigere vult, apertior ejus cupiditas improbitaſque facta eſt. nam illis quinque judicibus uti ſeſe negat. jubet, id quod initio e lege Rupilia fieri oportuerat, citari Heraclium, et eos, qui dicam ſcripſerant: ait, ſe judices e lege velle ſortiri. quod ab eo pridie, multis lacrymis cum eum oraret, atque obſecraret Heraclius, impetrare non potuerat: id ei poſtridie venit in mentem, e lege Rupilia ſortiri dicas oportere. educit ex urna tres. iis ut abſentem Heraclium condemnent, imperat. itaque condemnant. quae, malum, iſta fuit amentia? ecquando te rationem fac-

torum tuorum redditurum putaſti? ecquando his de rebus tales viros aduituros exiſtimaſti? petatur hereditas ea, quae nulla debetur, in praedam praetoris? interponatur nomen civitatis? imponatur honeſtae civitati turpiſſima perſona calumniae? neque hoc ſolum: ſed ita res agatur, ut ne ſimulatio quidem aequitatis ulla adhibeatur? nam, per deos immortales, quid intereſt, utrum praetor imperet, vique cogat aliquem de ſuis bonis omnibus decedere; an hujuſmodi judicium det, quo judicio, indicta cauſa, fortunis omnibus everti neceſſe ſit? Profecto enim negare non potes, te ex lege Rupilia ſortiri judicium debuiſſe, cum praeſertim Heraclius id poſtularet. ſin illud dices, te Heraclii voluntate ab lege receſſiſſe: ipſe te impedies; ipſe tu tua defenſione implicabere. quare enim primum ille ipſe adeſſe noluit; cum ex eo numero judices haberet, quos poſtularat? deinde tu cur poſt illius fugam judices alios ſortitus es, ſi eos, qui erant antea dati, utriuſque dederas voluntate? deinde caeteras dicas omnes illo foro M. Poſtumius quaeſtor ſortitus eſt: hanc ſolam tu

illo conventu reperiere ſortitus. ergo, inquiet aliquis, donavit populo Syracuſano illam hereditatem. primum, ſi id confiteri velim, tamen iſtum condemnetis, neceſſe eſt. neque enim permiſſum eſt, ut impune nobis liceat, quod alicui eripuerimus, id alteri tradere. verum ex iſta reperietis hereditate ita iſtum praedatum, ut perpauca occulte fecerit: populum quidem Syracuſanum in maximam invidiam ſua infamia, alieno praemio, perveniſſe: paucos Syracuſanos, eos, qui ſe nunc publice laudationis cauſa veniſſe dicunt, et tunc participes praedae fuiſſe, et nunc non ad iſtius laudationem, ſed ad communem litium aeſtimationem veniſſe. poſteaquam damnatus eſt abſens, non ſolum illius hereditatis, de qua ambigebatur, quae erat H-S tricies, ſed omnium bonorum paternorum ipſius Heraclii, quae non minor erat pecunia, palaeſtrae Syracuſanorum, hoc eſt, Syracuſanis poſſeſſio traditur. quae eſt iſta praetura? eripis hereditatem, quae venerat a propinquo, venerat teſtamento, venerat legibus: quae bona is, qui teſtamentum fecit, huic Heraclio, ante aliquanto,

torum tuorum redditurum putaſti? ecquando his de rebus tales viros audituros exiſtimaſti? petatur hereditas ea, quae nulla debetur, in praedam praetoris? interponatur nomen civitatis? imponatur honeſtae civitati turpiſſima perſona calumniae? neque hoc ſolum: ſed ita res agatur, ut ne ſimulatio quidem aequitatis ulla adhibeatur? nam, per deos immortales, quid intereſt, utrum praetor imperet, vique cogat aliquem de ſuis bonis omnibus decedere; an hujuſmodi judicium det, quo judicio, indicta cauſa, fortunis omnibus everti neceſſe ſit? Profecto enim negare non potes, te ex lege Rupilia ſortiri judicium debuiſſe, cum praeſertim Heraclius id poſtularet. ſin illud dices, te Heraclii voluntate ab lege receſſiſſe: ipſe te impedies; ipſe tu tua defenſione implicabere. quare enim primum ille ipſe adeſſe noluit; cum ex eo numero judices haberet, quos poſtularat? deinde tu cur poſt illius fugam judices alios ſortitus es, ſi eos, qui erant antea dati, utriuſque dederas voluntate? deinde caeteras dicas omnes illo foro M. Poſtumius quaeſtor ſortitus eſt: hanc ſolam tu

illo conventu reperiere ſortitus. ergo, inquiet aliquis, donavit populo Syracuſano illam hereditatem. primum, ſi id confiteri velim, tamen iſtum condemnetis, neceſſe eſt. neque enim permiſſum eſt, ut impune nobis liceat, quod alicui eripuerimus, id alteri tradere. verum ex iſta reperietis hereditate ita iſtum praedatum, ut perpauca occulte fecerit: populum quidem Syracuſanum in maximam invidiam ſua infamia, alieno praemio, perveniſſe: paucos Syracuſanos, eos, qui ſe nunc publice laudationis cauſa veniſſe dicunt, et tunc participes praedae fuiſſe, et nunc non ad iſtius laudationem, ſed ad communem litium aeſtimationem veniſſe. poſteaquam damnatus eſt abſens, non ſolum illius hereditatis, de qua ambigebatur, quae erat H-S tricies, ſed omnium bonorum paternorum ipſius Heraclii, quae non minor erat pecunia, palaeſtrae Syracuſanorum, hoc eſt, Syracuſanis poſſeſſio traditur. quae eſt iſta praetura? eripis hereditatem, quae venerat a propinquo, venerat teſtamento, venerat legibus: quae bona is, qui teſtamentum fecit, huic Heraclio, ante aliquanto,

quam eſt mortuus, omnia utenda, ac poſſidenda tradiderat: cujus hereditatis, cum ille aliquanto ante te praetorem eſſet mortuus, controverſia fuerat nulla, mentionem fecerat nemo. Verum eſto, eripe hereditatem propinquis, da palaeſtritis: praedare in bonis alienis, nomine civitatis: everte leges, teſtamenta, voluntates mortuorum, jura vivorum. num etiam patriis Heraclium bonis exturbare oportuit? qui ſimulac profugit; quam impudenter, quam palam, quam acerbe, dii immortales! illa bona direpta ſunt? quam illa res calamitoſa Heraclio, quaeſtuoſa Verri, turpis Syracuſanis, miſeranda omnibus videbatur? nam illud quidem ſtatim curatur, ut quidquid caelati argenti fuit in illis bonis, ad iſtum deferatur: quidquid Corinthiorum vaſorum, quidquid ſtragulae veſtis, haec nemo dubitabat, quin non modo ex illa domo capta et oppreſſa, verum ex tota provincia ad iſtum comportari neceſſe eſſet. mancipia, quae voluit, abduxit; alia diviſit: auctio facta eſt; in qua cohors iſtius invicta dominata eſt. verum illud eſt praeclarum. Syracuſani, qui praefu-

erant his Heraclii bonis, verbo, redigendis; re, dispertiendis; reddebant eorum negotiorum rationem in senatu: dicebant, scyphorum paria complura, hydrias argenteas pretiosas, vestem stragulam multam, mancipia pretiosa, Verri data esse: dicebant, quantum cuique, ejus jussu, nummorum esset datum. gemebant Syracusani: sed tamen patiebantur. repente recitatur, uno nomine H-S CCL millia jussu praetoris data. fit maximus clamor omnium, non modo optimi cujusque, neque eorum, quibus indignum semper visum erat, bona privati, populi nomine, per summam injuriam erepta: verum etiam ipsi illi auctores injuriae, et ex aliqua particula socii praedae ac rapinarum, clamare coeperunt, sibi ut haberet hereditatem. tantus in curia clamor factus est, ut populus concurreret. Res ab omni conventu cognita celeriter domum nuntiatur. homo inimicus his, qui recitassent; hostis omnibus, qui acclamassent; exarsit iracundiâ, ac stomacho. veruntamen fuit tum sui dissimilis. nostis os hominis, nostis audaciam: tamen tum rumore populi, et clamore, et furto

manifesto grandis pecuniae perturbatus est. ubi se collegit, vocat ad se Syracusanos: quia non posset negare ab illis pecuniam datam; non quaesivit procul alicunde, (neque enim probaret) sed proximum, pene alterum filium, quem illam pecuniam diceret abstuliſſe. ostendit se reddere coacturum. qui posteaquam id audivit, habuit dignitatis, et aetatis, et nobilitatis suae rationem. verba apud senatum fecit: docuit, ad se nihil pertinere. de isto, id, quod omnes videbant, neque ille quidem obscure, locutus est. itaque illi Syracusani statuam postea statuerunt: et is, ubi primum potuit, istum reliquit, de provinciaque decessit. et tamen aiunt eum queri solere nonnunquam, se miserum, quod non suis, sed suorum peccatis, et criminibus prematur. triennium provinciam obtinuisti: gener electus adolescens unum annum tecum fuit: sodales, viri fortes, legati tui primo anno te reliquerunt: unus legatus P. Tadius, qui erat reliquus, non ita multum tecum fuit: qui si semper una fuisset, tamen summa cura tum tuae, tum multo etiam magis suae famae peperciſſet. quid est,

quod tu alios accuſes? quid eſt, quamobrem putes te tuam culpam non modo derivare in aliquem, ſed communicare cum altero poſſe? numerantur illa H-S ducenta quinquaginta Syracuſanis. ea quemadmodum ad iſtum poſtea per pſeudothyrum revertantur, tabulis vobis, et teſtibus, Judices, planum faciam. Ex hac iniquitate iſtius, et improbitate, Judices, quod praeda ex illis bonis ad multos Syracuſanos, invito populo, ſenatuque Syracuſano, venerat, et illa ſcelera per Theomnaſtum, et Aeſchrionem, et Dionyſodorum, et Cleomenem invitiſſima civitate facta ſunt, primum ut urbs tota ſpoliaretur: qua de re alius mihi locus ad dicendum eſt conſtitutus: ut omnia ſigna iſte per eos homines, quos nominavi, omne ebur ex aedibus ſacris, omnes undique tabulas pictas, deorum denique ſimulacra, quae vellet, auferret: deinde ut in curia Syracuſis, quem locum illi 'buleuterium' vocant, honeſtiſſimo loco, et apud illos clariſſimo, ubi illius ipſius M. Marcelli (qui eum Syracuſanis locum, quem eripere belli ac victoriae lege poſſet, conſervavit, et reddidit) ſta-

tua ex aere facta; ibi inauratam isti, et alteram filio statuam posuerint: ut, dum istius hominis memoria maneret, senatus Syracusanus sine lacrymis et gemitu, in curia esse non posset. per eosdem istius injuriarum, furtorum, uxorumque socios, istius imperio Syracusis Marcellea tolluntur maximo gemitu, luctuque civitatis: quem illi diem festum cum recentibus beneficiis M. Marcelli debitum reddebant, tum generi, nomini, familiae Marcellorum maxima voluntate tribuebant. Mithridates in Asia, cum eam provinciam totam occupasset, Mucia non sustulit: hostis, et hostis in caeteris rebus nimis ferus, et immanis, tamen honorem hominis, deorum religione consecratum, violare noluit: tu Syracusanos unum diem festum Marcellis impartire noluisti; per quos illi adepti sunt, ut caeteros dies festos agitare possent. at vero praeclarum diem illis reposuisti, Verrea ut agerent, et ut ad eum diem, quae sacris, epulisque opus essent, in complures annos locarentur. sed jam in tanta istius impudentia remittendum aliquid videtur, ne omnia contendamus, ne omnia cum dolore age-

re videamur. nam me dies, vox, latera deficiant, si hoc nunc vociferari velim, quam miserum indignumque sit, istius nomine apud eos diem festum esse, qui sese istius opera funditus extinctos esse arbitrentur. ô Verrea praeclara! quoquam si accessisti, quo non attuleris tecum istum diem? etenim quam tu domum, quam urbem adiisti, quod fanum denique, quod non eversum, atque extersum reliqueris? quare appellentur sane ista Verrea, quae non ex nomine, sed ex manibus, naturaque tua constituta esse videantur. Quam facile serpat injuria, et peccandi consuetudo; quam non facile reprimatur, videte, Judices. Bidis oppidum est, tenue sane, non longe a Syracusis. hujus longe primus civitatis est Epicrates quidam. huic hereditas H-S quingentorum millium venerat a muliere quadam propinqua, atque ita propinqua, ut ea etiam si intestata esset mortua, Epicratem Bidinorum legibus heredem esse oporteret. recens Syracusana erat illa res, quam ante demonstravi, de Heraclio Syracusano, qui bona non perdidisset, nisi ei venisset hereditas. huic quo-

que Epicrati venerat, ut dixi, hereditas. cogitare coeperunt ejus inimici, nihilo minus eodem praetore hunc everti bonis posse, quo Heraclius esset eversus. rem occulte instituunt: ad Verrem per ejus interpretes deferunt. ita causa componitur, ut item palaestritae Bidenses peterent ab Epicrate hereditatem, quemadmodum palaestritae Syracusani ab Heraclio petissent. nunquam vos praetorem tam palaestricum vidistis. verum ita palaestritas defendebat, ut ab illis ipse unctior discederet. qui statim cum praesensisset, jubet cuidam suorum amicorum numerari H-S LXXX. res occultari satis non posse. per quendam eorum, qui interfuerat, fit Epicrates certior. primo negligere, et contemnere coepit, quod causa prorsus, quod dubitari posset, nihil habebat. deinde, cum de Heraclio cogitaret, et istius libidinem nosset: commodissimum putavit esse de provincia clam abire. itaque fecit. profectus est Rhegium. Quod ubi auditum est, aestuare illi, qui dederant pecuniam. putare nihil agi posse, absente Epicrate. nam Heraclius tum affuerat, cum primum da-

ti sunt judices: de hoc, qui ante quam in jus aditum esset, ante quam denique mentio controversiae facta esset, discessisset, putabant nihil agi posse. homines Rhegium proficiscuntur, Epicratem conveniunt: demonstrant id, quod ille sciebat, se H-S LXXX dedisse: rogant eum, ut id, quod ab ipsis abisset pecuniae, curet: ab sese caveat, quemadmodum velit; de illa hereditate cum Epicrate neminem esse acturum. Epicrates homines multis verbis a se male acceptos dimisit: redeunt illi Rhegio Syracusas: queri cum multis, ita ut fit, incipiunt, sese H-S LXXX nummûm frustra dedisse. res percrebruit: in ore atque sermone omnium coepit esse. Verres refert illam suam Syracusanam: ait se velle de illis H-S LXXX cognoscere: advocat multos. dicunt Bidini Volcatio se dedisse: illud non addunt, jussu istius. Volcatium vocat: pecuniam referri imperat. Volcatius animo aequissimo nummos affert, qui nihil amitteret: reddit inspectantibus multis: Bidini nummos auferunt. dicet aliquis, Quid ergo in hoc Verrem reprehendis, qui non modo ipse fur non est, sed ne alium quidem

passus est esse ? attendite: jam intelligetis hanc pecuniam, qua via modo visa est exire ab isto, eadem semita revertisse. quid enim? debuit praetor, cum consilio re cognita, cum comperisset, suum comitem, juris, decreti, judicii corrumpendi causa, qua in re ipsius praetoris caput, existimatioque ageretur, pecuniam accepisse: Bidinos autem contra praetoris famam, ac fortunas dedisse: non et in eum, qui accepisset, animadvertisse, et in eos, qui dedissent? tu, qui institueras in eos animadvertere, qui perperam judicassent, quod saepe per imprudentiam fit: hos pateris impune discedere, qui ob tuum decretum, ob tuum judicium, pecuniam aut dandam, aut accipiendam putarant? Volcatius idem apud te postea fuit, eques Romanus, tanta accepta ignominia. nam quid est turpius ingenuo, quid minus libero dignum, quam in conventu maximo cogi a magistratu furtum reddere? qui, si eo animo esset, quo non modo eques Romanus, sed quivis liber debet esse; adspicere te postea non potuisset: inimicus, hostis esset tanta contumelia accepta, nisi tecum collusisset, et tuae potius existi-

mationi ſerviſſet, quam ſuae. qui quam tibi amicus non modo tum fuerit, quamdiu tecum in provincia fuit, verum etiam nunc ſit, cum jam a caeteris amicis ſis relictus, et tu intelligis, et nos exiſtimare poſſumus. an hoc ſolum argumentum eſt, nihil iſto imprudente factum, quod Volcatius ei non ſuccenſuit? quod iſte nec in Volcatium, nec in Bidinos animadvertit? eſt magnum argumentum: verum illud maximum, quod illis ipſis Bidinis, quibus iratus eſſe debuit, ut a quibus comperit, quod jure agere cum Epicrate nihil poſſent, etiamſi adeſſet, idcirco ſuum decretum pecunia eſſe tentatum: his, inquam, ipſis non modo illam hereditatem, quae Epicrati venerat; ſed, ut in Heraclio Syracuſano, item in hoc, paulo etiam atrocius, quod Epicrates appellatus omnino non erat; bona patria, fortunaſque ejus Bidinis tradidit. oſtendit enim novo modo, ſi quis quid ab abſente peteret, ſe auditurum. adeunt Bidini: petunt hereditatem; procuratores poſtulant, ut ſe ad leges ſuas rejiciat, aut ex lege Rupilia dicam ſcribi jubeat. adverſarii non audebant contra dicere: exitus

nullus reperiebatur: insimulant hominem fraudandi causa discessisse: postulant, ut bona possidere liceat. debebat Epicrates nullum nummum nemini. amici, si quis quid peteret, judicio secum agi passuros; judicatum solvi satisdaturos esse dicebant. Cum omnia judicia frigerent; admonitu istius insimulare coeperunt, Epicratem litteras publicas corrupisse: a qua suspicione ille aberat plurimum. actionem ejus rei postulant. amici recusare, ne quod novum judicium, ne qua ipsius cognitio, illo absente, de existimatione ejus constitueretur: et simul idem illud postulare non desistebant, ut se ad leges suas rejiceret. iste amplam occasionem calumniae nactus, ubi videt esse aliquid, quod amici absente Epicrate nollent defendere: asseverat se ejus rei in primis actionem esse daturum. cum omnes perspicerent, ad istum non modo illos nummos, qui per simulationem ab isto exierant, revertisse; sed multo etiam plures eum postea nummos abstulisse: amici Epicratem defendere destiterunt. iste Epicratis bona Bidinos omnia possidere, et sibi habere jussit. ad illa H-S 10 millia heredi-

taria acceſſit ipſius antiqua H-S quindecies pecunia. utrum res ab initio ita ducta eſt? an ad extremum ita perducta eſt? an ita parva eſt pecunia? an is homo Verres, ut haec, quae dixi, gratis facta eſſe videantur? hîc nunc de miſeria Siculorum, Judices, audite. et Heraclius ille Syracuſanus, et hic Bidinus Epicrates, expulſi bonis omnibus, Romam venerunt. ſordidati, maxima barba, et capillo, Romae biennium prope fuerunt. cum L. Metellus in provinciam profectus eſt, tum iſti bene commendati cum Metello una proficiſcuntur. Metellus ſimulac venit Syracuſas, utrumque reſcidit, et de Epicrate, et de Heraclio. in utriuſque bonis nihil erat, quod reſtitui poſſet, niſi quod moveri loco non poterat. Fecerat haec egregie primo adventu Metellus, ut omnes iſtius injurias, quas modo poſſet, reſcinderet, et irritas faceret. Heraclium reſtitui juſſerat: non reſtituebatur. quiſquis erat eductus ſenator Syracuſanus ab Heraclio, duci jubebat. itaque permulti ducti ſunt. Epicrates quidem continuo reſtitutus eſt. alia judicia Lilybaei, alia Agrigenti, alia

Panormi reſtituta ſunt. cenſus, qui iſto praetore ſunt habiti, non ſervaturum ſe Metellus oſtenderat: decumas, quas iſte contra legem Hieronicam vendiderat, ſeſe venditurum Hieronica lege dixerat. omnia erant Metelli ejuſmodi, ut totam iſtius praeturam retexere videretur. ſimulatque ego in Siciliam veni, mutatus eſt. venerat ad eum illo biduo Letilius quidam, homo non alienus a literis. itaque eo iſte tabellario ſemper uſus eſt. is epiſtolas complures attulerat: in his unam domo, quae totum immutarat hominem. repente coepit dicere, ſe omnia Verris cauſa velle: ſibi cum eo amicitiam, cognationemque eſſe. mirabantur omnes, hoc ei tum denique in mentem veniſſe, poſteaquam tam multis eum factis decretiſque jugulaſſet. erant qui putarent, Letilium legatum a Verre veniſſe, qui gratiam, amicitiam, cognationemque commemoraret. ex illo tempore a civitatibus laudationes petere: teſtes non ſolum deterrere verbis, ſed etiam vi retinere coepit. quod ego, niſi meo adventu illius conatus aliquantulum repreſſiſſem, et apud Siculos non Metelli, ſed Glabrio-

nis literis ac lege pugnassem: tam multos huc evocare non potuissem. Verum, quod instituí dicere, miserias cognoscite Siculorum. Heraclius ille, et Epicrates longe mihi obviam cum suis omnibus processerunt. venienti Syracusas egerunt gratias, flentes: Romam decedere mecum cupierunt. quod erant mihi oppida complura etiam reliqua, quae adire vellem, constitui cum hominibus, quo die mihi Messanae praesto essent. eo mihi nuntium miserunt, se a praetore retineri. quibus ego testimonium denuntiavi, quorum nomina edidi Metello: cupidissimi veniendi, maximis injuriis affecti, adhuc non venerunt. hoc jure sunt socii, ut iis ne deplorare quidem de suis incommodis liceat. jam Heraclii Centuripini, optimi nobilissimique adolescentis, testimonium audistis: a quo H-S c millia per calumniam malitiamque petita sunt. iste poenis compromissisque interpositis, H-S ccc extorquenda curavit: quodque judicium secundum Heraclium de compromissis factum erat, quod civis Centuripinus inter duos cives judicasset, id irritum jussit esse: eumque judicem fal-

ſum judicaſſe judicavit: in ſenatu ne eſſe, locis commodiſque publicis uti, vetuit. ſi quis eum pulſaſſet, edixit, ſeſe judicium injuriarum non daturum: quidquid ab eo peteretur, judicem de ſua cohorte daturum, ipſi autem nullius actionem rei ſeſe daturum. quae iſtius auctoritas tantum valuit, ut neque illum pulſaret quiſquam, cum praetor in provincia ſua verbo permitteret, re hortaretur: neque quiſquam ab eo quidquam peteret, cum iſte calumniae licentiam ſua auctoritate praebuiſſet. ignominia autem illa gravis tamdiu in illo homine fuit, quamdiu iſte in provincia manſit. hoc injecto metu judicibus, novo more, nullo exemplo, ecquam rem putatis eſſe in Sicilia, niſi ad nutum iſtius judicatam? utrum id ſolum videtur eſſe actum, quod eſt tamen actum, ut Heraclio pecunia eriperetur? an etiam illud, in quo praeda erat maxima, ut, nomine judiciorum, omnium bona atque fortunae in iſtius unius eſſent poteſtate? Jam vero in rerum capitalium quaeſtionibus quid ego unamquamque rem colligam, et cauſam? ex multis ſimilibus ea ſumam, quae maxime improbitate excellere vide-

buntur. Sopater quidam fuit Halicienſis, homo domi ſuae cum primis locuples atque honeſtus. is ab inimicis ſuis apud C. Sacerdotem praetorem rei capitalis cum accuſatus eſſet, facile eo judicio eſt liberatus. huic eidem Sopatro iidem inimici ad C. Verrem, cum is Sacerdoti ſucceſſiſſet, ejuſdem rei nomen detulerunt. res Sopatro facilis videbatur, et quod erat innocens, et quod Sacerdotis judicium improbare iſtum auſurum non arbitrabatur. citatur reus: cauſa agitur Syracuſis: crimina tractantur ab accuſatore ea, quae erant antea non ſolum defenſione, verum etiam judicio diſſoluta. cauſam Sopatri defendebat Q. Minucius, eques Romanus in primis ſplendidus atque honeſtus, vobiſque, Judices, non ignotus. nihil erat in cauſa, quod metuendum, aut omnino quod dubitandum videretur. interea iſtius libertus, et accenſus idem Timarchides, qui eſt, id quod ex plurimis teſtibus priore actione didiciſtis, rerum hujuſmodi omnium tranſactor et adminiſter, ad Sopatrum venit. monet hominem, ne nimis judicio Sacerdotis, et cauſae confidat: accuſatores, inimicoſque ejus ha-

bere in animo pecuniam praetori dare: praetorem tamen ob ſalutem malle accipere: et ſimul malle, ſi fieri poſſet, rem judicatam non reſcindere. Sopater, cum hoc illi improviſum atque inopinatum accidiſſet, commotus eſt ſane: neque in praeſentia, Timarchidi quid reſponderet, habuit, niſi, ſe conſideraturum, quid ſibi de ea re eſſet faciendum: et ſimul oſtendit, ſe in ſumma difficultate eſſe nummaria. poſt ad amicos retulit: qui cum ei fuiſſent auctores redimendae ſalutis, ad Timarchidem venit. expoſitis ſuis difficultatibus, hominem ad H-S LXXX perducit: eamque ei pecuniam numerat. Poſteaquam ad cauſam dicendam ventum eſt: tum vero ſine metu, ſine cura omnes erant, qui Sopatrum defendebant. crimen nullum erat: res judicata: Verres nummos acceperat. quis poſſet dubitare, quidnam eſſet futurum? res illo die non peroratur: dimittitur judicium. iterum ad Sopatrum Timarchides venit. ait, accuſatores ejus multo majorem pecuniam praetori polliceri, quam quantam hic dediſſet: proinde, ſi ſaperet, videret, quid ſibi eſſet faciendum. homo

quanquam erat et Siculus, et reus, hoc eſt, et jure iniquo, et tempore adverſo: ferre tamen, atque audire diutius Timarchidem non potuit. facite, inquit, quod vobis libet, daturus non ſum amplius. idemque hoc amicis ejus, et defenſoribus videbatur: atque eo etiam magis, quod iſte, quoquo modo ſe in ea quaeſtione praebebat, tamen in conſilio habebat homines honeſtos e conventu Syracuſano, qui Sacerdoti quoque in conſilio fuerant tum, cum eſſet idem hic Sopater abſolutus. hoc rationis habebant, facere eos nullo modo poſſe, ut eodem crimine, iiſdem teſtibus, Sopatrum condemnarent iidem homines, qui antea abſolviſſent. itaque hac una ſpe ad judicium venitur. quo poſteaquam ventum eſt, cum in conſilium frequentes conveniſſent iidem, qui ſolebant, et hac una ſpe tota defenſio Sopatri niteretur, conſilii frequentia, et dignitate, et quod erant, ut dixi, iidem, qui antea Sopatrum eodem illo crimine liberarant: cognoſcite hominis apertam, ac non modo non ratione, ſed ne diſſimulatione quidem tectam improbitatem, et audaciam. M. Petilium,

equitem Romanum, quem habebat in consilio, jubet operam dare, quod rei privatae judex esset. Petilius recusabat, quod suos amicos, quos sibi in consilio esse vellet, ipse Verres retineret. iste homo liberalis negat se quemquam retinere eorum, qui Petilio vellent adesse. itaque discedunt omnes. nam caeteri quoque impetrant, ne retineantur: qui se velle dicebant alterutri eorum, qui tum illud judicium habebant, adesse. itaque iste solus cum sua cohorte nequissima relinquitur. non dubitabat Minutius, qui Sopatrum defendebat, quin iste, quoniam consilium dimisisset, illo die rem illam quaesiturus non esset: cum repente jubetur dicere. respondet. ad quos? ad me, inquit, si tibi idoneus videor, qui de homine Siculo ac Graeculo judicem. idoneus es, inquit: sed pervellem adessent ii, qui affuerant antea, causamque cognorant. dic, inquit: illi adesse non possunt. nam hercule, inquit Q. Minucius, me quoque Petilius, ut sibi in consilio adessem, rogavit. et simul a subselliis abire coepit. iste iratus, hominem verbis vehementioribus prosequitur, atque ei gra-

vius etiam minari coepit, quod in se tantum crimen, invidiamque conflaret. Minucius, qui Syracusis sic negotiaretur, ut sui juris, dignitatisque meminisset: et qui sciret ita se in provincia rem augere oportere, ut ne quid de libertate deperderet? homini, quae visa sunt, et quae tempus illud tulit, et causa, respondit: causam sese, dimisso atque ablegato consilio, defensurum negavit. itaque a subselliis discessit: idemque hoc, praeter Siculos, caeteri Sopatri amici, advocatique fecerunt. iste, quanquam est incredibili importunitate et audacia, tamen subito solus destitutus pertimuit, et conturbatus est. quid ageret, quo se verteret, nesciebat. si dimisisset eo tempore quaestionem, post illis adhibitis, quos ablegarat, absolutum iri Sopatrum videbat. sin autem hominem miserum, atque innocentem condemnasset, cum ipse praetor sine consilio, reus autem sine patrono, atque advocatis fuisset, judiciumque C. Sacerdotis rescidisset: invidiam se sustinere non posse tantam arbitrabatur. itaque aestuabat dubitatione: versabat se in utramque partem non solum

mente, verum etiam corpore: ut omnes, qui aderant, intelligere poſſent, in animo ejus metum, cupiditatemque pugnare. erat hominum conventus maximus, ſummum ſilentium, ſumma expectatio, quonam eſſet ejus cupiditas eruptura. crebro dimittebat ſe accenſus ad aurem Timarchides. tum iſte aliquando, age, dic, inquit. Sopatrus implorare hominum atque deûm fidem, ut cum conſilio cognoſceret. tum repente iſte teſtes citari jubet. dicit unus et alter breviter. nihil interrogatur. praeco 'dixiſſe' pronuntiat. iſte, quaſi metueret, ne Petilius, privato illo judicio tranſacto, aut dilato, cum caeteris in conſilium reverteretur, ita properans de ſella exſiluit: hominem innocentem, a C. Sacerdote abſolutum, indicta cauſa, de ſententia ſcribae, medici, haruſpiciſque condemnavit. Retinete, retinete hominem 31
in civitate, Judices. parcite, et conſervate, ut ſit qui nobiſcum res judicet: qui in ſenatu ſine ulla cupiditate de bello et pace ſententiam ferat. tametſi minus id quidem nobis, minus populo Romano laborandum eſt, qualis iſtius in ſenatu

ſententia futura ſit. quae enim ejus auctoritas erit? quando iſte ſententiam dicere audebit, aut poterit? quando autem homo tanta luxuria, atque deſidia, niſi Februario menſe, adſpirabit in curiam? verum veniat ſane: decernat bellum Cretenſibus; liberet Byzantios; regem appellet Ptolemaeum; quae vult Hortenſius, omnia dicat et ſentiat. minus haec ad nos, minus ad vitae noſtrae diſcrimen, minus ad fortunarum noſtrarum periculum pertinent. illud, illud eſt capitale, illud formidoloſum, illud optimo cuique metuendum, quod iſte, ex hoc judicio ſi aliqua vi ſe eripuerit, in judicibus ſit neceſſe eſt: ſententiam de capite civis Romani ferat: ſit in ejus exercitu ſignifer, qui imperium judiciorum tenere vult. hoc populus Romanus recuſat, hoc ferre non poteſt: clamat, permittitque vobis, ut, ſi iſtis hominibus delectemini, ſi ex hoc genere ſplendorem ordini, atque ornamentum curiae conſtituere velitis, habeatis ſane vobiſcum iſtum ſenatorem: iſtum etiam de vobis judicem, ſi vultis, habeatis: de ſe homines, ſi qui extra iſtum ordinem ſunt, quibus ne rejiciendi quidem ampli-

us, quam trium judicum, praeclarae leges Corneliae faciunt potestatem, hunc hominem tam crudelem, tam sceleratum, tam nefarium, nolunt judicare. Etenim si illud est flagitiosum (quod mihi omnium rerum turpissimum, maximeque nefarium videtur) ob rem judicandam pecuniam accipere, pretio habere addictam fidem et religionem: quanto illud flagitiosius, improbius, indignius, eum, a quo pecuniam ob absolvendum acceperis, condemnare: ut ne praedonum quidem praetor in fide retinenda consuetudinem conservaret? scelus est accipere ab reo: quanto magis ab accusatore? quanto etiam sceleratius ab utroque? fidem cum proposuisses venalem in provincia, valuit apud te plus is, qui pecuniam majorem dedit. concedo. forsitan aliquis aliquando ejusmodi quippiam fecerit. cum vero fidem ac religionem tuam jam alteri addictam pecunia accepta habueris, post eandem adversario tradideris majore pecunia: utrumque falles? et trades cui voles? et ei, quem fefelleris, ne pecuniam quidem reddes? quem mihi tu Bulbum, quem Stalenum, quod unquam hujusmodi mon- 32

ſtrum, aut prodigium audivimus, aut vidimus, qui cum reo tranſigat, poſt cum accuſatore decidat? honeſtos homines, qui cauſam norint, ableget, conſilioque dimittat? ipſe ſolus reum abſolutum, a quo pecuniam acceperit, condemnet, pecuniamque non reddat? hunc hominem in judicum numero habebimus? hic alteram decuriam ſenatoriam judex obtinebit? hic de capite libero judicabit? huic judicialis tabella committetur? quam iſte non modo cera, verum etiam sanguine, ſi viſum erit, notabit. Quid enim horum ſe negat feciſſe? illud videlicet unum, quod neceſſe eſt, pecuniam accepiſſe. quidni iſte neget? at eques Romanus, qui Sopatrum defendit, qui omnibus ejus conſiliis, rebuſque interfuit, Q. Minutius juratus dicit pecuniam datam: juratus dicit Timarchidem dixiſſe, majorem ab accuſatoribus pecuniam dari. dicent hoc Siculi omnes: dicent omnes Halicienſes: dicet etiam praetextatus Sopatri filius, qui ab iſto homine crudeliſſimo, patre innocentiſſimo, pecuniaque patria privatus eſt. verum, ſi de pecunia teſtibus planum face-

re non poſſem: illud negare poſſes, aut nunc negabis, te conſilio tuo dimiſſo, viris primariis, qui in conſilio C. Sacerdotis fuerant, tibique eſſe ſolebant, remotis, de re judicata judicaſſe? teque eum, quem C. Sacerdos, adhibito conſilio, cauſa cognita, abſolviſſet; eundem, remoto conſilio, cauſa incognita, condemnaſſe? cum haec confeſſus eris, quae in foro palam Syracuſis, in ore, atque in oculis provinciae geſta ſunt; negato ſane, ſi voles, pecuniam accepiſſe: reperies, credo, aliquem, qui, cum haec, quae palam geſta ſunt, videat, quaerat quid tu occulte egeris: aut qui dubitet, utrum malit meis teſtibus, an tuis defenſoribus credere. dixi jam antea, Judices, me non omnia iſtius, quae in hoc genere eſſent, enumeraturum: ſed electurum ea, quae maxime excellerent. Accipite nunc aliud ejus 34
facinus nobile, et multis locis ſaepe commemoratum: et ejuſmodi, ut in uno omnia maleficia ineſſe videantur. attendite diligenter. invenietis enim id facinus natum a cupiditate, auctum per ſtuprum, crudelitate perfectum atque concluſum. Sthenius eſt is, qui nobis aſſidet, Thermi-

tanus, antea multis propter ſummam virtutem, ſummamque nobilitatem, nunc propter ſuam calamitatem, atque iſtius inſignem injuriam, omnibus notus. hujus hoſpitio Verres cum eſſet uſus, et cum apud eum, non modo Thermis ſaepenumero fuiſſet, ſed etiam habitaſſet; domo ejus omnia abſtulit, quae paulo magis animum cujuſpiam, aut oculos poſſent commovere. etenim Sthenius ab adoleſcentia paulo ſtudioſius haec compararat, ſupellectilem ex aere elegantiorem, et Deliacam et Corinthiam: tabulas pictas: etiam argenti bene facti, prout Thermitani hominis facultates ferebant, ſatis. quae, cum eſſet in Aſia adoleſcens, ſtudioſe, ut dixi, compararat, non tam ſuae delectationis cauſa, quam ad invitationes, adventuſque noſtrorum hominum, amicorum ſuorum, atque hoſpitum. quae poſteaquam iſte omnia abſtulit, alia rogando, alia poſcendo, alia ſumendo: ferebat Sthenius, ut poterat. angebatur tamen animi dolore neceſſario, quod domum ejus exornatam atque inſtructam, fere jam iſte reddiderat nudam atque inanem. veruntamen dolorem ſuum nemi-

ni impertiebat: praetoris injurias, tacite; hoſpitis, placide ferendas arbitrabatur. interea cupiditate iſte illa ſua nota, atque apud omnes pervulgata, cum ſigna quaedam pulcherrima atque antiquiſſima Thermis in publico poſita vidiſſet, adamavit: a Sthenio petere coepit, ut ad ea tollenda operam ſuam profiteretur, ſeque adjuvaret. Sthenius vero non ſolum negavit, ſed etiam oſtendit id fieri nullo modo poſſe, ut ſigna antiquiſſima, monumenta P. Africani, ex oppido Thermitanorum, incolumi illa civitate, imperioque populi Romani tollerentur. Etenim, ut ſimul P. Africani quoque humanitatem et aequitatem cognoſcatis, oppidum Himeram Carthaginenſes quondam ceperant; quod fuerat in primis Siciliae clarum et ornatum. Scipio, qui hoc dignum populo Romano arbitraretur, bello confecto, ſocios ſua per noſtram victoriam recuperare: Siculis omnibus, Carthagine capta, quae potuit, reſtituenda curavit. Himera deleta, quos cives belli calamitas reliquos fecerat, ii ſeſe Thermis collocarant, in ejuſdem agri finibus, neque longe ab oppido antiquo. hi ſe pa-

trum fortunam ac dignitatem recuperare arbitrabantur, cum illa majorum ornamenta in eorum oppido collocabantur. erant ſigna ex aere complura: in his mira pulchritudine ipſa Himera, in muliebrem figuram habitumque formata, ex oppidi nomine, et fluminis. erat etiam Steſichori poëtae ſtatua ſenilis, incurva, cum libro, ſummo, ut putant, artificio facta: qui fuit Himerae: ſed et eſt, et fuit tota in Graecia ſummo propter ingenium honore et nomine. haec iſte ad inſaniam concupierat. etiam, quod penè praeterii, capella quaedam eſt, ea quidem mire, ut etiam nos, qui rudes harum rerum ſumus intelligere poſſimus, ſcitè facta et venuſte. haec, et alia Scipio non negligenter abjecerat, ut homo intelligens Verres auferre poſſet; ſed Thermitanis reſtituerat: non quo ipſe hortos, aut ſuburbanum, aut locum omnino, ubi ea poneret, nullum haberet: ſed ſi domum abſtuliſſet, non diu Scipionis appellarentur, ſed eorum, ad quoſcunque ipſius morte veniſſent: nunc his locis poſita ſunt, ut mihi ſemper Scipionis fore videantur, itaque
36 dicantur. Haec cum iſte poſceret, a-

gereturque ea res in ſenatu: Sthenius vehementiſſime reſtitit; multaque, ut in primis Siculorum in dicendo copioſus eſt, commemoravit: urbem relinquere Thermitanos eſſe honeſtius, quam pati tolli ex urbe monumenta majorum, ſpolia hoſtium, beneficia clariſſimi viri, indicia ſocietatis populi Romani, atque amicitiae. commoti animi ſunt omnium. repertus eſt nemo, quin mori diceret ſatius eſſe. itaque hoc adhuc oppidum Verres invenit prope ſolum in orbe terrarum, unde nihil ejuſmodi rerum de publico per vim, nihil occulte, nihil imperio, nihil gratia, nihil pretio poſſet auferre. veruntamen haſce hujus cupiditates exponam alio loco: nunc ad Sthenium revertar. itaque iſte vehementer Sthenio infenſus, hoſpitium ei renunciat: domo ejus emigrat, atque adeo exit. nam jam ante migrarat. eum autem inimiciſſimi Sthenii domum ſuam ſtatim invitant, ut animum ejus in Sthenium inflammarent, ementiendo aliquid, et criminando. hi autem erant inimici, Agathinus, homo nobilis, et Dorotheus, qui habebat in matrimonio Callidamam, Agathini ejus filiam, de qua

iſte audierat. itaque ad generum Agathini migrare maluit. una nox interceſſerat, cum iſte Dorotheum ſic diligebat, ut diceres omnia inter eos eſſe communia: Agathinum ita obſervabat, ut aliquem affinem ac propinquum. contemnere etiam ſignum illud Himerae jam videbatur, quod eum multo magis figura et lineamenta hoſpitae delectabant. Itaque hortari homines coepit, ut aliquid Sthenio periculi crearent, criminiſque confingerent. dicebant ſe illi nihil habere, quod dicerent. tum iſte his aperte oſtendit, et confirmavit, eos, in Sthenium quidquid vellent, ſimulatque ad ſe detuliſſent, probaturos. ita illi non procraſtinant; Sthenium ſtatim educunt; aiunt ab eo literas publicas eſſe corruptas. Sthenius poſtulat, ut cum ſecum ſui cives agant de literis publicis corruptis, ejuſce rei legibus Thermitanorum actio ſit: cum ſenatus populuſque Romanus Thermitanis, quod ſemper in amicitia fideque manſiſſent, urbes, agros, legeſque ſuas reddidiſſet: Publiuſque Rupilius poſtea leges ita Siculis ex ſenatus-conſulto de decem legatorum ſententia dediſſet, ut

cives inter se legibus suis agerent: idemque hoc habuerit Verres ipse in edicto, ut de his omnibus causis se ad leges rejiceret. iste, homo omnium aequissimus, atque a cupiditate omni remotissimus, se cogniturum esse confirmat: paratum ad causam dicendam venire hora nona jubet. non erat obscurum, quid homo improbus ac nefarius cogitaret. neque enim ipse satis occultarat: nec mulier tacere poterat. intellectum est id ipsum agere, ut, cum Sthenium sine ullo argumento, ac sine teste damnasset, tum homo nefarius de homine nobili, atque id aetatis, suoque hospite, virgis supplicium crudelissime sumeret. quod cum esset perspicuum; de amicorum, hospitumque suorum sententia, Thermis Sthenius Romam profugit. hiemi sese, fluctibusque committere maluit, quam non istam communem Siculorum tempestatem, calamitatemque vitare. Iste homo certus et diligens, ad horam nonam praesto est. Sthenium citari jubet: quem posteaquam videt non adesse, dolore ardere, atque iracundia furere coepit: venerios in domum Sthenii mittere: equites circum agros ejus, villasque di-

mittere. itaque dum expectat, quidnam ſibi certi afferatur, ante horam tertiam noctis de foro non diſceſſit. poſtridie mane deſcendit: Agathinum ad ſeſe vocat: jubet, eum de literis publicis in abſentem Sthenium dicere. erat ejuſmodi cauſa, ut ille ne ſine adverſario quidem apud inimicum judicem reperire poſſet, quid diceret. itaque tantum verbo poſuit, Sacerdote praetore, Sthenium literas publicas corrupiſſe. vix ille hoc dixerat, cum iſte pronuntiat, 'Sthenium literas publicas 'corrupiſſe videri:' et haec praeterea addidit homo Venerius, novo modo, nullo exemplo, 'ob eam rem H-S quin-'genties Veneri Ericinae, de Sthenii bo-'nis exacturum:' bonaque ejus ſtatim coepit vendere: et vendidiſſet, ſi tantulum morae fuiſſet, quo minus ei pecunia illa numeraretur. ea poſteaquam numerata eſt, contentus hac iniquitate non fuit: palam de ſella, ac tribunali pronuntiat: 'ſi quis abſentem Sthenium rei capi-'talis reum facere vellet, ſeſe ejus nomen 'recepturum:' et ſimul, ut ad cauſam accederet, nomenque deferret, Agathinum, novum affinem, atque hoſpitem, coepit

hortari. tum ille clare, omnibus audientibus, ſeſe id non eſſe facturum, neque ſe uſque eo Sthenio eſſe inimicum, ut eum rei capitalis affinem eſſe diceret. hîc tum repente Pacilius quidam, homo egens et levis, accedit. ait, ſi liceret, nomen abſentis deferre ſe velle. iſte vero, et licere, et fieri ſolere, et ſe recepturum. itaque defertur. edicit ſtatim, ut kalendis Decembris adſit Sthenius Syracuſis. hic, qui Romam veniſſet, ſatiſque feliciter anni jam adverſo tempore navigaſſet, omniaque habuiſſet aequiora, et placabiliora, quam animum praetoris atque hoſpitis, rem ad amicos ſuos detulit: quae ut erant acerba, atque indigna, ſic videbantur omnibus. Itaque in ſena- 39
tu continuo Cn. Lentulus, et L. Gellius conſules faciunt mentionem, placere ſtatui, ſi patribus conſcriptis videretur, ‘ne ‘abſentes homines in provinciis rei fie‘rent rerum capitalium.’ cauſam Sthenii totam, et iſtius crudelitatem, et iniquitatem ſenatum docent. aderat in ſenatu Verres, pater iſtius, et flens unumquemque ſenatorem rogabat, ut filio ſuo parceret: neque tamen multum proficie-

bat. erat enim ſumma voluntas ſenatus. itaque ſententiae dicebantur, ‘ cum Sthe-
‘ nius abſens reus factus eſſet, de abſente
‘ judicium nullum fieri placere: et, ſi quod
‘ eſſet factum, id ratum eſſe non placere.’
eo die tranſigi nihil potuit, quod et id temporis erat, et ille pater iſtius invenerat homines, qui dicendo tempus conſumerent. poſtea ſenex Verres defenſores, atque hoſpites omnes Sthenii convenit: rogat eos, atque orat, ne oppugnent filium ſuum: de Sthenio ne laborent: confirmat his, curaturum ſe eſſe, ne quid ei per filium ſuum noceretur: ſe homines certos ejus rei cauſa in Siciliam, et terra, et mari miſſurum. et erat ſpatium dierum fere triginta ante kalendas Decembris. quo die iſte, ut Syracuſis Sthenius adeſſet, edixerat. commoventur amici Sthenii, ſperant fore, ut patris literis, nuntiiſque filius ab incepto furore revocetur. in ſenatu poſtea cauſa non agitur. veniunt ad iſtum domeſtici nuncii: literaſque a patre afferunt ante kalendas Decembris, cum iſti etiam tum de Sthenio integra tota res eſſet: eodemque ei tempore de eadem re literae complures a

multis ejus amicis, ac neceſſariis afferuntur. Hîc iſte, qui prae cupiditate, neque officii ſui, neque periculi, neque pietatis, neque humanitatis rationem habuiſſet unquam, neque in eo, quod monebatur, auctoritatem patris, nec in eo, quod rogabatur, voluntatem anteponendam putavit libidini ſuae: manè kalendis Decembris, ut edixerat, Sthenium citari jubet. ſi abs te iſtam rem parens tuus alicujus amici rogatu, benignitate, aut ambitione inductus petiſſet: graviſſima tamen apud te voluntas patris eſſe debuiſſet. cum vero abs te tui capitis cauſa peteret, homineſque certos domo miſiſſet, hique eo tempore ad te veniſſent, cum tibi in integro tota res eſſet, ne tum quidem te potuit, ſi non pietatis, at ſalutis tuae ratio ad officium, ſanitatemque reducere? citat reum. non reſpondet. citat accuſatorem: (attendite, quaeſo, Judices: videte, quantopere iſtius amentiae fortuna ipſa adverſata ſit: et ſimul videte, quis Sthenii cauſam caſus adjuverit) citatus accuſator, M. Pacilius, neſcio quo caſu non reſpondit: non aſſuit. ſi praeſens Sthenius reus eſſet fac-

tus; si manifesto in maleficio teneretur; tamen, cum accusator non adesset, Sthenium condemnari non oporteret. etenim, si posset reus, absente accusatore, damnari, non ego a Vibone Veliam parvulo navigio inter fugitivorum, ac praedonum, ac tua tela veniissem, quo tempore omnis illa mea festinatio fuit cum periculo capitis ob eam causam, ne tu ex reis eximerere, si ego non affuissem ad diem. quod igitur tibi erat in tuo judicio optatissimum, me, cum citatus essem, non adesse: cur Sthenio non putasti prodesse oportere, cum ejus accusator non affuisset? itaque fecit, ut exitus principio simillimus reperiretur. quem absente m reum fecerat, eum absente accusatore condemnat. Nuntiabatur illi primis illis temporibus id, quod pater quoque ad eum pluribus verbis scripserat, agitatam rem esse in senatu: etiam in concione tribunum plebis de causa Sthenii M. Palicanum esse questum: postremo me ipsum apud collegium hoc tribunorum plebis, cum eorum omnium edicto non liceret quemquam Romae esse, qui rei capitalis condemnatus esset, egisse cau-

ſam Sthenii: cum rem ita expoſuiſſem, quemadmodum nunc apud vos, docuiſſemque hanc damnationem duci non oportere; tribunos plebis hoc ſtatuiſſe, idque de omnium ſententia pronuntiatum eſſe, ‘ non videri Sthenium impedi-
‘ ri edicto, quo minus ei liceret Romae
‘ eſſe.’ cum haec ad iſtum referrentur, timuit aliquando, et commotus eſt. vertit ſtylum in tabulis ſuis: quo facto cauſam omnem evertit ſuam. nihil enim ſibi reliqui fecit, quod defendi aliqua ratione poſſet. nam ſi ita defenderet: recipi nomen abſentis licet; hoc fieri in provincia nulla lex vetat: mala et improba defenſione, verum aliqua tamen uti videretur. poſtremo illo deſperatiſſimo perfugio uti poſſet, ſe imprudentem feciſſe: exiſtimaſſe id licere. quanquam haec perditiſſima defenſio eſt, tamen aliquid dici videretur. tollit ex tabulis id, quod erat, et facit, coram delatum eſſe. Hîc vi-
dete, in quot ſe laqueos induerit, quorum ex nullo ſe unquam expediet. primum in Sicilia ſaepe et palam de loco ſuperiore dixerat, et in ſermone multis demonſtrarat, licere nomen recipere abſentis: ſe

exemplo feciſſe id, quod feciſſet. haec eum dictitaſſe, priore actione et Sex. Pompeius Chlorus dixit, de cujus virtute antea commemoravi, et Cn. Pompeius Theodorus, homo Cn. Pompeii, clariſſimi viri, judicio, plurimis maximiſque in rebus probatiſſimus, et omnium exiſtimatione ornatiſſimus, et Poſides Matro Solentinus, homo ſumma nobilitate, exiſtimatione, virtute: et hac actione quam voletis multi dicent, et qui ex iſto ipſo audierint, viri primarii noſtri ordinis; et alii, qui interfuerint, cum abſentis nomen reciperetur. deinde Romae, cum res eſſet acta in ſenatu, omnes iſtius amici; in his etiam pater ejus, hoc defendebat licere fieri: ſaepe eſſe factum: iſtum, quod feciſſet, aliorum exemplo inſtitutoque feciſſe. dicit praeterea teſtimonium tota Sicilia: quae in communibus poſtulatis civitatum omnium, conſulibus edidit, rogare atque orare patres conſcriptos, ut ſtatuerent, ne abſentium nomina reciperentur. qua de re Cn. Lentulum, patronum Siciliae, clariſſimum adoleſcentem, dicere audiſtis: Siculos, cum ſe cauſam, quae pro his ſibi in ſenatu agen-

da esset, docerent, de Sthenii calamitate questos esse: propterque hanc injuriam, quae Sthenio facta esset, eos statuisse, ut, quod dico, postularetur. quae cum ita essent, tantane amentia praeditus, atque audacia fuisti, ut in re tam clara, tam testata, tam abs te ipso pervulgata, tabulas publicas corrumpere auderes? at quemadmodum corrupisti? nonne ita, ut, omnibus nobis tacentibus, ipsae te tuae tabulae condemnare possent? quaeso, codicem circumfer: ostende. videtisne totum hoc nomen, coram ubi facit delatum, esse in litura? quid fuit istic antea scriptum? quod mendum ista litura correxit? quid a nobis, Judices, exspectatis argumenta hujus criminis? nihil dicimus: tabulae sunt in medio, quae se corruptas atque interlitas esse clamant. ex istis etiam tu rebus effugere te posse confidis, cum te nos non opinione dubia, sed tuis vestigiis persequamur, quae tu in tabulis publicis expressa ac recentia reliquisti? is mihi etiam Sthenium literas publicas corrupisse, causa incognita, judicaverit, qui defendere non potuerit, se non ex ipsius Sthenii nomine literas publicas corrupis-

se? Videte porro aliam dementiam: videte, ut, dum expedire sese vult, induat. cognitorem adscribit Sthenio. quem? cognatum aliquem, aut propinquum? non. Thermitanum aliquem, honestum hominem ac nobilem? ne id quidem. at Siculum, in quo aliquis splendor dignitasque esset? minime. quem igitur? civem Romanum. cui hoc probari potest? cum esset Sthenius civitatis suae nobilissimus, amplissima cognatione, plurimis amicitiis: cum praeterea tota Sicilia multum auctoritate et gratia posset, invenire neminem Siculum potuit, qui pro se cognitor fieret? hoc probabis? an ipse civem Romanum maluit? cedo, cui Siculo, cum is reus fieret, civis Romanus cognitor factus unquam sit. omnium praetorum literas, qui ante fuerunt, profer, explica. si unum inveneris: ego hoc tibi, quemadmodum in tabulis scriptum habes, ita gestum esse concedam. at, credo, Sthenius hoc sibi amplum esse putavit, eligere e civium Romanorum numero, ex amicorum atque hospitum suorum copia, quem cognitorem daret. quem delegit? quis in tabulis scriptus est? C. Claudius,

C. filius, Palatina. non quaero, quis hic ſit Claudius, quam ſplendidus, quam honeſtus, quam idoneus, propter cujus auctoritatem et dignitatem Sthenius ab omnium Siculorum conſuetudine diſcederet, et civem Romanum cognitorem daret. nihil horum quaero. fortaſſe enim Sthenius non ſplendorem hominis, ſed familiaritatem ſecutus eſt. quid ſi omnium mortalium Sthenio nemo inimicior, quam hic C. Claudius, tum ſemper, tum in his ipſis rebus et temporibus fuit? ſi de literis corruptis contra venit? ſi contra omni ratione pugnavit? utrum potius pro Sthenio inimicum cognitorem eſſe factum, an te in Sthenii periculo inimici ejus nomine abuſum eſſe credemus? Ac, 44
ne quis forte dubitet, cujuſmodi totum ſit negotium: tametſi jamdudum omnibus iſtius improbitatem perſpicuam eſſe confido, tamen paululum etiam attendite. videtis illum ſubcriſpo capillo, nigrum, qui eo vultu nos intuetur, ut ſibi ipſe peracutus eſſe videatur? qui tabulas tenet? qui ſcribit? qui monet? qui proximus eſt? is eſt C. Claudius, qui in Sicilia ſequeſter iſtius, interpres, confector negotiorum,

prope collega Timarchidi numerabatur: nunc obtinet eum locum, ut vix Apronio illi de familiaritate concedere videatur, et qui se non Timarchidis, sed ipsius Verris collegam, et socium esse dicebat. dubitate etiam, si potestis, quin eum iste potissimum ex omni numero delegerit, cui improbam falsi cognitoris personam imponeret, quem et huic inimicissimum, et sibi amicum esse arbitraretur? hîc vos dubitatis, Judices, tantam istius audaciam, tantam crudelitatem, tantam injuriam vindicare? dubitatis exemplum judicum illorum sequi, qui, damnato Cn. Dolabella, damnationem Philodami Opuntii rescinderunt, quod is non absens reus factus esset: quae res iniquissima et acerbissima est: sed cum ei legatio Romam a suis civibus esset data? quod illi judices multo in leviore causa statuerunt, aequitatem secuti: vos id statuere in gravissima causa, praesertim aliorum auctoritate jam confirmatum, dubitabitis? At quem hominem, C. Verres, tanta, tam insigni injuria affecisti? cujus absentis nomen recepisti? quem absentem non modo sine crimine, et sine teste, verum

etiam ſine accuſatore damnaſti? quem hominem? dii immortales! non dicam amicum tuum, quod apud homines cariſſimum eſt: non hoſpitem, quod ſanctiſſimum eſt: nihil enim minus libenter de Sthenio commemoro: nihil aliud in eo, quod reprehendi poſſit, invenio, niſi quod homo frugaliſſimus, atque integerrimus, te, hominem plenum ſtupri, flagitii, ſceleris, domum ſuam invitavit: niſi quod, qui C. Marii, Cn. Pompeii, C. Marcelli, L. Siſennae, tui defenſoris, caeterorumque virorum fortiſſimorum hoſpes fuiſſet, atque eſſet, ad eum numerum clariſſimorum hominum tuum quoque nomen aſcripſit. quare de hoſpitio violato, et de iſto tuo nefario ſcelere nihil queror: hoc dico, non iis, qui Sthenium norunt, hoc eſt, nemini eorum, qui in Sicilia fuerunt, (nemo enim ignorat, quo hic in civitate ſua ſplendore, qua apud omnes Siculos dignitate, atque exiſtimatione ſit) ſed, ut illi quoque, qui in ea provincia non fuerunt, intelligere poſſint, in quo homine tu ſtaueris exemplum ejuſmodi, quod tum propter iniquitatem rei, tum etiam propter

hominis dignitatem, acerbum omnibus, atque intolerandum videretur. Eſtne
46 Sthenius is, qui omnes honores domi ſuae facillime cum adeptus eſſet, ampliſſime ac magnificentiſſime geſſit? qui oppidum non maximum, maximis ex pecunia ſua locis communibus, monumentiſque decoravit? cujus de meritis in rempublicam Thermitanorum, Siculoſque univerſos, fuit aenea tabula fixa Thermis in curia, in qua publice erat de hujus beneficiis ſcriptum, et inciſum? quae tabula tum imperio tuo revulſa, nunc a me tamen reportata eſt, ut omnes hujus honores inter ſuos, et amplitudinem poſſent cognoſcere. eſtne hic, qui apud Cn. Pompeium, clariſſimum virum, cum accuſatus eſſet, quod propter C. Marii familiaritatem, et hoſpitium, contra rempublicam ſenſiſſe eum inimici, et accuſatores ejus dicerent, cum magis invidioſo crimine, quam vero arceſſeretur, ita a Cn. Pompeio abſolutus eſt, ut in eo ipſo judicio Pompeius hunc hoſpitio ſuo digniſſimum ſtatuerit? ita porro laudatus, defenſuſque ab omnibus Siculis, ut idem Pompeius non ab homine ſolum, ſed eti-

am a provincia tota ſe hujus abſolutione inire gratiam arbitraretur? poſtremo eſtne hic, qui et animum in rempublicam habuit ejuſmodi, et tantum auctoritate apud ſuos cives potuit, ut perficeret in Sicilia ſolus, te praetore, quod non modo Siculus nemo, ſed ne Sicilia quidem tota potuiſſet: ut ex oppido Thermis nullum ſignum, nullum ornamentum, nihil ex ſacro, nihil de publico attingeres, cum praeſertim eſſent multa praeclara, et tu omnia concupiſſes? denique nunc vide, qui inter te, cujus nomine apud Siculos dies feſti agitantur, et praeclara illa Verrea celebrantur, cui ſtatuae Romae ſtant inauratae, a communi Siciliae, quemadmodum inſcriptum videmus, datae: vide, inquam, quid inter te, et hunc Siculum, qui abs te eſt, patrono Siciliae, condemnatus, interſit. hunc civitates ex Sicilia permultae, teſtimonio ſuo, legationibuſque ob eam rem miſſis publice laudant; te omnium Siculorum patronum, una Mamertina civitas, ſocia furtorum, ac flagitiorum tuorum, publice laudat: ita tamen, novo more, ut legati laedant, legatio laudet: caeterae quidem ci-

vitates publice literis, legationibus, teſtimoniis accuſant, queruntur, arguunt: ſi tu abſolutus ſis, funditus everſas ſe eſſe
47 arbitrantur. Hoc de homine, ac de hujus bonis, etiam in Eryco monte monumentum tuorum flagitiorum, crudelitatiſque poſuiſti: in quo Sthenii Thermitani nomen aſcriptum eſt. vidi argenteum Cupidinem cum lampade. quid tandem habuit argumenti, aut rationis res, quamobrem in eo potiſſimum Sthenianum praemium poneretur? utrum hoc ſignum cupiditatis tuae, an tropaeum neceſſitudinis, atque hoſpitii, an amoris indicium eſſe voluiſti? faciunt hoc homines, quos in ſumma nequitia non ſolum libido et voluptas, verum etiam ipſius nequitiae fama delectat, ut multis in locis notas, ac veſtigia ſcelerum ſuorum relinqui velint. ardebat amore illius hoſpitae, propter quam hoſpitii jura violarat. hoc non ſolum ſciri tum, verum etiam commemorari ſemper volebat. itaque ex illa ipſa re, quam, accuſante Agathino, geſſerat, Veneri potiſſimum deberi praemium ſtatuit, quae illam totam accuſationem, judiciumque conflarat. putarem te gratum in deos, ſi

hoc donum Veneri non de Sthenii bonis dediſſes, ſed de tuis : quod facere debuiſti, praeſertim cum tibi illo ipſo anno a Chelidone veniſſet hereditas. hîc ego, ſi hanc cauſam non omnium Siculorum rogatu recepiſſem: ſi hoc a me muneris non univerſa provincia popoſciſſet: ſi me animus, atque amor in rempublicam, exiſtimatioque offenſa noſtri ordinis, ac judiciorum non hoc facere coëgiſſet, atque haec una cauſa fuiſſet, quod amicum, atque hoſpitem meum Sthenium, quem in quaeſtura mea ſingulariter dilexiſſem, de quo optime exiſtimaſſem, quem in provincia exiſtimationis meae ſtudioſiſſimum, cupidiſſimumque cognoſſem, tam crudeliter, ſcelerate, nefarieque tractaſſes: tamen digna cauſa eſſet, cur inimicitias hominis improbiſſimi ſuſciperem, ut hoſpitis ſalutem, fortunaſque defenderem. fecerunt hoc multi apud majores noſtros: fecit etiam nuper homo clariſſimus, Cn. Domitius, qui M. Silanum, conſularem virum, accuſavit propter Egritomari Tranſalpini hoſpitis injurias. putarem me idoneum, qui exemplum ſequerer humanitatis, atque officii, propo-

neremque ſpem meis hoſpitibus, ac neceſſariis, quo tutiorem vitam ſeſe meo praeſidio victuros eſſe arbitrarentur. cum vero in communibus injuriis totius provinciae Sthenii quoque cauſa contineatur, multique uno tempore a me hoſpites, atque amici publice, privatimque defendantur: profecto vereri non debeo, ne quis hoc, quod facio, non exiſtimet me ſummi officii ratione impulſum, coactumque ſuſcepiſſe. Atque, ut ali-
48 quando de rebus ab iſto cognitis, judicatiſque, et de judiciis datis dicere deſiſtamus; et quoniam facta iſtius in his generibus infinita ſunt, nos modum aliquem et finem orationi noſtrae, criminibuſque faciamus: pauca ex aliis generibus ſumemus. audiſtis ob jus dicundum Q. Varium dicere, procuratores ſuos iſti centum et triginta millia nummûm dediſſe: meminiſtis Q. Varii teſtimonium, remque hanc totam C. Sacerdotis, hominis ornatiſſimi, teſtimonio comprobari: ſcitis, Cn. Sertium, M. Modium, equites Romanos, ſexcentos praeterea cives Romanos, multoſque Siculos, dixiſſe, ſe iſti pecuniam ob jus dicundum dediſſe.

de quo crimine quid ego disputem, cum id totum positum sit in testibus? quid porro argumenter, qua de re dubitare nemo possit? an hoc dubitabit quisquam omnium, quin is venalem in Sicilia jurisdictionem habuerit, qui Romae totum edictum, atque omnia decreta vendiderit? quin is ab Siculis ob decreta interponenda pecuniam acceperit, qui M. Octavium Ligurem ob jus dicundum popposcerit? quod enim praeterea genus pecuniae cogendae praeteriit? quod non ab omnibus aliis praeteritum, excogitavit? ecquae res apud civitates Siculas expetitur, in qua aut honos aliquis sit, aut potestas, aut procuratio, quin eam rem tu ad tuum quaestum, nundinationemque hominum traduxeris? Dicta sunt priore actione 49
et privatim, et publice testimonia: legati Centuripini, Halesini, Catinenses, Panormitanique dixerunt, multarum praeterea civitatum: jam vero privatim plurimi: quorum ex testimoniis cognoscere potuistis, tota Sicilia per triennium neminem ulla in civitate senatorem factum esse gratis: neminem, ut leges eorum sunt, suffragiis: neminem, nisi istius imperio,

aut literis: atque in his omnibus ſenatoribus cooptandis, non modo ſuffragia nulla fuiſſe, ſed ne genera quidem ſpectata eſſe, ex quibus in eum ordinem cooptari liceret: neque cenſus, neque aetatis, neque caetera Siculorum jura valuiſſe. quicunque ſenator voluerit fieri, quamvis puer, quamvis indignus, quamvis ex eo loco, ex quo non liceret: ſi is pretio apud iſtum fieret idoneus ut vinceret, factum eſſe ſemper: non modo Siculorum nihil in hac re valuiſſe leges, ſed ne ab ſenatu quidem populoque Romano datas. quas enim leges ſociis amiciſque dat is, qui habet imperium a populo Romano, auctoritatem legum dandarum a ſenatu; hae debent et populi Romani, et ſenatus exiſtimari. Haleſini pro multis et magnis ſuis, majorumque ſuorum in rempublicam noſtram meritis atque beneficiis, ſuo jure nuper, L. Licinio, Q. Mucio conſulibus, cum haberent inter ſe controverſias de ſenatu cooptando, leges ab ſenatu noſtro petiverunt. decrevit ſenatus honorifico ſenatus-conſulto, ut his C. Claudius, Appii filius, Pulcher, praetor, de ſenatu co-

optando leges conſcriberet. C. Claudius, adhibitis omnibus Marcellis, qui tum erant, de eorum ſententia leges Haleſinis dedit: in quibus multa ſanxit de aetate hominum, ne quis minor triginta annis natu; de quaeſtu, quem qui feciſſet, ne legeretur; de cenſu, de caeteris rebus. quae omnia, ante iſtum praetorem, et noſtrorum magiſtratuum auctoritate, et Haleſinorum ſumma voluntate valuerunt. ab iſto et praeco, qui voluit, iſtum ordinem pretio mercatus eſt: et pueri annorum ſenûm, ſeptenûmque denûm ſenatorium nomen nundinati ſunt: et, quod Haleſini, antiquiſſimi et fideliſſimi ſocii atque amici, Romae impetrarant, ut apud ſe ne ſuffragiis quidem fieri liceret, id pretio, ut fieri poſſet, effecit. A-50 grigentini de ſenatu cooptando Scipionis leges antiquas habent. in quibus et eadem illa ſancta ſunt, et hoc amplius: cum Agrigentinorum duo genera ſint, unum veterum, alterum colonorum, quos T. Manlius praetor ex ſenatus-conſulto de oppidis Siculorum deduxit Agrigentum; cautum eſt in Scipionis legibus, ne plures eſſent in ſenatu ex colonorum nume-

ro, quam ex veterum Agrigentinorum. iſte, qui omnia jura pretio exaequaſſet, omniumque rerum delectum atque diſcrimen pecunia ſuſtuliſſet: non modo illa, quae erant aetatis, ordinis, quaeſtuſque, permiſcuit? ſed etiam in his duobus generibus, civium novorum veterumque, delectum ordinemque turbavit. nam, cum eſſet ex veterum numero quidam ſenator demortuus, et cum ex utroque genere par numerus reliquus eſſet: veterem cooptari neceſſe erat legibus, ut is amplior numerus eſſet. quae cum ita ſe res haberet: tamen ad iſtum venerunt emptum locum illum ſenatorium non ſolum veteres, ſed etiam novi. fit, ut pretio novus vincat, literaſque a praetore auferat. Agrigentini ad iſtum legatos mittunt, qui eum leges doceant, conſuetudinemque omnium annorum demonſtrent: ut iſte intelligeret, ei ſe illum locum vendidiſſe, cui ne commercium quidem eſſe oporteret. quorum oratione iſte, cum pretium jam accepiſſet, ne tantulum quidem commotus eſt. idem fecit Heracleae. nam eo quoque colonos P. Rupilius deduxit: legeſque ſimiles de co-

optando ſenatu, ac de numero veterum ac novorum dedit. ibi non ſolum iſte, ut apud caeteros, pecuniam accepit: ſed etiam genera veterum ac novorum, numerumque permiſcuit. Nolite exſpectare, dum omnes obeam oratione mea civitates. hoc uno complector crimine omnia, neminem iſto praetore ſenatorem fieri potuiſſe, niſi qui iſti pecuniam dediſſet. hoc idem transfero in magiſtratus, curationes, ſacerdotia: quibus in rebus non ſolum hominum jura, ſed etiam deorum religiones immortalium omnes repudiavit. Syracuſis lex eſt de religione, quae in annos ſingulos Jovis ſacerdotem ſortitò capi jubebat: quod apud illos ampliſſimum ſacerdotium putatur. cum ſuffragiis tres ex tribus generibus creati ſunt, res revocatur ad ſortem. perfecerat iſte imperio, ut pro ſuffragio Theomnaſtus familiaris ſuus in tribus illis renuntiaretur. in ſorte, cui imperare non poterat, exſpectabant homines, quidnam acturus eſſet. homo, id quod erat facillimum, primo vetat ſortiri: jubet extra ſortem Theomnaſtum renuntiari. negant id Syracuſani per religiones ſacrorum ullo

modo fieri posse: fas denique negant esse. jubet ille sibi legem recitari. recitatur: in qua scriptum erat, ‘ ut, quot essent ‘ renuntiati, tot in hydriam sortes conji- ‘ cerentur: cujus nomen exisset, ut is ha- ‘ beret id sacerdotium.’ iste, homo ingeniosus et peracutus, Optime, inquit. nempe scriptum ita est, ‘ quot renuntia- ‘ ti erunt.’ quot ergo, inquit, sunt renuntiati? responsum, tres. num quid igitur oportet, nisi tres sortes conjici, unam educi? nihil. conjici jubet tres, in quibus omnibus scriptum esset nomen Theomnasti. fit clamor maximus, cum id universis indignum atque nefarium videretur. ita Jovis illud sacerdotium amplissimum per hanc rationem Theomnasto datur. Cephaloedi mensis est certus, quo mense sacerdotem maximum creari oporteat. erat ejus honoris cupidus Artemo quidam, Climachias cognomine, homo sane locuples, et domi nobilis: sed is fieri nullo modo poterat, si Herodotus quidam adesset. ei locus ille atque honos in illum annum ita deberi putabatur, ut ne Climachias quidem contrà diceret. res ad istum defertur, et is-

tius more deciditur. toreumata sane nota ac pretiosa auferuntur. Herodotus Romae erat: satis putabat se ad comitia tempore venturum, si pridie venisset. iste, ne aut alio mense, ac fas erat, comitia haberentur, aut Herodoto praesenti honos adimeretur, (id quod iste non laborabat, Climachias minime volebat) excogitat, (dixi jamdudum; non est homo acutior quisquam, nec fuit) excogitat, inquam, quemadmodum mense illo legitimo comitia haberentur, nec tamen Herodotus adesse posset. est consuetudo Siculorum, caeterorumque Graecorum, quod suos dies, mensesque congruere volunt cum solis lunaeque ratione, ut nonnunquam, si quis discrepet, eximant unum aliquem diem, aut summùm, biduum ex mense; quos illi ἐξαιρεσίμους dies nominant: item nonnunquam uno die longiorem mensem faciunt, aut biduo. quae iste cum cognovisset, novus astrologus, qui non tam caeli rationem, quam caelati argenti duceret, eximi jubet non diem ex mense, sed ex anno unum dimidiatumque mensem; hoc modo, ut, quo die (verbi causa) esse oporteret idus Ja-

nuarias, eo die kalendas Martias proſcriberet. itaque fit, omnibus recuſantibus et plorantibus. dies is erat legitimus comitiis habendis. eo modo ſacerdos Climachias renuntiatus eſt. Herodotus, cum Roma revertitur, diebus ut ipſe putabat, quindecim ante comitia, offendit eum menſem comitialem, comitiis jam abhinc triginta diebus habitis. tunc Cephaloeditani decreverunt intercalarium XLV dies longum, ut reliqui menſes in ſuam rationem reverterentur. hoc ſi Romae fieri poſſet, certe aliqua ratione expugnaſſet iſte, ut dies XLV inter binos ludos tollerentur, per quos ſolos judicium fi-
53 eri poſſet. Jam vero cenſores quemadmodum in Sicilia iſto praetore creati ſunt, operae pretium eſt cognoſcere. ille enim eſt magiſtratus apud Siculos, qui diligentiſſime mandatur a populo, propter hanc cauſam, quod omnes Siculi ex cenſu quotannis tributa conferunt: in cenſu habendo poteſtas omnis aeſtimationis habendae, ſummaeque faciundae, cenſori permittitur. itaque eum populus, cui maximam fidem ſuarum rerum habebat, maxima cura deligit: et propter magni-

tudinem poteſtatis, hic magiſtratus a populo ſumma ambitione contenditur. in ea re iſte nihil obſcure facere voluit, non in ſortitione fallere, neque dies de faſtis eximere. nihil ſane vafre, nec malitioſe facere conatus eſt: ſed, ut ſtudia, cupiditateſque honorum, atque ambitiones ex omnibus civitatibus tolleret, quae res evertendae reipublicae ſolent eſſe, oſtendit, ſeſe in omnibus civitatibus cenſores eſſe facturum. tanto mercatu praetoris indicto, concurritur undique ad iſtum Syracuſas. flagrabat domus tota praetoria ſtudio hominum, et cupiditate: nec mirum, omnibus comitiis tot civitatum unam in domum revocatis, tantaque ambitione provinciae totius in uno cubiculo incluſa. exquiſitis palam pretiis, et licitationibus factis, deſcribebat cenſores binos in ſingulas civitates Timarchides. is ſuo labore, ſuiſque acceſſionibus, hujus negotii, atque operis moleſtia conſequebatur, ut ad iſtum ſine ulla ſollicitudine, ſumma pecunia referretur. jam hic Timarchides quantam pecuniam fecerit, plane adhuc cognoſcere non potuiſtis: veruntamen priore actione, quam

varie, quam improbe praedatus esset, multorum ex testimoniis cognovistis.
54 Sed, ne miremini, qua ratione hic tantum apud istum libertus potuerit, exponam vobis breviter, quid hominis sit: ut et istius nequitiam, qui illum secum habuerit, eo praesertim numero ac loco, et calamitatem provinciae cognoscatis. in mulierum corruptelis, et in omni ejusmodi luxuria atque nequitia, mirandum in modum reperiebam hunc Timarchidem ad istius flagitiosas libidines, singularemque nequitiam natum, atque aptum fuisse: investigare, adire, appellare, corrumpere, quidvis facere in ejusmodi rebus, quamvis callide, quamvis audacter, quamvis impudenter: eundem mira quaedam excogitare genera furandi. nam ipsum Verrem, tantum avaritia semper hiante, atque imminenti fuisse; ingenio et cogitatione nulla: ut, quidquid sua sponte faciebat, item ut vos Romae cognovistis, eripere potius, quam fallere videretur. haec vero hujus erat ars, et malitia miranda, quod acutissime tota provincia, quid cuique accidisset, quid cuique esset necesse, indagare et odorari so-

lebat: omnium adversarios, omnium inimicos diligenter cognoscere, colloqui, attentare; ex utraque parte causas, voluntates perspicere, facultates et copias: quibus opus esset, metum afferre: quibus expediret, spem ostendere: accusatorum, et quadruplatorum quidquid erat, habebat in potestate: quod cuique negotii conflare volebat, nullo labore faciebat: istius omnia decreta, imperia, literas peritissime, et callidissime venditabat. ac non solum erat administer istius cupiditatum, verum etiam ipse sui meminerat aeque. non solum nummos, si qui isti exciderant, tollere solebat, ex quibus pecuniam maximam fecit; sed etiam voluptatum, flagitiorumque istius ipse reliquias colligebat. itaque in Sicilia non Athenionem, qui nullum oppidum cepit; sed Timarchidem fugitivum omnibus oppidis per triennium scitote regnasse: in Timarchidis potestate sociorum populi Romani antiquissimorum, atque amicissimorum liberos, matresfamilias, bona, fortunasque omnes fuisse. is igitur, ut dico, Timarchides in omnes civitates, accepto pretio, censores dimisit.

comitia, isto praetore, censorum, ne si-
55 mulandi quidem causa, fuerunt. Jam hoc impudentissime: palam (licebat enim videlicet legibus) singulis censoribus denarii trecenti ad statuam praetoris imperati sunt. censores CXXX facti sunt. pecuniam illam ob censuram contra leges clam dederunt; haec denarium XXXIX millia palam salvis legibus contulerunt in statuam. primum quò tantam pecuniam? deinde quamobrem censores ad statuam tibi conferebant? ordo aliquis, censorum est collegium? genus aliquod hominum? nam aut publice civitates istos honores habent: aut generatim homines, ut aratores, ut mercatores, ut navicularii. censores quidem quî magis, quam aediles? ob beneficium? ergo hoc fatebere, abs te haec petita esse: nam empta non audebis dicere. te eos magistratus hominibus, beneficii, non reipublicae causa, permisisse? hoc autem cum tute fatebere, quisquam dubitabit, quin tu istam apud populos provinciae istius invidiam atque offensionem, non ambitionis, neque beneficiorum collocandorum, sed pecuniae conciliandae causa susceperis? itaque illi

censores fecerunt idem, quod in nostra republica solent ii, qui per largitionem magistratus adepti sunt: dederunt operam, ut ita potestatem gererent, ut illam lacunam rei familiaris explerent. sic census habitus est, te praetore, ut eo censu nullius civitatis respublica posset administrari. nam locupletissimi cujusque census extenuarant, tenuissimi auxerant. itaque in tributis imperandis tantum oneris plebi imponebatur, ut etiamsi homines tacerent, res ipsa illum censum repudiaret: id quod intelligi facillime re ipsa potest. Nam L. Metellus, qui, post- 56
eaquam ego inquirendi causa in Siciliam veni, repente Letilii adventu, istius non modo amicus, verum etiam cognatus factus est; is, quod videbat istius censum stare nullo modo posse, eum censum observari jussit, qui viro fortissimo, atque innocentissimo Sex. Peducaeo praetore habitus esset. erant enim tum censores legibus facti, delecti a suis civitatibus: quibus, si quid commisissent, poenae legibus erant constitutae. te autem praetore, qui censor aut legem metueret, qua non tenebatur, quoniam creatus lege

non erat; aut animadverſionem tuam, cum id, quod abs te emerat, vendidiſſet? teneat jam ſane meos teſtes Metellus: cogat alios laudare, ſicut in multis conatus eſt: modo haec faciat, quae facit. quis enim unquam tanta a quoquam contumelia, quis tanta ignominia affectus eſt? quinto quoque anno Sicilia tota cenſetur. erat cenſa praetore Peducaeo. quintus annus cum te praetore incidiſſet, cenſa denuo eſt. poſtero anno L. Metellus mentionem tui cenſus fieri vetat: cenſores dicit de integro ſibi creari placere: interea Peducaeanum cenſum obſervari jubet. hoc ſi tuus inimicus tibi feciſſet, tamen etſi animo aequo provincia tuliſſet, inimici judicium grave videretur. fecit amicus recens, et cognatus voluntarius. aliter enim, ſi provinciam retinere, ſi ſalvus ipſe in provincia vellet eſſe, facere non potuit. Expectas etiam, quid hi judicent? ſi tibi magiſtratum abrogaſſet, minore ignominia te affeciſſet, quam cum ea, quae in magiſtratu geſſiſti, ſuſtulit, atque irrita juſſit eſſe. neque in hac re ſola fuit ejuſmodi; ſed, antequam ego in Siciliam veni, in maximis rebus,

ac plurimis. nam et Heraclio Syracusano tuos illos palaestritas bona restituere jussit, et Epicrati Bidinos, et pupillo Drepanitano A. Claudium: et, nisi mature Letilius in Siciliam veniisset cum literis, minus xxx diebus Metellus totam triennii praeturam tuam rescidisset. et, quoniam de ea pecunia, quam tibi ad statuam censores contulerunt, dixi: non mihi praetermittendum videtur ne illud quidem genus pecuniae conciliatae, quam tu a civitatibus statuarum nomine coëgisti. video enim ejus pecuniae summam esse pergrandem: ad H-S cxx millia. tantum conficitur ex testimoniis, ac literis civitatum: et iste hoc concedit, nec potest aliter dicere. quare cujusmodi putamus esse illa, quae negat, cum haec tam improba sint, quae fatetur? quid enim vis constitui? consumptam esse omnem istam pecuniam in statuis? fac ita esse. tamen hoc ferendum nullo modo est, tantam ab sociis pecuniam auferri, ut omnibus in angiportis praedonis improbissimi statuae ponantur, qua vix tuto transiri posse videatur. Verum ubi tandem, aut in 38 quibus statuis ista tanta pecunia con-

ſumpta eſt? conſumetur, inquies. ſcilicet expectemus legitimum illud quinquennium. ſi hoc intervallo non conſumpſerit; tum denique nomen ejus de repetundis pecuniis ſtatuarum nomine deferamus. reus eſt maximus, plurimiſque criminibus in judicium vocatus. H-S cxx millia ex hoc uno genere capta videmus. ſi condemnatus erit: non, opinor, id ages, ut iſta pecunia quinquennio conſumatur in ſtatuis. ſin abſolutus eris: quis erit tam amens, qui te, ex tot, tantiſque criminibus elapſum, poſt quinquennium ſtatuarum nomine arceſſat? ita ſi neque adhuc conſumpta iſta pecunia eſt, et eſt perſpicuum non conſumptum iri: licet jam intelligamus, inventam eſſe rationem, quare et iſte H-S cxx millia uno genere conciliarit, et ceperit: et caeteri, ſi a vobis hoc erit comprobatum, quam volent magnas hoc nomine pecunias capere poſſint. ut jam videamur non a pecuniis capiendis homines abſterrere: ſed, cum genera quaedam pecuniarum capiendarum comprobarimus, honeſta nomina turpiſſimis rebus imponere. etenim, ſi C. Verres H-S cxx millia popu-

lum, verbi gratia, Centuripinum popoſciſſet, eamque ab his pecuniam abſtuliſſet: non opinor, eſſe dubium, quin eum, ſi tum id planum fieret, condemnari neceſſe eſſet. quid, ſi eundem populum H-S ccc millia popoſcit, eaque coëgit, atque abſtulit? num idcirco abſolvetur, quod adſcriptum eſt, eam pecuniam datam ſtatuarum nomine? non, opinor: niſi forte id agimus, non ut magiſtratibus noſtris moram accipiendi, ſed ut ſociis cauſam dandi afferre videamur. quod ſi quem ſtatuae magnopere delectant, et ſi quis earum honore et gloria ducitur; is haec tamen conſtituat neceſſe eſt: primum, averti pecuniam domum non placere: deinde, ipſarum ſtatuarum modum quendam eſſe oportere: deinde illud, certe ab invitis, exigi non oportere. Ac de a- 59
vertenda pecunia, quaero abs te, utrum ipſae civitates ſolitae ſint ſtatuas tibi faciendas locare ei, cui poſſent optima conditione locare, an aliquem curatorem praeficere, qui ſtatuis faciendis praeeſſet, an tibi, an cui tu imperaſſes, adnumerare pecuniam? nam ſi per eos ſtatuae fiebant, a quibus tibi iſte honos habebatur: au-

dio. ſin Timarchidi pecunia numerabatur: deſine, quaeſo, ſimulare, te, cum in manifeſto furto teneare, gloriae ſtudioſum, ac monumentorum fuiſſe. quid vero? modum ſtatuarum haberi nullum placet? atqui habeatur neceſſe eſt. etenim ſic conſiderate. Syracuſana civitas (ut eam potiſſimum nominem) dedit ipſi ſtatuam: eſt honos. et patri: bella haec pietatis, et quaeſtuoſa ſimulatio. et filio: ferri hoc poteſt; hunc enim puerum non oderant. verum quoties, et quot nominibus a Syracuſanis ſtatuas auferes? ut in foro ſtatuerent, abſtuliſti: ut in curia, coëgiſti: ut pecuniam conferrent in eas ſtatuas, quae Romae ponerentur, imperaſti: ut iidem darent homines aratorum nomine; dederunt: ut iidem pro parte in commune Siciliae conferrent; etiam id contulerunt. una civitas cum tot nominibus pecuniam contulerit, idemque hoc civitates caeterae fecerint: non res ipſa vos admonet, ut putetis, modum aliquem huic cupiditati conſtitui oportere? quod ſi hoc voluntate ſua nulla civitas fecit: ſi omnes imperio, metu, vi, malo adductae, tibi pecuniam ſtatuarum nomine contu-

lerunt: per deos immortales! num cui dubium esse poterit, quin, etiam si quis statuerit, accipere ad statuas licere, idem tamen statuat, eripere certe non licere? primum igitur in hanc rem testem totam Siciliam citabo: quae mihi una voce statuarum nomine magnam pecuniam per vim coactam esse demonstrat. nam legationes omnium civitatum in postulatis communibus, quae fere omnia ex tuis injuriis nata sunt, etiam hoc ediderunt, 'ut statuas ne cui, nisi cum is de provin-'cia decessisset, pollicerentur.' Tot 60 praetores in Sicilia fuerunt: toties apud majores nostros Siculi senatum adierunt: toties hac memoria: tamen hujusce novi postulati genus atque principium tua praetura attulit. quid enim tam novum, non solum re, sed genere ipso postulandi? nam caetera, quae sunt in iisdem postulatis de injuriis tuis, sunt nova: sed tamen non novo modo postulantur. rogant et orant Siculi patres conscriptos, ut nostri magistratus posthac decumas lege Hieronica vendant. tu primus contra vendideras: audio. ne, in cellam quod imperatur, aestiment: hoc quoque prop-

ter tuos ternos denarios nunc primum poſtulatur: ſed genus iſtud poſtulandi non eſt novum. ne abſentis nomen recipiatur: ex Sthenii calamitate, et tua natum eſt injuria. caetera non colligam. ſunt omnia Siculorum poſtulata ejuſmodi, ut crimina collecta in unum te reum eſſe videantur. quae tamen omnia novas injurias habent, ſed poſtulationum formulas uſitatas. hoc poſtulatum de ſtatuis ridiculum eſſe videatur ei, qui rem, ſententiamque non perſpiciat. poſtulant enim, non, uti ne cogantur ſtatuere. quid igitur? ut ipſis ne liceat. quid eſt hoc? petis a me, quod in tua poteſtate eſt, ut id tibi facere non liceat? pete potius, ne quis te invitum polliceri, aut facere cogat. nihil ergo, inquit. negabunt enim omnes ſe coëgiſſe. ſi me ſalvum eſſe vis, mihi impone iſtam vim, ut omnino mihi non liceat polliceri. ex tua praetura primum nata eſt haec poſtulatio: qua cum utuntur, hoc ſignificant, atque adeo aperte oſtendunt, ſeſe ad ſtatuas tuas pecuniam, metu ac malo coactos, invitiſſimos contuliſſe. quid, ſi hoc non dicant, tibi non neceſſe ſit ipſi id confiteri? vide,

et perſpice, qua defenſione ſis uſurus. jam intelliges, hoc tibi de ſtatuis confitendum eſſe. Mihi enim renuntiatur, 61
ita conſtitui a tuis patronis, hominibus ingenioſis, cauſam tuam, et ita eos abs te inſtitui et doceri: ut quiſque ex provincia Sicilia gravior homo, atque honeſtior, teſtimonium vehementius dixerit, ſicuti Siculi multi primarii viri multa dixerunt, te ſtatim hoc iſtis tuis defenſoribus dicere: 'inimicus eſt propterea, 'quod arator eſt.' itaque uno genere, opinor, circumſcribere habetis in animo genus hoc aratorum, quod eos infenſo animo, atque inimico veniſſe dicatis, quia 62
fuerit in decumis iſte vehementior. ergo aratores, inimici omnes, adverſarii ſunt: nemo eorum eſt, quin periſſe te cupiat. omnino praeclare te habes, cum is ordo, atque id genus hominum, quod optimum atque honeſtiſſimum eſt, a quo uno et ſumma reipublicae, et illa provincia maxime continetur, tibi eſt inimiciſſimum. verum eſto: alio loco de aratorum animo, et injuriis videro. nunc, quod mihi abs te datur, id accipio, eos tibi eſſe inimiciſſimos. nempe, ita dicis, propter decu-

mas. concedo; non quaero, jure, an injuria ſint inimici. quid ergo illae ſibi ſtatuae equeſtres inauratae volunt, quae populi Romani oculos animoſque maxime offendunt, propter aedem Vulcani? nam inſcriptum eſſe video, quandam ex his ſtatuam aratores dediſſe. ſi honoris cauſa ſtatuam dederunt, inimici non ſunt. credamus teſtibus: tum enim honori tuo, nunc jam religioni ſuae conſulunt. ſin autem metu coacti dederunt, confiteare neceſſe eſt, te in provincia pecuniam ſtatuarum nomine per vim, ac metum coëgiſſe. utrum tibi commodum eſt, elige.

62 Equidem libenter hoc jam crimen de ſtatuis relinquam, ut mihi tu illud concedas, quod tibi honeſtiſſimum eſt, aratores tibi ad ſtatuam honoris tui cauſa, voluntate ſua, contuliſſe. da mihi hoc. jam tibi maximam partem defenſionis praecideris. non enim poteris aratores tibi iratos eſſe, atque inimicos, dicere. ô cauſam ſingularem! ô defenſionem miſeram, ac perditam! nolle hoc accipere reum ab accuſatore, et eum reum, qui praetor in Sicilia fuerit, aratores ei ſtatuam ſua voluntate ſtatuiſſe: aratores de eo bene ex-

istimare, amicos esse, salvum esse cupere! metuit, ne hoc vos existimetis. obruitur enim aratorum testimoniis. utar eo, quod datur. certe hoc ita vobis judicandum est, eos, qui isti inimicissimi sunt, ut ipse existimare vult, ad istius honores, atque monumenta pecuniam non voluntate sua contulisse. atque ut hoc totum facillime intelligi possit, quem voles eorum testium, quos produxero, qui ex Sicilia testes sint, sive togatum velis, sive Siculum, rogato, et eum, qui tibi inimicissimus esse videbitur, qui se spoliatum a te dicit; ecquid suo nomine in tuam statuam contulerit. neminem reperies, qui neget: etenim omnes dederunt. quemquam igitur putas dubitaturum, quin is, quem inimicissimum tibi esse oporteat, qui abs te gravissimas injurias acceperit, pecuniam statuae nomine dederit, vi, atque imperio adductus, non officio ac voluntate? et hujus ego pecuniae, Judices, quae permagna est, impudentissimeque coacta ab invitis, non habui rationem, neque habere potui, quantum ab aratoribus, quantum ab negotiatoribus, qui Syracusis, qui Agrigenti, qui Panormi, qui

Lilybaei negotiantur, eſſet coactum: quoniam intelligitis, ipſius quoque confeſſi-
63 one ab invitiſſimis coactam eſſe. Venio nunc ad civitates Siciliae: de quibus facillime judicium fieri voluntatis poteſt. an etiam Siculi inviti contulerunt? non eſt probabile. etenim ſic C. Verrem praeturam in Sicilia geſſiſſe conſtat, ut, cum utriſque ſatisfacere non poſſet, et Siculis, et togatis; officii potius in ſocios, quam ambitionis in cives rationem duxerit. itaque eum non ſolum PATRONUM iſtius inſulae, ſed etiam SOTERA inſcriptum vidi Syracuſis. hoc quantum eſt? ita magnum, ut Latino uno verbo exprimi non poſſit. is eſt nimirum 'Soter,' qui ſalutem dedit. hujus nomine etiam dies feſti agitantur, pulchra illa Verrea, non quaſi Marcellea, ſed pro Marcelleis: quae illi iſtius juſſu ſuſtulerunt. hujus fornix in foro Syracuſis eſt, in quo nudus filius ſtat: ipſe autem ex equo nudatam ab ſe provinciam proſpicit. hujus ſtatuae omnibus locis: quae hoc demonſtrare videntur, propemodum non minus multas ſtatuas iſtum poſuiſſe Syracuſis, quam abſtuliſſe. huic etiam Romae videmus in

basi statuarum, maximis literis incisum, A COMMUNI SICILIAE datas. quamobrem? quî hoc probari potest cuiquam, tantos honores habitos esse ab invitis? Hic tibi etiam multo magis, quam ante 64
in aratoribus, videndum et considerandum est, quid velis. magna res est. utrum tibi Siculos, publice, privatimque amicos, an inimicos existimari vis? si inimicos, quid te futurum est? quo confugies? ubi nitere? modo aratorum honestissimorum hominum, ac locupletissimorum, et Siculorum, et civium Romanorum numerum abs te abalienasti: nunc de Siculis civitatibus quid ages? dices tibi Siculos esse amicos? quî poteris? qui (quod nullo in homine antea fecerant, ut in eum publice testimonium dicerent, cum praesertim ex ea provincia condemnati sint complures, qui ibi praetores fuerunt, duo soli absoluti) huc conveniunt cum literis, veniunt cum mandatis, veniunt cum testimoniis publicis. qui, si te publice laudarent, tamen id more potius suo, quam merito tuo, facere viderentur: hi cum de tuis factis publice conqueruntur, nonne hoc indicant, tantas esse injurias,

ut multo maluerint de ſuo more decedere, quam de tuis moribus non dicere? confitendum eſt igitur tibi neceſſario, Siculos inimicos eſſe, qui quidem et in te graviſſima poſtulata conſulibus ediderint, et me, ut hanc cauſam, ſalutiſque ſuae defenſionem ſuſciperem, obſecrarint: qui cum a praetore prohiberentur, a quatuor quaeſtoribus impedirentur, omnium minas, atque omnia pericula, pro ſalute ſua, levia duxerint: qui priore actione ita teſtimonia graviter, vehementerque dixerint, ut Artemonem Centuripinum legatum, et publice teſtem, Q. Hortenſius accuſatorem, non teſtem eſſe diceret. etenim cum propter virtutem, et fidem cum Androne, homine honeſtiſſimo, et certiſſimo, tum etiam propter eloquentiam, legatus a ſuis civibus electus eſt, ut poſſet multas iſtius et varias injurias, quam apertiſſime vobis, planiſſi-
65 meque explicare. Dixerunt Haleſini, Catinenſes, Tyndaritani, Ennenſes, Herbitenſes, Agyrinenſes, Netinenſes, Segeſtani. numerare omnes non eſt neceſſe. ſcitis quam multi, et quam multa priore actione dixerint. nunc et illi, et

reliqui dicent. omnes denique hoc in hac cauſa intelligent, hoc animo eſſe Siculos, ut, ſi in iſtum animadverſum non ſit, ſibi relinquendas domos, ac ſedes ſuas, et ex Sicilia decedendum, atque adeo fugiendum eſſe arbitrentur. hos homines tu perſuadebis ad honores, atque amplitudinem tuam, pecunias maximas voluntate ſua contuliſſe? credo, qui te in tua civitate incolumem eſſe nollent, hi monumenta tuae formae, ac nominis, in ſuis civitatibus eſſe cupiebant. res declaravit, ut cupierint. jamdudum enim mihi nimium tenuiter Siculorum erga te voluntatis argumenta colligere videor, utrum ſtatuas voluerint tibi ſtatuere, an coacti ſint. de quo homine hoc auditum eſt unquam, quod tibi accidit, ut ejus in provincia ſtatuae, in locis publicis poſitae, partim etiam in aedibus ſacris, per vim, per univerſam multitudinem dejicerentur? tot homines in Aſia nocentes, tot in Africa, tot in Hiſpania, Gallia, Sardinia, tot in ipſa Sicilia fuerunt: ecquo de homine hoc unquam audivimus? novum eſt, Judices: in Siculis quidem, et in omnibus Graecis, monſtri ſimile.

non crederem hoc de ſtatuis, niſi jacentes revulſaſque vidiſſem: propterea quod apud omnes Graecos hic mos eſt, ut honorem hominibus habitum in monumentis hujuſmodi nonnulla religione deorum conſecrari arbitrentur. itaque cum Rhodii bellum illud prope ſoli ſuperius cum Mithridate rege geſſerint, omneſque ejus copias, acerrimumque impetum, moenibus, litoribus, claſſibuſque ſuis exceperint: cum et regis inimici praeter ceteros eſſent; ſtatuam ejus, quae erat apud ipſos in celeberrimo urbis loco, ne tum quidem in ipſis urbis periculis attigerunt. forſitan vix convenire videretur, quem ipſum hominem cuperent evertere, ejus effigiem ſimulacrumque ſervare: ſed tamen videbam, apud eos cum eſſem, et religionem eſſe quandam in his rebus, a majoribus traditam, et hoc diſputare: cum ſtatua ſe ejus habuiſſe temporis rationem, quo poſita eſſet; cum homine vero, quo gereret bellum, atque hoſtis
65 eſſet. Videtis igitur conſuetudinem, religionemque Graecorum, quae monumenta hoſtium in bello ipſo ſoleat defendere, eam ſumma in pace praetoris po-

puli Romani ſtatuis praeſidio non fuiſſe. Taurominitani, quorum eſt civitas foederata, homines quietiſſimi, qui maxime ab injuriis noſtrorum magiſtratuum remoti conſuerant eſſe, praeſidio foederis: hi tamen iſtius evertere ſtatuam non dubitaverunt. qua ablata, baſin tamen in foro manere voluerunt: quod gravius in iſtum fore putabant, ſi ſcirent homines, ſtatuam ejus a Tauromínitanis eſſe dejectam, quam ſi nullam unquam poſitam arbitrarentur. Tyndaritani dejecerunt in foro: et eadem de cauſa equum inanem reliquerunt. Leontinis, miſera in civitate atque inani, tamen iſtius, in gymnaſio, ſtatua dejecta eſt. nam quid ego de Syracuſanis loquar, quod non eſt proprium Syracuſanorum, ſed et illorum commune, et conventus illius, ac prope totius provinciae? quanta illuc multitudo, quanta vis hominum conveniſſe dicebatur tum, cum ſtatuae ſunt illius dejectae atque everſae? at quo loco? celeberrimo ac religioſiſſimo: ante ipſum Serapim, in primo aditu veſtibuloque templi. quod niſi Metellus hoc tam graviter egiſſet, atque illam rem imperio edicto-

que prohibuiſſet: veſtigium ſtatuarum iſtius in tota Sicilia nullum eſſet relictum. atque ego hoc non vereor, ne quid horum non modo impulſu, verum omnino adventu meo factum eſſe videatur. omnia iſta ante facta ſunt, non modo, quam ego Siciliam, verum etiam quam iſte Italiam attigit. dum ego in Sicilia ſum, nulla ſtatua dejecta eſt. poſteaquam illinc
67 diſceſſi, quae geſta ſunt, cognoſcite. Centuripinorum ſenatus decrevit, populuſque juſſit, ut, quae ſtatuae C. Verris ipſius, et patris, et filii, eſſent, eas quaeſtores demoliendas locarent: dumque ea demolitio fieret, ſenatores ne xxx minus adeſſent. videte gravitatem civitatis, et dignitatem. neque eas in urbe ſua ſtatuas eſſe voluerunt, quas inviti per vim atque imperium dediſſent; neque ejus hominis, in quem ipſi cum graviſſimo teſtimonio publice, quod nunquam antea, Romam mandata legatoſque miſiſſent: et id gravius eſſe putaverunt, ſi publico conſilio, quam ſi per vim multitudinis factum videretur. cum hoc conſilio ſtatuas Centuripini publice ſuſtuliſſent, audit Metellus: graviter fert: evocat ad ſe

Centuripinum magiſtratum, et decem primos. niſi reſtituiſſent ſtatuas, vehementer iis minatur. illi ad ſenatum renuntiant. ſtatuae, quae iſtius cauſae nihil prodeſſent, reponuntur. decreta Centuripinorum, quae de ſtatuis erant facta, non tolluntur. hîc ego aliud alii concedō: Metello, homini ſapienti, prorſus non poſſum ignoſcere, ſi quid ſtulte facit. quid? ille hoc putabat Verri criminoſum fore, ſi ejus ſtatuae eſſent dejectae, quod ſaepe vento, aut aliquo caſu fieri ſolet? non erat in hoc neque crimen ullum, neque reprehenſio. ex quo igitur crimen, atque accuſatio naſcitur? ex hominum judicio, et voluntate. Ego, ſi Metel- 88
lus ſtatuas reponere Centuripinos non coëgiſſet, haec dicerem: videte, Judices, quantum et quam acerbum dolorem ſociorum atque amicorum animis inuſſerint iſtius injuriae; cum Centuripinorum amiciſſima et fideliſſima civitas, quae tantis officiis cum populo Romano conjuncta eſt, ut non ſolum rempublicam noſtram, ſed etiam in quovis homine privato nomen ipſum Romanorum ſemper dilexerit, ea publico conſilio atque aucto-

ritate judicarit, C. Verris ſtatuas eſſe in urbe ſua non oportere. recitarem decreta Centuripinorum. laudarem illam civitatem: id quod veriſſime poſſem. commemorarem decem millia civium Centuripinorum, fortiſſimorum, fideliſſimorumque ſociorum: eos omnes ſtatuiſſe, 'monumentum iſtius in ſua civitate nullum 'eſſe oportere.' haec tum dicerem, ſi ſtatuas Metellus non repoſuiſſet. velim quaerere nunc ex ipſo Metello, quidnam ſua vi et auctoritate mihi ex hac oratione praeciderit. eadem opinor omnia convenire. neque enim, ſi maxime ſtatuae dejectae eſſent, eas ego vobis poſſem jacentes oſtendere. hoc uno uterer: civitatem tam gravem ſtatuas judicaſſe C. Verris demoliendas. hoc mihi Metellus non eripuit: hoc etiam addidit, ut quererer, ſi mihi videretur, tam iniquo jure ſociis atque amicis imperari, ut iis ne in ſuis quidem beneficiis libero judicio uti liceret: ut vos rogarem, ut conjecturam faceretis, qualem in his rebus in me L. Metellum fuiſſe putaretis, in quibus rebus obeſſe mihi poſſet, cum in hac re tam aperta cupiditate fuerit, in qua nihil obfuit. ſed ego

Metello non iraſcor, neque ei ſuam purgationem eripio, qua ille apud omnes utitur, ut nihil malitioſe, neque conſulto feciſſe videatur. Jam igitur eſt ita 69
perſpicuum, ut negare non poſſis, nullam tibi ſtatuam voluntate cujuſquam datam: nullam pecuniam ſtatuarum nomine, niſi vi expreſſam et coactam. quo quidem in crimine non illud ſolum intelligi volo, te ad ſtatuas, H-S cxx. millia coëgiſſe: ſed multo etiam illud magis, quod ſimul demonſtrandum eſt, quantum odium in te aratorum, quantum omnium Siculorum ſit, et fuerit. in quo quae veſtra defenſio futura ſit, conjectura aſſequi non queo. oderunt Siculi: togatorum enim cauſa multa feci. at hi quidem acerrimi, inimiciſſimique ſunt. inimicos habeo cives Romanos: quod ſociorum commoda ac jura defendi. at ſocii in hoſtium numero ſe abs te habitos queruntur. aratores inimici ſunt propter decumas. quid? qui agros immunes liberoſque arant, cur oderunt? cur Haleſini? cur Centuripini? cur Segeſtani? cur Halicienſes? quod genus hominum, quem numerum, quem ordinem proferre poſſis, qui te non ode-

rit, ſive civium Romanorum, ſive Siculorum? ut etiam ſi cauſam, cur te oderint, non poſſim dicere, tamen illud dicendum putem: ‘ quem omnes mortales oderint, ‘ eum quoque vobis odio eſſe oportere.’ an hoc dicere audebis; utrum de te aratores, utrum denique Siculi univerſi bene an male exiſtiment, ad rem id non pertinere? neque tu hoc dicere audebis: neque, ſi cupias, licebit. eripiunt enim tibi iſtam orationem contemnendorum Siculorum, atque aratorum, ſtatuae illae equeſtres, quas tu paulo ante, quam ad urbem venires, poni, inſcribique juſſiſti, ut omnium inimicorum animos, accuſatorumque tardares. quis enim tibi moleſtus eſſet, aut quis appellare auderet, cum videret ſtatuas ab negotiatoribus, ab aratoribus, a communi Siciliae? quod eſt aliud in illa provincia genus humanum? nullum. ergo ab univerſa provincia, generatim a ſingulis ejus partibus non ſolum diligitur, ſed etiam ornatur. quis hunc attingere audeat? potes igitur dicere, nihil tibi obeſſe oportere aratorum, negotiatorum, Siculorumque omnium teſtimonia, cum, eorum nominibus in

ſtatuarum inſcriptione poſitis, omnem te ſperaris invidiam atque infamiam tuam poſſe extinguere? an, quorum auctoritate tu ſtatuas cohoneſtare tuas conatus es, eorum ego dignitate accuſationem meam comprobare non potero? niſi forte, quod apud publicanos gratioſus fuiſti, in ea re ſpes te aliqua conſolatur. quae gratia, ne quid tibi prodeſſe poſſet, ego mea diligentia perfeci: ut etiam obeſſe deberet, tu tua ſapientia curaſti. etenim rem totam, Judices, breviter cognoſcite. In ſcriptura Siciliae pro magiſtro eſt quidam L. Carpinatius, qui et ſui quaeſtus cauſa, et fortaſſe quod ſociorum intereſſe arbitrabatur, bene penitus in iſtius familiaritatem ſeſe dedit. is cum praetorem circum omnia fora ſectaretur, neque ab eo unquam diſcederet: in eam jam venerat familiaritatem, conſuetudinemque in vendendis iſtius decretis et judiciis, tranſigendiſque negotiis, ut prope alter Timarchides numeraretur. hoc erat etiam capitalior, quod idem pecuniam iis, qui ab iſto aliquid mercabantur, foenori dabat. ea autem foeneratio erat hujuſmodi, Judices, ut etiam hic

quaestus huic cederet. nam, quas pecunias iis ferebat expensas, quibuscum contrahebat; aut scribae istius, aut Timarchidi, aut etiam ipsi isti referebat acceptas. idem praeterea pecunias istius extraordinarias grandes suo nomine foenerabatur. hic primo Carpinatius antequam in istius tantam familiaritatem perveniſſet, aliquoties ad socios literas de istius injuriis miserat. Canuleius vero, qui in portu Syracusis operas dabat, furta quoque istius permulta nominatim ad socios perscripserat ea, quae sine portorio Syracusis erant exportata: portum autem, et scripturam eadem societas habebat. ita factum est, ut essent permulta, quae ex societatis literis dicere in istum, ac proferre possemus. verum accidit, ut Carpinatius, qui jam cum isto summa consuetudine, praeterea re, ac ratione conjunctus esset, crebras postea literas ad socios de istius summis officiis in rem communem, beneficiisque mitteret. etenim cum iste omnia, quaecunque Carpinatius postulabat, facere ac decernere solebat; tum ille etiam plura scribebat ad socios: ut, si posset, quae antea scripse-

rat, ea plane extingueret. ad extremum vero, cum iſte jam decedebat, ejuſmodi literas ad eos miſit, ut huic frequentes obviam prodirent, gratiaſque agerent; facturos ſe, ſi quid imperaſſet, ſtudioſe pollicerentur. itaque ſocii fecerunt: vetere inſtituto publicanorum, non quod iſtum ullo honore dignum arbitrarentur, ſed quod ſua intereſſe putabant, ſe memores, gratoſque exiſtimari, gratias iſti egerunt: Carpinatium ſaepe ad ſe de ejus officiis literas miſiſſe dixerunt. Iſte cum reſpondiſſet, ſe ea libenter feciſſe, operaſque Carpinatii magnopere laudaſſet: dat amico ſuo cuidam negotium, qui tum magiſter erat ejus ſocietatis, ut diligenter caveret, atque proſpiceret, ne quid eſſet in literis ſociorum, quod contra ſuum caput, atque exiſtimationem valere poſſet. itaque ille multitudine ſociorum remota, decumanos convocat: rem defert. ſtatuunt illi, atque decernunt, ut eae literae, quibus exiſtimatio C. Verris laederetur, removerentur: operaque daretur, ne ea res C. Verri fraudi eſſe poſſet. ſi oſtendo, hoc decreviſſe decumanos: ſi planum facio hoc decreto remo-

tas esse literas, quid expectatis amplius? possumne rem magis judicatam afferre? magis reum condemnatum in judicium adducere? at quorum judicio condemnatum? nempe eorum, quos ii, qui severiora judicia desiderant, arbitrantur res judicare oportere: publicanorum judicio, quos videlicet nunc populus judices poscit: de quibus, ut eos judices habeamus, legem ab homine non nostri generis, non ex equestri loco profecto, sed nobilissimo, promulgatam videmus. decumani, hoc est, principes, et quasi senatores publicanorum, removendas de medio literas censuerunt. habeo ex iis, qui affuerunt, quos producam, homines honestissimos, ac locupletissimos, istos ipsos principes equestris ordinis: quorum splendore vel maxime istius, qui legem promulgavit, oratio et causa nititur. venient in medium; dicent, quid statuerint. profecto, si recte homines novi, non mentientur. literas enim communes de medio removere potuerunt: fidem suam, et religionem removere non possunt. ergo equites Romani, qui te suo judicio condemnarunt, horum judicio

condemnari noluerunt. vos nunc utrum illorum judicium, an voluntatem ſequi malitis, conſiderate. At vide, quid te 72
amicorum tuorum ſtudium, quid tuum conſilium, quid ſociorum voluntas adjuvet. dicam paulo promptius: (neque enim jam vereor, ne quis hoc me magis accuſatorie, quam libere, dixiſſe arbitretur) ſi iſtas literas non, decreto decumanorum, magiſtri removiſſent; tantum poſſem in te dicere, quantum in literis inveniſſem. nunc, decreto iſto facto, literiſque remotis, tantum mihi licet dicere, quantum poſſum; tantum judici ſuſpicari, quantum velit. dico, te maximum pondus auri, argenti, eboris, purpurae, plurimam veſtem Melitenſem, plurimam ſtragulam, multam Deliacam ſupellectilem, plurima vaſa Corinthia, magnum numerum frumenti, vim mellis maximam, Syracuſis exportaſſe: his pro rebus, quod portorium non eſſet datum, literas ad ſocios miſiſſe L. Canuleium, qui in portu operas daret. ſatiſne magnum hoc crimen videtur? nullum, opinor, majus. quid defendet Hortenſius? poſtulabit, ut literas Canuleii proferam? crimen

hujuſmodi, niſi literis confirmetur, inane eſſe dicet? clamabo, literas remotas eſſe de medio: decreto ſociorum erepta mihi eſſe iſtius indicia, ac monumenta furtorum: aut hoc contendat nunquam eſſe factum: aut omnia tela excipiat neceſſe eſt. negas eſſe factum? placet mihi iſta defenſio: deſcendo: aequa enim conditio, aequum certamen proponitur. producam teſtes, et producam plures eodem tempore: quoniam tum, cum actum eſt, una fuerunt: nunc quoque una ſunt: cum interrogabuntur, obligentur non ſolum jurisjurandi, atque exiſtimationis periculo, ſed etiam communi inter ſe conſcientia. ſi planum ſit, hoc ita, quemadmodum dico, eſſe factum, num poteris dicere, Hortenſi, nihil in iſtis fuiſſe literis, quod Verrem laederet? non modo id non dices; ſed ne illud quidem tibi dicere licebit, tantum, quantum ego dicam, non fuiſſe. ergo hoc veſtro conſilio, et gratia perfeciſtis, ut quemadmodum paulo ante dixi, et mihi ſumma facultas ad accuſandum daretur, et judicibus libera poteſtas ad
73 credendum. Quod cum ita ſit, nihil fingam tamen. meminero, me non ſump-

ſiſſe, quem accuſarem: ſed recepiſſe, quos defenderem: vos ex me cauſam non a me prolatam, ſed ad me delatam, audire oportere: me Siculis ſatis eſſe facturum, ſi, quae cognovi in Sicilia, quae accepi ab ipſis, diligenter expoſuero: populo Romano, ſi nullius vim, nullius potentiam pertimuero: vobis, ſi facultatem vere, atque honeſte judicandi, fide, et diligentia mea fecero: mihimet, ſi ne minimum quidem de eo curriculo vitae, quod mihi ſemper propoſitum fuit, deceſſero. quapropter nihil eſt, quod metuas, ne quid in te confingam: etiam quod laetere, habes. multa enim, quae ſcio abs te eſſe commiſſa, quod aut nimium turpia, aut parum credibilia ſunt, praetermittam. tantum agam de hoc toto nomine ſocietatis. ut jam ſcire poſſis: quaeram, decretumne ſit. cum id invenero: quaeram, remotaene ſint literae. cum id quoque conſtabit, vos jam, me tacito, intelligetis, ſi illi, qui hoc iſtius cauſa decreverunt, equites Romani, nunc iidem in eum judices eſſent, iſtum ſine dubio condemnarent, de quo literas eas, quae iſtius furta indicarent, et ad ſe miſ-

ſas, et ſuo decreto remotas ſcirent eſſe. quem igitur ab iis equitibus Romanis, qui iſtius cauſa cupiunt omnia, qui ab eo beniginiſſime tractati ſunt, condemnari neceſſe eſſet: is a vobis, Judices, ulla vi, aut ratione abſolvi poteſt? ac, ne forte ea, quae remota de medio, atque erepta vobis ſunt, omnia ita condita fuiſſe, atque ita abdite latuiſſe videantur, ut hac diligentia, quam ego a me expectari maxime puto, nihil horum inveſtigari, nihil aſſequi potuerit: quae conſilio aliquo, aut ratione inveniri potuerunt, inventa ſunt, Judices. manifeſtis in rebus hominem jam teneri videbitis. nam quod in publicanorum cauſis, vel plurimum aetatis meae verſor, vehementerque illum ordinem obſervo, ſatis commode mihi videor eorum conſuetudinem uſu, 74 tractandoque cognoſſe. Itaque ut hoc comperi, remotas eſſe literas ſocietatis; habui rationem annorum, per quos iſte in Sicilia fuiſſet: deinde quaeſivi, quod erat inventu facillimum, qui per eoſdem annos magiſtri iſtius ſocietatis fuiſſent. ſciebam enim hanc magiſtrorum, qui tabulas haberent, conſuetudinem eſſe, ut,

cum tabulas novo magiſtro traderent, exempla literarum ipſi habere non nollent. itaque ad L. Vibium, equitem Romanum, virum primarium, quem reperiebam magiſtrum fuiſſe eo ipſo anno, qui mihi maxime quaerendus erat, primum veni. ſane homini praeter opinionem improviſò incidi. ſcrutatus ſum quae potui, et quaeſivi omnia: inveni duos ſolos libellos ab L. Canuleio miſſos ſociis ex portu Syracuſis: in quibus erat ratio ſcripta menſium complurium, rerum exportatarum iſtius nomine ſine portorio. itaque obſignavi ſtatim. erant haec ex eo genere, quod ego maxime genus ex ſociorum literis reperire cupiebam; verum tantum inveni, Judices, quod apud vos quaſi exempli cauſa proferre poſſem. ſed tamen, quidquid erit in his libellis, quantulumcunque videbitur eſſe, hoc quidem certe manifeſtum erit: de caeteris ex hoc conjecturam facere debebitis. recita mihi, quaeſo, hunc primum libellum: deinde illum alterum.

LIBELLI CANULEII. jam non quaero, unde cccc amphoras mellis habueris, unde tantum Melitenſium, unde quin-

quaginta triclinιorum lectos, unde tot candelabra: non, inquam, jam quaero, unde haec habueris: sed quo tibi tantum opus fuerit, id quaero. mitto de melle: sed tantumne Melitensium? quasi etiam amicorum uxores: tantum lectorum? quasi etiam omnium istorum villas ornaturus esses. Cum haec paucorum mensium ratio in his libellis sit, facite, ut vobis triennii totius veniat in mentem. sic contendo; ex his parvis libellis apud unum magistrum societatis repertis, vos jam conjectura assequi posse, cujusmodi praedo iste in illa provincia fuerit: quam multas cupiditates, quam varias, quam infinitas habuerit: quantam pecuniam non solum numeratam, verum etiam hujusmodi in rebus positam, confecerit: quae vobis alio loco planius explicabuntur. nunc hoc attendite. his exportationibus, quae recitatae sunt, scribit H-S LX socios perdidisse ex vicesima portorii Syracusis. pauculis igitur mensibus, ut hi pusilli, et contempti libelli indicant, furta praetoris, quae essent H-S duodecies, ex uno oppido solo exportata sunt. cogitate nunc, cum illa sit haec insula,

quae undique exitus maritimos habeat, quid ex caeteris locis exportatum putetis: quid Agrigento, quid Lilybaeo, quid Panormo, quid Thermis, quid Halesa, quid Catina, quid ex caeteris oppidis: quid vero Messana; quem iste sibi locum maxime tutum arbitrabatur; ubi animo semper soluto liberoque erat, quod sibi iste Mamertinos delegerat, ad quos omnia, quae aut diligentius servanda, aut occultius exportanda erant, deportaret. his inventis libellis, caeteri remoti, et diligentius sunt reconditi: nos tamen, ut omnes intelligant, hoc nos sine cupiditate agere, his ipsis libellis contenti sumus. Nunc ad sociorum tabulas accep- 76
ti et expensi, quas removere honeste nullo modo potuerunt, et ad amicum tuum Carpinatium revertemur. inspiciebamus Syracusis a Carpinatio confectas tabulas societatis, quae significabant, multis nominibus eos homines versuram a Carpinatio feciſſe, qui pecuniam Verri dedissent. erit vobis luce clarius, Judices, cum eos ipsos produxero, qui dederunt. intelligetis enim, illa tempora, per quae, cum essent in periculo, pretio sese rede-

merunt, cum ſocietatis tabulis, non ſolum conſulibus, verum etiam menſibus, convenire. cum haec maxime cognoſceremus, et jam in manibus tabulas haberemus; repente adſpicimus lituras ejuſmodi, quaſi quaedam vulnera tabellarum recentia. ſtatim ſuſpicione offenſi, ad ea ipſa nomina oculos animumque tranſtulimus. erant acceptae pecuniae a C. VERRUTIO; ſic tamen, ut uſque ad alterum R, literae conſtarent integrae: reliquae omnes eſſent in litura. alterum, tertium, quartum, permulta erant ejuſdemmodi nomina. cum manifeſta res, tum flagitioſa tabularum, atque inſignis turpitudo teneretur: quaerere incepimus de Carpinatio, quiſnam eſſet is Verrutius, quîcum tantae pecuniae rationem haberet. haerere homo, verſari, rubere. quod lege excipiuntur tabulae publicanorum, quo minus Romam deportentur: ut res quam maxime clara ac teſtata eſſe poſſet, in jus ad Metellum Carpinatium voco; tabulaſque ſocietatis in forum defero. fit maximus concurſus hominum: et quod erat Carpinatii nota cum iſto praetore ſocietas, ac foeneratio; ſumme exſpectabant

omnes, quidnam in tabulis continere-
tur. Rem ad Metellum defero, me 77
tabulas perſpexiſſe ſociorum: in his ta-
bulis magnam rationem C. Verrutii per-
multis nominibus eſſe; meque hoc per-
ſpicere ex conſulum, menſiumque rati-
one, hunc Verrutium neque ante adven-
tum C. Verris, neque poſt deceſſionem
quidquam cum Carpinatio rationis ha-
buiſſe. poſtulo, mihi reſpondeat, qui ſit
iſte Verrutius: mercator, an negotiator,
an arator, an pecuarius: in Sicilia ſit,
an jam deceſſerit. clamare omnes ex
conventu, neminem unquam ex Sicilia
fuiſſe Verrutium. ego inſtare, ut mihi
reſponderet, quis eſſet, ubi eſſet, unde
eſſet: cur ſervus ſocietatis, qui tabulas
confecerit, ſemper in Verrutii nomine,
certo ex loco, mendoſus eſſet. atque haec 78
poſtulabam, non quo illum cogi putarem
oportere, ut ea mihi reſponderet invitus:
ſed ut omnibus iſtius furta, illius flagi-
tium, utriuſque audacia perſpicua eſſe
poſſet. itaque illum in jure, metu, con-
ſcientiaque peccati mutum, atque exani-
matum, ac vix vivum relinquo: tabulas
in foro ſumma hominum frequentia ex-

ſcribo: adhibentur in exſcribendo de conventu viri primarii: literae, lituraeque omnes aſſimulatae, expreſſae, de tabulis in libros transferuntur. haec omnia ſumma cura et diligentia recognita, et collata, et ab hominibus honeſtiſſimis obſignata ſunt. ſi Carpinatius tum mihi reſpondere noluit: reſponde mihi nunc tu, Verres, quem eſſe hunc tuum pene gentilem Verrutium putes. fieri non poteſt, ut, quem video, te praetore, in Sicilia fuiſſe, et quem ex ipſa ratione intelligo locupletem fuiſſe, eum tu in tua provincia non cognoris. atque adeo ne hoc aut longius, aut obſcurius eſſe poſſit, procedite in medium; explicate deſcriptionem, imaginemque tabularum: ut omnes mortales iſtius avaritiae non jam veſtigia, ſed ipſa
78 cubilia videre poſſint. Videtis Verrutium? videtis primas literas integras? videtis extremam partem nominis, caudam illam Verris, tanquam in luto, demerſam eſſe in litura? ſic habent ſe tabulae, Judices, ut videtis. quid exſpectatis? quid quaeritis amplius? tu ipſe Verres, quid ſedes? quid moraris? nam aut exhibeas nobis Verrutium, neceſſe eſt: aut te eſſe

Verrutium fateare. laudantur oratores veteres, Craſſi illi, et Antonii, quod crimina diluere dilucide, quod copioſe reorum cauſas defendere ſolerent. nimirum illi non ingenio ſolum his patronis, ſed fortuna etiam praeſtiterunt. nemo enim tunc ita peccabat, ut defenſioni locum non relinqueret: nemo ita vivebat, ut nulla ejus vitae pars ſummae turpitudinis eſſet expers: nemo ita in manifeſto peccatu tenebatur, ut, cum impudens fuiſſet in facto, tum impudentior videretur, ſi negaret. nunc vero quid faciat Hortenſius? avaritiaene crimina frugalitatis laudibus deprecetur? at hominem flagitioſiſſimum, libidinoſiſſimum, nequiſſimumque defendit. an ab hac ejus infamia, nequitia, veſtros animos in aliam partem, fortitudinis commemoratione, traducat? at homo inertior, ignavior, magis vir inter mulieres, impura inter viros muliercula proferri non poteſt. at mores commodi. quis contumacior? quis inhumanior? quis ſuperbior? at haec ſine cujuſquam malo. quis acerbior? quis inſidioſior? quis crudelior unquam fuit? in hoc homine, atque in ejuſmodi cauſa

quid facerent omnes Craſſi, et Antonii? tantum, opinor, Hortenſi, ad hanc cauſam non accederent, ne in alterius impudentia ſui pudoris exiſtimationem amitterent. liberi enim ad cauſas, ſolutique veniebant: neque committebant, ut, ſi impudentes in defendendo eſſe noluiſſent, ingrati in deferendo exiſtimarentur.

ACCUSATIONIS IN C. VERREM

LIBER TERTIUS.

DE FRUMENTO.

ORATIO VIII.

OMNES, qui alterum, Judices, nullis impulsi inimicitiis, nulla privatim laesi injuria, nullo praemio adducti, in judicium reipublicae causa vocant, providere debent, non solum quid oneris in praesentia tollant, sed etiam quantum in omnem vitam negotii suscipere conentur. legem enim sibi ipsi dicunt innocentiae, continentiae, virtutumque omnium, qui ab altero rationem vitae reposcunt: atque eo magis, si id, ut ante dixi, faciunt nulla re commoti alia, nisi utilitate communi. nam qui sibi hoc sumpsit, ut corrigat mores aliorum, ac pec ca-

ta reprehendat, quis huic ignoſcat, ſi qua in re ipſe ab religione officii declinarit? quapropter hoc etiam magis ab omnibus ejuſmodi civis laudandus, ac diligendus eſt, qui non ſolum reipublicae civem improbum removet, verum etiam ſe ipſum ejuſmodi fore profitetur, ac praeſtat, ut ſibi non modo communi voluntate virtutis, atque officii, ſed etiam ut quadam magis neceſſaria ratione recte ſit, honeſteque vivendum. itaque hoc, Judices, ex homine clariſſimo, atque eloquentiſſimo, L. Craſſo, ſaepe auditum eſt, cum ſe nullius rei tam poenitere diceret, quam quod C. Carbonem unquam in judicium vocaviſſet. minus enim liberas omnium rerum voluntates habebat; et vitam ſuam pluribus, quam vellet, obſervari oculis arbitrabatur. atque ille his praeſidiis ingenii, fortunaeque munitus, tamen hac cura continebatur, quam ſibi, nondum confirmato conſilio, ſed ineunte aetate, ſuſceperat. quo minus etiam perſpicitur eorum virtus, et integritas, qui ad hanc rem adoleſcentuli, quam qui jam firmata aetate deſcendunt. illi enim, antequam potuerunt exiſtimare, quanto li-

berior vita sit eorum, qui neminem accusarint, gloriae causa, atque ostentationis, accusant: nos, qui jam, et quid facere, et quantulum judicare possemus, ostendimus, nisi facile cupiditates nostras teneremus, nunquam ipsimet nobis praecideremus istam licentiam, libertatemque vivendi. Atque hoc ego plus oneris habeo, quam qui caeteros accusarunt, (si onus est id appellandum, quod cum laetitia feras, ac voluptate) veruntamen hoc ego amplius suscepi, quam caeteri; quod ita postulatur ab omnibus, ut ab iis se abstineant maxime vitiis, in quibus alterum reprehenderint. furem aliquem, aut rapacem accusâris? vitanda tibi semper erit omnis avaritiae suspicio. maleficum quempiam adduxeris, aut crudelem? cavendum erit semper, ne qua in re asperior, aut inhumanior fuisse videare. corruptorem, adulterum? providendum diligenter, ne quod in vita vestigium libidinis appareat. omnia postremo, quae vindicaris in altero, tibi ipsi vehementer fugienda sunt. etenim non modo accusator, sed ne objurgator quidem ferendus est is, qui, quod in altero vitium re-

prehendit, in eo ipse deprehenditur. ego in uno homine omnia vitia, quae possunt in homine perdito, nefarioque esse, reprehendo: nullum esse dico indicium libidinis, sceleris, audaciae, quod non in istius unius vita perspicere possitis. ego in isto reo legem hanc, Judices, mihi statuo; vivendum ita esse, ut isti non modo factis, dictisque omnibus, sed etiam oris, oculorumque illa contumacia, ac superbia, quam videtis, dissimillimus esse, ac semper fuisse videar. patior non moleste, Judices, eam vitam, quae mihi sua sponte antea jucunda fuerit, nunc jam mea lege, et conditione necessariam quoque futuram. Et in hoc homine, saepe a me quaeris, Hortensi, quibus inimicitiis, aut qua injuria adductus, ad accusandum descenderim. mitto jam rationem officii mei, necessitudinisque Siculorum: de ipsis tibi inimicitiis respondeo. an tu majores ullas inimicitias putas esse, quam contrarias hominum sententias, ac dissimilitudines studiorum, et voluntatum? fidem sanctissimam in vita qui putat, potest ei non inimicus esse, qui quaestor consulem suum, consiliis commissis,

pecunia tradita, rebus omnibus creditis, ſpoliare, relinquere, prodere, oppugnare auſus ſit? pudorem, et pudicitiam qui colit, poteſt animo aequo iſtius quotidiana adulteria, meretriciam diſciplinam, domeſticum lenocinium videre? qui religiones deorum immortalium retinere vult, ei, qui fana ſpoliarit omnia, qui ex thenſarum orbitis praedari ſit auſus, inimicus non eſſe qui poteſt? qui jure aequo omnes putat eſſe oportere, is tibi non infeſtiſſimus ſit; cum cogitet varietatem, libidinemque decretorum tuorum? qui ſociorum injuriis, provinciarumque incommodis doleat, is in te non expilatione Aſiae, vexatione Pamphyliae, ſqualore et lacrymis Siciliae concitetur? qui civium Romanorum jura, ac libertatem, ſanctam apud omnes haberi velit, is non tibi plus etiam, quam inimicus eſſe debeat, cum tua verbera, cum ſecures, cum cruces ad civium Romanorum ſupplicia fixas recordetur? an, ſi qua in re contra rem meam decreſſet aliquid injuria, jure me ei inimicum eſſe arbitrarer: cum omnia contra omnium bonorum rem, cauſam, rationem, utilitatem, voluntatem-

que fecerit, quaeris, cur ei sim inimicus, cui populus Romanus infestus sit? qui praesertim plus etiam, quam pars virilis postulat, pro voluntate populi Romani, oneris ac muneris suscipere debeam? Quid illa, quae leviora videntur esse, non cujusvis animum possunt movere? quod ad tuam ipsius amicitiam, caeterorumque hominum magnorum, atque nobilium, faciliorem aditum istius habet nequitia, et audacia, quum cujusquam nostrûm virtus, et integritas? odistis hominum novorum industrias: despicitis eorum frugalitatem: pudorem contemnitis: ingenium vero, et virtutem, depressam, extinctamque cupitis. Verrem amatis. ita credo: si non virtute, non industria, non innocentia, non pudore, non pudicitia; at sermone, at literis, at humanitate ejus delectamini. nihil horum est: contraque sunt omnia cum summo dedecore, ac turpitudine, tum singulari stultitia, atque inhumanitate oblita. huic homini si cujus domus patet, utrum ea patere, an hiare, ac poscere aliquid videtur? hunc vestri janitores, hunc cubicularii diligunt: hunc liberti vestri, hunc servi, ancillaeque a-

mant: hic cum venit, extra ordinem vocatur: hic ſolus introducitur: caeteri ſaepe frugaliſſimi homines excluduntur. ex quo intelligi poteſt, eos vobis eſſe cariſſimos, qui ita vixerunt, ut ſine veſtro praeſidio ſalvi eſſe non poſſint. quid? hoc cuiquam ferendum putas eſſe, nos ita vivere in pecunia tenui, ut proſus nihil acquirere velimus: ut dignitatem noſtram, populique Romani beneficia non copiis, ſed virtute tueamur: iſtum rebus omnibus undique ereptis, impune eludentem, circumfluere, atque abundare? hujus argento domos veſtras, hujus ſignis et tabulis forum comitiumque ornari? praeſertim cum vos veſtro Marte his rebus omnibus abundetis? Verrem eſſe, qui veſtras villas ſuis manubiis ornet? Verrem eſſe, qui cum L. Mummio certet; ut plures hic ſociorum urbes, quam ille hoſtium, ſpoliaſſe videatur? plures hic ſolus villas ornamentis fanorum, quam ille fana ſpoliis hoſtium ornaſſe? et is erit ob eam rem vobis carior, ut caeteri libentius ſuo periculo veſtris cupiditatibus ſerviant? Verum haec et dicentur alio loco, et dicta ſunt: nunc proficiſcemur ad

reliqua, si pauca ante fuerimus a vobis, Judices, deprecati. superiore omni oratione perattentos vestros animos habuimus, id fuit nobis gratum admodum. sed multo erit gratius, si reliqua voletis attendere: propterea quod in his omnibus, quae antea dicta sunt, erat quaedam ex ipsa varietate ac novitate rerum ac criminum delectatio. nunc tractare causam instituimus frumentariam: quae magnitudine injuriae, fere criminibus caeteris antecellit; jucunditatis in agendo, et varietatis minus habebit. vestra autem auctoritate et prudentia dignissimum est, Judices, in audiendi diligentia, non minus religioni tribuere, quam voluptati. in hac causa frumentaria cognoscenda haec vobis proponite, Judices, vos de rebus fortunisque Siculorum omnium, de civium Romanorum, qui arant in Sicilia, bonis, de vectigalibus a majoribus traditis, de vita victuque populi Romani cognituros. quae si magna, atque adeo maxima vobis videntur; quam varie et quam copiose dicantur, exspectare nolite. neminem vestrûm praeterit, Judices, omnem utilitatem, opportunitatemque provinciae Siciliae, quae ad

commoda populi Romani adjuncta sit, consistere in re frumentaria maxime. nam caeteris rebus adjuvamur ex illa provincia: hac vero alimur, ac sustinemur. ea causa tripartita, Judices, erit in accusatione. primum enim de Decumano, deinde de Empto dicemus frumento, postremo de
6 Aestimato. Inter Siciliam caeteraque provincias, Judices, in agrorum vectigalium ratione hoc interest, quod caeteris aut impositum vectigal est certum, quod stipendiarium dicitur, ut Hispanis, et plerisque Poenorum, quasi victoriae praemium, ac poena belli: aut censoria locatio constituta est, ut Asiae, lege Sempronia. Siciliae civitates sic in amicitiam fidemque recepimus, ut eodem jure essent, quo fuissent: eadem conditione populo Romano parerent, qua suis antea paruissent. perpaucae Siciliae civitates sunt bello a majoribus nostris subactae: quarum ager cum esset publicus populi Romani factus, tamen illis est redditus. is ager a censoribus locari solet. foederatae civitates duae sunt, quarum decumae venire non soleant, Mamertina et Taurominitana. quinque praeterea sine foedere immunes

civitates ac liberae, Centuripina, Halesina, Segestana, Halicienſis, Panormitana. praeterea omnis ager Siciliae civitatum decumanus eſt: itemque ante imperium populi Romani ipſorum Siculorum voluntate et inſtitutis fuit. videte nunc majorum ſapientiam: qui, cum Siciliam, tam opportunum ſubſidium belli, atque pacis, ad rempublicam adjunxiſſent, tanta cura Siculos tueri et retinere voluerunt, ut non modo eorum agris vectigal novum nullum imponerent, ſed ne legem quidem venditionis decumarum, neve vendendi aut tempus, aut locum commutarent: ut certo tempore anni, ut ibidem in Silicia, denique ut lege Hieronica venderent. voluerunt eos in ſuis rebus ipſos intereſſe: eorumque animos, non modo lege nova, ſed ne nomine quidem legis novo commoveri. ita decumas lege Hieronica ſemper vendendas cenſuerunt, ut iis jucundior eſſet muneris illius functio, ſi ejus regis, qui Siculis cariſſimus fuit, non ſolum inſtituta, commutato imperio, verum etiam nomen maneret. hoc jure ante Verrem praetorem Siculi ſemper uſi ſunt: hic primus inſtituta omni-

um, consuetudinem a majoribus traditam, conditionem amicitiae, jus societatis, convellere et commutare ausus est.
7 Qua in re primum illud reprehendo, et accuso, cur in re tam veteri, tam usitata, quidquam novi feceris. ingenio aliquid assecutus es? tot homines sapientissimos et clarissimos, qui illam provinciam ante te tenuerunt, prudentia consilioque vicisti? est tuum, est ingenii, diligentiaeque tuae. do hoc tibi, et concedo: scio, te Romae, cum praetor esses, edicto tuo possessiones hereditatum a liberis ad alienos, a primis heredibus ad secundos, a legibus ad libidinem tuam transtulisse. scio, te edicta superiorum omnium correxisse, et possessiones hereditatum non secundum eos, qui proferrent, sed secundum eos, qui dicerent testamentum factum, dedisse: easque res novas, abs te prolatas et inventas, magno tibi quaestui fuisse scio: eundemque te memini censorias quoque leges in sartis tectis exigendis tollere, et commutare: ne is redimeret, cuja res esset: ne pupillo tutores, propinquique consulerent, quo minus fortunis omnibus everteretur: exiguam

diem prefinire operi, qua caeteros ab negotio excluderes, ipſe in tuo redemptore nullam certam diem obſervares. quamobrem novam legem te in decumis ſtatuiſſe non miror, hominem in edictis praetoriis, in cenſoriis legibus tam prudentem, tam exercitatum: non, inquam, miror, te aliquid excogitaſſe: ſed quod tua ſponte, injuſſu populi, ſine ſenatus auctoritate jura provinciae Siciliae mutaris, id reprehendo, id accuſo. L. Octavio, et C. Cottae conſulibus ſenatus permiſit, ut vini et olei decumas, et frugum minutarum, quas ante te quaeſtores in Sicilia vendere conſueſſent, Romae venderent, legemque his rebus, quae ipſis videretur, edicerent. cum locatio fieret, publicani poſtularunt, quaſdam res ut ad legem adderent, neque tamen a cenſoriis caeteris legibus recederent. contra dixit is, qui caſu tum Romae fuit, tuus hoſpes, Verres, hoſpes, inquam, et familiaris tuus, Stenius hic Thermitanus. conſules cauſam cognoverunt: cum viros primarios atque ampliſſimos civitatis multos in conſilium advocaſſent, de conſilii ſententia pronuntiarunt, ſe lege Hieronica vendituros.

8 Itane vero? prudentiſſimi viri, ſumma auctoritate praediti, quibus ſenatus legum dicendarum in locandis vectigalibus omnem poteſtatem permiſerat, populuſque Romanus idem juſſerat, Siculo uno recuſante, cum amplificatione vectigalium, nomen Hieronicae legis mutare noluerunt: tu homo minimi conſilii, nullius auctoritatis, injuſſu populi ac ſenatus, tota Sicilia recuſante, cum maximo detrimento, atque adeo exitio vectigalium, totam Hieronicam legem ſuſtuliſti. at quam legem corrigit, Judices, atque adeo totam tollit? acutiſſime ac diligentiſſime ſcriptam: quae omnibus cuſtodiis ſubjectum aratorem decumano tradit, ut neque in ſegetibus, neque in areis, neque in horreis, neque in amovendo, neque in aſportando frumento, grano uno poſſet arator ſine maxima poena fraudare decumanum. ſcripta lex ita diligenter eſt, ut eum ſcripſiſſe appareat, qui alia vectigalia non haberet: ita acute, ut Siculum: ita ſevere, ut tyrannum: qua lege Siculis tamen arare expediret. nam ita diligenter conſtituta ſunt jura decumano, ut tamen ab invito aratore plus

decuma non poſſit auferri. cum haec eſſent ita conſtituta, Verres tot annis, atque adeo ſeculis inventus eſt, qui haec non commutaret, ſed everteret: eaque, quae jamdiu ad ſalutem ſociorum, utilitatemque reipublicae compoſita, comparataque eſſent, ad ſuos improbiſſimos quaeſtus converteret: qui primum certos inſtituerit nomine decumanos, re vera miniſtros, ac ſatellites cupiditatum ſuarum: per quos oſtendam ſic provinciam per triennium vexatam atque vaſtatam, Judices, ut eam multis annis, multorum innocentia, ſapientiaque recreare nequeamus. Eorum omnium, qui decumani vocabantur, princeps erat Q. ille Apronius, quem videtis: de cujus improbitate ſingulari, graviſſimarum legationum querimonias audiſtis. aſpicite, Judices, vultum hominis, et aſpectum: et ex ea contumacia, quam hic in perditis rebus retinet, illos ejus ſpiritus Sicilienſes quos fuiſſe putetis, cogitate, ac recordamini. hic eſt Apronius, quem in provincia tota Verres, cum undique nequiſſimos homines conquiſiſſet, et cum ipſe ſecum ſui ſimiles duxiſſet, non pa-

rum multos, nequitia, luxuria, audacia, ſui ſimillimum judicavit. itaque iſtos inter ſe perbrevi tempore, non res, non ratio, non commendatio aliqua, ſed ſtudiorum turpitudo, ſimilitudoque conjunxit. Verris mores improbos, impuroſque noſtis. fingite vobis, ſi poteſtis, aliquem, qui in omnibus iſtis rebus par ad omnium flagitiorum nefarias libidines eſſe poſſit; is erit Apronius ille: qui, ut ipſe non ſolum vita, ſed etiam corpore atque ore ſignificat, immenſa aliqua vorago eſt, aut gurges vitiorum turpitudinumque omnium. hunc in omnibus ſtupris, hunc in fanorum expilationibus, hunc in impuris conviviis principem adhibebat: tantamque habebat morum ſimilitudo conjunctionem atque concordiam, ut Apronius, qui aliis inhumanus ac barbarus, iſti uni commodus ac diſertus videretur: ut, quem omnes odiſſent, neque videre vellent, ſine eo iſte eſſe non poſſet: ut, cum alii, ne conviviis quidem iiſdem, quibus Apronius, hic iiſdem etiam poculis uteretur: poſtremo, ut odor Apronii teterrimus oris et corporis, quem (ut aiunt) ne beſtiae quidem ferre poſ-

ſent, uni iſti ſuavis et jucundus videretur. ille erat in tribunali proximus: in cubiculo ſolus: in convivio dominus, actum maxime, cum, accubante praetextato praetoris filio, in convivio ſaltare nudus coeperat. Hunc, uti dicere inſtitui, principem Verres ad fortunas aratorum vexandas, dirimendaſque eſſe voluit: hujus audaciae, nequitiae, crudelitati, fideliſſimos ſocios, optimoſque cives ſcitote hoc praetore traditos, Judices, atque addictos fuiſſe, novis inſtitutis et edictis, tota Hieronica lege (quemadmodum antea dixi) rejecta et repudiata. primum, edictum, Judices, audite praeclarum: QUANTUM ‘ decumanus edidiſ- ‘ ſet aratorem ſibi decumae dare opor- ‘ tere, ut tantum arator decumano dare ‘ cogeretur.’ quomodo? quantum popoſcerit Apronius, dato. quid eſt hoc? utrum praetoris inſtitutum in ſocios, an in hoſtes victos inſani edictum, atque imperium tyranni? ego tantumdem, quantum ille popoſcerit? poſcet omne, quantum exaravero. quid omne? immo plus etiam, inquit, ſi volet. quid tum? quid cenſes? aut dabis, aut contra edic-

tum feciſſe damnabere. per deos immortales! quid eſt hoc? veriſimile enim non eſt. ſic mihi perſuadeo, Judices, tametſi omnia in iſtum hominem convenire putetis, tamen hoc vobis falſum videri. ego enim, cum hoc tota Sicilia diceret, tamen affirmare non auderem, ſi haec edicta non ex ipſius tabulis totidem verbis recitare poſſem: ſicuti faciam. da, quaeſo, ſcribae: recitet ex codice. recita edictum de profeſſione. EDICTUM DE PROFESSIONE. negat me recitare totum. nam id ſignificare nutu videtur. quid praetereo? an illud, ubi caves tamen Siculis, et miſeros reſpicis aratores? edicis enim, te in decumanum, ſi plura ſuſtulerit, quam debitum ſit, in octuplum judicium daturum eſſe. nihil mihi placet praetermitti. recita hoc quoque, quod poſtulat; totum recita. EDICTUM DE JUDICIO IN OCTUPLUM. judicio ut arator decumanum perſequatur? miſerum, atque iniquum, ex agro homines traduci in forum, ab aratro ad ſubſellia, ab uſu rerum ruſticarum ad inſolitam litem, atque judicium. Cum omnibus in aliis vectigalibus, Aſiae, Macedoniae, Hiſpa-

niae, Galliae, Africae, Sardiniae, ipſius Italiae, quae vectigalia ſunt; cum in his, inquam, rebus omnibus publicanus petitor, ac pignerator, non ereptor, neque poſſeſſor ſoleat eſſe: tu de optimo, de juſtiſſimo, de honeſtiſſimo genere hominum, hoc eſt, de aratoribus, ea jura conſtituebas, quae omnibus aliis eſſent contraria. utrum eſt aequius, decumanum petere, an aratorem repetere? judicium, integra re, an perdita, fieri? eum, qui manu quaeſierit, an eum, qui digito licitus ſit, poſſidere? quid? qui in ſingulis jugis arant, qui ab opere ipſi non recedunt, quo in numero magnus ante te praetorem numerus, magna multitudo Siculorum fuit: quid facient? cum dederint Apronio, quod popoſcerit, relinquent arationes, relinquent Larem familiarem ſuum? venient Syracuſas, ut, te praetore, videlicet, aequo jure, Apronium, delicias, ac vitam tuam, judicio recuperatorio perſequantur? verum eſto: reperietur aliquis fortis, et experiens arator, qui, cum tantum dederit decumano, quantum ille deberi dixerit, judicio repetat, et poenam octupli perſequatur. expecto vim edicti,

ſeveritatem praetoris: faveo aratori, cupio octupli damnari Apronium. quid tandem poſtulat arator? nihil, niſi ex edicto judicium in octuplum. quid Apronius? non recuſat. quid praetor? jubet recuperatores rejicere. decurias ſcribamus. quas decurias? de cohorte mea rejicies, inquit. quid? iſta cohors quorum hominum eſt? Voluſii haruſpicis, et Cornelii medici, et horum canum, quos tribunal meum vides lambere. nam de conventu nullum unquam judicem, nec recuperatorem dedit. iniquos decumanis eſſe aiebat omnes, qui ullam agri glebam poſſiderent. veniendum erat ad eos contra Apronium, qui nondum etiam Apro-
12 niani convivii crapulam exhalaſſent. O praeclarum, et commemorandum judicium! ô ſeverum edictum! ô tutum perfugium aratorum! atque, ut intelligatis, cujuſmodi iſta judicia in octuplum, cujuſmodi iſtius de cohorte recuperatores exiſtimati ſint: ſic attendite. ecquem putatis decumanum, hac licentia permiſſa, ut tantum ab aratore, quantum popoſciſſet, auferret, plus quam deberetur, popoſciſſe? conſiderate cum veſtris animis voſ-

metipsi, ecquem putetis; praesertim cum id non solum sine avaritia, sed etiam sine impudentia accipere potuerit. multos, necesse est. at ego omnes dico plus, ac multo plus, quam decumas, abstulisse. cedo mihi unum ex triennio praeturae tuae, qui octupli damnatus sit. damnatus? immo vero in quem judicium ex edicto tuo postulatum sit. nemo erat videlicet aratorum, qui injuriam sibi factam queri posset: nemo decumanorum, qui grano amplius sibi, quam deberetur, deberi professus esset. immo vero contra, rapiebat, et asportabat, quantum a quoque volebat, Apronius: omnibus autem locis aratores spoliati, ac vexati querebantur: neque tamen ullum judicium reperietur. quid est hoc? tot viri fortes, honesti, gratiosi, tot Siculi, tot equites Romani ab uno homine nequissimo, ac turpissimo laesi, poenam octupli sine ulla dubitatione commissam, non persequebantur? quae causa? quae ratio est? una illa, Judices, quam videtis: quod ultro etiam illusos se, et irrisos ab judicio discessuros videbant. etenim quod esset judicium, cum e Verris turpissimo, flagiti-

ofiſſimoque comitatu tres recuperatorum nomine aſſediſſent, aſſeclae iſtius, non a patre ei traditi, ſed a meretricula commendati? ageret videlicet cauſam arator: nihil ſibi frumenti ab Apronio relictum, bona ſua etiam direpta: ſe pulſatum, verberatumque diceret. conferrent viri boni capita: de comiſſatione loquerentur inter ſe, ac de mulierculis, ſi quas a praetore abeuntes poſſent deprehendere. res agi videretur. ſurrexiſſet Apronius, nova dignitas publicani, non ut decumanus, ſqualoris plenus, ac pulveris; ſed unguentis oblitus, vino, vigiliiſque languidus. omnia primo motu, ac ſpiritu ſuo, vini, unguenti, corporis odore compleſſet. dixiſſet haec, quae vulgo dicere ſolebat, non ſe decumas emiſſe, ſed bona, fortunaſque aratorum: non ſe decumanum eſſe Apronium, ſed Verrem alterum: dominum illorum, ac tyrannum. quae cum dixiſſet, illi viri optimi de cohorte iſtius recuperatores, non de abſolvendo Apronio deliberarent, ſed quaererent, ecquo modo petitorem ipſum Apronio condemnare poſſent. Hanc tu licentiam diripiendorum aratorum cum decuma-

nis,hoc eſt Apronio,permiſiſſes,ut,quantum vellet, poſceret: quantum popoſciſſet, auferret: hoc tibi defenſionis ad judicium tuum comparabas, habuiſſe te edictum, recuperatores daturum in octuplum? ſi mehercule ex omni copia conventus Syracuſani, ſplendidiſſimorum, honeſtiſſimorumque hominum faceres poteſtatem aratori,non modo rejiciendi, ſed etiam ſumendi recuperatores: tamen hoc novum genus injuriae ferre nemo poſſet, te,cum tuos omnes fructus publicano tradidiſſes, et rem de manibus amiſiſſes, tum bona tua repetere, ac perſequi lite atque judicio. cum verò verbo, judicium ſit in edicto; re quidem vera tuorum comitum, hominum nequiſſimorum colluſio cum decumanis, ſociis tuis, atque adeo procuratoribus: tamen audes illius judicii mentionem facere, praeſertim cum id non modo oratione mea, ſed etiam re ipſa refellatur? cum in tantis incommodis aratorum, injuriiſque decumanorum,nullum ex iſto praeclaro edicto non modo factum, ſed ne poſtulatum quidem judicium inveniatur? erit tamen in aratores lenior, quam videtur. nam,

qui in decumanos octupli judicium se daturum edixit, idem habuit in edicto, se in aratorem in quadruplum daturum. quis hunc audet dicere aratoribus infestum, aut inimicum fuisse? quanto lenior est, quam in publicanum? edixit, ut, quod decumanus edidisset sibi dari oportere, id ab aratore magistratus Siculus exigeret. quid dereliquit judicii, quod in aratorem dari posset? non malum est, inquit, esse istam formidinem: ut cum exactum sit ab aratore, tamen ne se commoveat, reliquus metus judicii sit. si judicio a me vis exigere, remove Siculum magistratum: si hanc vim adhibes, quid opus est judicio? quis porro erit, qui non malit decumanis tuis dare, quod popoſcerit, quam ab assectis tuis quadruplo
14 condemnari? Illa vero praeclara est clausula edicti, quod omnium controversiarum, quae essent inter aratorem, et decumanum, si uter velit, edicit, se recuperatores daturum. primum, quae potest esse controversia, cum is, qui petere debet, aufert? et cum is non, quantum debetur, sed quantum commodum est, aufert? ille autem, unde ablatum est, judi-

cio ſuum recuperare nullo modo poteſt? deinde in hoc homo luteus, etiam callidus ac veterator eſſe vult, quod ita ſcribit, 'ſi uter volet, recuperatores dabo.' quam lepide ſe furari putat? utrique facit poteſtatem. ſed utrum ita ſcripſerit, 'ſi uter volet, an, ſi decumanus volet,' nihil intereſt. arator enim tuos iſtos recuperatores nunquam volet. quid? illa cujuſmodi ſunt, quae ex tempore, ab Apronio admonitus, edixit? Q. Septitio, honeſtiſſimo homine, equiteque Romano, reſiſtente Apronio, et affirmante, ſe plus decuma non daturum, exoritur peculiare edictum repentinum, ne quis frumentum de area tolleret, antequam cum decumano pactus eſſet. ferebat hanc quoque iniquitatem Septitius, et imbri frumentum corrumpi in area patiebatur: cum illud edictum repente uberrimum et quaeſtuoſiſſimum naſcitur, ut ante kalendas Sext. omnes decumas ad aquam deportatas haberent. hoc edicto non Siculi (nam eos quidem jam ſuperioribus edictis ſatis perdiderat, atque afflixerat) ſed iſti ipſi equites Romani, qui ſuum jus retinere ſe contra Apronium poſſe erant

arbitrati, splendidi homines, et aliis praetoribus gratiosi, vincti Apronio traditi sint. attendite enim, cujusmodi edicta sint. 'ne tollat, inquit, ex area, nisi e-'rit pactus.' satis haec magna vis est ad inique paciscendum. malo enim plus dare, quam non mature ex area tollere. at ista vis Septitium, et nonnullos Septitii similes non coërcet; qui ita dicunt: Non tollam potius, quam paciscar. his hoc apponitur: deportatum habeas ante kalendas Sext. deportabo igitur. nisi pactus eris, non commovebis. sic deportandi dies praestituta tollere cogebat ex area. prohibitio tollendi, nisi pactus esset, vim adhibebat pactioni, non voluntatem. Jam vero illud non solum contra legem Hieronicam, nec solum contra consuetudinem superiorum, sed etiam contra omnia jura Siculorum, quae habent a senatu, populoque Romano, ne extra suum forum vadimonium promittere cogantur. statuit iste, ut arator decumano, quo vellet decumanus, vadimonium promitteret: ut hic quoque Apronio, cum a Leontinis usque Lilybaeum aliquem vadaretur, ex miseris aratoribus calumni-

andi quaestus accederet. quanquam illa fuit ad calumniam singulari consilio reperta ratio, quod edixerat, ut aratores jugera sationum suarum profiterentur. quae res cum ad pactiones iniquissimas magnam vim habuit, sicut ostendam, neque ad ullam utilitatem reipublicae pertinuit: tum vero ad calumnias, in quas omnes inciderent, quos vellet Apronius. ut enim quisque contra voluntatem ejus dixerat, ita in eum judicium de professione jugerum postulabatur. cujus judicii metu magnus a multis frumenti numerus ablatus, magnaeque pecuniae coactae sunt: non quo jugerum numerum vere profiteri esset difficile, aut amplius etiam profiteri, (quid enim in eo periculi esse posset?) sed causa erat judicii postulandi, quod ex edicto professus non esset. judicium autem quod fuerit isto praetore, si, quae cohors, et qui comitatus fuerit, meministis, scire debetis. quid igitur est, quod ex hac iniquitate novorum edictorum intelligi velim, Judices? injuriamne factam sociis? at videtis. auctoritatem superiorum repudiatam? non audebit negare. tantum Apronium isto praetore

potuisse? confiteatur, necesse est. Sed vos fortasse, quod vos lex commonet, id in hoc loco quaeretis, num quas ex hisce rebus pecunias ceperit. docebo, cepisse maximas, omnesque eas iniquitates, de quibus antea dixi, sui quaestus causa constituisse convincam, si prius illud propugnaculum, quo contra omnes meos impetus usurum se putat, ex defensione ejus dejecero. magno, inquit, decumas vendidi. quid ais? an tu decumas, homo audacissime atque amentissime, vendidisti? tu partes eas, quas te senatus populusque Romanus voluit, an fructus integros, atque adeo bona, fortunasque aratorum omnes vendidisti? si palam praeco jussu tuo praedicasset, non decumas frumenti, sed dimidias venire partes, et ita emptores accessissent, ut ad dimidias partes emendas; si pluris vendidisses tu dimidias, quam caeteri decumas, cuinam mirum videretur? quid vero, si praeco decumas pronuntiavit: re vera, hoc est, lege, edicto, conditione plus etiam, quam dimidiae venierunt? tamen hoc tibi praeclarum putabis, te pluris quod non licebat, quam caeteros quod oportebat, ven-

didiſſe? pluris vendidi decumas, quam caeteri. quibus rebus id aſſecutus es? innocentia? adſpice aedem Caſtoris: deinde, ſi audes, fac mentionem innocentiae. diligentia? codicis lituras tui contemplare in Sthenii Thermitani nomine: deinde aude te dicere diligentem. ingenio? qui teſtes interrogari priore actione nolueris, et iis tacitum os tuum praebere malueris, quantumvis, et te, et patronos tuos, ingenioſos eſſe, dicito. quare igitur id, quod ais, aſſecutus es? magna eſt enim laus, ſi ſuperiores conſilio viciſti, poſterioribus exemplum atque auctoritatem reliquiſti. tibi fortaſſe idoneus fuit nemo, quem imitarere. at te videlicet, inventorem rerum optimarum, ac principem, imitabuntur omnes. quis aratorum, te praetore, decumam dedit? quis duas? quis non maximo ſe affectum beneficio putavit, cum tribus decumis pro una defungeretur, praeter paucos, qui propter ſocietatem furtorum tuorum nihil omnino dederunt? vide, inter importunitatem tuam, ſenatuſque bonitatem, qnid interſit. ſenatus, cum temporibus reipublicae cogitur, ut decernat, ut

alterae decumae exigantur? ita decernit, ut pecunia pro his decumis ſolvatur aratoribus: ut, quod plus ſumitur, quam debetur, id emi, non auferri putetur. tu, cum tot decumas non ſenatus-conſulto, ſed novis edictis tuis, nefariiſque inſtitutis exigeres, et eriperes: magnum te feciſſe arbitrabere, ſi pluris vendideris, quam L. Hortenſius, pater iſtius Q. Hortenſii, quam Cn. Pompeius, quam M. Marcellus: qui ab aequitate, ab lege, ab
17 inſtitutis non receſſerunt? An tibi unius anni aut biennii ratio habenda fuit: ſalus provinciae, commoda rei frumentariae, ratio reipublicae in poſterum fuit negligenda? cum ita rem conſtitutam accepiſſes, ut et populo Romano ſatis frumenti ex Sicilia ſuppeditaretur, et aratoribus tamen arare, atque agros colere expediret? quid effeciſti? quid aſſecutus es? ut populo Romano, praetore te, neſcio quid ad decumas accederet, deſerendas arationes relinquendaſque curaſti. ſucceſſit tibi L. Metellus. tu innocentior, quam Metellus? tu laudis et honoris cupidior? tibi enim conſulatus quaerebatur, Metello paternus honor, et avitus

negligebatur. multo minoris vendidit, non modo, quàm tu, ſed etiam, quam qui ante te vendiderunt. quaero ſi ipſe excogitare non poterat, quemadmodum quam plurimo venderet: ne tua quidem recentia proximi praetoris veſtigia perſequi poterat, ut tuis praeclaris, abs te principe inventis, et excogitatis edictis, atque inſtitutis uteretur? ille vero tum ſe Metellum minime fore putaſſet, ſi te ulla in re imitatus eſſet: qui ab urbe Roma, quod nemo unquam poſt hominum memoriam fecit, cum ſibi in provinciam proficiſcendum putaret, literas ad Siciliae civitates miſit, per quas hortatur et rogat, ut arent, ut ſerant beneficio populi Romani. hoc petit aliquanto ante adventum ſuum: et ſimul oſtendit, ſe lege Hieronica venditurum, hoc eſt, in omni ratione decumarum nihil iſti ſimile facturum. atque haec, non cupiditate aliqua ſcribit adductus, ut in alienam provinciam mittat literas ante tempus: ſed conſilio, ne, ſi tempus ſationis praeteriiſſet, granum in provincia Sicilia nullum haberemus. cognoſcite Metelli literas. recita epiſtolam L. Metelli. LITERAE

L. METELLI. Hae literae, Judices, L. Metelli, quas audiſtis, hoc, quantum eſt ex Sicilia frumenti hornotini exaraverunt. glebam commoſſet in agro decumano Siciliae nemo, ſi Metellus hanc epiſtolam non miſiſſet. quid? Metello divinitus hoc venit in mentem: an ab Siculis, qui Romam frequentiſſimi convenerant, negotiatoribuſque Siciliae doctus eſt? quorum, quanti conventus ad Marcellos, antiquiſſimos Siciliae patronos, quanti ad Cn. Pompeium, conſulem deſignatum, caeteroſque illius provinciae neceſſarios, fieri ſoliti ſint, quis ignorat? quod quidem judicium nullo unquam de homine factum eſt, ut abſens accuſaretur ab iis palam, quorum in bona, liberoſque ſummum imperium, poteſtatemque haberet. tanta vis erat injuriarum, ut homines quidvis perpeti, quam non de iſtius pravitate et injuriis deplorare, et conqueri mallent. quas literas cum ad omnes civitates prope ſupplicier miſiſſet Metellus: tamen antiquum modum ſationis nulla ex parte aſſequi potuit. diffugerant enim permulti, id quod oſtendam: non ſolum arationes,

ſed etiam ſedes ſuas patrias, iſtius injuriis exagitati, reliquerant. non mehercule criminis augendi cauſa dicam, Judices: ſed, quem accepi ipſe oculis, animoque ſenſum, hunc vere apud vos, et, ut potero, planiſſime exponam. nam, cum quadriennio poſt in Siciliam veniſſem: ſic mihi affecta viſa eſt, ut hae terrae ſolent, in quibus bellum acerbum, diuturnumque verſatum eſt. quos ego campos antea, colleſque nitidiſſimos, viridiſſimoſque vidiſſem, hos ita vaſtatos nunc, ac deſertos videbam, ut ager ipſe cultorem deſiderare, ac lugere dominum videretur. Herbitenſis ager, Ennenſis, Murgentinus, Aſſorinus, Imacharenſis, Agyrinenſis, ita relictus erat ex maxima parte, ut non ſolum jugerum, ſed etiam dominorum multitudinem quaereremus. Aetnenſis vero ager, qui ſolebat eſſe cultiſſimus, et quod caput eſt rei frumentariae, campus Leontinus, cujus antea ſpecies haec erat, ut, cum obſitum vidiſſes, annonae caritatem non vererere; ſic erat deformis, atque horridus, ut in uberrima Siciliae parte Siciliam quaereremus. labefactarat enim vehementer aratores

jam ſuperior annus: proximus vero fun-
19 ditus everterat. Tu mihi etiam audes mentionem facere decumarum, tu in tanta improbitate, tu in tanta acerbitate, in tot et tantis injuriis? cum in arationibus, et in earum rerum jure provincia Sicilia conſiſtat, everſis funditus aratoribus, relictis agris, cum in provincia tam locuplete, ac referta, non modo rem, ſed ne ſpem quidem ullam reliquam cuiquam feceris, aliquid te populare putabis habere, cum dices, te pluris, quam caeteros, decumas vendidiſſe? quaſi vero aut populus Romanus hoc voluerit, aut ſenatus hoc tibi mandaverit, ut, cum omnes aratorum fortunas decumarum nomine eriperes, in poſterum fructu illo, commodoque rei frumentariae populum Romanum privares: deinde, ſi quam partem tuae praedae ad ſummam decumarum addidiſſes, bene de populo Romano meritus viderere. atque haec perinde loquor, quaſi in eo ſit iniquitas ejus reprehendenda, quod propter gloriae cupiditatem, ut aliquos ſumma decumarum vinceret, acerbiorem legem, duriora edicta interpoſuerit, omnium ſuperiorum

auctoritatem repudiarit. magno tu decumas vendidisti. quid, si doceo, te non minus domum tuam avertisse, quam Romam misisse, decumarum nomine? quid habet populare ratio tua, cum ex provincia populi Romani aequam partem tu tibi sumpseris, atque populo Romano miseris? quid, si duabus partibus doceo te amplius frumenti abstulisse, quam populo Romano misisse? tamenne putamus patronum tuum in hoc crimine cerviculam jactaturum, et populo se ad coronam daturum? haec vos antea, Judices, audistis: verum fortasse ita audistis, ut auctorem rumorem haberetis, sermonemque omnium. cognoscite nunc, innumerabilem pecuniam frumentario nomine ereptam: ut simul illam quoque ejus vocem improbam agnoscatis; qui se uno quaestu decumarum omnia sua pericula redempturum esse dicebat. Audimus hoc jamdiu, Judices; nego quemquam esse vestrûm, quin saepe audierit, socios istius fuisse decumanos. nihil aliud arbitror in istum falsò esse dictum ab iis, qui male de isto existimarint, nisi hoc. nam socii putandi sunt, quos inter res

communicata est. ego rem totam, fortunasque aratorum omnes, istius fuisse dico: Apronium, Venerioſque servos, quod isto praetore fuit novum genus publicanorum, caeteroſque decumanos, procuratores istius quaestus, et ministros rapinarum fuisse dico. quo modo hoc doces? quo modo ex locatione illa columnarum docui istum esse praedatum? opinor, ex eo maxime, quod iniquam legem, novamque dixisset. quis enim unquam conatus est jura omnia, et consuetudinem omnium commutare cum vituperatione, sine quaestu? pergam, atque insequar longius. iniqua lege vendebas, quo pluris venderes. cur, jam addictis, et venditis decumis, cum jam ad summam decumarum nihil, ad tuum quaestum multum posset accedere, subito atque ex tempore nova nascebantur edicta? nam, ut vadimonium decumano, quocunque is vellet, promitteretur: ut ex area, nisi pactus esset, arator ne tolleret: ut ante kalend. Sext. decumas deportatas haberent: haec omnia, venditis decumis, anno tertio te edixisse dico: quae si reipublicae causâ faceres, in vendendo essent

pronuntiata: quia tua cauſa faciebas, quod erat imprudentia praetermiſſum, id quaeſtu, ac tempore admonitus reprehendiſti. illud verò cui probari poteſt? te ſine tuo quaeſtu, ac maximo quaeſtu, tantam tuam infamiam, tantum capitis tui, fortunarumque periculum neglexiſſe; ut, cum totius Siciliae quotidie gemitus, querimoniaſque audires; cum, ut ipſe dixiſti, reum te fore putares; cum hujuſce judicii diſcrimen ab opinione tua non abhorreret; paterere tamen aratores indigniſſimis injuriis vexari, ac diripi? profecto, quanquam es ſingulari crudelitate et audacia; tamen abs te totam alienari provinciam, tot homines honeſtiſſimos, ac locupletiſſimos, tibi inimiciſſimos fieri nolles, niſi hanc rationem, et cogitationem ſalutis tuae, pecuniae cupiditas, ac praeſens illa praeda ſuperaret. etenim, quoniam ſummam, et numerum injuriarum, Judices, vobis non poſſum exponere: ſingillatim autem de uniuſcujuſque incommodo dicere infinitum eſt: genera ipſa injuriarum, quaeſo, cognoſcite. Nympho eſt Centuripinus, homo navus, et induſtrius, experi-

entissimus, ac diligentissimus arator. is cum arationes magnas conductas haberet, (quod homines etiam locupletes, sicut ille est, in Sicilia facere consueverunt) easque magna impensa, magno instrumento tueretur: tantâ ab isto iniquitate oppressus est, ut non modo arationes relinqueret, sed etiam ex Sicilia profugeret, Romamque una cum multis ab isto ejectis veniret. fecit ut decumanus Nymphonem negaret ex edicto illo praeclaro, quod nullam ad aliam rem, nisi ad hujusmodi quaestus pertinebat, numerum jugerum professum esse. Nympho cum se vellet aequo judicio defendere, iste viros optimos recuperatores dat, eundem illum medicum Cornelium (is est Artemidorus Pergaeus, qui in sua patria dux isti quondam et magister ad despoliandum Dianae templum fuit) et haruspicem Volusianum, et Valerium praeconem. Nympho, antequam plane constitit, condemnatur. quanti, fortasse quaeritis. nulla erat edicti poena certa. frumenti ejus omnis, quod in areis esset. sic Apronius decumanus, non decumam debitam, non frumentum remotum atque celatum; sed

tritici ſeptem millia medimnûm ex Nymphonis arationibus, edicti poena, non redemptionis aliquo jure tollit. Xe- 22
nonis Meneni, nobiliſſimi hominis, uxoris fundus erat, colono locatus. colonus, quod decumanorum injurias ferre non poterat, ex agro profugerat. Verres in Xenonem judicium dabat illud ſuum damnatorium de jugerum profeſſione. Xeno ad ſe pertinere negabat: fundum elocatum eſſe dicebat. dabat iſte judicium, 'ſi pareret' jugera ejus fundi eſſe plura, quam colonus eſſet profeſſus, tum uti Xeno damnaretur. dicebat ille, non modo non araſſe ſe, id quod ſatis erat, ſed nec dominum ejus eſſe fundi, nec locatorem: uxoris eſſe: eam ipſam ſuum negotium gerere: ipſam locaviſſe. defendebat Xenonem homo ſummo ſplendore, et ſumma auctoritate praeditus, M. Coſſetius. iſte nihilominus judicium H-S LXXX millium dabat. ille tametſi recuperatores de cohorte latronum ſibi parari videbat; tamen judicium accepturum ſe eſſe dicebat. tum iſte magna voce Veneriis imperat, ut Xeno audiret: 'dum 'res judicetur, hominem ut aſſervent:

'cum judicatum sit, ad se adducant.' et illud simul dixit; se non putare, illum, si propter divitias, poenas damnationis contemneret, etiam virgas contemnere. hac ille vi, et hoc metu adductus, tantum decumanis, quantum iste imperavit, ex-
23 solvit. Polemarchus est Murgentinus, vir bonus atque honestus. is, cum pro jugeribus quinquaginta, medimna DCC decumae imperarentur, quod recusabat, domum ad istum in jus eductus est: et, cum iste etiam cubaret, in cubiculum introductus est: quod, nisi mulieri, et decumano, patebat nemini alii. ibi, cum pugnis et calcibus conscissus esset; qui DCC medimnis decidere noluisset, mille promisit. Eubulides est Grosphus, Centuripinus, homo cùm virtute et nobilitate domi suae, tum etiam pecunia princeps. huic homini, Judices, honestissimae civitatis honestissimo, non modo frumenti scitote, sed etiam vitae et sanguinis tantum relictum esse, quantum Apronii libido tulit. nam vi, malo, plagis adductus est, ut frumenti daret, non quantum haberet, sed quantum cogeretur. Sostratus, et Numenius, et Nymphodorus ejusdem civitatis, cum

ex agris tres fratres consortes profugissent, quod iis plus frumenti imperabatur, quam quantum exararant: hominibus coactis, in eorum arationes Apronius venit, omne instrumentum diripuit, familiam abduxit, pecus abegit. postea cum ad eum Nymphodorus veniisset Aetnam, et oraret, ut sibi sua restituerentur; hominem corripi, ac suspendi jussit in oleastro quodam: quae est arbor, Judices, in foro. tamdiu pependit in arbore socius amicusque populi Romani, in sociorum urbe ac foro, colonus aratorque vester, quamdiu voluntas Apronii tulit. genera jamdudum innumerabilium injuriarum, Judices, singulis nominibus profero: infinitam multitudinem injuriarum praetermitto. vos ante oculos animosque vestros, totâ Siciliâ decumanorum hos impetus, aratorum direptiones, hujus importunitatem, Apronii regnum proponite. contempsit Siculos: non duxit homines, nec ipsos ad persequendum vehementes fore, et vos eorum injurias leviter laturos existimavit. Esto: falsam de illis habuit opinionem, malam de vobis: verumtamen cum de Siculis male

mereretur, cives Romanos coluit, his indulsit, eorum voluntati et gratiae deditus fuit. iste cives Romanos? at nullus inimicior, aut infestior fuit. mitto vincla, mitto carcerem, mitto verbera, mitto secures: crucem denique illam praetermitto, quam iste civibus Romanis testem humanitatis in eos, ac benevolentiae suae voluit esse: mitto, inquam, haec omnia, atque in aliud dicendi tempus rejicio: de decumis, de civium Romanorum conditione in arationibus disputo: qui quemadmodum essent accepti, Judices, audistis ex ipsis. bona sibi erepta esse dixere. verum haec, quoniam ejusmodi causa fuit, ferenda sunt: nihil valuisse aequitatem, nihil consuetudinem: damna denique, Judices, nulla tanta sunt, quae non viri fortes, magno et libero animo affecti, ferenda arbitrentur. quid, si equitibus Romanis non obscuris, neque ignotis, sed honestis et illustribus, manus ab Apronio, isto praetore, sine ulla dubitatione afferebantur? quid exspectatis? quid a me amplius dicendum putatis? an id agendum, ut eo celerius de isto transigamus, quo maturius ad Apronium possimus, id quod ego

illi jam in Sicilia pollicitus ſum, pervenire? qui C. Matrinium, Judices, ſumma virtute hominem, ſumma induſtria, ſumma gratia, Leontinis, in publico, biduum tenuit. atque ab Apronio, Judices, homine in dedecore nato, ad turpitudinem educato, ad Verris flagitia libidineſque accommodato, equitem Romanum ſcitote biduum cibo tectoque prohibitum: biduum Leontinis, in foro, cuſtodiis Apronii retentum atque ſervatum, neque ante dimiſſum, quam ad conditiones ejus depactus eſt. Nam quid ego de Q. Lollio, Judices, dicam, equite Romano ſpectato atque honeſto? clara res eſt, quam dicturus ſum, tota Sicilia celeberrima, atque notiſſima: qui cum araret in Aetnenſi, cumque is ager Apronio cum caeteris agris eſſet traditus; equeſtri vetere illa et auctoritate et gratia fretus, affirmavit, ſe decumanis plus quam deberet, non daturum. refertur ejus ſermo ad Apronium. enimvero iſte ridere, ac mirari, Lollium nihil de Matrinio, nihil de caeteris rebus audiſſe. mittit ad hominem Venerios, (hoc quoque attendite, apparitores a praetore aſ-

ſignatos habuiſſe decumanum: ſi hoc mediocre argumentum videri poteſt, iſtum decumanorum nomine ad ſuos quaeſtus eſſe abuſum) adducitur a Veneriis, atque adeo attrahitur Lollius commode, cum Apronius e palaeſtra rediſſet, et in triclinio, quod in foro Aetnae ſtraverat, decubuiſſet. ſtatuitur Lollius in illo tempeſtivo gladiatorum convivio. non mehercule, quae loquor, crederem, Judices, tametſi vulgo audieram, niſi mecum ipſe ſenex, cum mihi, atque huic voluntati accuſationis meae lacrymans gratias ageret, ſumma cum auctoritate eſſet locutus. ſtatuitur, ut dico, eques Romanus, prope annos xc natus, in Apronii convivio, cum interea Apronius caput, atque os ſuum unguento perfricaret. quid eſt, Lolli? inquit. tu, niſi malo coactus, recte facere neſcis? homo quid ageret; taceret; reſponderet; quid faceret denique, illa auctoritate, et aetate praeditus, neſciebat. Apronius interea coenam, ac pocula poſcebat. ſervi autem ejus, qui et moribus iiſdem eſſent, quibus dominus, et eodem genere ac loco nati, praeter oculos Lollii haec omnia ferebant. ri-

dere convivae: cachinnari ipſe Apronius: niſi forte exiſtimatis, eum in vino, ac luxu non riſiſſe, qui nunc in periculo, atque exitio ſuo riſum tenere non poſſit. ne multa, Judices: his contumeliis ſcitote Q. Lollium coactum ad Apronii leges, conditioneſque veniſſe. Lollius, aetate et morbo impeditus, ad teſtimonium dicendum venire non potuit. quid opus eſt Lollio? nemo hoc neſcit: nemo tuorum amicorum, nemo abs te productus, nemo interrogatus, nunc ſe primum hoc dicet audire. M. Lollius, ejus filius, adoleſcens lectiſſimus, praeſtò eſt: hujus verba audietis. nam Q. Lollius, ejus filius, qui Calidium accuſavit, adoleſcens et bonus, et fortis, et in primis diſertus, cum his injuriis, contumeliiſque commotus, in Siciliam eſſet profectus, in itinere occiſus eſt. cujus mortis cauſam fugitivi ſuſtinent: re quidem vera nemo in Sicilia dubitat, quin eò ſit occiſus, quod habere clauſa non potuerit ſua conſilia de Verre. iſte porro non dubitabat, quin is, qui antea alium ſtudio adductus accuſaſſet, ſibi advenienti praeſto eſſet futurus, cum eſſet parentis injuriis, et domeſ-

26 tico dolore commotus. Jamne intelligitis, Judices, quae peſtis, quae immanitas in veſtra antiquiſſima, fideliſſima, proximaque provincia verſata ſit? jam videtis, quam ob cauſam Sicilia tot hominum antea furta, rapinas, iniquitates, ignominiaſque perpeſſa, non potuerit hoc novum, ac ſingulare, atque incredibile genus injuriarum, contumeliarumque perferre? jam omnes intelligunt, cur univerſa provincia defenſorem ſuae ſalutis eum quaeſivit, cujus iſte fidei, diligentiae, perſeverantiae, nulla ratione eripi poſſit. tot judiciis interfuiſtis: tot homines nocentes et improbos accuſatos, et veſtra, et ſuperiorum memoria ſcitis eſſe: ecquem vidiſtis, ecquem audiſtis, in tantis furtis, in tam apertis, in tanta audacia, tanta impudentia eſſe verſatum? Apronius ſtipatores Venerios ſecum habebat: ducebat eos circum civitates: publice ſibi convivia parari, ſterni triclinia, et in foro ſterni jubebat: eo vocari homines honeſtiſſimos, non ſolum Siculos, ſed etiam equites Romanos: ut, quîcum inire convivium nemo unquam, niſi turpis, impuruſque voluiſſet; ad ejus con-

vivium ſpectatiſſimi, atque honeſtiſſimi viri tenerentur. haec tu, omnium mortalium profligatiſſime, ac perditiſſime, cum ſcires, cum audires quotidie, cum videres: ſi ſine tuo maximo quaeſtu fierent, cum tanto periculo tuo fieri paterere, atque concederes? et tantum apud te quaeſtus Apronii, tantum ejus ſermo inquinatiſſimus, et blanditiae flagitioſae valuerunt, ut nunquam animum tuum cura tuarum fortunarum, cogitatioque tangeret? cernitis, Judices, quod et quantum incendium, decumanorum impetu, non ſolum per agros, ſed etiam per reliquas fortunas aratorum; neque ſolum per bona, ſed etiam per jura libertatis, et civitatis, iſto praetore pervaſerit. videtis pendêre alios ex arbore: pulſari autem alios, et verberari: porro alios in publico cuſtodiri: deſtitui alios in convivio: condemnari alios a medico, et praecone praetoris: bona tamen interea nihilominus eorum omnium ex agris auferri ac diripi. quid eſt hoc? populi Romani imperium? populi Romani leges? judicia? ſocii fideles? provincia ſuburbana? nonne omnia potius

ejuſmodi ſunt, quae, ſi Athenio viciſſet, in Sicilia non feciſſet? non, inquam, Judices, eſſet ullam partem iſtius nequitiae
27 fugitivorum inſolentia conſecuta. Privatim hoc modo. quid? publice civitates quemadmodum tractatae ſunt? audiſtis permulta indicia et teſtimonia civitatum, et reliquarum audietis. ac primum de Agyrinenſi populo, fideli et illuſtri, breviter cognoſcite. Agyrinenſis eſt in primis honeſta civitas Siciliae, hominum ante hunc praetorem locupletium, ſummorumque aratorum. ejus agri decumas cum emiſſet idem Apronius, Agyrium venit. qui cum eo cum apparitoribus, id eſt, cum minis ac vi veniſſet, poſcere pecuniam grandem coepit, ut, accepto lucro, diſcederet. nolle ſe negotii quidquam habere dicebat, ſed accepta pecunia, quam primum aliam civitatem occurrere. ſunt omnes Siculi non contemnendi, ſi per noſtros magiſtratus liceat: ſed homines et ſatis fortes, et ſatis plane frugi ac ſobrii; et in primis haec civitas, de qua loquor, Judices. itaque homini in primis improbiſſimo, reſpondent Agyrinenſes, ſeſe decumas ei, quemadmodum deberent,

daturos: lucrum, cum ille magno praesertim emisset, non addituros. Apronius certiorem facit istum, cuja res erat, quid rei esset. Statim, tanquam con- 28
juratio aliqua Agyrii contra rempublicam facta, aut legatus praetoris pulsatus esset, ita Agyrio magistratus, et quinqueprimi, accitu istius evocantur. veniunt Syracusas: praestò est Apronius: ait eos ipsos, qui venissent, contra edictum praetoris feciſſe. quaerebant, quid? respondebat, se ad recuperatores esse dicturum. iste, aequissimus homo, formidinem illam suam miseris Agyrinensibus injiciebat: recuperatores se de cohorte sua daturum minabatur. Agyrinenses, viri fortissimi, judicium se passuros esse dicebant. ingerebat iste Artemidorum, Cornelium medicum, Valerium praeconem, Tlepolemum pictorem, et ejusmodi recuperatores; quorum civis Romanus nemo erat: sed Graeci sacrilegi, jampridem improbi, repente Cornelii. videbant Agyrinenses, quidquid ad eos recuperatores Apronius attulisset, illum perfacile probaturum. condemnari cum istius invidia infamiaque malebant, quam ad ejus condi-

tiones pactioneſque accedere. quaerebant, quae in verba recuperatores daret. reſpondebat, ‘ ſi pareret adverſus edic-
‘ tum feciſſe,’ quae ſe in judicio dicturum eſſe dicebat. iniquiſſimis verbis, improbiſſimis recuperatoribus, conflictari malebant, quam quidquam cum iſto ſua voluntate decidere. ſummittebat iſte Timarchidem, qui moneret eos, ſi ſaperent, ut tranſigerent. pernegabant. quid ergo? in ſingulos H-S quinquagenis millibus damnari mavultis? malle dicebant. tum iſte clare, omnibus audientibus, ‘ qui
‘ damnatus erit, inquit, virgis ad necem
‘ caedetur.’ hîc illi flentes rogare atque orare coeperunt, ut ſibi ſuas ſegetes, fructuſque omnes, arationeſque vacuas Apronio tradere liceret: ut ipſi ſine ignominia, moleſtiaque diſcederent. hac lege, Judices, decumas vendidit Verres. dicat licet Hortenſius, ſi volet, magno
29 Verrem vendidiſſe. Haec conditio fuit iſto praetore aratorum, ut ſecum praeclare agi arbitrarentur, ſi vacuos agros Apronio tradere liceret. multas enim cruces propoſitas effugere cupiebant. quantum Apronius edidiſſet deberi, tantum

ex edicto dandum erat. etiamne si plus edidisset, quam quantum natum esset? etiam. quomodo? magistratus ex ipsius edicto exigere debebant. at arator repetere poterat. verum Artemidoro recuperatore. quid, si minus arator dedisset, quam popposcisset Apronius? Judicium in aratorem in quadruplum. ex quo judicum numero? ex cohorte praetoris praeclara hominum honestissimorum. quid amplius? minus te jugerum professum esse dico. recuperatores rejice, quod adversum edictum feceris. ex quo numero? ex eadem cohorte. quid erit extremum? si damnatus eris, (nam dubitatio damnationis, illis recuperatoribus, quae poterat esse?) virgis te ad necem caedi necesse erit. his legibus, his conditionibus, erit quisquam tam stultus, qui decumas veniisse arbitretur? qui aratori novem partes reliquas factas esse existimet? qui non intelligat, istum sibi quaestui praedaeque habuisse bona, possessiones, fortunas aratorum? virgarum metu Agyrinenses, quod imperatum esset, facturos se esse dixerunt. Accipite nunc, quid imperarit: et dissimulate, vos, si potestis,

vos intelligere, ipſum praetorem, quod tota Sicilia perſpexerit, redemptorem decumarum, atque adeo aratorum dominum ac regem fuiſſe. imperat Agyrinenſibus, ut decumas ipſi publice accipiant: Apronio lucrum dent. ſi magno emerat, quoniam tu es, qui diligentiſſime pretium exquiſiſti; qui, ut ais, magno vendidiſti: quare putabas emptori lucrum addi oportere? eſto: putabas. quamobrem imperabas, ut adderent? quid eſt aliud capere, et conciliare pecunias, in quo te lex tenet, ſi hoc non eſt, vi atque imperio, cogere invitos lucrum dare alteri, hoc eſt, pecuniam dare? age, quid tum? ſi Apronio, deliciis praetoris, lucelli aliquid juſſi ſunt dare, putate Apronio datum, ſi Apronianum lucellum, ac non praetoria praeda vobis videbitur. imperas, ut decumas accipiant: Apronio dent lucrum, tritici medimnûm XXXIII millia. quid eſt hoc? una civitas, ex uno agro, plebi Romanae prope menſtrua cibaria praetoris imperio donare Apronio cogitur. tu magno decumas vendidiſti, cum tantum lucri decumano ſit datum? profecto, ſi pretium exquiſiſſes diligenter, tum, cum

vendebas, x. medimnûm potius addidiſſent, quam H-S DC poſtea. magna praeda videtur: audite reliqua, et diligenter attendite, quominus miremini, Siculos, re neceſſaria coactos, auxilium a patronis, a conſulibus, a ſenatu, a legibus, a judiciis petiviſſe. ut probaret Apronius hoc triticum, imperat Agyrinenſibus Verres, ut in medimna ſingula dentur Apronio H-S III. Quid eſt hoc? tanto numero frumenti, lucri nomine, imperato et expreſſo, nummi praeterea exigentur, ut probetur frumentum? an poterat non modo Apronius, ſed quivis, exercitui ſi metiendum eſſet, improbare Siculum frumentum, quod iſti ex area, ſi vellet, admetiri licebat? frumenti tantus numerus imperio tuo datur, et cogitur. non eſt ſatis. nummi praeterea imperantur. dantur. parum eſt. pro decumis hordei alia pecunia cogitur. jubes H-S xxx lucri dari. ita ab una civitate, vi, minis, imperio, injuriaque praetoris eripiuntur tritici medimnûm XXXIII, et praeterea H-S LX. an haec obſcura ſunt? aut, ſi omnes homines velint, obſcura eſſe poſſunt? quae tu palam egiſti? in

conventu imperaſti? omnibus inſpectantibus coëgiſti? qua de re Agyrinenſes magiſtratus, et quinque-primi, quos tu, tuique quaeſtus cauſa evocaſti, acta et imperia tua domum ad ſenatum ſuum renuntiaverunt: quorum renuntiatio, legibus illorum, literis publicis mandata eſt: quorum legati, homines nobiliſſimi, Romae ſunt, qui hoc idem pro teſtimonio dixerunt? cognoſcite Agyrinenſium publicas literas: deinde teſtimonium publicum civitatis. recita literas publicas. LITERAE PUBLICAE. recita teſtimonium publicum. TESTIMONIUM PUBLICUM. animadvertiſtis in hoc teſtimonio, Judices, Apollodorum, cui Pyragro cognomen eſt, principem ſuae civitatis, lacrymantem teſtari, ac dicere, nunquam poſt populi Romani nomen ab Siculis auditum, et cognitum, Agyrinenſes contra quemquam infimum civem Romanum dixiſſe, aut feciſſe quippiam: qui nunc contra praetorem populi Romani magnis injuriis, et magno dolore publice teſtimonium dicere cogerentur. uni mehercule, huic civitati, Verres, obſiſtere tua de-

fensione non potes: tanta auctoritas est in eorum hominum fidelitate, tantus dolor in injuria, tanta religio in testimonio. verùm non una te tantum, sed universae similibus afflictae incommodis, legationibus, ac testimoniis publicis persequentur. Etenim deinceps videamus, 32
Herbitensis civitas, honesta, et antea copiosa, quemadmodum spoliata ab isto, ac vexata sit. at quorum hominum? summorum aratorum, remotissimorum a foro, judiciis, et controversiis: quibus parcere, et consulere, homo impurissime, et quod genus hominum studiosissime conservare debuisti. primo anno venierunt ejus agri decumae tritici medimnûm XVIII. Atidius, istius item minister in decumis, cum emisset, et praefecti nomine cum venisset Herbitam cum Veneriis, locusque ei publice, quo diverteretur, datus esset: coguntur Herbitenses ei lucri dare tritici medimnûm XXXVII millia, cum decumae venissent tritici medimnûm XVIII millibus. atque hoc tantum triticum lucri coguntur dare publice, cum jam privatim aratores ex agris, spoliati, atque exagitati decumanorum in-

juriis, profugiſſent. anno ſecundo cum emiſſet Apronius decumas tritici medimnûm XXV millibus, et ipſe Herbitam cum illa praedonum copia, manuque veniſſet: populus publice coactus eſt ei conferre lucri tritici medimnûm XXVI, et acceſſionem H-S CIↃ CIↃ. de acceſſione dubito, an Apronio ipſi data ſit, merces operae, pretiumque impudentiae. de tritici quidem numero tanto quis poteſt dubitare, quin ad iſtum praedonem frumentarium, ſicut Agyrinenſe frumentum, pervenerit? anno vero tertio in hoc agro conſuetudine uſus eſt regia. Solere aiunt barbaros reges Perſarum, ac Syrorum, plures uxores habere: his autem uxoribus civitates attribuere, hoc modo: haec civitas mulieri redimiculum praebeat, haec in collum, haec in crines. ita populos habent univerſos non ſolum conſcios libidinis ſuae, verum etiam adminiſtros. eandem iſtius, qui ſe regem Siculorum eſſe ducebat, licentiam, libidinemque fuiſſe cognoſcite. Aeſchrionis Syracuſani uxor eſt Pippa: cujus nomen, iſtius nequitiâ, tota Sicilia pervulgatum eſt: de qua muliere verſus plurimi ſupra tribunal,

et ſupra praetoris caput ſcribebantur. hic Aeſchrio, Pippae vir adumbratus, in Herbitenſibus decumis novus inſtituitur publicanus. Herbitenſes cum viderent, ſi ad Aeſchrionem pretium rediſſet, ſe ad arbitrium libidinoſiſſimae mulieris ſpoliatum iri: liciti ſunt uſque eo, quoad ſe efficere poſſe arbitrabantur. ſupra adjecit Aeſchrio. neque enim metuebat, ne, praetore Verre, decumana mulier damno affici poſſet. addicitur medimnûm XXXV millibus; dimidio fere pluris, quam ſuperiore anno. aratores funditus evertebantur: et eo magis, quod jam ſuperioribus annis exhauſti erant, ac pene perditi. intellexit iſte ita magno veniſſe, ut amplius ab Herbitenſibus exprimi non poſſet. demit de capite medimnûm CIↃ CIↃ CIↃ IↃC. jubet in tabulas pro medimnûm XXXI, referri XXXI, et CCCC. hordei decumas ejuſdem agri Docimus emerat. Hic eſt Docimus, qui ad iſtum deduxerat Tertiam, Iſidori mimi filiam, vi abductam ab Rhodio tibicine. hujus Tertiae plus etiam, quam Pippae, plus quam caeterarum, ac prope dicam, tantum apud iſtum in Sicilienſi

praetura auctoritas valuit, quantum in urbana Chelidonis. veniunt Herbitam duo praetoris aemuli non molesti, mulierculorum teterrimarum improbissimi cognitores. incipiunt postulare, poscere, minari. non poterant tamen, cum cuperent, Apronium imitari. Siculi Siculos non tam pertimescebant. cum omni ratione tamen illi calumniarentur; promittunt Herbitenses vadimonium Syracusas. eo posteaquam ventum est, coguntur Aeschrioni, id est, Pippae, dare tantum, quantum erat de capite demptum, tritici medimnûm CIↃ CIↃ CIↃ IX. mulierculae publicanae noluit ex decumis nimium lucri dare, ne forte ab nocturno suo quaestu animum ad vectigalia redimenda transferret. transactum putabant Herbitenses; cum iste, quid de hordeo, inquit, et Docimo, amiculo meo? quid cogitatis? at hoc agebat in cubiculo, Judices, atque in lectulo suo. negabant illi sibi quidquam esse mandatum. non audio: numerate H-S XV. quid facerent miseri? aut quid recusarent? praesertim cum in lectulo decumanae mulieris vestigia viderent recentia, quibus illum in-

flammari ad perſeverandum intelligebant? ita civitas una ſociorum, atque amicorum duabus teterrimis mulierculis, Verre praetore, vectigalis fuit. atque ego nunc eum frumenti numerum, et eas publice pecunias decumanis ab Herbitenſibus datas eſſe dico: quo illi frumento, et quibus pecuniis tamen a decumanorum injuriis cives ſuos non redemerunt. perditis enim, et direptis aratorum bonis, haec decumanis merces dabatur, ut aliquando ex eorum agris, atque ex urbibus abirent. itaque cum Philinus Herbitenſis, homo diſertus, et prudens, et domi nobilis, de calamitate aratorum, et de fuga, et de reliquorum paucitate publice diceret, animadvertiſtis, Judices, gemitum populi Romani, cujus frequentia huic cauſae nunquam defuit. qua de paucitate aratorum alio loco dicam. Nunc illud, quod pene praeterii, non omnino relinquendum videtur. nam, per deos immortales! quod de capite ipſo dempſit, quo tandem modo vobis non modo ferendum, verum etiam audiendum videtur? unus adhuc fuit poſt Romam conditam, (dii immortales faxint, ne ſit alter!)

cui reſpublica totam ſe traderet temporibus coacta et malis domeſticis, L. Sylla. hic tantum potuit, ut nemo, illo invito, nec bona, nec patriam, nec vitam retinere poſſet: tantum animi habuit ad audaciam, ut dicere in concione non dubitaret, bona civium Romanorum cum venderet, ſe praedam ſuam vendere. ejus omnes res geſtas non ſolum obtinemus; verum etiam propter majorum incommodorum et calamitatum metum, publica auctoritate defendimus. unum hoc illius, ſenatus-conſulto reprehenſum decretumque eſt, ut, quibus ille de capite dempſiſſet, hi pecunias in aerarium referrent. ſtatuit ſenatus, hoc ne illi quidem eſſe licitum, cui conceſſerat omnia, a populo factarum quaeſitarumque rerum ſummas imminuere. illum viris fortiſſimis judicarunt patres conſcripti remittere de ſumma non potuiſſe: te mulieri teterrimae remiſiſſe ſenatores judicabunt? ille, de quo lege populus Romanus juſſerat, ut ipſius voluntas populo Romano eſſet pro lege, tamen in hoc uno genere, veterum religione legum, reprehenditur: tu, qui omnibus legibus im-

plicatus tenebare, libidinem tibi tuam pro lege esse voluisti ? in illo reprehenditur, quod ex ea pecunia remiserit, quam ipse quaesierat: tibi concedetur, qui de capite vectigalium populi Romani remisisti? Atque in hoc genere audaciae 36
multo etiam impudentius in decumis Segestensium versatus est: quas cum addixisset eidem illi Docimo, hoc est, tritici modiûm quinque millibus,et accessionem adscripsisset H-S MD, coëgit Segestenses a Docimo tantidem publice accipere. id quod ex Segestensium publico testimonio cognoscite. recita testimonium publicum. TESTIMONIUM PUBLICUM. audistis, quanti decumas acceperit a Docimo civitas, tritici modiûm quinque millibus,et accessionem.cognoscite nunc, 37 A
quanti se vendidisse retulerit. LEX DECUMIS VENDENDIS C. VERRE PR. hoc nomine videtis tritici modiûm CIↃ CIↃ CIↃ de capite esse dempta, quae cùm de populi Romani victu, de vectigalium nervis, de sanguine detraxisset aerarii, Tertiae mimae condonavit.utrum impudentius a sociis abstulit? an turpius meretrici dedit? an improbius populo Ro-

mano ademit? an audacius tabulas publicas commutavit? ex horum severitate te ulla vis, aut ulla largitio eripiet? sed si eripuerit; non intelligis, haec, quae jamdudum loquor, ad aliam quaestionem, atque ad peculatus judicium pertinere? itaque hoc mihi reservabo genus integrum totum: ad illam, quam instituí, causam frumenti ac decumarum revertar. qui cum agros maximos ac feraciſſimos per seipsum, hoc est per Apronium, Verrem alterum, depopularetur: ad minores civitates habebat alios, quos, tanquam canes immitteret, nequam homines et improbos; quibus aut frumentum, aut pecuniam publice cogebat dari.

37 A. Valentius est in Sicilia, interpres: quo iste interprete non ad linguam Graecam, sed ad furta et flagitia uti solebat. fit interpres hic, homo levis, atque egens, repente decumanus. emit agri Liparenſis, miseri atque jejuni, decumas tritici medimnis DC. Liparenses vocantur. ipsi accipere decumas, et numerare Valentio coguntur lucri H-S XXX millia. per deos immortales! utrum tibi sumes ad defensionem? tantone minoris te decu-

mas vendidiſſe, ut ad medimna DC,XXX millia lucri, ſtatim ſua voluntate civitas adderet, hoc eſt, tritici medimnûm duo millia? an, cum magno decumas vendidiſſes, te expreſſiſſe ab invitis Liparenſibus hanc pecuniam? ſed quid ego ex te quaero, quid defenſurus ſis potius, quam cognoſcam ex ipſa civitate, quid geſtum ſit? recita teſtimonium publicum Liparenſium, deinde quemadmodum Valentio nummi ſint dati. 'TESTIMONIUM 'PUBLICUM, quomodo ſolutum ſit, ex 'literis publicis.' etiamne haec tam parva civitas, tam procul a manibus tuis, atque a conſpectu remota, ſejuncta a Sicilia, in inſula inculta, tenuique poſita, cumulata aliis tuis majoribus injuriis, in hoc quoque frumentario genere praedae tibi et quaeſtui fuit? quam tu totam inſulam cuidam tuorum ſodalium, ſicut aliquod munuſculum, condonaras: ab hac etiam haec frumentaria lucra, tanquam a mediterraneis, exigebantur? itaque qui tot annis agellos ſuos ante te praetorem redimere a piratis ſolebant, iidem ſeipſos a te pretio impoſito redemerunt. Quid 38
ergo? a Tiſſenſibus perparva et tenui ci-

vitate, ſed aratoribus laborioſiſſimis, frugaliſſimiſque hominibus, nonne plus, lucri nomine, eripitur, quam quantum frumenti omnino exararant? ad quos tu decumanum Diognotum Venerium miſiſti, novum genus publicani. cur hoc auctore non Romae quoque ſervi publici ad vectigalia accedant? anno ſecundo Tiſſenſes H-S XXI lucri dare coguntur inviti. tertio anno, CIↃ CIↃ medimnûm tritici lucri Diognoto Venerio dare coacti ſunt. hic Diognotus, qui ex publicis vectigalibus tanta lucra facit, vicarium nullum habet, nihil omnino peculii. vos etiam nunc dubitate, ſi poteſtis, utrum tantum numerum tritici Venerius apparitor iſtius ſibi acceperit, an huic exegerit. atque haec ex publico Tiſſenſium teſtimonio cognoſcite. TESTIMONIUM PUBLICUM TISSENSIUM. obſcure, Judices, praetor ipſe decumanus eſt, cum ejus apparitores frumentum a civitatibus exigant, pecunias imperent, aliquanto plus ipſi lucri auferant, quam quantum populo Romano decumarum nomine daturi ſunt? haec aequitas in tuo imperio fuit, haec praetoris dignitas, ut

ſervos Venerios Siculorum dominos eſſe velles. hic delectus, hoc diſcrimen, te praetore, fuit, ut aratores in ſervorum numero eſſent, ſervi in publicanorum. Quid? Ameſtratini miſeri, impoſitis ita magnis decumis, ut ipſis reliqui nihil fieret, nonne tamen numerare pecunias coacti ſunt? addicuntur decumae M. Caeſio, cum adeſſent legati Ameſtratini. ſtatim cogitur Heraclius legatus numerare H-S XXII. quid hoc eſt? quae eſt iſta praeda? quae vis? quae direptio ſociorum? ſi erat Heraclio ab ſenatu mandatum, ut emeret: emiſſet. ſi non erat: quî poterat ſua ſponte pecuniam numerare? caeſio renuntiat ſe dediſſe. cognoſcite renuntiationem ex literis. recita ex literis publicis. LITERAE PUBLICAE. quo ſenatus-conſulto erat hoc legato permiſſum? nullo. cur fecit? coactus eſt. quis hoc dicit? tota civitas. recita teſtimonium publicum. TESTIMONIUM PUBLICUM. ab hac eadem civitate anno ſecundo ſimili ratione extortam eſſe pecuniam, et Sext. Vennonio datam, ex eodem teſtimonio cognoviſtis. at Ameſtratinos, homines tenues, cum eorum decumas

medimnis DCCC vendidiſſes Banobali Venerio, (cognoſcite nomina publicanorum)cogis eos plus lucri addere,quam quanti venierant, cum magno veniſſent. dant Banobali medimnis DCCCL, H-S MD. profecto nunquam iſte tam amens fuiſſet, ut ex agro populi Romani plus frumenti ſervo Venerio, quam populo Romano tribui pateretur, niſi omnes ea praeda, ſervi nomine, ad iſtum ipſum perveniret. Petrini, cum eorum decumae magno addictae eſſent, tamen invitiſſimi P. Naevio Turpioni, improbiſſimo homini, qui injuriarum, Sacerdote praetore, damnatus eſt, H-S XXXVII ↀ dare coacti ſunt. itane diſſolute decumas vendidiſti, ut, cum modiûm XV millibus veniſſent, medimnûm CIↃ CIↃ CIↃ hoc eſt, H-S XXXXV lucri decumano darentur? at permagno decumas ejus agri vendidi. videlicet gloriatur, non Turpioni lucrum datum, ſed Petrinis pecuniam ereptam. Quid? Halicienſes, quorum incolae decumas dant, ipſi agros immunes habent: nonne huic eidem Turpioni, cum decumae c med. veniſſent, H-S XV CIↃ dare coacti ſunt? ſi id,

quod maxime vis, poſſes probare, haec ad decumanos lucra veniſſe, nihil te attigiſſe: tamen hae pecuniae per vim, atque injuriam tuam captae et conciliatae, tibi fraudi, et damnationi eſſe deberent. cum vero hoc nemini perſuadere poſſis, te tam amentem fuiſſe, ut Apronium, ac Turpionem, ſervos homines, tuo liberorumque tuorum periculo divites fieri velles: dubitaturum quemquam exiſtimas, quin illis emiſſariis haec tibi omnis pecunia quaeſita ſit? Segeſtam item ad immunem civitatem Venerius Symmachus decumanus immittitur. is ab iſto literas affert, ut ſibi contra omnia ſenatus-conſulta, contra omnia jura, contraque legem Rupiliam, extra forum vadimonium promittant aratores. audite literas, quas ad Segeſtanos miſerit. LITERAE C. VERRIS. hic Venerius quemadmodum aratores eluſerit, ex una pactione hominis honeſti, gratioſique cognoſcite. in eodem enim genere ſunt caetera. Diocles eſt Panormitanus, Phimes cognomine, homo illuſtris, ac nobilis. is agrum in Segeſtano, (nam commercium in eo agro nemini) conductum habe-

bat H-S ſex millibus. pro decuma cum pulſatus a Venerio eſſet, decidit H-S XVI millibus, et DCLIIII. id ex tabulis ipſius cognoſcite. NOMEN DIOCLIS PANORMITANI. huic eidem Symmacho, Anneius Brocchus, ſenator, homo eo ſplendore, ea virtute, qua omnes exiſtimatis, nummos praeter frumentum coactus eſt dare. Veneriòne ſervo, te praetore, talis vir, ſenator populi Romani, quaeſtui fuit? Hunc ordinem ſi dignitate antecellere non exiſtimabas, ne hoc quidem ſciebas, 'judicare?' antea cum equeſter ordo judicaret, improbi, et rapaces magiſtratus in provinciis inſerviebant publicanis: ornabant eos, quicunque in operis erant: quemcunque equitem Romanum in provincia viderant, beneficiis, ac liberalitate proſequebantur: neque tantum illa res nocentibus proderat, quantum obfuit multis, cum aliquid contra utilitatem ejus ordinis, voluntatemque feciſſent. retinebatur hoc tum neſcio quomodo, quaſi communi conſilio ab illis diligenter, ut, qui unum equitem Romanum contumelia dignum putaſſet, ab univerſo ordine malo dignus

judicaretur. tu ſic ordinem ſenatorium deſpexiſti: ſic ad injurias, libidineſque tuas omnia coaequaſti: ſic habuiſti ſtatutum cum animo, ac deliberatum, omnes, qui habitarent in Sicilia, aut, qui Siciliam, te praetore, attigiſſent, judices rejicere, ut illud non cogitares, tamen ad ejuſdem ordinis homines te judices eſſe venturum? in quibus, ſi ex ipſorum domeſtico incommodo nullus dolor inſideret; tamen eſſet illa cogitatio, in alterius injuria ſeſe deſpectos, dignitatemque ordinis contemptam, et abjectam. quod mehercule, Judices, mihi non mediocriter ferendum videtur. habet enim quendam aculeum contumelia, quem pati pudentes, ac viri boni difficillime poſſunt. ſpoliaſti Siculos. ſolent enim inulti eſſe in injuriis ſuis provinciales. vexaſti negotiatores. inviti enim Romam, raroque decedunt. equitem Romanum ad Apronii injurias dediſti. quid enim jam nocere poſſunt, quibus non licet judicare? quid, cum ſenatores ſummis injuriis affecis? quid aliud dicis, niſi hoc? cedò mihi etiam iſtum ſenatorem: ut hoc ampliſſimum nomen ſenatorium non modo ad

invidiam imperitorum, ſed etiam ad contumeliam improborum natum eſſe videatur. neque hoc in uno fecit Anneio, ſed in omnibus ſenatoribus: ut ordinis nomen non tantum ad honorem, quantum ad ignominiam valeret. in C. Caſſio, viro clariſſimo et fortiſſimo, cum is eo ipſo tempore, primo iſtius anno, conſul eſſet, tanta improbitate uſus eſt, ut, cum ejus uxor, foemina primaria, paternas haberet arationes in Leontino, frumentum omne in decumas auferre juſſerit. hunc tu in hac cauſa teſtem, Verres, habebis: quoniam, judicem ne haberes, providiſti. vos autem, Judices, putare debetis, eſſe quiddam nobis inter nos commune atque conjunctum. multa ſunt impoſita huic ordini munera, multi labores, multa pericula, non ſolum legum ac judiciorum, ſed etiam rumorum ac temporum. ſic eſt hic ordo quaſi propoſitus, atque editus in altum, ut ab omnibus ventis invidiae circumflari poſſe videatur. in hac tam miſera et iniqua conditione vitae, ne hoc quidem retinebimus, Judices, ut magiſtratibus noſtris in obtinendo jure noſtro ne contemptiſſimi ac deſpectiſſimi eſ-

se videamur? Thermitani miserunt, 42
qui decumas emerent agri sui. magni sua putabant interesse, publice potius, quam vis magno emi, quam in aliquem istius emissarium incidere. appositus erat Venuleius quidam, qui emeret. is licèri non destitit. illi, quoad videbatur ferri aliquo modo posse, contenderunt: postremo licèri destiterunt. addicitur Venuleio tritici modiûm VIII millibus. legatus Possidorus renuntiat. cum omnibus hoc intolerandum videretur, tamen Venuleio dantur, ne accedat, tritici modiûm VI. praetereo H-S CIↃ CIↃ. ex quo facile apparet, quae merces decumani, quae praetoris praeda esse videatur. cedò Thermitanorum mihi literas, et testimonium.
TABULAE THERMITANORUM, ET TESTIMONIUM. Imacharenses jam omni frumento ablato, jam omnibus injuriis tuis exinanitos, tributum facere, miseros ac perditos coëgisti: ut Apronio darent H-S XX millia. recita decretum de tributis, et publicum testimonium.
SENATUS-CONSULTUM DE TRIBUTO CONFERENDO. TESTIMONIUM IMACHARENSIUM. Ennenses, cum de- 43

cumae veniſſent agri Ennenſis medimnum CIↃ CIↃ CIↃ CC, Apronio coacti ſunt dare tritici modium XVIII millia, et H-S III millia. quaeſo, attendite, quantus numerus frumenti cogatur ex omni agro decumano. nam per omnes civitates, quae decumas debent, percurrit oratio mea: et in hoc genere nunc, Judices, verſor, in quo non ſingillatim aratores, everſis bonis omnibus ſunt, ſed publice decumanis lucra data ſunt, ut aliquando ex eorum agris atque urbibus, expleti atque ſaturi, cum hoc cumulo quaeſtus
43 decederent. Calactinis quamobrem imperaſti anno tertio, ut decumas agri ſui, quas Calactae dare conſueverant, Ameſtrati M. Caeſio decumano darent; quod neque ante te praetorem illi fecerant, neque tu ipſe hoc ita ſtatueras antea per biennium? Theomnaſtus Syracuſanus in agrum Mutycenſem cur abs te immiſſus eſt? qui aratores ita vexavit, ut illi in alteras decumas, id quod in aliis quoque civitatibus oſtendam, triticum emere neceſſario, propter inopiam, cogerentur. jam vero ex Hyblenſium pactionibus intelligetis, quae pactae ſint cum

decumano Cn. Sergio, ſexties tantum, quam quantum ſatum ſit, ablatum eſſe ab aratoribus. recita ſationes, et pactiones ex literis publicis. recita. PACTIONES HYBLENSIUM CUM VENERIO SERVO EX LITERIS PUBLICIS. cognoſcite item profeſſiones ſationum, et pactiones Meneniorum cum Venerio ſervo. recita ex literis publicis. PROFESSIONES SATIONUM, ET PACTIONES MENENIORUM CUM VENERIO SERVO EX LITERIS PUBLICIS. patiemini, Judices, a ſociis, ab aratoribus populi Romani, ab iis, qui vobis laborant, vobis ſerviunt, qui ita plebem Romanam ab ſeſe ali volunt, ut ſibi ac liberis ſuis tantum ſuperſit, quo ipſi ali poſſint; ab his, per ſummam injuriam, per acerbiſſimas contumelias, plus aliquanto ablatum eſſe, quam natum ſit? ſentio, Judices, moderandum mihi eſſe jam orationi meae, fugiendamque veſtram ſatietatem. non verſabor in uno genere diutius, et ita caetera de oratione mea tollam, ut tamen in cauſa relinquam. audietis Agrigentinorum, fortiſſimorum virorum, diligentiſſimorumque querimonias: cog-

noſcetis, Judices, Entellinorum ſummi laboris, ſummaeque induſtriae, dolorem et injurias: Heraclienſium, Gelenſium, Solentinorum incommoda proferentur: Catinenſium, locupletiſſimorum hominum, amiciſſimorumque agros vexatos ab Apronio cognoſcetis: Tyndaritanam, nobiliſſimam civitatem, Cephaloeditanam, Alentinam, Apollonienſem, Engynam, Capitinam, perditas eſſe hac iniquitate decumarum intelligetis: Murgentinis, Aſſorinis, Elorinis, Ennenſibus, Letinis, nihil omnino relictum: Citarinos, Acherinos, parvarum civitatum homines, omnino abjectos eſſe ac perditos: omnes denique agros decumanos per triennium populo Romano ex parte decuma, C. Verri ex omni reliquo, vectigales fuiſſe: et pleriſque aratoribus nihil omnino ſuperfuiſſe: ſi cui quid aut remiſſum, aut relictum ſit, id fuiſſe tantum, quantum ex eo, quo iſtius avaritia
44 contenta fuit, redundarit. Duarum mihi civitatum reliquos feci agros, Judices, fere optimos ac nobiliſſimos, Aetnenſem, et Leontinum. horum agrorum ego miſſos faciam quaeſtus triennii: u-

num annum eligam, quo facilius id, quod inſtitui, explicare poſſim. ſumam annum tertium, quòd et recentiſſimus eſt, et ab iſto ita adminiſtratus, ut, cum ſe certe deceſſurum videret, non laboraret, ſi aratorem nullum in Sicilia omnino eſſet relicturus. agri Aetnenſis, et Leontini decumas agemus. attendite, Judices, diligenter. agri ſunt feraces: annus tertius: decumanus Apronius. de Aetnenſibus perpauca dicam. dixerunt enim ipſi priore actione publice. memoria tenetis, Artemidorum Aetnenſem, legationis ejus principem, publice dicere, Apronium veniſſe Aetnam cum Veneriis: vocaſſe ad ſe magiſtratum: imperaſſe, ut in foro ſibi medio lecti ſternerentur: quotidie ſolitum eſſe non modo in publico, ſed etiam de publico convivari: cum in eis conviviis ſymphonia caneret, maximiſque poculis miniſtraretur, retinere ſolitum eſſe aratores; atque ab iis non modo per injuriam, ſed etiam per contumeliam, tantum exprimi frumenti, quantum Apronius imperaſſet. audiſtis haec, Judices, quae nunc ego omnia practereo, ac relinquo. nihil de luxuria A-

pronii loquor, nihil de insolentia, nihil de singulari nequitia, ac turpitudine: tantùm de quaestu, ac lucro dicam unius agri, et unius anni, quo facilius vos conjecturam de triennio, et de tota Sicilia facere possitis. sed mihi Aetnensium brevis est oratio. ipsi enim venerunt: ipsi publicas literas deportarunt. docuerunt vos, quid lucelli fecerit homo non malus, familiaris praetoris, Apronius. id, quaeso, ex ipsorum testimonio cognoscite. recita testimonium Aetnensium. TESTIMONIUM AETNENSIUM. Quid ais? dic, dic, quaeso clarius, ut populus Romanus de suis vectigalibus, de suis aratoribus, de suis sociis atque amicis audiat, L. MEDIMNUM, L. H-S MILLIA. per deos immortales! unus ager uno anno ccc millia modiûm tritici; et praeterea H-S L. millia, lucri dat Apronio? tantone minoris decumae venierunt, quam fuerunt? an cum satis magno venissent, hic tantus tamen frumenti, pecuniaeque numerus ab aratoribus per vim ablatus est? utrum enim horum dixeris, in eo culpa et crimen haerebit. nam illud quidem non dices, quod utinam dicas, ad

Apronium non perveniſſe tantum. ita te non modo publicis tenebo, ſed etiam privatis aratorum pactionibus, ac literis: ut intelligas, non te diligentiorem in faciendis furtis fuiſſe, quam me in deprehendendis. hoc tu feres? hoc quiſquam defendet? hoc hi, ſi aliter de te ſtatuere voluerint, ſuſtinebunt? uno adventu, ex uno agro, Q. Apronium, praeter eam, quam dixi, pecuniam numeratam, ccc millia modiûm tritici lucri nomine ſuſtuliſſe? quid? hoc Aetnenſes ſoli dicunt? immo etiam Centuripini, qui agri Aetnenſis multo maximam partem poſſident: quorum legatis, hominibus nobiliſſimis, Androni et Arthemoni, ſenatus ea mandata dedit, quae publice ad civitatem ipſorum pertinebant: de iis injuriis, quas cives Centuripini non in ſuis, ſed in aliorum finibus acceperunt, ſenatus et populus Centuripinus legatos noluit mittere: ipſi aratores Centuripini, qui numerus eſt in Sicilia maximus, hominum honeſtiſſimorum, et locupletiſſimorum, tres legatos, cives ſuos, delegerunt: ut eorum teſtimonio non unius agri, ſed prope totius Siciliae calamitates cognoſceretis. a-

rant enim totâ Siciliâ fere Centuripini. et hoc in te graviores, certioresque testes sunt, quod caeterae civitates suis solum incommodis commoventur: Centuripini, quod in omnium fere finibus habent possessiones, etiam caeterarum civitatum damna, ac detrimenta senserunt. Verum, uti dixi, ratio certa est Aetnensium, et publicis, et privatis literis consignata. meae diligentiae pensum magis in Leontino agro est exigendum, propter hanc causam, quod ipsi Leontini publice non sane me multum adjuverunt. neque enim eos, isto praetore, hae decumanorum injuriae laeserunt: potius etiam, Judices, adjuverunt. mirum fortasse hoc vobis, aut incredibile videatur, in tantis aratorum incommodis, Leontinos, qui principes rei frumentariae fuerunt, expertes incommodorum, atque injuriarum fuisse. hoc causae est, Judices, quod in agro Leontino, praeter unam Mnasistrati familiam, glebam Leontinorum possidet nemo. itaque Mnasistrati, hominis honestissimi, atque optimi viri testimonium, Judices, audietis. caeteros Leontinos, quibus non modo Apronius in a-

gris, sed ne tempestas quidem ulla nocere potuit, expectare nolite. etenim non modo incommodi nihil ceperunt: sed etiam in Apronianis illis rapinis in quaestu sunt, compendioque versati. quapropter, quoniam me Leontina civitas, atque legatio, propter eam, quam dixi, causam, defecit: mihimet ineunda ratio, et via reperienda est, qua ad Apronii quaestum, sive adeo, qua ad istius ingentem, immanemque praedam possim pervenire. agri Leontini decumae anno tertio venierunt tritici medimnûm XXXVI, hoc est, tritici modiûm CCXVI. magno, Judices, magno. neque enim hoc possum negare. itaque necesse est aut damnum, aut certe non magnum lucrum fecisse decumanum. hoc enim solet usuvenire iis, qui magno redemerunt. quid, si ostendo, in hac una emptione lucri fieri tritici modiûm c? quid, si cc? quid, si ccc? quid, si cccc millia? dubitatis etiam, cui ista tanta praeda quaesita sit? iniquum me esse quispiam dicet, qui ex lucri magnitudine conjecturam faciam furti, atque praedae. quid, si doceo, Judices, eos, qui cccc millia modiûm lucri faciunt, damnum facturos fuisse, si

tua iniquitas, si tui ex cohorte recuperatores non intercederent? num quis poterit in tanto lucro, tantaque iniquitate dubitare, quin proter improbitatem tam magnos quaestus feceris? propter magnitudinem quaestus improbus esse volueris? Quomodo igitur hoc assequar, Judices, ut sciam, quantum lucri factum sit? non ex Apronii tabulis, quas ego cum conquirerem, non inveni: et cum in jus ipsum eduxi, expressi, ut conficere tabulas se negaret. si mentiebatur: quamobrem removebat, si hae tabulae nihil tibi erant obfuturae? si omnino nullas confecerat literas: ne id quidem satis significabat, illum non suum negotium gessisse? ea est enim ratio decumanorum, ut sine plurimis literis confici non possit. singula enim nomina aratorum, et cum singulis pactiones decumanorum, literis persequi, et conficere necesse est. jugera professi sunt aratores omnes imperio, atque instituto tuo: non opinor quemquam minus esse professum, quam, quantum araſſet, cum tot cruces, tot supplicia, tot ex cohorte recuperatores proponerentur. in jugere agri Leontini medimnum

fere tritici feritur, perpetua, atque aequabili satione. ager efficit, cum octavo bene ut agatur: verum, ut omnes dii adjuvent, cum decimo. quod si quando accidit, tum fit, ut tantum decumae sit, quantum severis: hoc est, ut, quot jugera sunt sata, totidem medimna decumae debeantur. hoc cum ita esset: primum illud dico, pluribus millibus medimnûm venisse decumas agri Leontini, quam quot millia jugerum sata erant in agro Leontino. quod si fieri non poterat, ut plus quam decem medimna ex jugere ararent: medimnum autem ex jugere decumano dari poterat, cum ager, id quod perraro evenit, cum decumo extulisset: quae erat ratio decumani, (si quidem decumae, ac non bona venibant aratorum) ut pluribus aliquanto medimnis decumas emeret, quam jugera erant sata? In Leontino jugerum subscriptio, ac professio non est plus xxx millium. decumae xxxvi medimnis venierunt. erravit, an potius insanivit Apronius? immo tum insaniisset, si aratoribus, quod deberent licitum esset; et non, quod Apronius imperasset, necesse fuisset dare. si osten-

do, minus tribus medimnis in jugerum neminem dediſſe decumae: concedes, opinor, ut cum decumano fructus arationis perceptus ſit, neminem minus tribus decumis dediſſe. atqui hoc in beneficii loco petitum eſt ab Apronio, ut in jugera ſingula ternis medimnis decidere liceret. nam cum a multis quaterna, etiam quina, exigerentur: multis autem non modo granum nullum, ſed ne paleae quidem ex omni fructu, atque ex annuo labore relinquerentur: tum aratores Centuripini, qui numerus in agro Leontino maximus eſt, unum in locum convenerunt: hominem ſuae civitatis, in primis honeſtum ac nobilem, Andronem Centuripinum, legarunt ad Apronium, eundem, quem hoc tempore ad hoc judicium, legatum, et teſtem Centuripina civitas miſit: ut is apud eum cauſam aratorum ageret, ab eoque peteret, ut ab aratoribus Centuripinis ne amplius in jugera ſingula, quam terna medimna, exigeret. hoc vix ab Apronio in ſummo beneficio, pro iis, qui etiam tum incolumes erant, impetratum eſt. id cum impetrabatur, hoc videlicet impetrabatur,

ut pro ſingulis decumis ternas decumas dare liceret. quod ſi tua res non ageretur, a te potius poſtularent, ne amplius, quam ſingulas, quam ab Apronio, ut ne plus, quam ternas decumas darent. nunc, ut hoc tempore ea, quae regie, ſeu potius tyrannice, ſtatuit in aratores Apronius, praetermittam: neque eos appellem, a quibus omne frumentum eripuit, et quibus nihil non modo de fructu, ſed ne de bonis quidem ſuis reliqui fecit: ex his ternis medimnis (quod beneficii, gratiaeque cauſa conceſſit) quid lucri fiat, cognoſcite. Profeſſio eſt agri Leontini ad jugerum XXX millia. haec ſunt ad tritici medimnûm XC, id eſt, tritici modiûm DXL millia. deductis tritici modiûm CCXVI millibus, quanti decumae venierunt, reliqua ſunt tritici CCCXXIV millia. adde totius ſummae DXL. millium modiûm tres quinquageſimas, id eſt, tritici modium XXXII millia CCCC, (ab omnibus enim ternae praeterea quinquageſimae exigebantur) ſunt haec jam ad CCCLVI millia, CCC modiûm tritici. at ego CCCC millia lucri facta eſſe dixeram. non enim duco in hac ratione, eos, qui-

bus ternis medimnis non est licitum decidere. verum, ut hac ipsa ratione summam mei promissi compleam, ad singula medimnûm multi H-S duo, multi H-S quinque accessionis cogebantur dare: qui minimum, singulos nummos. hoc minimum ut sequamur, quoniam xc medimnûm millia duximus, accedant eo novo, pessimoque exemplo H-S xc millia. hic mihi etiam dicere audebit, magno se decumas vendidisse, cum ex eodem agro, dimidio plus ipse abstulerit, quam populo Romano miserit? ccvi modiûm millibus decumas agri Leontini vendidisti. si ex lege, magno: si, ut lex esset libido tua, parvo: si, ut, quae dimidiae essent, decumae vocarentur, parvo vendidisti. multo enim pluris fructus annui Siciliae venire potuerunt, si id te senatus, aut populus Romanus facere voluisset. etenim saepe decumae tanti venierunt, cum lege Hieronica venirent, quanti nunc lege Verrea venierunt. cedò mihi C. Norbani decumas venditas. C. NORBANI DECUMAE VENDITAE AGRI LEONTINI. atqui tum neque judicium de modo jugerum dabatur: neque enim erat Arte-

midorus Cornelius recuperator: neque ab aratore magiſtratus Siculus tantum exigebat, quantum decumanus ediderat; nec beneficium petebatur a decumano, ut in jugera ſingula ternis medimnis decidere liceret: nec nummorum acceſſionem cogebatur arator dare, nec ternas quinquageſimas frumenti addere: et tamen populo Romano magnus frumenti numerus mittebatur. Quid vero iſtae ſibi quinquageſimae, quid porro nummorum acceſſiones volunt? quo id jure, atque adeo, quo id potius ore feciſti? nummos dabat arator. quomodo? aut unde? qui, ſi largiſſimus eſſe vellet, cumulatiore menſura uteretur, ut antea ſolebant facere in decumis, cum aequa lege, et conditione venibant. is nummum dabat? unde? de frumento? quaſi habuiſſet, te praetore, quod venderet. de vivo igitur erat aliquid reſecandum, ut eſſet, unde Apronio ad illos fructus arationum hoc corollarium nummorum adderetur. jam id porro utrum libentes, an inviti dabant? libentes? amabant, credo, Apronium. inviti? qua re, niſi vi, et malo, cogebantur? jam iſte, homo a-

mentissimus, in vendendis decumis nummorum, faciebat accessiones ad singulas decumas: neque multum: bina, aut terna millia addebat. fiunt per triennium H-S fortasse 10 millia. hoc neque exemplo cujusquam, neque ullo jure fecit: neque eam pecuniam retulit: neque hoc parvum crimen quemadmodum defensurus sit, homo quisquam unquam excogitavit. quod cum ita sit, audes dicere, te magno decumas vendidisse, cum sit perspicuum, te bona, fortunasque aratorum, non populi Romani, sed tui quaestus causa, vendidisse? ut, si quis villicus ex eo fundo, cui H-S dena merces esset, excisis arboribus, ac venditis, demptis tegulis, instrumento, pecore abalienato, domino xx millia nummûm pro x miserit: sibi alia praeterea centum confecerit: primo dominus, ignarus incommodi sui, gaudeat, villicoque delectetur, quod tanto sibi plus mercedis ex fundo refectum sit: deinde, cum audierit, eas res, quibus fundi fructus, et cultura continetur, amotas, et venditas, summo supplicio villicum afficiat, et secum male actum putet: item populus Romanus, cum

audit, pluris decumas vendidiſſe C. Verrem, quam innocentiſſimum hominem, cui iſte ſucceſſit, C. Sacerdotem, putat ſe bonum in arationibus, fructibuſque ſuis habuiſſe cuſtodem, ac villicum: cum ſenſerit, iſtum omne inſtrumentum aratorum, omnia ſubſidia vectigalium vendidiſſe, omnem ſpem poſteritatis avaritia ſua ſuſtuliſſe, arationes, et agros vectigales vaſtaſſe, atque exinaniſſe, ipſum maximos quaeſtus, praedaſque feciſſe, intelliget ſecum actum eſſe peſſime: iſtum autem ſummo ſupplicio dignum exiſtimabit. Unde ergo hoc intelligi poteſt? ex hoc maxime, quod ager decumanus provinciae Siciliae propter iſtius avaritiam deſertus eſt. neque id ſolum accidit, uti minus multis jugis ararent, ſi qui in agris remanſerunt; ſed etiam, ut permulti locupletes homines, magni et navi aratores, agros laetos ac fertiles deſererent, totaſque arationes derelinquerent. id adeo ſciri facillime poteſt ex literis publicis civitatum, propterea quod lege Hieronica numerus aratorum quotannis apud magiſtratus publice ſubſcribitur. recita tandem, quot acceperit aratores agri Leon-

tini Verres. OCTOGINTA TRES. quot anno tertio profiteantur. TRIGINTA DUO. unum et quinquaginta aratores ita video dejectos, ut his ne vicarii quidem succesſerint. quot aratores, adveniente te, fuerunt agri Mutycenſis? videamus ex literis publicis. CENTUM OCTOGINTA OCTO. quid? anno tertio? CENTUM ET UNUS. octoginta ſeptem aratores unus ager iſtius injuria deſiderat: atque adeo noſtra reſpublica, quoniam illa populi Romani vectigalia ſunt, hunc tot patrum-familias numerum deſiderat, et repoſcit. ager Herbitenſis primo anno habuit aratores ducentos quinquaginta ſeptem, tertio centum viginti. hinc centum triginta ſeptem patres-familias extorres profugerunt. Agyrinenſis ager, quorum hominum! quam honeſtorum! quam locupletum! ducentos quinquaginta aratores habuit primo anno praeturae tuae. quid tertio anno? octoginta, quemadmodum legatos Agyrinenſes recitare
52 ex publicis literis audiſtis. Prô dii immortales! ſi ex provincia tota centum ſeptuaginta ejeciſſes, poſſeſne, ſeveris judicibus, ſalvus eſſe? unus ager Agyri-

nensis centum septuaginta aratoribus i-nanior cum sit, vos conjecturam totius provinciae non facietis? atque hoc peraeque in omni agro decumano reperietis: quibus aliquid tamen reliqui fuerit ex magno patrimonio, eos in agris minore instrumento, minus multis jugis, remansisse, quod metuebant, si recessissent, ne reliquas fortunas omnes amitterent: quibus autem iste nihil reliqui, quod perderent, fecerat, eos plane non solum ex agris, verum ex civitatibus suis profugisse. illi ipsi, qui remanserant, vix decuma pars aratorum, relicturi agros omnes erant, nisi ad eos Metellus Roma literas misisset, se decumas lege Hieronica venditurum; et nisi ab iis hoc petivisset, ut ferent quam plurimum: quod illi semper sui causa fecerant, cum eos nemo rogaret, quamdiu intelligebant, sese sibi, et populo Romano, non Verri et Apronio ferre, impendere, laborare. jam vero, Judices, si Siculorum fortunas negligitis: si, quemadmodum socii populi Romani a magistratibus nostris tractentur, non laboratis: at vos communem populi Romani causam suscipite, atque defendite,

ejectos aratores esse dico: agros vectigales vexatos atque exinanitos a Verre: populatam vexatamque provinciam: haec omnia doceo literis civitatum, et privatis primariorum virorum testimoniis. Quid vultis amplius? num expectatis, dum L. Metellus is, qui multos in istum testes imperio et potestate deterruit, idem absens de istius scelere, improbitate, audacia testimonium dicat? non opinor. at is optime, qui successit isti, potuit cognoscere. ita est: verum amicitiâ impeditur. at debet nos certiores facere, quo pacto se habeat provincia. debet: verumtamen non cogitur. num quis in Verrem L. Metelli testimonium requirit? nemo. num quis postulat? non opinor. quid si testimonio L. Metelli ac literis haec omnia vera esse docebo? quid dicetis? utrum Metellum falsum scribere? an amicum laedendi esse cupidum? an praetorem, quemadmodum provincia affecta sit, nescire? recita literas L. Metelli, quas ad Cn. Pompeium, et M. Crassum consules, quas ad M. Mummium praetorem, quas ad quaestores urbis misit. EPISTOLA L. METELLI. ‘decumas frumenti le-

'ge Hieronica vendidi.' cum ſcribit, ſe lege Hieronica vendidiſſe, quid ſcribit? ita ſe vendidiſſe, ut omnes, praeter Verrem. cum ſcribit, ſe lege Hieronica vendidiſſe, quid ſcribit? ſe per iſtum erepta Siculis majorum noſtrorum beneficia, jus ipſorum, conditionem ſocietatis, amicitiae, foederum reddidiſſe. dicit, quanti cujuſque agri decumas vendiderit. deinde quid ſcribit? recita de epiſtola reliqua. 'ſumma vi 'data eſt opera a me, ut quam plurimo de- 'cumas venderem.' cur igitur, Metelle, non ita magno vendidiſti? quia deſertas arationes, inanes agros, provinciam miſeram, perditamque offendi. quid? id ipſum, quod fatum eſt, qua ratione quiſquam, qui ſereret, inventus eſt? recita literas. LITERAE. ait ſe miſiſſe, et praeſentem confirmaſſe, ſuam interpoſuiſſe auctoritatem. tantum quòd aratoribus Metellus obſides non dedit, ſe nulla in re Verri ſimilem futurum. at quid eſt tandem, in quo ſe laboraſſe dicat? recita. 'ut aratores, qui reliqui erant, quam- 'plurimum ſererent.' qui reliqui? quid hoc eſt, 'reliqui?' quo ex bello? qua ex vaſtitate? quaenam in Sicilia tanta cla-

des, aut quod bellum tam diuturnum, tam calamitosum, te praetore, versatum est, ut is, qui tibi successerit, reliquos aratores collegisse, et recreasse videatur?

54 Cum bellis Carthaginensibus Sicilia vexata est, et post nostrâ patrumque memoriâ, cum bis in ea provincia magnae fugitivorum copiae versatae sunt, tamen aratorum interitio facta nulla est. tum, semente prohibita, aut messe amissa, fructus annuus interibat: tamen incolumis numerus manebat dominorum, atque aratorum. tum, qui M. Levinio, aut P. Rupilio, aut M'. Aquilio praetoribus in eam provinciam successerant, aratores reliquos non colligebant. tantone plus Verres cum Apronio provinciae Siciliae calamitatis importavit, quam aut Hasdrubal cum Poenorum exercitu, aut Athenio cum fugitivorum maximis copiis, ut temporibus illis simulatque hostis superatus esset, ager araretur omnis, neque aratori praetor per literas supplicaret, neque eum praesens oraret, ut quam plurimum sereret: nunc autem, ne post abitum quidem hujus importunissimae pestis, quisquam reperiretur, qui sua vo-

luntate araret? pauci essent reliqui, qui L. Metelli auctoritate in agros, atque ad suum larem familiarem redirent? his te literis, homo audaciſſime, atque amentiſſime, jugulatum esse non sentis? non vides, cum is, qui tibi succeſſit, aratores reliquos appellet, hoc eum diserte scribere, reliquos hos esse, non ex bello, neque ex aliqua hujusmodi calamitate, sed ex tuo scelere, importunitate, avaritia, crudelitate? recita caetera. 'tamen pro 'eo, ut temporis difficultas, aratorum-'que penuria tulit.' aratorum, inquit, penuria. si ego accusator toties de re eadem dicerem, vererer, ne animos vestros offenderem, Judices. clamat Metellus: 'nisi literas misissem.' non est satis. 'nisi 'praesens confirmassem.' ne id quidem satis est. 'reliquos, inquit, aratores.' reliquos? prope lugubri verbo calamitatem provinciae Siciliae significat. addit, 'aratorum penuria.' Exspectate etiam, Judices, exspectate, si potestis, auctoritatem accusationis meae. dico aratores istius avaritiâ ejectos: scribit Metellus, reliquos ab se esse confirmatos. dico agros relictos, arationesque deser-

tas esse: scribit Metellus aratorum esse penuriam. hoc cum scribit, illud ostendit, dejectos, ejectos, fortunis omnibus expulsos esse populi Romani socios atque amicos. quibus si qua calamitas propter istum, salvis vectigalibus nostris, accidisset, animadvertere in eum vos oportebat: praesertim cum ea lege judicaretis, quae sociorum causa esset constituta. cum vero, perditis profligatisque sociis, vectigalia populi Romani sint diminuta; res frumentaria, commeatus, copiae, salus urbis atque exercituum nostrorum in posteritatem istius avaritia interierit: saltem commoda populi Romani respicite, si sociis fidelissimis prospicere non laboratis. atque, ut intelligatis, ab isto, prae lucro praedaque praesenti, nec vectigalium, nec posteritatis habitam esse rationem: cognoscite, quid ad extremum scribat Metellus. ‘in reliquum tempus vectigalibus prospexi.’ in reliquum tempus ait se vectigalibus prospexisse. non scriberet, se vectigalibus prospexisse, nisi hoc vellet ostendere, te vectigalia perdidisse. quid enim erat, quod vectigalibus prospiceret Metellus in decumis, et in

tota re frumentaria, si iste non vectigalia populi Romani suo quaestu pervertisset? atque ipse Metellus, qui vectigalibus prospicit, qui reliquos aratores colligit, quid assequitur, nisi hoc, ut arent, si qui possunt, quibus aratrum saltem aliquod satelles istius Apronius reliquum fecit; qui tamen in agris spe, atque exspectatione Metelli remanserunt? quid caeteri Siculi? quid ille maximus numerus aratorum, qui non modo ex agris ejecti sunt, sed etiam ex civitatibus suis, ex provincia, denique bonis, fortunisque omnibus ereptis, profugerunt? qua ratione ii revocabuntur? quot praetorum innocentia, sapientiaque opus est, ut illa aratorum multitudo aliquando in suis agris, ac sedibus collocetur? Ac, ne miremini 56
tantam multitudinem profugisse, quantam ex literis publicis, aratorumque professionibus cognovistis: scitote, tantam acerbitatem istius, tantum scelus in aratores fuisse, (incredibile dictu est, Judices: sed et factum, et totâ Siciliâ pervulgatum) ut homines, propter injurias, licentiamque decumanorum, mortem sibi ipsi consciverint. Centuripinum Dioclem, ho-

minem locupletem, ſuſpendiſſe ſe conſtat, quo die ſit ei nuntiatum, Apronium decumas redimiſſe. Dyrrachinum, primum civitatis, eadem ratione mortem oppetiſſe dixit apud vos homo nobiliſſimus, Archonidas Elorinus, cum audiſſet tantum decumanum profeſſum eſſe ex edicto iſtius ſibi deberi, quantum ille bonis ſuis omnibus efficere non poſſet. haec tu, tametſi omnium hominum diſſolutiſſimus, crudeliſſimuſque ſemper fuiſti, tamen nunquam perpeterere, propterea quod illi gemitus, luctuſque provinciae ad tui capitis periculum pertinebant: non, inquam, perpeterere, ut homines injuriae tuae remedium morte, ac ſuſpendio quaererent, niſi ea res ad quaeſtum, et ad praedam tuam pertineret. quid? illud perpeterere? attendite, Judices; omnibus enim nervis mihi connitendum eſt, atque in hoc laborandum, ut omnes intelligant, quam improbam, quam manifeſtam, quam confeſſam rem pecuniâ redimere conentur. grave crimen eſt hoc, et vehemens, et poſt hominum memoriam, judiciaque de pecuniis repetundis conſtituta, graviſſimum, prae-

torem populi Romani ſocios habuiſſe decumanos. Non hoc nunc primum au- 57
dit privatus de inimico, reus ab accuſatore. jam antea in ſella ſedens praetor, cum provinciam Siciliam obtineret, cum ab omnibus non ſolum (id quod commune eſt) propter imperium, ſed etiam (id quod iſtius praecipuum eſt) propter crudelitatem metueretur, millies audivit, cum ejus animum ad perſequendum non negligentia tardaret, ſed conſcientia ſceleris, avaritiaeque ſuae refrenaret. loquebantur enim decumani palam, et praeter caeteros is, qui apud iſtum plurimum poterat, maximoſque agros populabatur, Apronius: perparvum ex illis magnis lucris ad ſeſe pervenire: praetorem eſſe ſocium. hoc cum palam decumani tota provincia loquerentur, tuumque nomen in re tam turpi, nefariaque interponerent: nihilne tibi venit in mentem exiſtimationi tuae conſulere? nihil denique capiti, ac fortunis tuis providere? cum tui nominis terror in auribus, animiſque aratorum verſaretur: cum decumani aratoribus ad pactiones faciendas, non ſuam vim, ſed tuum ſcelus, ac nomen oppone-

rent: ecquod judicium Romae tam diſſolutum, tam perditum, tam nummarium fore putaſti, quo ex judicio te ulla Salus ſervare poſſet? cum planum fieret, decumis contra inſtituta, leges, conſuetudinemque omnium venditis, in aratorum bonis, fortuniſque diripiendis decumanos dictitaſſe tuas eſſe partes, tuam rem, tuam praedam: idque te tacuiſſe, et, cum diſſimulare non poſſes, potuiſſe tamen perpeti, et perferre, quod magnitudo lucri obſcuraret periculi magnitudinem, pluſque aliquanto apud te pecuniae cupiditas, quam judicii metus, poſſet? eſto; caetera negare non potes. ne illud quidem tibi reliquum feciſti, ut hoc poſſes dicere, nihil eorum te audiſſe, nihil ad tuas aures de infamia tua perveniſſe. querebantur cum luctu, et gemitu aratores. tu id neſciebas? fremebat tota provincia. nemo id tibi renuntiabat? Romae querimoniae de tuis injuriis, conventuſque habebantur. ignorabas haec? ignorabas haec omnia? quid? cum palam Syracuſis, te audiente, maximo conventu P. Rubrius Q. Apronium ſponſione laceſſivit, ‘ ni ‘ Apronius dictitaret, te ſibi in decumis

‘ esse socium :’ haec te vox non perculit? non perturbavit? non, ut capiti, et fortunis tuis prospiceres, excitavit? tacuisti: sedasti etiam lites illorum: et sponsio illa ne fieret, laborasti. Prô dii immortales! hoc aut innocens homo perpeti potuisset, aut quamvis nocens, qui modo judicia Romae fore putaret, non aliqua simulatione existimationi se hominum venditasset? quid est hoc? sponsio fit de capite, ac fortunis tuis: tu sedes, et quiescis? non persequeris? non perseveras? non perquiris, cui dixerit Apronius? quis audierit? unde hoc natum, quemadmodum prolatum sit? si quis tibi ad aurem accessisset, et dixisset, Apronium dictitare, te sibi esse socium: commoveri te oportuit, vocare Apronium, nec illum ante tibi satisfacere, quam tu omnium existimationi satisfeciisses. cum vero in foro celeberrimo, tanta frequentia, hoc, verbo et simulatione, Apronio, re vera tibi objectum esset; tu unquam tantam plagam tacitus accipere potuisses, nisi hoc ita statuisses, in re tam manifesta quidquid dixisses, te deterius esse facturum? quaestores, legatos, praefectos suos, tri-

bunos, multi missos fecerunt, et de provincia decedere jusserunt, quod eorum culpa se minus commode audire arbitrarentur, aut quod peccare illos aliqua in re judicarent. tu Apronium, hominem vix liberum, contaminatum, perditum, flagitiosum, qui non modo animum integrum, sed ne animam quidem puram conservare potuisset; eum in tanto tuo dedecore profecto ne verbo quidem graviore appellasses: neque apud te tam sancta religio societatis fuisset, ut tui capitis periculum negligeres, nisi rem tam notam esse omnibus, et tam manifestam videres. cum eodem Apronio postea P. Scandilius, eques Romanus, quem vos omnes nostis, eandem sponsionem de societate fecit, quam Rubrius facere voluerat. instituit, oppressit, non remisit: facta est sponsio H-S v millium. coepit Scandilius recuperatores, aut judicem
59 postulare. Satisne vobis praetori improbo circumdati cancelli videntur in sua provincia; immo vero in sella ac tribunali: ut aut de suo capite judicium fieri patiatur praesens, ac sedens; aut confiteatur, se omnibus judiciis convinci ne-

ceſſe eſſe? ſponſio eſt, ‘ ni te Apronius in ‘ decumis ſocium eſſe dicat :’ provincia tua eſt : ades : abs te judicium poſtulatur. quid facis? quid decernis? recuperatores dicis te daturum. bene agis. tametſi qui erunt tantis cervicibus recuperatores, qui audeant in provincia, cum praetor adſit, non ſolum contra voluntatem ejus, ſed etiam contra fortunas judicare? verum eſto. manifeſta res eſt, cum nemo eſſet, quin hoc ſe audiſſe liquido diceret, locupletiſſimus quiſque certiſſimus teſtis eſſet : nemo erat Siciliâ totâ, qui neſciret decumas eſſe praetoris : nemo, qui non audiſſet ita Apronium dictitaſſe: praeterea conventus honeſtus Syracuſis, multi equites Romani, viri primarii, ex qua copia recuperatores rejici oporteret, qui aliter judicare nullo modo poſſent. inſtat Scandilius poſcere recuperatores. tum iſte homo innocens, qui illam ſuſpicionem levare, atque ab ſe removere cuperet, recuperatores dicit ſe de cohorte ſua daturum. Pro deûm hominumque fi- 60
dem! quem ego accuſo? in quo meam induſtriam ac diligentiam ſpectari volo? quid eſt, quod ego dicendo, aut cogitando

efficere, aut assequi debeam? teneo, teneo, inquam, in mediis vectigalibus populi Romani, in ipsis fructibus provinciae Siciliae furem manifestò avertentem rem frumentariam omnem, pecuniam maximam: teneo, inquam, ita, ut negare non possit. nam quid hic dicet? sponsio facta est cum cognitore tuo Apronio de fortunis tuis omnibus, ni socium se tibi in decumis esse dictitaret. exspectant omnes, quantae tibi ea res curae sit, quemadmodum hominum existimationi te atque innocentiam tuam probari velis. hîc tu medicum, et haruspicem, et praeconem tuum, recuperatores dabis, aut etiam illum ipsum, quem tu in cohorte tua Cassianum judicem habebas, si qua res major esset, Papirium Potamonem, hominem severum, ex vetere illa equestri disciplina? Scandilius postulare de conventu recuperatores. tum iste negat se de existimatione sua cuiquam, nisi suis, commissurum. negotiatores putant esse turpe, id forum sibi iniquum ejurare, ubi negotientur. praetor provinciam suam totam sibi iniquam ejurat. ô impudentiam singularem! hic postulat se Romae absol-

vi, qui in ſua provincia judicavit ſe abſolvi nullo modo poſſe? qui plus exiſtimet apud lectiſſimos ſenatores pecuniam, quam apud tres negotiatores metum valere? Scandilius vero negat ſeſe apud Artemidorum recuperatorem verbum eſſe facturum: et tamen auget, atque onerat te bonis conditionibus, ſi tu uti velis. ſi ex provincia Sicilia tota ſtatuas idoneum judicem, aut recuperatorem nullum poſſe reperiri, poſtulat a te, ut Romam rejicias. hic enimvero tu exclamas, hominem improbum, qui poſtulet ibi de tua exiſtimatione judicium fieri, ubi te invidioſum eſſe intelligebat. negas te Romam rejecturum: negas de conventu recuperatores daturum: cohortem tuam proponis. Scandilius rem ſe totam relicturum dicit, et ſuo tempore eſſe rediturum. quid tu ibi tum? quid facis? Scandilium cogis. quid? ſponſionem acceptam facere? impudenter tollis exſpectatum exiſtimationis tuae judicium: non facis. quid ergo? Apronio permittis, ut, quos velit, de cohorte ſumat recuperatores? indignum, uni potius ex iniquis ſumendi, quam utriſque ex aequis rejiciendi fi-

eri potestatem. neutrum facis eorum. quid ergo? est aliquid, quod improbius fieri potest. cogit enim Scandilium quinque illa millia nummûm dare atque adnumerare Apronio. quid potuit elegantius facere praetor cupidus existimationis bonae, qui ab sese omnem suspicionem propulsaret? qui se eripere ex infamia cu-
61 peret? Adductus erat in sermonem, invidiam, vituperationem. dictitarat homo improbus atque impurus, Apronius, socium esse praetorem: venerat res in judicium atque discrimen: potestas erat isti, homini integro, atque innocenti, data, ut in Apronium cum animadvertisset, sese gravissima levaret infamia. quid excogitat poenae? quid animadversionis in Apronium? cogit Scandilium Apronio, ob singularem improbitatem, atque audaciam, praedicationemque nefariae societatis, H-S v millia mercedis, ac praemii dare. quid interfuit, homo audacissime, utrum hoc decerneres: an id, quod Apronius dictitabat, tute de te profiterere, ac dictitares? quem hominem, si quis pudor in te, atque adeo si quis metus fuisset, sine supplicio dimittere non de-

buisti: hunc abs te sine praemio discedere noluisti. omnia simul intelligere potuistis, Judices, ex uno crimine Scandiliano: primum, hoc non esse Romae natum de societate decumarum; non ab accusatore fictum; non (ut solemus interdum in defensionibus dicere) crimen domesticum, ac vernaculum; non ex tempore periculi tui constitutum: sed vetus, excogitatum jam, et te praetore jactatum, et non ab inimicis Romae compositum, sed Romam de provincia exportatum. simul intelligi potest illud istius in Apronium studium, Apronii de isto non modo confessio, verum etiam commemoratio. eodem accedit, quod hoc quoque intelligere potestis, istum statuisse, in provincia sua, existimationis suae judicium extra cohortem suam committendum fuisse nemini. Ecquis est ju- 62
dex, cui non ab initio decumani criminis persuasum sit, istum in aratorum bona, fortunasque impetum fecisse? quis hoc non ex eo statim judicavit, quod ostendi, istum decumas nova lege, atque adeo nulla lege, contra omnium consuetudinem, atque instituta vendidisse? ve-

rum, ut istos ego judices tam severos, tam diligentes, tam religiosos non haberem: ecquis est, ex injuriarum magnitudine, improbitate decretorum, judiciorum iniquitate, qui hoc non jamdudum statuerit, et judicarit? etiam sane sit aliquis dissolutior in judicando: legum, officii, reipublicae, sociorum, atque amicorum negligentior: quid? is possitne de istius improbitate dubitare, cum tanta lucra facta, tam iniquas pactiones, vi, et metu expressas cognoverit? cum tanta praemia civitates, vi, atque imperio, virgarum, ac mortis metu, non modo Apronio, atque ejus similibus, verum etiam Veneriis servis dare coactas. quod si quis sociorum incommodis minus movetur: si quem aratorum fugae, calamitates, exilia, suspendia denique non permovent: non possum dubitare, quin is tamen, cum vastatam Siciliam, relictos agros, ex civitatum literis, et epistola L. Metelli cognoverit; statuat, fieri non posse, ut de isto non severissime judicetur. erit etiam aliquis, qui haec omnia dissimulare, ac negligere possit? attuli sponsiones ipso praesente factas de decumarum societate,

ab ipso prohibitas judicari. quid est, quod posset quisquam manifestius hoc desiderare? non dubito, quin vobis satisfecerim, Judices. veruntamen progrediar longius: non mehercule quo magis hoc vobis persuadeatur, quam jam persuasum esse confido: sed ut ille aliquando impudentiae suae finem faciat: aliquando desinat, ea se putare posse emere, quae ipse semper habuit venalia, fidem, jusjurandum, veritatem, officium, religionem: desinant amici ejus ea dictitare, quae detrimento, maculae, invidiae, infamiae nobis omnibus esse possint. at qui amici? ô miserum, atque invidiosum, offensumque paucorum culpâ, atque indignitate ordinem senatorium! Albam Aemilium sedentem in faucibus macelli loqui palam, 'vicisse' Verrem, emptos habere judices, alium H-S cccc millibus, alium H-S D; quem minimo, ccc. atque ei cum responsum esset, fieri non posse: multos testes esse dicturos; me praeterea causae non defuturum: 'licet, hercules, inquit, omnes omnia dicant in illum: nisi ita res manifesta erit allata, ut responderi nihil possit, vicimus.' bene ais, Alba: ad tu-

am veniam conditionem. nihil putas valere in judiciis conjecturam, nihil ſuſpicionem, nihil anteactae vitae exiſtimationem, nihil bonorum virorum teſtimonia, nihil civitatum auctoritates, ac teſtimonia: literas manifeſtas quaeris. non quaero judices Caſſianos: veterum judiciorum ſeveritatem non requiro: veſtram in hoc fidem, dignitatem, religionem in judicando non imploro: Albam habebo judicem, eum hominem, qui ſe ipſe ſcurram improbiſſimum exiſtimari vult: qui a ſcurris potius ſemper gladiator, quam ſcurra appellatus ſit. afferam rem ejuſmodi in decumis, ut Alba fateatur, iſtum in re frumentaria, et in bonis aratorum
63 aperte, palamque eſſe praedatum. Decumas agri Leontini magno dicit ſe vendidiſſe. oſtendi jam illud initio, non exiſtimandum magno vendidiſſe eum, qui verbo decumas vendiderit: re, et conditione, et lege, et edicto, et licentia decumanorum, decumas aratoribus nullas reliquas fecerit. etiam illud oſtendi, vendidiſſe alios magno decumas agri Leontini, caeterorumque agrorum: et lege Hieronica vendidiſſe: et pluris etiam,

quam te vendidiſſe: nec aratorem quemquam eſſe queſtum. nec enim fuit quod quiſquam queri poſſet, cum lege aequiſſime ſcripta venirent: neque illud unquam aratoris interfuit, quanti decumae venirent. non enim ita eſt, ut, ſi magno venierint, plus arator debeat: ſi parvo, minus. ut frumenta nata ſunt, ita decumae veneunt. aratoris autem intereſt, ita ſe frumenta habere, ut decumae quam plurimo venire poſſint. dum arator ne plus decuma det, expedit ei decumam eſſe quam maximi. verum hoc, ut opinor, eſſe vis caput defenſionis tuae, magno te decumas vendidiſſe: agri vero Leontini, quì plurimum efficit, tritici modiûm CCXVI millibus. ſi doceo, pluris aliquanto potuiſſe te vendere, neque his voluiſſe addicere, qui contra Apronium licerentur: et Apronio multo minoris, quam aliis potueris, tradidiſſe: ſi hoc doceo; poteritne te, Alba, tuus antiquiſſimus non ſolum amicus, verum etiam amator, abſolvere? Dico equitem Romanum, 64
hominem in primis honeſtum, Q. Minucium, cum ſui ſimilibus, ad decumas agri Leontini tritici modiûm non CIↃ, non

CIↃ CIↃ, non CIↃ CIↃ CIↃ, sed ad unas unius agri decumas tritici modiûm XXX millia voluisse addere, et ei potestatem emendi non esse factam, ne res abiret ab Apronio. negare hoc, nisi forte negare omnia constituisti, nullo modo potes. palam res gesta est, maximo conventu, Syracusis: testis est tota provincia, propterea quod undique ad emendas decumas solent eo convenire. quod sive fateris, sive convinceris; quot, et quam manifestis in rebus teneare, non vides? primum tuam rem illam, et praedam fuisse. nam, nisi ita esset, cur tu Apronium malebas, (quem omnes tuum procurare in decumis negotium loquebantur) quam Minucium, decumas agri Leontini sumere? deinde immensum, atque infinitum lucrum esse factum. nam si XXX millibus modiûm tritici tu commotus non esses: certe hoc idem lucri Minucius Apronio libenter dedisset, si ille accipere voluisset. quantam igitur illi spem praedae propositam arbitramur fuisse, qui tantum praesens lucrum, nulla opera insumpta, contempserit, atque despexerit? deinde ipse Minucius nunquam tanti habere voluis-

ſet, ſi decumas tu lege Hieronica vende-
res: ſed quod tuis novis edictis, et i-
niquiſſimis inſtitutis plus aliquanto ſe,
quam decumas, ablaturum videbat, id-
circo longius progreſſus eſt. at Apronio
ſemper plus etiam multo abs te permiſ-
ſum eſt, quam quod edixeras. quantum
igitur quaeſtum putamus factum eſſe per
eum, cui quidvis licitum ſit: cum tantum
lucri voluerit addere is, cui, ſi decumas
emiſſet, idem non liceret? poſtremo illa
quidem certe tibi praeciſa defenſio eſt, in
qua tu ſemper omnia tua furta, atque fla-
gitia latere poſſe arbitratus es: ‘magno
‘te decumas vendidiſſe: plebi Romanae
‘conſuluiſſe: annonae proſpexiſſe.’ non
poteſt hoc dicere is, qui negare non po-
teſt, ſe unius agri decumas xxx milli-
bus modiûm minoris, quam potuerit,
vendidiſſe: ut etiam, ſi tibi hoc conce-
dam, Minucio ideo te non tradidiſſe, quod
jam addixiſſes Apronio: aiunt enim te ita
dictitare; quod ego expecto, cupioque
te ita illud defendere. verum ut ita ſit,
tamen non potes hoc, quaſi praeclarum
aliquid, praedicare, magno te decumas
vendidiſſe, cum fuiſſe fateare, qui multo

pluris voluerint emere. Tenetur igitur jam, Judices, et manifesto tenetur avaritia, cupiditas hominis, scelus, improbitas, audacia. quid si haec, quae dico, ipsius amici defensoresque judicarunt? quid vultis amplius? adventu L. Metelli, praetoris, cum omnes ejus comites iste sibi suo illo panchresto medicamento amicos reddidisset; aditum est ad Metellum: eductus est Apronius: eduxit vir primarius C. Gallius, senator: postulavit a L. Metello, ut ex edicto suo judicium daret in Apronium, 'quod per vim, 'aut metum abstulisset:' quam formulam Octavianam, et Romae Metellus habuerat, et habebat in provincia. non impetrat: cum hoc diceret Metellus, praejudicium a se de capite C. Verris per hoc judicium nolle fieri. tota Metelli cohors, hominum non ingratorum, aderat Apronio. C. Gallius, homo nostri ordinis, a suo familiarissimo L. Metello judicium ex edicto non potest impetrare. non reprehendo Metellum. pepercit homini amico, et quemadmodum ipsum dicere audivi, necessario. non reprehendo, inquam, Metellum: sed hoc miror, quomodo, de

quo homine praejudicium noluerit fieri per recuperatores, de hoc ipso non modo praejudicarit, verum graviſſime, ac vehementiſſime judicarit. primum enim, ſi Apronium abſolutum iri putaret: nihil erat, quod ullum praejudicium vereretur. deinde, ſi, condemnato Apronio, conjunctam cum eo Verris cauſam omnes erant exiſtimaturi: Metellus quidem certe jam hoc judicabat, eorum rem, cauſamque eſſe conjunctam; qui ſtatuerit, Apronio condemnato, de iſto praejudicium futurum. et ſimul una res utrique rei eſt argumento: et aratores vi et metu coactos, Apronio multo plus, quam debuerint, dediſſe: et Apronium iſtius rem ſuo nomine egiſſe, cum L. Metellus ſtatuerit non poſſe Apronium condemnari, quin ſimul de iſtius ſcelere, atque improbitate judicaretur. Venio nunc ad e- 66
piſtolam Timarchidis, liberti iſtius, et accenſi: de qua cum dixero, totum hoc crimen decumanum perorabo. haec epiſtola eſt, Judices, quam nos Syracuſis in aedibus Apronii, cum literas conquireremus, invenimus. miſſa eſt, ut ipſa ſignificat, ex itinere, cum Verres jam de

provincia deceſſiſſet, Timarchidis manu ſcripta. recita epiſtolam Timarchidis. 'TIMARCHIDES Verris accenſus A-'PRONIO ſalutem dicit.' jam hoc quidem non reprehendo, quod adſcripſit, 'accenſus.' cur enim ſibi hoc ſcribae ſoli ſumant? L. PAPIRIUS 'ſcriba.' volo ego hoc eſſe commune accenſorum, lictorum, viatorum. 'fac diligentiam ad-'hibeas, quod ad exiſtimationem prae-'toris attinet.' commendat Apronio Verrem, et hortatur, ut inimicis ejus reſiſtat. bono praeſidio munitur exiſtimatio tua: ſi quidem in Apronii conſtituitur diligentia, atque auctoritate. 'habes 'virtutem, atque eloquentiam.' quam copioſe laudatur Apronius a Timarchide? quam magnifice? cui ego non putem illum placere oportere, qui tantopere Timarchidi probatus ſit? 'habes ſumptum 'unde facias.' neceſſe eſt, quod redundarit de veſtro frumentario quaeſtu, ad illum potiſſimum, per quem agebatis, defluxiſſe. 'ſcribas, apparitores recentes 'arripe. cum L. Vulteio, qui plurimum 'poteſt, caede, concide.' videte, quam valde malitiae ſuae confidat Timarchi-

des, qui etiam Apronio improbitatis praecepta det. jam hoc, ‘caede, concide,’ nonne verba domo patroni depromere videtur, ad omne genus nequitiae accommodata? ‘volo, mi frater, fraterculo tuo ‘credas.’ consorti quidem in lucris, atque furtis, gemino et simillimo nequitiâ, improbitate, audacia. ‘In cohorte ca- 67
‘rus habebere.’ quid est hoc, ‘in cohor-
‘te?’ quò pertinet? Apronium doces? quid? in vestram cohortem, te monitore, an sua sponte pervenerat? ‘quod cui-
‘que opus sit, oppone.’ quâ impudentiâ putatis eum in dominatione fuisse, qui in fuga tam improbus sit? ait, omnia pecuniâ effici posse. ‘da, profunde, oppone,’ si velis vincere. non hoc mihi tam molestum est, Apronio suadere Timarchidem, quam quod hoc idem patrono suo praecipit. ‘te postulante omnes vincere
‘solent.’ Verre quidem praetore, non Sacerdote, non Peducaeo, non hoc ipso Metello. ‘scis Metellum sapientem esse.’ hoc vero ferri jam non potest, irrideri viri optimi, L. Metelli, ingenium, et contemni, ac despici a fugitivo Timarchide. ‘si Vulteium habebis, omnia ludibun-

'dus conficies.' hîc vehementer errat Timarchides, qui aut Vulteium pecuniâ corrumpi putet posse, aut Metellum unius arbitratu gerere praeturam. sed erravit conjecturâ domestica: quia multos per se, et per alios multa ludibundos libidinose apud Verrem effeciſſe vidit; ad omnes eosdem patere aditus arbitrabatur. facilius vos efficiebatis ludibundi, quae volebatis a Verre, quod multa ejus ludorum genera noratis. 'inculcatum est 'Metello, et Vulteio, te aratores ever-'tisse.' quis istuc Apronio attribuebat, cum aratorem aliquem everterat? aut Timarchidi, cum ob judicandum, aut decernendum, aut imperandum aliquid, aut remittendum, pecuniam acceperat? aut Sextio lictori, cum aliquem innocentem securi percussérat? nemo. omnes ei Verri tunc attribuebant, quem nunc condemnari volunt. 'obtuderunt ejus au-'res, te socium praetoris fuisse.' videsne, hoc quam clarum sit, ac fuerit? cum etiam Timarchides hoc metuat: concedes, non hoc crimen nos in te confingere, sed jampridem ad crimen aliquam defensionem libertum quaerere. libertus,

et accenſus tuus, et tibi, ac liberis tuis, omnibus in rebus conjunctus, ac proximus, ad Apronium ſcribit, vulgo eſſe ab omnibus ita demonſtratum Metello, tibi Apronium in decumis ſocium fuiſſe. ‘fac ‘ſciat improbitatem aratorum. ipſi ſu- ‘dabunt, ſi dii volent.’ quod iſtuc, per deos immortales! aut qua de cauſa excitatum eſſe dicamus in aratores tam infeſtum odium, atque tantum? quantam injuriam fecerunt Verri aratores, ut eos etiam libertus, et accenſus ejus tam irato animo his literis inſequatur? Neque ego hujus fugitivi, Judices, epiſtolam vobis recitaſſem, niſi ut ex ea totius familiae praecepta, et inſtituta, et diſciplinam cognoſceretis. videtis, ut moneat Apronium? quibus rebus, ac muneribus inſinuet in familiaritatem Metelli? Vulteium corrumpat? ſcribas, accenſumque pretio deliniat? ea praecipit, quae vidit: ea monet alienum hominem, quae domi didicit ipſe. verum in hoc errat uno, quod eaſdem exiſtimat vias ad omnium familiaritates eſſe munitas. quanquam merito ſum iratus Metello: tamen haec quae vera ſunt, dicam. Apronius ipſum Metel- 68

lum non pretio, ut Verrem, non convivio, non muliere, non ſermone incauto atque improbo poſſet corrumpere: quibus rebus non ſenſim, atque moderate ad iſtius amicitiam adrepſerat, ſed brevi tempore totum hominem, totamque ejus praeturam poſſederat. cohortem autem Metelli, quam vocat, quid erat, quod corrumperet, ex qua recuperatores nulli dabantur? nam quod ſcribit, Metelli filium puerum eſſe, vehementer errat: non enim ad omnes praetorum filios iidem aditus ſunt. ô Timarchide, Metelli eſt filius in provincia, non puer, ſed adoleſcens bonus ac pudens, dignus illo loco ac nomine. veſter ille puer praetextatus, in provincia quemadmodum fuiſſet, non dicerem, ſi pueri eſſe illam culpam, ac non patris exiſtimarem. tune, cum te ac tuam vitam noſſes, in Siciliam tecum grandem praetextatum filium ducebas? ut, etiam ſi natura puerum a paternis vitiis, atque a generis ſimilitudine abduceret, conſuetudo tamen eum et diſciplina degenerare non ſineret? fac enim fuiſſe in iſto C. Laelii, M. Catonis materiem atque indolem: quid ex eo bo-

ni ſperari atque effici poteſt, qui in patris luxurie ſic vixerit, ut nullum unquam pudicum neque ſobrium convivium viderit? qui in epulis quotidianis, adulta aetate, per triennium inter impudicas mulieres et intemperantes viros verſatus ſit? nihil unquam a patre audierit, quo pudentior aut melior eſſet? nihil unquam patrem agere viderit, quod cum imitatus eſſet, non, id quod turpiſſimum eſt, patri ſimilis putaretur? Quibus in rebus 69
non ſolum filio, verum etiam reipublicae feciſti injuriam. ſuſceperas enim liberos non ſolum tibi, ſed etiam patriae: qui non modo tibi voluptati, ſed etiam qui aliquando uſui reipublicae eſſe poſſent. eos inſtituere, atque erudire ad majorum inſtituta, atque civitatis diſciplinam, non ad tua flagitia, neque ad tuas turpitudines debuiſti. eſſet ex inerti atque impuro et improbo parente navus, et pudens, et probus filius. haberet aliquid abs te reſpublica muneris. nunc pro te Verrem ſubſtituiſti alterum civitati: niſi hoc forte deterior eſt, ſi fieri poteſt, quod tu ejuſmodi evaſiſti, non in hominis luxuriosi, ſed tantum in furis ac diviſoris diſ-

ciplina educatus. quid iſto feſtivius fore arbitramur, qui eſt tuus natura filius, conſuetudine diſcipulus, voluntate ſimilis? quem ego, Judices, quamvis bonum fortemque facile paterer evadere. non enim me inimicitiae commovent, ſi quae mihi cum iſto futurae ſint. nam ſi in omnibus rebus innocens fuero, meique ſimilis; quid mihi iſtius inimicitiae nocebunt? ſin aliqua in re Verri ſimilis fuero; non magis mihi deerit inimicus, quam Verri defuit. etenim, Judices, ejuſmodi reſpublica debet eſſe, et erit, ſeveritate judiciorum conſtituta, ut inimicus neque deeſſe nocenti poſſit, neque obeſſe innocenti. quapropter nulla res eſt, quamobrem ego iſtum nolim ex paternis probris ac vitiis emergere. id quod tametſi iſti difficile eſt, tamen haud ſcio an fieri poſſit: praeſertim ſi (ut nunc fit) cuſtodes amicorum eum ſectabuntur: quoniam pater tam negligens ac diſſolutus eſt. verum huc longius, quam voluntas fuit, ab epiſtola Timarchidis digreſſa eſt oratio mea. qua recitata, concluſurum me eſſe crimen decumarum dixeram: ex quo intellexiſtis, innumerabilem frumenti nu-

merum per triennium averſum a republica eſſe, ereptumque aratoribus. Se-70
quitur, ut de frumento EMPTO vos, Judices, doceam, maximo atque impudentiſſimo furto: de quo dum certa, et pauca, et magna dicam breviter, attendite. frumentum emere in Sicilia debuit Verres ex ſenatus-conſulto, et ex lege Terentia, et Caſſia frumentaria. emendi duo genera fuerunt: unum caeterarum decumarum: alterum, quod praeterea civitatibus aequaliter eſſet diſtributum. illius decumani tantum, quantum ex primis decumis fuiſſet: hujus imperati tritici modiûm DCCC millia: pretium autem conſtitutum decumano in modios ſingulos H-S terni: imperato H-S IV. ita in frumentum imperatum H-S bis et tricies in annos ſingulos Verri decernebatur, quod aratoribus ſolveret: in alteras decumas ferme ad nonagies. ſic per triennium ad hanc frumenti emptionem Sicilienſem prope centies et tricies erogatum eſt. hanc pecuniam tantam, datam tibi ex aerario inopi atque exhauſto: datam ad frumentum, hoc eſt, ad neceſſitatem ſalutis et vitae: datam, ut Siculis aratori-

bus, quibus tanta onera reſpublica imponeret, ſolveretur: abs te ſic laceratam eſſe dico, ut poſſim illud probare, ſi velim, omnem te hanc pecuniam domum tuam avertiſſe. etenim ſic hanc rem totam adminiſtraſti, ut hoc, quod dico, probari aequiſſimo judici poſſit. ſed ego habebo rationem auctoritatis meae: meminero, quo animo, quo conſilio ad cauſam publicam acceſſerim: non agam tecum accuſatoriè: nihil fingam: nihil cuiquam probari velim, me dicente, quod non ante mihimetipſi probatum ſit. in hac pecunia publica, Judices, haec inſunt tria genera furtorum. primum, cum poſita eſſet pecunia apud eas ſocietates, unde erat attributa, binis centeſimis foeneratus eſt. deinde, permultis civitatibus pro frumento nihil ſolvit omnino. poſtremo, ſi cui civitati ſolvit; tantum detraxit, quantum commodum fuit: nulli, quod debitum eſt, reddi-
71 dit. Ac primum hoc ex te quaero: tu, cui publicani ex Carpinatii, literis gratias egerunt, pecunia publica ex aerario erogata, ex vectigalibus populi Romani ad emendum frumentum attributa, fue-

ritne tibi quaestui? pensitaritne tibi binas centesimas? credo te negaturum. turpis enim est, et periculosa confessio. mihi autem hoc perarduum est demonstrare. quibus enim testibus? publicanis? tractati honorifice sunt: tacebunt. literae eorum? decreto decumanorum remotae sunt. quò me igitur vertam? rem tam improbam, crimen tantae audaciae, tantaeque impudentiae propter inopiam testium ac literarum praetermittam? non faciam, Judices: utar teste: quo? P. Vettio Chilone, homine equestris ordinis honestissimo atque ornatissimo: qui isti ita amicus et necessarius est, ut, etiam si vir bonus non esset, tamen, quod contra istum diceret, grave videretur: ita vir bonus est, ut, etiam si inimicissimus isti esset, tamen ejus testimonio credi oporteret. admiratur et exspectat, quidnam Vettius dicturus sit. nihil dicet ex tempore: nihil ex sua voluntate: nihil, ut ei utrumvis fieri licuisse videatur. misit in Siciliam literas ad Carpinatium, cum esset magister scripturae, et ejus societatis publicanorum: quas ego Syracusis, apud Carpinatium in literarum alla-

tarum libris; Romae, in literarum miſſarum apud magiſtrum Tullium, familiarem tuum inveni: quibus ex literis impudentiam foenerationis, quaeſo, cognoſcite. LITERAE MISSAE L. VETTII, L. SERVILII, C. ANTISTII, MAGISTRORUM. praeſto ſe tibi ait futurum Vettius, et obſervaturum, quemadmodum rationes ad aerarium referas: ut, ſi hanc ex foenore populo pecuniam non retuleris, reddas ſocietati. poſſumus hoc teſte, poſſumus P. Servilii, et C. Antiſtii, magiſtrorum literis, primorum hominum atque honeſtiſſimorum, poſſumus auctoritate ſocietatis, cujus literis utimur, quod dicimus, obtinere? an aliqua firmiora, aut graviora quaerenda ſunt? Vettius, tuus familiariſſimus; Vettius, tuus affinis, cujus ſororem habes in matrimonio, tuae frater uxoris Vettius, frater tui quaeſtoris, teſtatur impudentiſſimum tuum furtum, certiſſimumque peculatum. nam quo alio nomine, pecuniae publicae foeneratio eſt appellanda? RECITA RELIQUA. ſcribam tuum, dicit, Verres, hujus praeſcriptorem foenerationis fuiſſe. ei quoque magiſtri minantur in lite-

ris: etenim casu scribae tum duo magistri fuerunt cum Vettio. binas centesimas ab se ablatas ferendum non putant: et recte non putant. quis enim hoc fecit unquam? quis denique conatus est facere, aut posse fieri cogitavit, ut, cum senatus publicanos usura saepe juvisset, magistratus a publicanis pecuniam pro usuris auderet auferre? certe huic homini spes nulla salutis esset, si publicani, hoc est, si equites Romani judicarent. minor esse nunc, Judices, vobis disceptantibus debet: et tanto minor, quanto est honestius alienis injuriis, quam re sua commoveri. quid ad haec respondere cogitas? utrum factum negabis? an tibi hoc licitum esse defendes? negare quî potes? an ut tanta auctoritate literarum, tot testibus publicanis convincare? licuisse vero quî? si mehercule te pecuniam tuam, non populi Romani, in provincia foeneratum docerem, tamen effugere non posses. sed publicam, sed ob frumentum decretam, sed a publicanis foenore accepto: hoc licuisse cuiquam probabis? quo non modo caeteri, sed tu ipse nihil audacius, improbiusque fecisti. non mehercule hoc,

quod omnibus ſingulare videtur, de quo mihi deinceps dicendum eſt, poſſum, Judices, dicere audacius eſſe, aut impudentius, quod permultis civitatibus pro frumento nihil ſolvit omnino. major haec praeda fortaſſe eſt: ſed illa impudentia certe non minor. et, quoniam de illa foeneratione ſatis dictum eſt, nunc de hac tota pecunia averſa, quaeſo, cognoſcite. 73 Siciliae civitates multae ſunt, Judices, ornatae, atque honeſtae: ex quibus in primis numeranda eſt civitas Haleſina. nullam enim reperietis aut officiis fideliorem, aut copiis locupletiorem, aut auctoritate graviorem. huic iſte in annos ſingulos, cum ſexaginta tritici millia modiûm imperaviſſet, pro tritico nummos abſtulit, quanti erat in Sicilia triticum: quos de publico nummos acceperat, retinuit omnes. obſtupui, Judices, cum hoc mihi primum Haleſiae demonſtravit in ſenatu Haleſinorum homo ſummo ingenio, ſumma prudentia, ſumma auctoritate praeditus, Haleſinus Aeneas: cui ſenatus dederat publice cauſam, ut mihi, fratrique meo gratias ageret; et ſimul qui nos ea, quae ad judicium per-

tinerent, doceret. demonſtrat, hanc iſtius conſuetudinem ac rationem fuiſſe: cum omnis frumenti copia decumarum nomine penes iſtum eſſet redacta, ſolitum eſſe iſtum pecuniam cogere a civitatibus; frumentum improbare; quantum frumenti Romam eſſet mittendum, tantum de ſuo quaeſtu, ac de ſua copia frumenti mittere. poſco rationes: inſpicio literas: video frumenti granum Haleſinos, quibus LX millia modiûm imperata erant, nullum dediſſe: pecuniam Volcatio, Timarchidi, ſcribae dediſſe. reperio genus hujuſmodi, Judices, praedae, ut praetor, qui frumentum emere debebat, non emat, ſed vendat: pecunias, quas civitatibus diſtribuere debebat, eas omnes avertat, atque auferat. non mihi jam furtum, ſed monſtrum, ac prodigium videbatur: civitatum frumentum improbare, ſuum probare: cum ſuum probaſſet, pretium ei frumento conſtituere: quod conſtituiſſet, id civitatibus auferre: quod a populo Romano accepiſſet, tenere. Quot vultis 74
eſſe in uno furto peccatorum gradus? ut ſi ſingulis inſiſtere velim, progredi iſte non poſſit. improbas frumentum Sicu-

lum. quid? ipſe quod mittis? peculiarem habes aliquam Siciliam, quae tibi ex alio genere frumentum ſuppeditare poſſit? cum ſenatus decernit, ut ematur in Sicilia frumentum, aut cum populus jubet: hoc, ut opinor, intelligit, ex Sicilia Siculum frumentum apportari oportere. tu, cum civitatum Siciliae vulgo omne frumentum improbas, num ex Aegypto, aut ex Syria frumentum Romam mittis? improbas Haleſinum, Cephaloeditanum, Thermitanum, Ameſtratinum, Tyndaritanum, Herbitenſe, multarum praeterea civitatum. quid accidit tandem, ut horum populorum agri frumentum ejuſmodi, te praetore, ferrent, quod nunquam antea; ut neque mihi, neque tibi, neque populo Romano poſſet probari, praeſertim cum ex iiſdem agris, ejuſdemque anni frumentum ex decumis Romam mancipes advexiſſent? quid acciderat, ut ex eodem horreo decumanum probaretur, emptum non probaretur? dubiumne eſt, quin iſta omnis improbatio cogendae pecuniae cauſa nata ſit? eſto: improbas Haleſinum: habes ab alio populo quod probes. eme illud, quod placet: miſſos fac eos, quorum

frumentum improbaſti. ſed ab iis, quos repudias, exigis tantum pecuniae, quantum ad eum numerum frumenti ſatis ſit, quem civitati imperas. dubium eſt quid egeris? in medimna ſingula video ex literis publicis tibi Haleſinos H-S quinos denos dediſſe. oſtendam ex tabulis locupletiſſimorum aratorum, eodem tempore neminem in Sicilia pluris frumentum vendidiſſe. Quae eſt ergo iſta ratio, aut 75
quae potius amentia, frumentum improbare id, quod ex eo loco ſit, ex quo ſenatus et populus Romanus emi voluerit: ex eo acervo, ex quo partem tu idem, decumarum nomine, probaris: deinde a civitatibus pecunias, ad emendum frumentum, cogere, cum ex aerario acceperis? utrum te lex Terentia Siculorum pecunia frumentum emere a Siculis, an populi Romani pecunia frumentum ab Siculis emere juſſit? jam vero ab iſto omnem illam ex aerario pecuniam, quam his oportuit civitatibus pro frumento dari, lucrifactam videtis. accipis enim H-S xv pro medimno. tanti enim eſt illo tempore medimnum. retines H-S xviii. tanti enim eſt frumentum Sicilienſe ex lege

aestimatum. quid interest, utrum hoc feceris, an frumentum non improbaris, sed frumento probato et accepto, pecuniam publicam tenueris omnem, neque quidquam ulli dissolveris civitati, cum aestimatio legis ejusmodi sit, ut caeteris temporibus tolerabilis Siculis, te praetore etiam grata esse debuerit? est enim modius lege H-S III aestimatus. fuit autem, te praetore, ut tu in multis epistolis ad amicos tuos gloriaris, H-S II. sed fuerit H-S III, quoniam tu tantum a civitatibus in modios singulos exegisti. cum, si solveres Siculis tantum, quantum te populus Romanus jusserat, aratoribus fieri gratissimum posset: tu non modo eos accipere quod oportebat, noluisti: sed etiam dare, quod non debebant, coëgisti. atque haec ita gesta esse, Judices, cognoscite, et ex literis publicis civitatum, et ex testimoniis publicis: in quibus nihil fictum, nihil ad tempus accommodatum intelligetis. omnia, quae dicimus, rationibus populorum non interpositis, neque perturbatis, neque repentinis; sed certis, institutis, ordine relata, atque confecta sunt. recita rationes Halesino-

rum. cui pecuniam datam dicit? dic, dic etiam clarius. ‘ Volcatio, Timarchidi, ‘ Maevio.’ Quid eſt, Verres? ne illam quidem tibi defenſionem reliquam feciſti, mancipes in iſtis rebus eſſe verſatos? mancipes frumentum improbaſſe? mancipes pretio cum civitatibus decidiſſe, et eoſdem abs te, illarum civitatum nomine, pecunias abſtuliſſe: deinde ipſos ſibi frumentum coëmiſſe: nihil haec ad te pertinere? mala mehercule, ac miſera defenſio, praetorem hoc dicere, Ego frumentum neque attigi, neque aſpexi: mancipibus poteſtatem probandi, improbandique permiſi: mancipes a civitatibus pecunias extorſerunt: ego autem, quam pecuniam populis dare debui, mancipibus dedi. mala eſt haec quidem, ut dixi, defenſio criminis: ſed tamen hac ipſa tibi, ſi uti cupias, non licet. vetat te Volcatius, tuae, tuorumque deliciae, mentionem mancipis facere. Timarchides autem, columen familiae veſtrae, premit fauces defenſionis tuae: cui ſimul, et Volcatio pecunia a civitate numerata eſt. jam vero ſcriba tuus annulo aureo ſuo, quem ex his rebus invenit, iſta te ratione uti

non sinet. quid igitur est reliquum, nisi uti fateare, te Romam frumentum emptum Siculorum pecuniâ misisse: publicam pecuniam domum tuam convertisse? ô consuetudo peccandi, quantam habes jucunditatem in improbis, et audacibus, cum poena abfuit, et licentia consecuta est! iste in hoc genere peculatûs non nunc primum invenitur: sed nunc demum tenetur. vidimus huic ab aerario pecuniam numerari quaestori ad sumptum exercitus consularis: vidimus paucis post mensibus et exercitum, et consulem spoliatum. illa omnis pecunia latuit in illa caligine, ac tenebris, quae totam rempublicam tum occupaverant. iterum gessit hereditariam quaesturam cum Dolabella: magnam pecuniam avertit: sed ejus rationem cum damnatione Dolabellae permiscuit. commissa est pecunia tanta praetori: non reperietis hominem timide, nec leviter haec improbissima lucra ligurientem: devorare omnem pecuniam publicam non dubitavit. ita serpit illud insitum in natura malum, consuetudine peccandi libera, finem ut audaciae statuere ipse sibi non possit. tenetur igi-

tur aliquando, et in rebus tum maximis, tum manifestis tenetur. atque in eam fraudem mihi videtur divinitus incidisse, non solum ut eas poenas, quas proxime meruisset, solveret: sed ut illa etiam scelera ejus in Carbonem, et in Dolabellam vindicarentur. Etenim nova quoque 77
alia res extitit, Judices, in hoc crimine, quae tollat omnem dubitationem superioris illius decumani criminis. nam, ut illud missum faciam, permultos aratores in alteras decumas, et in haec DCCC millia modiûm, quod emptum populo Romano darent, non habuisse; sed a tuo procuratore, hoc est ab Apronio, emisse; ex quo intelligi potest, nihil te aratoribus reliqui fecisse: ut hoc praeteream, quod in multis est testimoniis expositum: potest illo quidquam esse certius, in tua potestate, atque in tuis horreis omne frumentum Siciliae, per triennium, atque omnes fructus agri decumani, fuisse? cum enim a civitatibus pro frumento pecuniam exigebas, unde erat frumentum, quod Romam mitteres, si tu id non omne clausum, et compressum possidebas? itaque 78
in eo frumento primus tibi ille quaestus

fuit, ipsius frumenti, quod erat ereptum ab aratoribus: alter, quòd id frumentum improbissime per triennium partum, non semel, sed bis, neque uno, sed duobus pretiis, unum et idem frumentum vendidisti: semel civitatibus H-S XV in medimnum; iterum populo Romano, a quo H-S XVIII in medimna, pro eodem illo frumento abstulisti. at enim frumentum Centuripinorum, et Agrigentinorum, et nonnullorum fortasse praeterea, probasti; et his populis pecuniam dissolvisti. sint aliquae civitates in eo numero, quarum frumentum improbare nolueris. quid tandem? his civitatibus omnisne pecunia, quae pro frumento debita est, dissoluta est? unum mihi reperi, non populum, sed aratorem: vide, quaere, circumspice, si quis forte ex ea provincia, in qua tu triennium praefuisti, qui te nolit perisse: unum, inquam, da mihi ex illis aratoribus, qui tibi vel ad statuam pecuniam contulerunt, qui sibi dicat pro frumento omne esse, quod oportuerit, solutum. confirmo, Judices, neminem esse dicturum.
78 Ex omni pecunia, quam aratoribus solvere debuisti, certis nominibus deductio-

nes fieri ſolebant: primum pro ſpectatione, et collybo: deinde pro neſcio quo cerario. haec omnia, Judices, non rerum certarum, ſed furtorum improbiſſimorum ſunt vocabula. nam collybus eſſe qui poteſt, cum utantur omnes uno genere nummorum? cerarium vero quid? quomodo hoc nomen ad rationes magiſtratus, quomodo ad pecuniam publicam allatum eſt? nam illud genus tertium deductionis erat ejuſmodi, quaſi non modo liceret, ſed etiam oporteret: nec ſolum oporteret, ſed plane neceſſe eſſet. ſcribae nomine de tota pecunia binae quinquageſimae detrahebantur. quis tibi hoc conceſſit? quae lex? quae ſenatus auctoritas? quae porro aequitas, ut tantam pecuniam ſcriba tuus averreret, ſive de aratorum bonis, ſive de populi Romani vectigalibus? nam ſi poteſt iſta pecunia ſine aratorum injuria detrahi: populus Romanus habeat, praeſertim in tantis aerarii anguſtiis. ſin autem et populus id voluit, et aequum ita eſt, ſolvi aratoribus: tuus apparitor parva mercede populi conductus, de aratorum bonis praedabitur? et in hac cauſa ſcribarum ordinem in me

concitabit Hortensius? et eorum commoda a me labefactari, atque oppugnari injuriâ dicet? quasi vero hoc scribis ullo exemplo sit, aut ullo jure concessum. quid ergo vetera repetam? aut quid eorum scribarum mentionem faciam, quos constat sanctissimos homines, atque innocentissimos fuisse? non me fugit, Judices, vetera exempla pro fictis fabulis jam audiri, atque haberi. in his temporibus versabor miseris ac perditis. nuper, Hortensi, quaestor fuisti. quid tui scribae fecerint, tu potes dicere: ego de meis hoc dico, cum in eadem ista Sicilia pro frumento civitatibus pecuniam solverem; et mecum duos frugalissimos homines scribas haberem, L. Mamilium, et L. Sergium: non modo istas duas quinquagesimas, sed omnino nummum nullum cuiquam esse deductum. 79 Dicerem, hoc mihi totum esse attribuendum, Judices, si illi unquam a me hoc postulassent, si unquam omnino cogitassent. quamobrem enim scriba deducat, ac non potius mulio, qui advexit? tabellarius, cujus adventu certiores facti petiverunt? praeco, qui adire jussit? viator, ac Venerius, qui fiscum sustulit?

quae pars operae, aut opportunitatis in ſcriba eſt, cur ei non modo merces tanta detur, ſed cur cum eo tantae pecuniae partitio fiat? ordo eſt honeſtus: quis negat? aut quid ea res ad hanc rem pertinet? eſt vero honeſtus, quod eorum hominum fidei tabulae publicae, periculaque magiſtratuum committuntur. itaque ex his ſcribis, qui digni ſunt illo ordine, patribus-familias, viris bonis, atque honeſtis, percontamini, quid ſibi iſtae quinquageſimae velint: jam omnes intelligetis, novam rem totam, atque indignam videri. ad eos me ſcribas revoca, ſi placet: noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum donis, ac de ſcenicorum corollariis, cum decuriam emerunt, ex primo ordine exploſorum in ſecundum ordinem civitatis ſe veniſſe dicunt. eos ſcribas tecum diſceptatores hujus criminis habebo, qui iſtos ſcribas eſſe moleſte ferunt. tametſi, cum in eo ordine videamus eſſe multos non idoneos, qui ordo induſtriae propoſitus eſt, et dignitati: mirabimur, turpes aliquos ibi eſſe, quo cuivis licet pretio pervenire? Tu ex pecunia publica H-S tredecies

scribam tuum permissu tuo cum abstulisse fateare, reliquam tibi ullam defensionem putas esse? hoc ferre quemquam posse? hoc quemquam denique nunc tuorum advocatorum animo aequo audire arbitrare? qua in civitate C. Catoni, clarissimo viro, consulari homini, H-S XVIII millibus lis aestimata sit; in eadem civitate apparitori tuo esse concessum, ut H-S uno nomine tredecies auferret? hinc ille est annulus aureus, quo tu istum in concione donasti. quae tua donatio singulari impudentia praedita, nova Siculis omnibus, mihi vero etiam incredibilis videbatur. saepe enim nostri imperatores, superatis hostibus, optime republica gesta, scribas suos annulis aureis in concione donarunt. tu vero quibus rebus gestis, quo hoste superato, concionem, donandi causa, advocare ausus es? neque enim solum scribam tuum annulo, sed etiam virum fortissimum, ac tui dissimillimum, Q. Rubrium, excellentem virtute, auctoritate, copiis, corona et phaleris, et torque donasti: M. Cossutium, sanctissimum virum, atque honestissimum: M. Castritium, summo splendore, inge-

nio, gratia praeditum. quid haec ſibi horum trium civium Romanorum dona voluerunt? Siculos praeterea, potentiſſimos, nobiliſſimoſque donaſti; qui non, quemadmodum ſperaſti, tardiores fuerunt: ſed ornatiores tuo judicio ad teſtimonia dicenda venerunt. quibus ex hoſtium ſpoliis? de qua victoria? qua ex praeda aut manubiis, haec abs te donatio conſtituta eſt? an quod, te praetore, paucorum adventu myoparonum, claſſis pulcherrima, Siciliae propugnaculum, praeſidiumque provinciae, piratarum manibus incenſa eſt? an quod ager Syracuſanus praedonum incendiis, te praetore, vaſtatus eſt? an quod forum Syracuſanum navarchorum ſanguine redundavit? an quod in portu Syracuſano piraticus myoparo navigavit? nihil poſſum reperire, quamobrem te in iſtam amentiam incidiſſe arbitrer: niſi forte id egiſti, ut hominibus ne obliviſci quidem rerum tuarum male geſtarum liceret. annulo eſt aureo ſcriba donatus, et ad eam donationem concio eſt advocata. quod erat os tuum, cum videbas in concione eos homines, quorum ex bonis iſte annu-

lus aureus donabatur, qui ipſi annulos aureos poſuerant, liberiſque detraxerant, ut eſſet, unde ſcriba tuus hoc tuum munus ac beneficium tueretur? quae porro praefatio tuae donationis fuit? illa ſcilicet vetus, atque imperatoria? ‘ quando ‘ tu quidem in praelio, in bello, in re militari: ’ cujus ne mentio quidem, te praetore, ulla facta eſt. an illa? ‘ quandoquidem tu nulla unquam mihi in cupiditate, ac turpitudine defuiſti: omnibuſque in iiſdem flagitiis mecum et in ‘ legatione, et in praetura, et hîc in Sicilia verſatus es: ob haſce res, quoniam te locupletavi, hoc annulo aureo ‘ dono. ’ vera haec fuiſſet oratio. non enim iſte annulus aureus abs te datus, iſtum virum fortem, ſed hominem locupletem eſſe declarat. ita eundem annulum ab alio datum, teſtem virtutis duceremus: abs te donatum, comitem pecuniae judicamus. Dictum, Judices, eſt de ‘ decumano ’ frumento: dictum de ‘ Empto: ’ extremum et reliquum eſt, de ‘ aeſtimato. ’ quod cum magnitudine pecuniae, tum injuriae genere quemvis debet commovere: tum vero eo magis, quod

ad hoc crimen non ingenioſa aliqua defenſio, ſed improbiſſima confeſſio comparatur. nam cum ex ſenatus-conſulto et ex legibus frumentum ei in cellam ſumere liceret: idque frumentum ſenatus ita aeſtimaſſet, quaternis H-S tritici modium; binis, hordei: iſte, numero ad ſummam tritici adjecto, tritici modios ſingulos cum aratoribus denariis ternis aeſtimavit. non eſt in hoc crimen, Hortenſi: ne forte ad hoc meditere; multos ſaepe viros bonos, et fortes, et innocentes cum aratoribus, et cum civitatibus frumentum, in cellam quod ſumi oporteret, aeſtimaſſe, et pecuniam pro frumento abſtuliſſe. ſcio, quid ſoleat fieri: ſcio, quid liceat. nihil, quod antea fuerat in conſuetudine bonorum, nunc in iſtius facto reprehenditur. hoc reprehendo, quod, cum in Sicilia H-S II tritici modius eſſet, ut iſtius epiſtola ad te miſſa declarat, ſummum H-S ternis: id quod et teſtimoniis omnibus, et tabulis aratorum planum factum antea eſt: tum iſte pro tritici modiis ſingulis ternos ab aratoribus denarios exegit. hoc crimen eſt; ut intelligas, non ex aeſtimatione, neque ex ternis denariis pendêre

crimen, sed ex coauctione annonae, at-
82 que aestimationis. Etenim haec aesti-
matio nata est, Judices, initio, non ex
praetorum aut consulum, sed ex arato-
rum atque civitatum commodo. nemo
enim fuit initio tam impudens, qui, cum
frumentum deberetur, pecuniam posce-
ret. certe hoc ab aratore primum est pro-
fectum, aut ab ea civitate, cui imperaba-
tur: cum aut frumentum vendidisset, aut
servare vellet, aut in eum locum, quo im-
perabatur, portare nollet: petivit in be-
neficii loco et gratiae, ut sibi pro frumen-
to, quanti frumentum esset, dare liceret.
ex hujusmodi principio, atque ex libera-
litate, atque accommodatione magistra-
tuum, consuetudo aestimationis intro-
ducta est. secuti sunt avariores magistra-
tus: qui tamen in avaritia sua non solum
viam quaestus invenerunt, verum etiam
exitum, ac rationem defensionis. insti-
tuerunt semper ad ultima ac difficillima
loca adportandum frumentum imperare,
ut vecturae difficultate, ad quam vellent,
aestimationem pervenirent. in hoc ge-
nere facilior est existimatio, quam repre-
hensio, ideo quod eum, qui hoc facit, a-

varum poſſumus exiſtimare: crimen in eo conſtituere non tam facile poſſumus, quod videtur concedendum magiſtratibus noſtris eſſe, ut iis, quo loco velint, frumentum accipere liceat. itaque hoc eſt, quod multi fortaſſe fecerunt: et ita multi, ut ii, quos innocentiſſimos meminimus, aut audivimus, non fecerint. quaero nunc a te, Hortenſi, cum utris tandem iſtius factum collaturus es? cum iis, credo, qui benignitate adducti, per beneficium et gratiam civitatibus conceſſerunt, ut nummos pro frumento darent. ita credo, petiiſſe ab iſto aratores, ut, cum H-S ternis tritici modium vendere non poſſent, pro ſingulis modiis ternos denarios dare liceret. an, quoniam hoc non audes dicere, illuc confugies, vecturae difficultate adductos, ternos denarios dare maluiſſe? cujus vecturae? quo ex loco, in quem locum ne portarent? Philomelióne Epheſum? video, quid inter annonam intereſſe ſoleat: video, quot dierum via ſit: video Philomelienſibus expedire, quanti Epheſi ſit frumentum, tantum dare potius in Phrygia, quam Epheſum portare, aut ad emendum frumentum Ephe-

ſum pecuniam et legatos mittere. in Sicilia vero quid ejuſmodi? Enna mediterranea eſt maxime. coge, ut ad aquam tibi, id quod ſummi juris eſt, frumentum Ennenſes metiantur; vel Phintiam, vel Haleſam, vel Catinam, loca inter ſe maxime diverſa: eodem die, quo juſſeris, deportabunt. tametſi ne vectura quidem opus eſt. nam totus quaeſtus hic, Judices, aeſtimationis, ex annonae natus eſt varietate. hoc enim magiſtratus in provincia aſſequi poteſt, ut ibi accipiat, ubi eſt cariſſimum. ideo valet iſta ratio aeſtimationis in Aſia: valet in Hiſpania: valet in his provinciis, in quibus unum pretium frumento eſſe non ſolet. in Sicilia vero quid cujuſquam intererat, quo loco daret? neque enim portandum erat: et, quo quiſque vehere juſſus eſſet, ibi tantidem frumentum emeret, quanti domi vendidiſſet. quamobrem ſi quid, Hortenſi, docere vis; aliquid ab iſto ſimile, in aeſtimatione, atque a caeteris, eſſe factum: doceas oportet, aliquo in loco Siciliae, praetore Verre, ternis denariis tritici modium fuiſſe. Vide, quam tibi defenſionem patefecerim; quam

iniquam in ſocios, quam remotam ab utilitate reipublicae, quam ſejunctam a voluntate atque ſententia legis. tu, cum tibi ego frumentum in meis agris, atque in mea civitate; denique cum in iis locis, in quibus es, verſaris, rem geris, provinciam adminiſtras, paratus ſim dare: angulum mihi aliquem eligas provinciae, reconditum ac derelictum? jubeas ibi me metiri, quo portare non expediat? ubi emere non poſſum? improbum facinus, Judices: non ferendum, nemini lege conceſſum, ſed fortaſſe adhuc in nullo etiam vindicatum. tamen ego hoc, quod ferri nego poſſe, Verri, Judices, concedo, et largior. ſi ullo in loco ejus provinciae frumentum tanti fuit, quanti iſte aeſtimavit, hoc crimen in iſtum reum valere oportere non arbitror. verum enimvero cum eſſet H-S binis, aut etiam ternis, quibuſvis in locis provinciae, duodenos ſeſtertios exegiſti. ſi mihi tecum neque de annona, neque de aeſtimatione tua poteſt eſſe controverſia, quid ſedes? quid exſpectas? quid defendes? utrum tibi pecuniae conciliatae videntur adverſum leges, adverſum rempublicam, cum

maxima ſociorum injuria: an vero id recte, ordine, è republica, ſine cujuſquam injuria factum eſſe defendes? cum tibi ſenatus ex aerario pecuniam prompſiſſet, et ſingulos tibi denarios adnumeraſſet, quos tu pro ſingulis modiis aratoribus ſolveres: quid facere debuiſti? ſi, quod L. Piſo ille Frugi, qui legem de pecuniis repetendis primus tulit: cum emiſſes, quanti eſſet; quod ſuperaret pecuniae, retuliſſes. ſi, ut ambitioſi homines, aut benigni: cum pluris ſenatus aeſtimaſſet, quam quanti eſſet annona, ex ſenatus aeſtimatione, non ex annonae ratione, ſolviſſes. ſin, ut plerique faciunt, in quo etiam erat aliquis quaeſtus, ſed is honeſtus atque conceſſus: frumentum, quoniam vilius erat, ne emiſſes: ſumpſiſſes id nummorum, quod tibi ſenatus, cellae
85 nomine, conceſſerat. Hoc vero quid eſt? quam habet rationem, non quaero aequitatis, ſed ipſius improbitatis, atque impudentiae? neque enim eſt fere quidquam, quod homines palam facere audeant in magiſtratu, quamvis improbi, quin ejus facti, ſi non bonam, at aliquam rationem afferre ſoleant. hoc quid eſt? ve-

nit praetor: frumentum, inquit, me abs te emere oportet. optime. modium denario. benigne, ac liberaliter: nam ego tribus H-S non possum vendere. mihi frumento non opus est: nummos volo. nam speraveram, inquit arator, me ad denarios perventurum: sed, si ita necesse est, quanti frumentum sit, considera. video esse binis H-S. quid ergo a me tibi nummorum dari potest, cum senatus tibi quaternos H-S dederit? quid poscat, attendite: et vos, quaeso, simul, Judices, aequitatem praetoris attendite. quaternos H-S, quos mihi senatus decrevit, et ex aerario dedit, ego habebo, et in cistam transferam ex fisco. quid postea? quid? pro singulis modiis, quos tibi impero, tu mihi octonos H-S dato. qua ratione? quid quaeris rationem? non tantam rationem res habet, quantam utilitatem, atque praedam. dic, dic, inquit ille, planius. senatus te voluit mihi nummos dare: me tibi frumentum metiri. tu eos nummos, quos mihi senatus dari voluit, ipse habebis: a me, cui singulos denarios dari oportuit, binos aufers? et huic praedae ac direptioni, cellae nomen imponis?

haec deerat injuria, et haec calamitas aratoribus, te praetore, qua reliquis fortunis omnibus everterentur. nam quid esse reliqui poterat ei, qui per hanc injuriam non modo frumentum omne amittere, sed etiam omne instrumentum vendere cogeretur? quò enim se verteret, non habebat. ex quo fructu nummos, quos tibi daret, inveniret? decumarum nomine tantum erat ablatum, quantum voluntas tulerat Apronii: pro alteris decumis, emptoque frumento, aut nihil datum; aut tantum datum, quantum reliqui scriba fecerat; aut ultro etiam (id
85 quod didicistis) ablatum. Cogantur etiam nummi ab aratore? quomodo? quo jure? quo exemplo? nam, cum fructus diripiebantur aratorum, atque omni lacerabantur injuria, videbatur id perdere arator, quod aratro ipse quaesisset, in quo elaborasset, quod agri segetesque extulissent. quibus injuriis gravissimis tamen illud erat miserum solatium, quòd id perdere videbatur, quod alio praetore, eodem ex agro reparare posset. nummos vero ut daret arator, quos non aratro, ac manu quaerit; boves, et aratrum ipsum, et

omne instrumentum vendat, necesse est. non enim debetis hoc cogitare: habet idem in nummis: habet idem in urbanis praediis. nam cum aratori onus aliquod imponitur, non omnes, si quae sunt praeterea facultates, sed arationis ipsius vis, ac ratio consideranda est; quid ea sustinere, quid pati, quid efficere possit, ac debeat. quanquam illi quoque sunt homines ab isto omni ratione exinaniti, ac perditi: tamen hoc vobis est statuendum, quid aratorem ipsum, arationis nomine, muneris in republica fungi, ac sustinere velitis. imponitis decumas: patiuntur. alteras: temporibus vestris serviendum putant. dent emptum praeterea: dabunt, si voletis. haec quam sint gravia, et quid, his rebus detractis, possit ad dominos puri, ac reliqui pervenire, credo vos ex vestris rebus rusticis conjecturâ assequi posse. addite nunc eòdem istius edicta, instituta, injurias: addite Apronii, Venetiorumque servorum, in agro decumano regna, ac rapinas. quanquam haec omitto: de cella loquor. placetne vobis, in cellam magistratibus nostris frumentum Siculos gratis dare? quid hoc indignius?

quid iniquius? atqui hoc ſcitote, aratoribus, hoc praetore, optandum, ac petendum fuiſſe. Soſitenus eſt Entellinus, homo cum primis prudens, et domi nobilis: cujus verba audiſtis; qui ad hoc judicium legatus publice cum Arthemone, et Meniſco, primariis viris, miſſus eſt. is cum in ſenatu Entellino multa mecum de iſtius injuriis ageret, hoc dixit: ſi hoc de cella, atque hac aeſtimatione concederetur, velle Siculos ſenatui pollicéri frumentum in cellam gratis, ne poſthac tantas pecunias magiſtratibus noſtris decerneremus. perſpicere vos certò ſcio, Siculis quantopere hoc expediat, non ad aequitatem conditionis, ſed ad minima malorum eligenda. nam, qui mille modûm Verri ſuae partis in cellam gratis dediſſet, duo millia nummûm, aut ſummùm tria dediſſet: idem nunc pro eodem numero frumenti H-S VIII millia dare coactus eſt. hoc arator aſſequi per triennium certo fructu ſuo non potuit: vendiderit inſtrumentum, neceſſe eſt. quod ſi hoc munus, et hoc vectigal aratio tolerare, hoc eſt, Sicilia ferre, ac pati poteſt; populo Romano ferat potius, quam no-

ſtris magiſtratibus. magna eſt pecunia: magnum, praeclarumque vectigal. ſi modo id ſalva provincia, ſi ſine injuria ſociorum percipere poſſitis: nihil detraho. magiſtratibus tantundem detur in cellam, quantum ſemper datum eſt. quod praeterea Verres imperat, id, ſi facere non poſſunt, recuſent: ſi poſſunt, populi Romani potius hoc ſit vectigal, quam praeda praetoris. deinde cur in uno genere ſolo frumenti iſta aeſtimatio conſtituitur? ſi eſt aequa, et ferenda: debet populo Romano Sicilia decumas: det pro ſingulis tritici modiis ternos denarios: ſibi habeat frumentum. data tibi pecunia eſt, Verres: una, qua frumentum tibi emeres in cellam: altera, qua frumentum emeres a civitatibus, quod Romam mitteres. tibi datam pecuniam domi retines: et praeterea pecuniam permagnam tuo nomine aufers. fac idem in eo frumento, quod ad populum Romanum pertinet: exige eadem aeſtimatione pecuniam a civitatibus; et refer, quam accepiſti. tum refertius erit aerarium populi Romani, quam unquam fuit. at enim iſtam rem in publico frumento Sicilia non ferret: hanc

rem in meo frumento tulit. perinde quasi aut aequior sit ista aestimatio in tuo, quam in populi Romani commodo: aut ea res, quam ego dico, et ea, quam tu feceris, inter se genere injuriae, non magnitudine pecuniae differat. verum istam ipsam cellam ferre nullo modo possunt. ut omnia remittantur, ut omnibus injuriis, et calamitatibus, quas te praetore tulerunt, in posterum liberentur; istam se cellam, atque istam aestimationem negant se ullo modo ferre posse. Multa Sophocles Agrigentinus apud Cn. Pompeium consulem nuper, homo disertissimus, et omni doctrina, et virtute ornatissimus, pro tota Sicilia de aratorum miseriis graviter, ac copiose dixisse, ac deploravisse dicitur. ex quibus hoc, iis, qui aderant, (nam magno conventu acta res est) indignissimum videbatur: qua in re senatus optime, ac benignissime cum aratoribus egisset; large, liberaliterque aestimasset; in ea re praedari praetorem, bonis everti aratores; et id non modo fieri, sed ita fieri, quasi liceat, concessumque sit. quid ad haec Hortensius? falsum esse crimen? hoc nunquam dicet. non mag-

nam hac ratione pecuniam captam? ne id quidem dicit. non injuriam factam Siculis, atque aratoribus? quî poterit dicere? quid igitur dicet? feciſſe alios. quid eſt hoc? utrum crimini defenſio, an comitatus exilio quaeritur? tu in hac republica, an in hac hominum libidine, et (ut adhuc habuit ſe ſtatus judiciorum) etiam licentia, non ex jure, non ex aequitate, non ex lege, non ex eo, quod oportuerit, non ex eo, quod licuerit; ſed ex eo, quod aliquis fecerit, id quod reprehenditur, recte factum eſſe defendes? fecerunt alii alia quam multa: cur in hoc uno crimine iſto genere defenſionis uteris? ſunt quaedam omnino in te ſingularia, quae in nullum alium hominem dici, neque convenire poſſint: quaedam tibi cum multis communia. ergo, ut omittam tuos peculatus, ut ob jus dicendum pecunias acceptas, ut ejuſmodi caetera, quae forſitan alii quoque etiam fecerint: illud, in quo te graviſſime accuſavi, quod ob judicandam rem pecuniam accepiſſes, eadem iſta ratione defendes, feciſſe alios? ut ego aſſentiar orationi, defenſionem tamen non probabo. potius enim, te dam-

nato, caeteris angustior locus improbitatis defendendae relinquetur, quam, te absoluto, alii, quod audacissime fecerunt, recte fecisse existimentur. 89 Lugent omnes provinciae: queruntur omnes liberi populi: regna denique jam omnia de nostris cupiditatibus et injuriis expostulant: locus intra oceanum jam nullus est, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quo non, per haec tempora, nostrorum hominum libido, iniquitasque pervaserit. sustinere jam populus Romanus omnium nationum non vim, non arma, non bellum, sed luctum, lacrymas, querimonias non potest. in ejusmodi re, ac moribus, si is, qui erit adductus in judicium, cum manifestis in flagitiis tenebitur, alios eadem fecisse dicet: illi exempla non deerunt: reipublicae salus deerit, si improborum exemplis improbi judicio, ac periculo liberabuntur. placent vobis hominum mores? placet ita geri magistratus, ut geruntur? placet socios sic tractari, quod restat, ut per haec tempora tractatos videtis? cur haec a me opera consumitur? quid sedetis? cur non in media oratione mea consurgitis, atque discedi-

tis? vultis autem istorum audacias, ac libidines aliqua ex parte resecare? definite dubitare, utrum sit utilius, propter multos improbos, uni parcere, an unius improbi supplicio multorum improbitatem coërcere. tametsi quae ista sunt exempla multorum? nam cum in causa tanta, cum in crimine maximo dici a defensore coeptum est, factitatum esse aliquid: expectant ii, qui audiunt, exempla ex vetere memoria, et monumentis, ac literis, plena dignitatis, plena antiquitatis. Haec 90
enim plurimum solent, et auctoritatis habere ad probandum, et jucunditatis ad audiendum. Africanos mihi, et Catones, et Laelios commemorabis? et eos feciſſe idem dices? quamvis res mihi non placeat: tamen contra hominum auctoritatem pugnare non potero. an cum eos non poteris proferre, proferes hos recentes, Q. Catulum patrem, C. Marium, Q. Scaevolam, M. Scaurum, Q. Metellum? qui omnes provincias habuerunt, et frumentum cellae nomine imperaverunt. magna est hominum auctoritas, et tanta, ut etiam delicti suspicionem tegere possit. non habes, ne ex his quidem hominibus, qui

nuper fuerunt, ullum auctorem istius aestimationis. quo me igitur, aut ad quae exempla revocas? ab illis hominibus, qui tum versati sunt in republica, cum et optimi mores erant, et hominum existimatio gravis habebatur, et judicia severa fiebant, ad hanc hominum licentiam, et libidinem me adducis? et in quos aliquid exempli populus Romanus statui putat oportere, ab iis tu defensionis exempla quaeris? non fugio ne hos quidem mores, dummodo ex his ea, quae probat populus Romanus exempla, non ea, quae condemnat, sequamur. non circumspiciam, non quaeram foris, cum habeas judices, principes civitatis, P. Servilium, Q. Catulum: qui tanta auctoritate sunt, tantis rebus gestis, ut in illo antiquorum, et clarissimorum hominum, de quibus antea dixi, numero reponantur. exempla quaerimus, et ea non antiqua. modo uterque horum exercitum habuit: quaere, Hortensi, quoniam te recentia exempla delectant, quid fecerint. itane vero? Q. Catulus frumento est usus, pecuniam non coëgit. P. Servilius quinquennium exercitui cum praeesset, et ista ratione

innumerabilem pecuniam facere poſſet, non ſtatuit ſibi quidquam licere, quod non patrem ſuum, non avum Q. Metellum facere vidiſſet. C. Verres reperietur, qui, quod expediat, id licere dicat? quod nemo, niſi improbus, fecerit, id aliorum exemplo ſe feciſſe defendat? at in Sicilia factitatum eſt. Quae eſt iſta conditio Siciliae? cur, quae optimo jure, propter vetuſtatem, fidelitatem, propinquitatem eſſe debet, huic praecipua lex injuriae definitur? ſed in iſta ipſa Sicilia non quaeram exemplum foris: hoc ipſo ex concilio utar exemplis. C. Marcelle, te appello. Siciliae provinciae, cum eſſes pro conſule, praefuiſti: num quae in tuo imperio pecuniae cellae nomine coactae ſunt? neque ego hoc in tua laude pono: alia ſunt tua facta, atque conſilia, ſumma laude digna, quibus illam tu provinciam afflictam et perditam erexiſti, atque recreaſti. nam hoc de cella ne Lepidus quidem fecerat, cui tu ſucceſſiſti. quae ſunt tibi igitur exempla in Sicilia cellae, ſi hoc crimen non modo Marcelli facto, ſed ne Lepidi quidem potes defendere? an me ad M. Antonii aeſtimationem frumenti,

exactionemque pecuniae revocaturus es? ita, inquit, ad M. Antonii. hoc enim mihi significasse, et annuisse visus est. ex omnibusne igitur populi Romani praetoribus, proconsulibus, imperatoribus, M. Antonium delegisti, et ejus unum improbissimum factum, quod imitarere? et hîc
91 utrum mihi difficile est dicere, an his existimare, ita se in illo infinito imperio M. Antonium gessisse, ut multo isti pernicioſius sit dicere, se in re improbissima voluisse Antonium imitari, quam, si possit, defendere nihil in vita se M. Antonii simile feciſſe. homines in judiciis ad crimen defendendum, non, quid fecerit quispiam, proferre solent, sed quid probarit. Antonium, cum multa contra sociorum salutem, multa contra utilitatem provinciarum et faceret, et cogitaret, in mediis ejus injuriis et cupiditatibus mors oppressit. tu mihi, quasi ejus omnia facta atque consilia senatus populique Romani judices comprobarint, ita M. Anto-
92 nii exemplo istius audaciam defendis. At idem fecit Sacerdos. hominem innocentem, et summa prudentia praeditum nominas: sed tum idem feciſſe, erit existi-

mandus, ſi eodem conſilio fecerit. nam genus aeſtimationis ipſum a me nunquam eſt reprehenſum: ſed ejus aequitas, aratorum commodo et voluntate perpenditur. non poteſt reprehendi illa aeſtimatio, quae aratori non modo incommoda non eſt, ſed etiam grata eſt. Sacerdos, ut in provinciam venit, frumentum in cellam imperavit. cum eſſet, ante novum, tritici modius denariis quinque; petiverunt ab eo civitates, ut aeſtimaret. remiſſior aliquanto ejus fuit aeſtimatio, quam annonae. nam aeſtimavit denariis III. vides, eandem aeſtimationem, propter temporis diſſimilitudinem, in illo laudis cauſam habere, in te, criminis: in illo, beneficii; in te, injuriae? eodem tempore Antonius III denariis aeſtimavit, poſt meſſem, ſumma in vilitate, cum aratores frumentum dare gratis malebant: et aiebat, ſe tantidem aeſtimaſſe, quanti Sacerdotem: neque mentiebatur: ſed eadem iſta aeſtimatione alter ſublevarat aratores, alter everterat. quod niſi omnis frumenti ratio ex temporibus eſſet, et annona, non ex numero, neque ex ſumma, conſideranda: nunquam tam grati

hi ſeſquimodii, Q. Hortenſi, fuiſſent: quos tu cum ad menſurae tam exiguam rationem populo Romano in capita deſcripſiſſes, gratiſſimum omnibus feciſti. caritas enim annonae faciebat, ut iſtuc, quod re parvum videbatur, tempore magnum videretur. idem iſtuc ſi in vilitate populo Romano largiri voluiſſes; deriſum tuum beneficium eſſet, atque con-
93 temptum. Noli igitur dicere, iſtum idem feciſſe, quod Sacerdotem: quoniam non eo tempore, neque ſimili fecit annona. dicito potius, quoniam habes auctorem idoneum, quod Antonius uno adventu et vix menſtruis cibariis fecerit, id iſtum per triennium feciſſe: et iſtius innocentiam M. Antonii facto, atque auctoritate defendito. nam de Sex. quidem Peducaeo, fortiſſimo atque innocentiſſimo viro, quid dicetis? de quo quis unquam arator queſtus eſt? aut quis non ad hoc tempus innocentiſſimam omnium diligentiſſimamque praeturam illius hominis exiſtimavit? biennium provinciam obtinuit, cum alter annus in vilitate, alter in ſumma caritate fuerit. num aut in vilitate nummum arator quiſquam dedit;

aut in caritate de aestimatione frumenti quaestus est? at uberiora cibaria facta sunt caritate. credo: neque id est novum, neque reprehendendum. modo C. Sentium vidimus, hominem vetere illa ac singulari innocentia praeditum, propter caritatem frumenti, quae fuerat in Macedonia, permagnam ex cibariis pecuniam deportare. quamobrem non ego invideo tuis commodis, si qua ad te lege venerunt: injuriam queror, improbitatem coarguo: avaritiam in crimen, et in judicium voco. quod si suspiciones injicere voletis, ad plures homines, et ad plures provincias crimen hoc pertinere: non ego istam defensionem vestram pertimescam, sed me omnium provinciarum defensorem esse profitebor. etenim hoc dico, et magna voce dico: 'ubicunque hoc factum est, improbe 'factum est. quicunque hoc fecit, supplicio dignus est.' Nam, per deos im- 94
mortales! videte, Judices, et prospicite animis, quid futurum sit. multi magnas pecunias ab invitis civitatibus, atque ab invitis aratoribus ista ratione, cellae nomine, coëgerunt: (omnino ego neminem video, praeter istum: sed do hoc vo-

bis, et concedo, esse multos:) in hoc homine rem adductam in judicium videtis. quid facere potestis? utrum, cum judices sitis de pecunia capta, conciliata, tantam pecuniam captam negligere: an, cum lex sociorum causa rogata sit, sociorum querimonias non audire? verum hoc quoque vobis remitto. negligite praeterita, si vultis: sed ne reliquas spes turbetis, atque omnes provincias evertatis; id providete, ne avaritiae, quae antehac occultis itineribus atque angustis uti solebat, auctoritate vestra viam patefaciatis illustrem atque latam. nam si hoc probatis, et si hoc licere, pecunias isto nomine capi, judicatis: certe hoc, quod adhuc nemo, nisi improbissimus, fecit, posthac nemo, nisi stultissimus, non faciet. improbi sunt, qui pecunias contra leges cogunt: stulti, qui, quod licere judicatum est, praetermittunt. deinde, Judices, videte, quam infinitam sitis hominibus licentiam pecuniarum eripiendarum daturi. si ternos denarios qui coëgit, erit absolutus: quaternos, quinos, denos denique, aut vicenos coget alius. quae erit reprehensio?

in quo primum injuriae gradu reſiſtere incipiet ſeveritas judicis? quotus erit iſte denarius, qui non ſit ferendus, et in quo primum aeſtimationis iniquitas, atque improbitas reprehendatur? non enim a vobis ſumma, ſed genus aeſtimationis erit comprobatum. neque hoc poteſtis judicare, ternis denariis aeſtimare licere; denis non licere. ubi enim ſemel ab annonae ratione, et ab aratorum voluntate res ad praetoris libidinem tranſlata eſt: non eſt jam in lege, atque in officio, ſed in voluntate hominum, atque avaritia, poſitus modus aeſtimandi. Quapropter, ſi vos ſemel in judicando finem aequitatis et legis tranſieritis; ſcitote, vos nullum caeteris in aeſtimando finem improbitatis et avaritiae reliquiſſe. videte igitur, quam multa ſimul a vobis poſtulentur. abſolvite eum, qui ſe fateatur maximas pecunias cum ſumma ſociorum injuria cepiſſe. non eſt ſatis. ſunt alii quoque plures, qui idem fecerint. abſolvite etiam illos, ſi qui ſunt: ut uno judicio quam plurimos improbos liberetis. ne id quidem ſatis eſt. facite ut caeteris poſthac idem liceat. licebit. at hoc pa-

rum eſt. permittite,ut liceat,quanti quiſque velit,tanti aeſtimet.aeſtimabit.videtis jam profecto, Judices, hac aeſtimatione a vobis comprobata, neque modum poſthac avaritiae cujuſquam, neque poenam improbitatis futuram. quas ob res quid agis, Hortenſi? conſul es deſignatus: provinciam ſortitus es: de aeſtimatione cum dices frumenti,ſic te audiemus,quaſi id,quod ab iſto recte factum eſſe defendes, te facturum profiteare,et quaſi,quod iſti licitum eſſe dices, vehementer cupias tibi licere. atqui, ſi id licebit, nihil eſt quod putetis quemquam poſthac commiſſurum,ut de pecuniis repetundis condemnari poſſit. quantam enim quiſque concupierit pecuniam,tantam licebit per cellae nomen, aeſtimationis magnitudi-
96 ne,conſequatur. At enim eſt quiddam, quod, etiam ſi palam in defendendo non dicit Hortenſius, tamen ita dicit, ut vos id ſuſpicari, et cogitare poſſitis: pertinere hoc ad commodum ſenatorium: pertinere ad utilitatem eorum qui judicent, qui in provinciis cum poteſtate, aut cum legatione ſe futuros aliquando arbitrentur. praeclaros vero exiſtimas ju-

dices nos habere, quos alienis peccatis conceſſuros putes, quo facilius ipſos peccare liceat. ergo id volumus populum Romanum, id provincias, id ſocios, nationeſque exteras exiſtimare, ſi ſenatores judicent, hoc certe unum genus infinitae pecuniae per ſummam injuriam cogendae, nullo modo poſſe reprehendi? quod ſi ita eſt, quid poſſumus contra illum praetorem dicere, qui quotidie templum tenet, qui rempublicam fiſtere negat poſſe, ni ad equeſtrem ordinem judicia referantur? quod ſi ille hoc unum agitare coeperit, eſſe aliquod genus cogendae pecuniae, ſenatorum commune, et jam prope conceſſum ordini, quo genere ab ſociis maxima pecunia per ſummam injuriam avertatur: neque ullo modo ſenatoriis judiciis reprehendi poſſe, idque, dum equeſter ordo judicaret, nunquam eſſe commiſſum: quis obſiſtet? quis erit tam cupidus veſtrûm, tam fautor ordinis, qui de transferendis judiciis poſſit recuſare? Atque utinam poſſet aliqua 97
ratione hoc crimen, quamvis falſa, modo humana atque uſitata, defendere! minore periculo veſtro, minore periculo

provinciarum omnium, judicaretis. negaret hic aestimatione se usum? vos id credidisse homini, non factum comprobasse videremini. nullo modo negare potest: urgetur a tota Sicilia, nemo est ex tanto numero aratorum, a quo pecunia cellae nomine non sit exacta. vellem etiam hoc posset dicere, nihil ad se istam rationem pertinere: per quaestores rem frumentariam esse administratam. ne id quidem ei licet dicere: propterea quod ipsius literae recitantur, ad civitates de ternis denariis missae. quae est igitur defensio? Feci quod arguis: coëgi pecunias maximas cellae nomine: sed hoc mihi licuit: vobis, si prospicitis, licebit. periculosum provinciis, genus injuriae confirmari judicio: pernicioſum nostro ordini, populum Romanum existimare, non posse eos homines, qui ipsis legibus teneantur, leges in judicando religiose defendere. atque isto praetore, Judices, non solum aestimandi frumenti modus non fuit, sed ne imperandi quidem. neque enim id, quod debebatur, sed quantum commodum fuit, imperavit. summam faciam vobis ex publicis literis et testi-

moniis civitatum, frumenti in cellam imperati. reperietis quinquies tanto, Judices, amplius istum, quam quantum ei in cellam sumere licitum sit, civitatibus imperasse. quid ad hanc impudentiam addi potest, si et aestimavit tanti, ut homines ferre non possent, et tanto plus, quam erat ei concessum legibus, imperavit? quapropter, cognita tota re frumentaria, Judices, jam facillime perspicere potestis, amissam esse populo Romano Siciliam, fructuosissimam atque opportunissimam provinciam, nisi eam vos istius damnatione recuperatis. quid est enim Sicilia, si ei agri cultionem sustuleris, et si aratorum numerum ac nomen exstinxeris? quid enim potest esse in calamitate residui, quod non ad miseros aratores, isto praetore, per summam injuriam ignominiamque pervenerit? quibus, cum decumas dare deberent, vix ipsis decumae relictae sunt: cum pecunia deberetur, soluta non est: cum optima aestimatione senatus frumentum eos in cellam dare voluisset, etiam instrumenta agrorum vendere coacti sunt. Dixi jam antea, Judices, ut has omnes injurias tollatis, ta- 98

men ipſam rationem arandi ſpe magis, et jucunditate quadam, quam fructu, atque emolumento teneri. etenim ad incertum caſum, et eventum, certus quotannis labor, et certus ſumptus impenditur. annona porro, pretium, niſi in calamitate fructuum, non habet. ſi autem ubertas in percipiendis fructibus fuit, conſequitur vilitas in vendendis: ut aut male vendendum intelligas, ſi proceſſit; aut male perceptos fructus, ſi recte licet vendere. totae autem res ruſticae ejuſmodi ſunt, ut eas non ratio, neque labor, ſed res incertiſſimae, venti, tempeſtateſque moderentur. hinc cum unae decumae lege, et conditione trahantur: alterae novis inſtitutis propter annonae rationem imperentur; ematur praeterea frumentum quotannis publice: poſtremo etiam in cellam magiſtratibus, et legatis imperetur: quid, aut quantum praeterea eſt, quod aut liberum poſſit habere ille arator, ac dominus in poteſtate ſuorum fructuum, aut in ipſis fructibus ſolutum? quod ſi haec feruntur omnia: ſi vobis potius, ac populo Romano, quam ſibi, et ſuis commodis, opera, ſumptu, labore deſer-

viunt: etiamne haec nova debent edicta, et imperia praetorum, et Apronii dominationem, et Veneriorum servorum furta, rapinasque perferre? etiamne frumentum pro empto gratis dare? etiamne in cellam cum cupiant gratis dare ultro, pecuniam grandem dare? etiamne haec tot detrimenta, atque damna maximis injuriis, contumeliisque perferre? itaque haec, Judices, quae pati nullo modo potuerunt, non pertulerunt. arationes tota Sicilia desertas, atque a dominis relictas esse cognoscitis: neque quidquam aliud agitur hoc judicio, nisi ut antiquissimi socii fidelissimique, Siculi, coloni populi Romani, atque aratores, vestra severitate et diligentia, me duce, atque auctore, in agros, atque in aedes suas revertantur.

ACTIONIS SECUNDAE
IN C. VERREM
LIBER QUARTUS.
DE SIGNIS.
ORATIO IX.

VENIO nunc ad istius, quemadmodum ipse appellat, studium: ut amici ejus, morbum et insaniam: ut Siculi, latrocinium. ego, quo nomine appellem, nescio. rem vobis proponam: vos eam suo, non nominis pondere pendite. genus ipsum prius cognoscite, Judices: deinde fortasse non magnopere quaeretis, quo nomine appellandum putetis. nego in Sicilia tota, tam locupleti, tam vetere provincia, tot oppidis, tot familiis, tam copiosis, ullum argenteum vas, ullum Corinthium, aut Deliacum fuisse; ullam gemmam, aut margaritam; quid-

quam ex auro, aut ebore factum; signum ullum aeneum, marmoreum, eburneum; nego ullam picturam, neque in tabula, neque textili fuisse, quin conquisierit, inspexerit; quod placitum sit, abstulerit. magnum videor dicere. attendite etiam, quemadmodum dicam: non enim verbi, neque criminis augendi causa complector omnia. cum dico, nihil istum ejusmodi rerum in tota provincia reliquisse, Latine me scitote, non accusatorie loqui. etiam planius: nihil in aedibus cujusquam, ne in oppidis quidem: nihil apud Siculum, nihil apud civem Romanum; denique nihil istum, quod ad oculos, animumque acciderit, neque privati, neque publici, neque profani, neque sacri, tota in Sicilia reliquisse. unde igitur potius incipiam, quam ab ea civitate, quae tibi una in amore, atque in deliciis fuit? aut ex quo potius numero, quam ex ipsis laudatoribus tuis? facilius enim perspicietur, qualis apud eos fueris, qui te oderunt, qui accusant, qui persequuntur: cum apud tuos Mamertinos inveniare improbissima ratione esse praedatus. C. Hejus est Mamertinus (omnes hoc mihi

facile concedent, qui Meſſanam acceſſerunt) omnibus rebus in illa civitate ornatiſſimus. hujus domus eſt vel optima Meſſanae, notiſſima quidem certe, et noſtris hominibus apertiſſima, maximeque hoſpitalis. ea domus ante adventum iſtius ſic ornata fuit, ut urbi quoque eſſet ornamento. nam ipſa Meſſana, quae ſitu, moenibus, portuque ornata ſit, ab his rebus, quibus iſte delectatur, ſane vacua, atque nuda eſt. erat apud Hejum ſacrarium magna cum dignitate in aedibus, a majoribus traditum, perantiquum: in quo ſigna pulcherrima quatuor, ſummo artificio, ſumma nobilitate: quae non modo iſtum hominem, ingenioſum, atque intelligentem, verum etiam quemvis noſtrûm, quos iſte idiotas appellat, delectare poſſent: unum Cupidinis, marmoreum, Praxitelis: (nimirum didici etiam, dum in iſtum inquiro, artificum nomina) idem, opinor, artifex ejuſdem modi Cupidinem fecit illum, qui eſt Theſpiis, propter quem Theſpiae viſuntur. nam alia viſendi cauſa nulla eſt. itaque ille L. Mummius, cum Theſpiis ea, quae ad aedem Felicitatis ſunt, caeteraque profana

ex illo oppido ſigna tolleret, hunc marmoreum Cupidinem, quod erat conſecratus, non attigit. Verum, ut ad illud ſacrarium redeam, ſignum erat hoc, quod dico, Cupidinis e marmore: ex altera parte Hercules egregie factus ex aere. is dicebatur eſſe Myronis, ut opinor: et certe. item ante hoſce deos erant arulae, quae cuivis ſacrarii religionem ſignificare poſſent. erant aenea praeterea duo ſigna, non maxima, verum eximia venuſtate, virginali habitu, atque veſtitu, quae manibus ſublatis ſacra quaedam more Athenienſium virginum repoſita in capitibus ſuſtinebant. Canephorae ipſae vocabantur. ſed earum artificem quem? quemnam? recte admones: Polycletum eſſe dicebant. Meſſanam ut quiſque noſtrûm venerat, haec viſere ſolebat? omnibus haec ad viſendum patebant quotidie: domus erat non domino magis ornamento, quam civitati. C. Claudius, cujus aedilitatem magnificentiſſimam ſcimus fuiſſe, uſus eſt hoc Cupidine tamdiu, dum forum diis immortalibus, populoque Romano habuit ornatum: et, cum eſſet hoſpes Hejorum, Mamertini autem

populi patronus, ut illis benignis usus est ad commodandum, sic ipse diligens fuit ad reportandum. nuper homines nobiles ejusmodi, Judices: et quid dico nuper? immo vero modo, ac plane paulo ante vidimus, qui forum ac basilicas, non spoliis provinciarum, sed ornamentis amicorum, commodis hospitum, non furtis nocentium, ornarent: qui tamen signa, atque ornamenta sua cuique reddebant: non ablata ex urbibus sociorum, quatridui causa, per simulationem aedilitatis; domum deinde, atque ad suas villas auferebant. haec omnia, quae dixi, signa, Judices, ab Hejo de sacrario Verres abstulit: nullum, inquam, horum reliquit, neque aliud ullum tamen, praeter unum pervetus ligneum, Bonam Fortunam: ut opinor, eam iste habere domi
4 suae noluit. Pro deûm, hominumque fidem! quid hoc est? quae haec causa? quae haec impudentia est? quae dico signa, antequam abs te sublata sunt, Messanam cum imperio nemo venit, quin viderit. tot praetores, tot consules in Sicilia, tum in pace, tum etiam in bello fuerunt; tot homines cujusque modi: non loquor de

integris, innocentibus, religiosis: tot cupidi, tot improbi, tot audaces; quorum nemo sibi tam vehemens, tam potens, tam nobilis visus est, qui ex illo sacrario quidquam poscere, aut tollere, aut attingere auderet. Verres, quod ubique erit pulcherrimum, auferet? nihil habere praeterea cuiquam licebit? tot domus locupletissimas domus istius una capiet? idcirco nemo superiorum attigit, ut iste tolleret? ideo C. Claudius Pulcher retulit, ut C. Verres posset auferre? at non requirebat ille Cupido lenonis domum, ac meretriciam disciplinam: facile illo sacrario patrio continebatur: Hejo se a majoribus relictum esse sciebat. ad hereditatem sacrorum non quaerebat meretricis heredem. sed quid ego tam vehementer invehor? verbo jam uno repellar. emi, inquit. ô dii immortales! praeclaram defensionem! mercatorem cum imperio, ac securibus in provinciam misimus: qui omnia signa, tabulas pictas, omne argentum, aurum, ebur, gemmas coemeret: nihil cuiquam relinqueret. haec enim mihi ad omnia defensio patefieri videtur, 'emisse.' primum, si id, quod vis,

tibi ego concedam, ut emeris: quoniam in toto hoc genere hac una defensione usurus es: quaero, cujusmodi tu judicia Romae putaris esse, si tibi hoc quemquam concessurum putasti, te in praetura atque imperio, tot res, tam pretiosas, omnes denique res, quae alicujus pretii fuerint, tota ex provincia coëmisse? Videte majorum diligentiam, qui nihildum etiam istiusmodi suspicabantur: verumtamen ea, quae parvis in rebus accidere poterant, providebant. neminem, qui cum potestate, aut legatione in provinciam esset profectus, tam amentem fore putarunt, ut emeret argentum; dabatur enim de publico: ut vestem; praebebatur enim legibus. mancipium putaverunt; quo et omnes utimur, et non praebetur a populo. sanxerunt, 'ne quis emeret mancipium, nisi in demortui locum.' si qui Romae esset demortuus? immo, si quis ibidem. non enim te instruere domum tuam voluerunt in provincia; sed illum usum provinciae supplere. quae fuit causa, cur tam diligenter nos in provinciis ab emptionibus removerent? haec, Judices, quod putabant e-

reptionem esse, non emptionem, cum venditori suo arbitratu vendere non liceret. in provinciis intelligebant, si is, qui esset cum imperio ac potestate, quod apud quemque esset, emere vellet, idque ei liceret: fore, uti, quod quisque vellet, sive esset venale, sive non esset, quanti vellet, auferret. dicit aliquis, noli isto modo agere cum Verre: noli ejus facta ad antiquae religionis rationem exquirere: concede, ut impune emerit, modo ut bona ratione emerit, nihil pro potestate, nihil ab invito, nihil per injuriam. sic agam. si quid venale habuit Hejus, si id, quanti aestimabat, tanti vendidit: desino quaerere, cur emeris. Quid igitur nobis faci- 6
endum est? num argumentis utendum in re ejusmodi? quaerendum est, credo, Hejus iste num aes alienum habuerit, num auctionem fecerit: si fecit, num tanta difficultas eum rei nummariae tenuerit, tanta egestas, tanta vis oppresserit, ut sacrarium suum spoliaret, ut deos patrios venderet. at hominem video auctionem fecisse nullam: vendidisse, praeter fructus suos, nihil unquam: non modo in aere alieno nullo, sed in suis nummis multis

esse, ac semper fuisse. si haec contra, ac dico, essent omnia: tamen illum haec, quae tot annos in familia, sacrarioque majorum fuissent, venditurum non fuisse. quid si magnitudine pecuniae persuasum est ei? verisimile non est, ut ille homo tam locuples, tam honestus, religioni suae, monumentisque majorum pecuniam anteponeret. sunt ista: veruntamen abducuntur homines nonnunquam etiam ab institutis suis magnitudine pecuniae. videamus, quanta ista pecunia fuit, quae potuerit Hejum, hominem maxime locupletem, minime avarum, ab humanitate, a pietate, ab religione deducere. ita jussisti, opinor, ipsum in tabulas referre: 'haec omnia signa Praxi-
'telis, Myronis, Polycleti, H-S VI mill.
'et D Verri vendita sunt.' recita ex tabulis. TABULAE HEII. juvat me, haec praeclara nomina artificum, quae isti ad coelum ferunt, Verris aestimatione sic concidisse. Cupidinem Praxitelis H-S M. DC. profecto hinc natum est, 'malo eme-
7 're, quam rogare.' Dicet aliquis, quid? tu ista permagno aestimas? ego vero ad meam rationem, usumque non aestimo:

veruntamen a vobis ita arbitror ſpectari oportere, quanti haec eorum judicio, qui ſtudioſi ſunt harum rerum, aeſtimentur: quanti venire ſoleant: quanti haec ipſa, ſi palam, libereque venirent, venire poſſent; denique ipſe Verres quanti aeſtimet. nunquam enim, ſi denariis quadringentis Cupidinem illum putaſſet, commiſiſſet, ut propter eum, in ſermonem hominum, atque in tantam vituperationem veniret. quis veſtrûm igitur neſcit, quanti haec aeſtimentur? in auctione ſignum aeneum, non magnum, H-S cxx millibus venire non vidimus? quid ſi velim nominare homines, qui aut non minoris, aut etiam pluris emerint? nonne poſſum? etenim qui modus eſt in his rebus cupiditatis, idem eſt aeſtimationis. difficile eſt enim finem facere pretio, niſi libidini feceris. video igitur Hejum, neque voluntate, neque difficultate aliqua temporis, neque magnitudine pecuniae adductum eſſe, ut haec ſigna venderet: teque iſta ſimulatione emptionis, vi, metu, imperio, faſcibus, ab homine eo, quem una cum caeteris ſociis non ſolum poteſtati tuae, ſed etiam fidei populus Roma-

nus commiſerat, eripuiſſe, atque abſtuliſſe. quid mihi tam optandum, Judices, poteſt eſſe in hoc crimine, quam ut haec eadem dicat ipſe Hejus? nihil profecto. ſed ne difficilia optemus. Hejus eſt Mamertinus: Mamertina civitas iſtum publice communi conſilio ſola laudat: omnibus ipſe caeteris Siculis odio eſt: ab his ſolis amatur. ejus autem legationis, quae ad iſtum laudandum miſſa eſt, princeps eſt Hejus: etenim eſt primus civitatis: ne forte, dum publicis mandatis ſerviat, de privatis injuriis reticeat. haec cum ſcirem et cogitarem, commiſi tamen me, Judices, Hejo. produxi eum prima actione: neque id tamen ullo periculo feci. quid enim poterat Hejus reſpondere, ſi eſſet improbus, ſi fui diſſimilis? ſigna illa domi ſuae eſſe, non apud Verrem? quî poterat quidquam ejuſmodi dicere? ut homo turpiſſimus eſſet, impudentiſſimeque mentiretur, hoc diceret: illa ſe habuiſſe venalia, eaque ſeſe, quanti voluerit, vendidiſſe. homo domi ſuae nobiliſſimus, qui vos de religione ſua, ac dignitate vere exiſtimare maxime vellet, primo dixit ſe iſtum publice laudare, quod

ſibi ita mandatum eſſet: deinde neque ſe illa habuiſſe venalia, neque ulla conditione, ſi, utrum vellet, liceret, adduci unquam potuiſſe, ut venderet illa, quae in ſacrario fuiſſent a majoribus ſuis relicta, et tradita. Quid ſedes, Verres? quid 8
expectas? quid te a Centuripina civitate, a Catinenſi, ab Haleſina, ab Tyndaritana, Ennenſi, Agyrinenſi, caeteriſque Siciliae civitatibus circumveniri, atque opprimi dicis? tua te altera patria, quemadmodum dicere ſolebas, Meſſana circumvenit: tua, inquam, Meſſana, tuorum adjutrix ſcelerum, libidinum teſtis, praedarum ac furtorum receptrix. adeſt enim vir ampliſſimus ejus civitatis, legatus, hujuſce judicii causâ domo miſſus, princeps laudationis tuae: qui te publice laudat. ita enim mandatum, atque imperatum eſt. tametſi rogatus de Cybea, tenetis memoria, quid reſponderit: aedificatam publicis operis, publice coactis, 9
eique aedificandae publice Mamertinum ſenatorem praefuiſſe. idem ad vos privatim, Judices, confugit: utitur hac lege, quâ judicium eſt communis, et privatae rei ſociorum. tametſi lex eſt de pecu-

niis repetundis, ille ſe negat pecuniam repetere; quam ereptam non tantopere deſiderat: ſacra ſe majorum ſuorum repetere abs te dicit: deos Penates a te patrios repoſcit. ecqui pudor eſt? ecqua religio, Verres? ecqui metus? habitaſti apud Hejum Meſſanae: res illum divinas apud eos deos in ſuo ſacrario prope quotidie facere vidiſti. non movetur pecuniâ: denique, quae ornamenti cauſa fuerunt, non requirit: habe Canephoras: deorum ſimulacra reſtitue. quae quia dixit: quia, tempore dato, modeſte apud vos ſocius, amicuſque populi Romani queſtus eſt: quia religioni ſuae non modo in diis patriis repetendis, ſed etiam in ipſo jurejurando, ac teſtimonio, proximus fuit: hominem miſſum ab iſto ſcitote eſſe Meſſanam de legatis unum; illum ipſum, qui navi iſtius aedificandae publice praefuit; qui a ſenatu peteret, ut He-
9 jus ignominia afficeretur. Homo amentiſſime, quid putaſti? te impetraturum? quanti is a civibus ſuis fieret, quanti auctoritas ejus haberetur, ignorabas? verum fac te impetraviſſe: fac aliquid gravius in Hejum ſtatuiſſe Mamertinos:

quantam putas auctoritatem laudationis eorum futuram, si in eum, quem constet verum pro testimonio dixisse, poenam constituerint? tametsi quae est ista laudatio, cum laudator interrogatus laedat necesse est? quid? isti laudatores tui, nonne testes mei sunt? Hejus est laudator: laesit gravissime. producam caeteros: reticebunt, quae poterunt, libenter: dicent, quae necesse erit, ingratis. negent isti onerariam navem maximam aedificatam esse Messanae? negent, si possint. negent ei navi faciendae senatorem Mamertinum publice praefuisse? utinam negent! sunt etiam caetera, quae malo integra reservare, ut quam minimum sit illis temporis ad meditandum, confirmandumque perjurium. haec tibi laudatio procedat in numerum. hi te homines auctoritate sua sublevent: qui te neque debent adjuvare, si possint: neque possunt, si velint: quibus tu privatim injurias plurimas, contumeliasque imposuisti: quo in oppido multas familias in perpetuum infames tuis stupris, flagitiisque feciſti. at publice commodasti. non sine magno quidem reipublicae, provinciaeque Siciliae detri-

mento. tritici modiûm LX millia empta populo Romano dare debebant, et solebant: abs te solo remissum est. respublica detrimentum fecit, quod per te imperii jus una in civitate imminutum est: Siculi, quod hoc non de summa frumenti detractum est, sed translatum in Centuripinos, et Halesinos, immunes populos: et hoc plus impositum, quam ferre possent. navem imperare ex foedere debuisti. remisisti in triennium. militem nullum unquam popposcisti per tot annos. feciſti item, uti praedones solent: qui cum communes hostes sint omnium, tamen aliquos sibi instituunt amicos, quibus non modo parcant, verum etiam praedâ quos augeant, et eos maxime, qui habent oppidum opportuno loco, quo saepe adeundum sit navibus, nonnunquam necessario. Phaselis illa, quam cepit P. Servilius, non fuerat urbs ante Cilicum, atque praedonum: Lycii illam, Graeci homines, incolebant. sed quod erat ejusmodi loco, atque ita projecta in altum, ut et exeuntes a Cilicia praedones saepe ad eam necessario devenirent, et, cum ex hisce se locis reciperent, eodem deferren-

tur: aſciverunt illud ſibi oppidum piratae, primo commercio, deinde etiam ſocietate. Mamertina civitas improba antea non erat: etiam erat inimica improborum: quae C. Catonis, illius, qui conſul fuit, impedimenta retinuit. at cujus hominis? clariſſimi, potentiſſimique; qui tamen cum conſul fuiſſet, condemnatus eſt. ita C. Cato, duorum hominum clariſſimorum nepos, L. Pauli, et M. Catonis, et P. Africani ſororis filius: quo damnato, tum, cum ſeverè judicia fiebant, H-S XVIII millibus lis aeſtimata eſt. huic Mamertini irati fuerunt; qui majorem ſumptum, quam, quanti Catonis lis aeſtimata eſt, in Timarchidis prandium ſaepe fecerunt. verum haec civitas iſti praedoni, ac piratae Sicilienſi Phaſelis fuit. huc omnia undique deportabantur; apud iſtos relinquebantur: quod celari opus erat, habebant ſepoſitum, ac reconditum: per iſtos, quae volebat, in navem clam imponenda, occulte exportanda curabat: navem denique maximam, quam onuſtam furtis in Italiam mitteret, apud iſtos faciendam aedificandamque curavit. pro hiſce rebus vaca-

tio data est ab isto sumptûs, laboris, militiae, rerum denique omnium. per triennium soli non modo in Sicilia, verum, ut opinio mea fert, his quidem temporibus, in omni orbe terrarum, vacui, expertes, soluti, ac liberi fuerunt ab omni sumptu, molestia, munere. hinc illa Verrea nata sunt: hinc in convivium Sex. Cominium protrahi jussit, in quem scyphum de manu jacere conatus est: quem obtortâ gulâ de convivio in vincula, atque in tenebras abripi jussit. hinc illa crux, in quam civem Romanum iste, multis inspectantibus, sustulit: quam non ausus est usquam defigere, nisi apud eos, quibuscum omnia scelera sua, ac latrocinia communicasset. Laudatum etiam vos quemquam venire audetis? qua auctoritate? utrum, quam apud senatorium ordinem, an, quam apud populum Romanum habere debetis? ecquae civitas est, non modo in provinciis nostris, verum etiam in ultimis nationibus, aut tam potens, aut tam libera, aut etiam tam immanis, ac barbara: rex denique ecquis est, qui senatorem populi Romani tecto, ac domo non invitet? qui honos

non homini ſolum habetur, ſed primum populo Romano, cujus beneficio nos in hunc ordinem venimus: deinde ordinis auctoritati, quae niſi gravis erit apud ſocios, atque exteras nationes, ubi erit imperii nomen et dignitas? Mamertini me publice non invitarunt. me cùm dico, leve eſt. ſenatorem populi Romani ſi non invitaverunt, honorem debitum detraxerunt, non homini, ſed ordini. nam ipſi Tullio patebat domus locupletiſſima, et ampliſſima Cn. Pompeii Baſiliſci, quò, etiam ſi eſſet invitatus a vobis, tamen divertiſſet. erat etiam Parcenniorum, qui nunc item Pompeii ſunt, domus honeſtiſſima: quo L. frater meus ſumma illorum voluntate divertit. ſenator populi Romani, quod in vobis fuit, in veſtro oppido jacuit, et pernoctavit in publico. nulla hoc civitas unquam alia commiſit. amicum enim noſtrum in judicium vocabas. tu, quid ego privatim negotii geram, interpretabere in minuendo honore ſenatorio? verum haec tum queremur, ſi quid de vobis per eum ordinem agetur, qui ordo a vobis adhuc ſolis contemptus eſt. in populi Romani quidem

conſpectum quo ore vos commiſiſtis? nec prius illam crucem, quae etiam nunc civis Romani ſanguine redundat, quae fixa eſt ad portum, urbemque veſtram, revelliſtis, neque in profundum abjeciſtis, locumque illum omnem expiaſtis, quàm Romam, atque in horum conventum adiretis? in Mamertinorum ſolo foederato atque pacato, monumentum iſtius crudelitatis conſtitutum eſt. veſtrane urbs electa eſt, ad quam cum adirent ex Italia, crucem civis Romani prius, quam quemquam amicum populi Romani viderent? quam vos Rheginis, quorum civitati invidetis, item incolis veſtris, civibus Romanis, oſtendere ſoletis: quo minus ſibi arrogent, minuſque vos deſpiciant, cum videant jus civitatis illo ſupplicio eſſe
12 mactatum. Verum haec emiſſe te dicis. quid? illa Attalica, tota Sicilia nominata, ab eodem Hejo peripetaſmata emere oblitus es? licuit eodem modo, ut ſigna. quid enim actum eſt? an literis pepercisti? verum hominem amentem hoc fugit: minus clarum putavit fore, quod de armario, quam quod de ſacrario eſſet ablatum. at quomodo abſtulit? non poſ-

ſum dicere planius, quam ipſe apud vos dixit Hejus. cum quaeſiſſem, num quid aliud de bonis ejus perveniſſet ad Verrem, reſpondit iſtum ad ſe miſiſſe, ut ſibi mitteret Agrigentum peripetaſmata. quaeſivi an miſiſſet. reſpondit id, quod neceſſe erat, ſcilicet dicto audientem fuiſſe praetori: miſiſſe. rogavi, perveniſſentne Agrigentum: dixit perveniſſe. quaeſivi, an domum revertiſſent. negavit adhuc revertiſſe. riſus populi, atque admurmuratio omnium facta eſt. hic tibi in mentem non venit jubere, ut haec quoque referret, H-S VI millibus IↃ ſe tibi vendidiſſe? metuiſti, ne aes alienum tibi creſceret, ſi H-S VI millibus IↃ tibi conſtarent ea, quae tu facilè poſſes vendere H-S CC millibus? fuit tanti, mihi crede. haberes quod defenderes: nemo quaereret, quanti illa res eſſet. ſi modo te poſſes docere emiſſe: facilè cui velles, tuam cauſam et factum probares. nunc de peripetaſmatis quemadmodum te expedias, non habes. quid? a Philarcho Centuripino, homine locuplete, ac nobili, phaleras pulcherrime factas, quae regis Hieronis fuiſſe dicuntur, utrum tandem ab-

ſtuliſti, an emiſti? in Sicilia quidem cum eſſem, ſic a Centuripinis, ſic a caeteris audiebam: non enim parum res erat clara: tam te has phaleras a Philarcho Centuripino abſtuliſſe dicebant, quam alias item nobiles ab Ariſto Panormitano; quam tertias a Cratippo Tyndaritano. etenim ſi Philarchus vendidiſſet, non ei, poſtea quam reus factus es, redditurum te promiſiſſes. quod quia vidiſti plures ſcire, cogitaſti, ſi ei reddidiſſes, te minus habiturum, rem nihilominus teſtatam futuram: non reddidiſti. dixit Philarchus pro teſtimonio, ſe, quod noſſet tuum iſtum morbum, ut amici tui appellant, ſtudioſe cupiſſe te celare de phaleris: cum abs te appellatus eſſet, negaſſe habere ſeſe: apud alium quoque eas habuiſſe depoſitas, ne qua invenirentur: tuam tantam fuiſſe ſagacitatem, ut eas per illum ipſum inſpiceres, ubi erant depoſitae: tum ſe deprehenſum negare non potuiſſe: ita
13 ab ſe invito ablatas phaleras gratis. Jam ut haec omnia reperire, ac perſcrutari ſolitus ſit, Judices, eſt operae pretium cognoſcere. Cybiratae ſunt fratres quidam, Tlepolemus, et Hiero: quorum alterum

fingere opinor e cera ſolitum eſſe, alterum eſſe pictorem. hoſce opinor Cybirae, cum in ſuſpicionem veniſſent ſuis civibus, fanum expilaſſe Apollinis, veritos poenam judicii, ac legis, domo profugiſſe. quod Verrem artificii ſui cupidum cognoverant tum, cum iſte, id quod ex teſtibus didiciſtis, Cybiram cum inanibus ſyngraphis venerat, domo profugientes ad eum ſe exules, cum iſte eſſet in Aſia, contulerunt. habuit ſecum eos ab illo tempore: et in legationis praedis atque furtis, multum illorum opera, conſilioque uſus eſt. hi ſunt illi, quibus, in tabulis retulit ſeſe Q. Tadius dediſſe juſſu iſtius, Graecis pictoribus. eos jam bene cognitos, et re probatos ſecum in Siciliam duxit. quo poſteaquam venerunt, mirandum in modum (canes venaticos diceres) ita odorabantur omnia, et perveſtigabant, ut ubi quidque eſſet, aliqua ratione invenirent. aliud minitando, aliud pollicendo, aliud per ſervos, aliud per liberos, per amicum aliud, aliud per inimicum inveniebant. quidquid illis placuerat, perdendum erat. nihil aliud optabant, quorum poſcebatur argentum, ni-

ſiut Hieroni, et Tlepolemo diſpliceret.
14 Vere mehercules hoc, Judices, dicam. memini Pamphilum Lilybaetanum, hoſpitem meum, et amicum, nobilem hominem, mihi narrare: cum iſte ab ſeſe hydriam Boëthi manu factam, praeclaro opere, et grandi pondere, per poteſtatem abſtuliſſet, ſe ſane triſtem, et conturbatum domum revertiſſe, quòd vas ejuſmodi, quod ſibi a patre, et a majoribus eſſet relictum, quo ſolitus eſſet uti ad feſtos dies, ad hoſpitum adventum, a ſe eſſet ablatum. cum ſederem, inquit, domi triſtis, accurrit Venerius: jubet me ſcyphos ſigillatos ad praetorem ſtatim afferre. permotus ſum, inquit: binos habebam. jubeo promi utroſque, ne quid plus mali naſceretur, et mecum ad praetoris domum ferri. eò cum venio, praetor quieſcebat: fratres illi Cybiratae inambulabant. qui, me ubi viderunt, ubi ſunt, Pamphile, inquiunt, ſcyphi? oſtendo triſtis. laudant. incipio queri, me nihil habiturum, quod alicujus eſſet pretii, ſi etiam ſcyphi eſſent ablati. tum illi, ubi me conturbatum vident: ‘ quid vis nobis ‘dare, ut iſti abs te ne auferantur ?’ ne

multa, ſeſtertios cc me, inquit, popoſcerunt: dixi me daturum c. vocat interea praetor: ſcyphos poſcit. tum illos coepiſſe praetori dicere, putaſſe ſe, id quod audiſſent, alicujus pretii ſcyphos eſſe Pamphili: luteum negotium eſſe, non dignum, quod in ſuo argento Verres haberet. ait ille, idem ſibi videri. ita Pamphilus ſcyphos optimos aufert. et mehercules ego antea, tametſi hoc neſcio quid nugatotium ſciebam eſſe, iſta intelligere: tamen mirari ſolebam, iſtum in his ipſis rebus aliquem ſenſum habere; quem ſcirem nulla in re quidquam ſimile hominis habere. Tum primum intellexi, ad eam rem iſtos fratres Cybiratas fuiſſe, ut iſte in furando manibus ſuis, oculis illorum uteretur. at ita ſtudioſus eſt hujus praeclarae exiſtimationis, ut putetur in hiſce rebus intelligens eſſe, ut nuper (videte hominis amentiam) poſteaquam eſt comperendinatus, cum jam pro damnato, mortuoque eſſet, ludis Circenſibus mane apud L. Siſennam, virum primarium, cum eſſent triclinia ſtrata, argentumque expoſitum in aedibus: cum pro dignitate L. Siſennae domus eſſet plena ho-

minum honeſtiſſimorum, acceſſerit ad argentum: contemplari unumquodque otioſe, et conſiderare coeperit. mirari ſtultitiam alii, quod in ipſo judicio, ejus ipſius cupiditatis, cujus inſimularetur, ſuſpicionem augeret: alii amentiam, cui comperendinato, cum tam multi teſtes dixiſſent, quidquam illorum veniret in mentem. pueri autem Siſennae, credo, qui audiviſſent, quae in iſtum teſtimonia eſſent dicta, oculos de iſto nuſquam dejicere, neque ab argento digitum diſcedere. eſt boni judicis, parvis ex rebus conjecturam facere uniuſcujuſque, et cupiditatis, et incontinentiae. qui reus lege, et reus comperendinatus, re, et opinione hominum penè damnatus, temperare non potuerit maximo conventu, quin L. Siſennae argentum tractaret, et conſideraret; hunc in provincia praetorem quiſquam putabit a Siculorum argento cupiditatem, aut manus abſtinere potuiſſe?
16 Verum, uti Lilybaeum, unde digreſſa eſt, oratio revertatur: Diocles eſt, Pamphili gener, illius, a quo hydria ablata eſt, Popilius cognomine. ab hoc abaci vaſa omnia, ut expoſita fuerant, abſtulit. di-

cat se emisse. etenim hîc propter magnitudinem furti, sunt, ut opinor, literae factae. jussit Timarchidem aestimare argentum. quo modo? quo qui unquam tenuissime in donatione histrionum aestimavit. tametsi jamdudum erro, qui tam multa de tuis emptionibus verba faciam, et quaeram, utrum emeris, necne, et quomodo, et quanti emeris; quod verbo transigere possum. ede mihi scriptum, quid argenti in provincia Sicilia pararis, unde quidque, aut quanti emeris. quid fit? quanquam non debebam ego abs te has literas poscere: me enim tabulas tuas habere, et proferre oportebat: verum negas te horum annorum aliquot confeciſſe. compone hoc, quod postulo, de argento: de reliquo videro. 'nec scriptum habeo, nec possum edere.' quid futurum igitur est? quid existimas hosce judices facere posse? domus plena signorum pulcherrimorum, jam etiam ante praeturam: multa ad villas tuas posita, apud amicos multa depositа, multa aliis data, atque donata: tabulae nullum indicant emptum: omne argentum ablatum ex Sicilia est: nihil cuiquam, quod suum

dici vellet, relictum. fingitur improba defensio, praetorem omne id argentum coëmisse: tamen idipsum tabulis demonstrari non potest. si quas tabulas profers, in his, quid habeas, quomodo habeas, scriptum non est. horum autem temporum, cum te plurimas res emisse dicas; tabulas omnino nullas proferas: nonne te et prolatis, et non prolatis tabulis, condemnari necesse est? Tu a M. Caelio, equite Romano, lectissimo adolescente, quae voluisti, vasa argentea Lilybaei abstulisti: tu C. Cacurii, promptissimi hominis, et experientis, et in primis gratiosi, supellectilem omnem auferre non dubitasti: tu maximam, et pulcherrimam mensam citream a Q. Lutatio Diodoro, qui Q. Catuli beneficio, a L. Sylla civis Romanus factus est, omnibus scientibus Lilybaei abstuliſti. non tibi objicio, quod hominem digniſſimum tuis moribus, Apollonium, Niconis filium, Drepanitanum, qui nunc A. Clodius vocatur, omni argento optime facto spoliasti, ac depeculatus es. taceo. non enim putat ille sibi injuriam factam: propterea quod homini jam perdito, et collum in laqueum in-

ferenti, ſubveniſti, cum pupillis Drepanitanis bona patria erepta cum illo partitus es. gaudeo etiam, ſi quid ab illo abſtuliſti: et abs te nihil rectius factum eſſe dico. a Lyſone vero Lilybaetano, primo homine, apud quem diverſatus es, Apollinis ſignum ablatum certe eſſe non oportuit. at dices te emiſſe. ſcio: H-S CIↃ. ita opinor. ſcio, inquam. proferam literas: et tamen id factum non oportuit. a Pupillo Hejo, cui Marcellus tutor eſt, a quo pecuniam grandem eripueras, ſcaphia cum emblematis Lilybaei utrum empta eſſe dicis, an confiteris erepta? ſed quid ego iſtius in ejuſmodi rebus mediocres injurias colligo: quae tantummodo in furtis iſtius, et damnis eorum, a quibus auferebat, verſatae eſſe videantur? accipite, ſi vultis, Judices, rem ejuſmodi, ut amentiam ſingularem, ut furorem jam, non cupiditatem ejus perſpicere poſſitis. Melitenſis Diodorus eſt, qui apud vos antea teſtimonium dixit. is Lilybaei multos jam annos habitat, homo et domi nobilis, et apud eos, quò ſe contulit, propter virtutem ſplendidus, et gratioſus. de hoc Verri dicitur, habere eum perbo-

na toreumata: in his pocula duo quaedam, quae Heraclea nominantur, Mentoris manu, ſummo artificio, facta. quod iſte ubi audivit, ſic cupiditate inflammatus eſt non ſolum inſpiciendi, verum etiam auferendi, ut Diodorum ad ſe vocaret, ac poſceret. ille, qui illa non invitus haberet, reſpondet ſe Lilybaei non habere: Melitae apud quendam propinquum ſuum reliquiſſe. tum iſte continuo mittit homines certos Melitam: ſcribit ad quoſdam Melitenſes, ut ea vaſa perquirant: rogat Diodorum, ut ad illum ſuum propinquum det literas. nihil ei longius videbatur, quam dum illud videret argentum. Diodorus, homo frugi, ac diligens, qui ſua ſervare vellet, propinquo ſuo ſcribit, ut iis, qui a Verre veniſſent, reſponderet, illud argentum ſe paucis illis diebus miſiſſe Lilybaeum. ipſe interea recedit. abeſſe ab domo pauliſper maluit, quam praeſens illud optime factum argentum amittere. quod ubi audivit iſte, uſque eo eſt commotus, ut ſine ulla dubitatione inſanire omnibus, ac furere videretur. quia non potuerat argentum eripere, ipſe a Diodoro erepta ſibi vaſa op-

time facta dicebat: minitari abſenti Diodoro: vociferari palam: lacrymas interdum vix tenere. Eriphylam accepimus in fabulis ea cupiditate, ut, cum vidiſſet monile, ut opinor, ex auro, et gemmis, pulchritudine ejus incenſa, ſalutem viri proderet. ſimilis iſtius cupiditas: hoc etiam acrior, atque inſanior, quod illa cupiebat id, quod viderat: hujus libidines non ſolum oculis, ſed etiam auribus excitabantur. Conquiri Diodorum tota 19
provincia jubet. ille ex Sicilia jam caſtra moverat, et vaſa collegerat. homo, ut aliquo modo illum in provinciam revocaret, hanc excogitavit rationem: ſi haec ratio potius, quam amentia nominanda eſt. apponit de ſuis canibus quendam, qui dicat, ſe Diodorum Melitenſem rei capitalis reum velle facere. primo mirum omnibus videri, Diodorum reum, hominem quietiſſimum, ab omni non modo facinoris, verum etiam minimi errati ſuſpicione remotiſſimum. deinde eſſe perſpicuum, fieri omnia illa propter argentum. iſte non dubitat jubere nomen deferri: et tum primum opinor iſtum abſentis nomen recepiſſe. res clara Sicilia

tota, propter caelati argenti cupiditatem reos fieri rerum capitalium: neque ſolum reos fieri, ſed etiam abſentes. Diodorus Romae ſordidatus circum patronos, atque hoſpites curſare: rem omnibus narrare. literae mittuntur iſti a patre vehementes; ab amicis item; videret, quid ageret, de Diodoro quò progrederetur: rem claram eſſe, et invidioſam: inſanire hominem: periturum hoc uno crimine, niſi caviſſet. iſte etiam tum patrem, ſi non in parentis, at in hominum numero putabat: ad judicium nondum ſe ſatis inſtruxerat: primus annus erat provinciae: non, ut in Sthenio, jam refertus pecunia. itaque furor ejus, paululum non pudore, ſed metu ac timore repreſſus eſt. condemnare Diodorum non audet: abſentem de reis eximit. Diodorus interea, praetore iſto, prope triennium provinciâ, domoque caruit. caeteri non ſolum Siculi, ſed etiam cives Romani hoc ſtatuerant: quoniam iſte tantum cupiditate progrederetur, nihil eſſe, quòd quiſquam putaret, ſe, quod iſti paulo magis placeret, conſervare, aut domi retinere poſſe. Poſtea vero quam intellexerunt,

isti virum fortem, quem summe provincia expectabat, Q. Arrium, non succedere: statuerunt se nihil tam clausum, neque tam reconditum posse habere, quod non istius cupiditati apertissimum, promptissimumque esset. tum iste ab equite Romano splendido, et gratioso, Cn. Calidio, cujus filium sciebat senatorem populi Romani, et judicem esse, equuleos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerant, aufert. imprudens huc incidi, Judices; emit enim, non abstulit. nollem dixisse: jactabit se, et in his equitabit equuleis. emi; pecuniam solvi. credo, etiam tabulae proferentur. est tanti. cedò tabulas. dilue sane crimen hoc Calidianum, dum ego tabulas aspicere possim. veruntamen quid erat, quòd Calidius Romae quereretur, se, cum tot annos in Sicilia negotiaretur, abs te solo ita esse contemptum, ita despectum, ut etiam una cum caeteris Siculis despoliaretur, si emeras? quid erat, quòd confirmabat, se abs te argentum esse repeturum, si tibi sua voluntate vendiderat? tu porro posses facere, ut Cn. Calidio non redderes? praesertim cum is L. Sisenna, defensore tuo, tam familiariter uteretur:

et cùm caeteris familiaribus Sisennae reddidisses? deinde non opinor negaturum esse te, homini honesto, sed non gratiosiori, quam Cn. Calidius est, L. Cordio argentum per Potamonem, amicum tuum, reddidisse. qui quidem caeterorum causam apud te difficiliorem fecit. nam cùm te compluribus confirmasses redditurum, posteaquam Cordius pro testimonio dixit, te sibi reddidisse, finem reddendi fecisti: quòd intellexisti, te, praeda de manibus amissa, testimonium tamen effugere non posse. Cn. Calidio, equiti Romano, per omnes praetores licuit argentum habere bene factum: licuit posse domesticis copiis, cum magistratum, aut aliquem superiorem invitasset, ornare, et apparare convivium. multi domi Cn. Calidii, cum imperio ac potestate fuerunt: nemo inventus est tam amens, qui illud argentum tam praeclarum, ac tam nobile eriperet: nemo tam audax, qui posceret: nemo tam impudens, qui postularet, ut venderet. superbum est enim, Judices, et non ferendum, dicere praetorem in provincia homini honesto, locupleti, splendido, 'vende mihi vasa caelata.' hoc

est enim dicere; Non es dignus tu, qui habeas, quae tam bene facta sint: meae dignitatis ista sunt. tu dignior, Verres, quam Calidius? qui (ut non conferam vitam, atque existimationem tuam cum illius; neque enim est conferenda; hoc ipsum conferam, quo tu te superiorem fingis) quod H-S LXXX millia divisoribus, ut praetor renuntiarere, dedisti; trecenta accusatori, ne tibi odiosus esset; ea re contemnis equestrem ordinem, ac despicis? ea re indignum tibi visum est, quidquam, quod tibi placeret, Calidium potius habere, quam te? Jactat se jam- 21
dudum de Calidio: narrat omnibus, se emisse. num etiam de L. Papirio, viro primario, locuplete, honestoque equite Romano thuribulum emisti? qui pro testimonio dixit, te, cum inspiciendum poposcisses, avulso emblemate remisisse: ut intelligatis, in homine intelligentiam esse, non avaritiam: artificii cupidum, non argenti fuisse. nec solum in Papirio fuit hac abstinentiâ: tenuit hoc institutum in thuribulis omnibus, quaecunque in Sicilia fuerunt. incredibile est autem quam multa, et quam praeclara fuerint. credo tum,

cum Sicilia florebat opibus et copiis, magna artificia fuisse in ea insula. nam domus erat ante istum praetorem nulla paulo locupletior, qua in domo haec non essent, etiamsi praeterea nihil esset argenti; patella grandis cum sigillis, ac simulacris deorum; patera, qua mulieres ad res divinas uterentur; thuribulum. haec autem omnia antiquo opere, et summo artificio facta: ut hoc liceret suspicari, fuisse aliquando apud Siculos peraequa proportione caetera: sed quibus multa fortuna ademisset, tamen apud eos remansisse ea, quae religio retinuisset. dixi, Judices, multa fuisse fere apud Siculos omnes: ego idem confirmo, nunc ne unum quidem esse. quid hoc est? quod monstrum, quod prodigium in provinciam misimus? nonne vobis id egisse videtur, ut non unius libidinem, non suos oculos, sed omnium cupidissimorum insanias, cum Romam revertisset, expleret? qui simul atque in oppidum quopiam venerat, immittebantur illi continuo Cybiratici canes, qui investigabant, et perscrutabantur omnia. si quod erat grande vas, et majus opus inventum, laeti auferebant. si minus e-

jusmodi quippiam venari potuerant; illa quidem certe pro lepusculis capiebantur, patellae, paterae, thuribula. hîc quos putatis fletus mulierum? quas lamentationes fieri solitas esse in hisce rebus? quae forsitan vobis parvae esse videantur: sed magnum, et acerbum dolorem commovent, mulierculis praesertim, cum eripiuntur e manibus ea, quibus ad res divinas uti consuêrunt, quae a suis acceperunt, quae in familia semper fuerunt. Hîc 22
nolite expectare, dum ego hoc crimen agam ostiatim; ab Aeschylo Tyndaritano istum pateram abstuliſſe; a Thrasone item Tyndaritano patellam; a Nymphodoro Agrigentino thuribulum. cum testes ex Sicilia dabo, quem volet, ille eligat, quem ego interrogem de patellis, pateris, thuribulis: non modo oppidum nullum, sed ne domus quidem paulo locupletior expers hujus injuriae reperietur. qui cum in convivium veniſſet, si quidquam caelati aspexerat, manum abstinere, Judices, non poterat. Cn. Pompeius est Philo, qui fuit Tyndaritanus. is coenam isti dabat apud villam in Tyndaritano. fecit, quod Siculi non audebant.

ille, civis Romanus quòd erat, impunius id se facturum putavit. apposuit patellam, in qua sigilla erant egregia. iste continuo ut vidit, non dubitavit illud insigne penatium, hospitaliumque deorum, ex hospitali mensa tollere. sed tamen, quod antea de istius abstinentia dixeram, sigillis avulsis reliquum argentum sine ulla avaritia reddidit. quid? Eupolemo Calactino, homini nobili, Lucullorum hospiti, ac perfamiliari, qui nunc apud exercitum cum L. Lucullo est, non idem fecit? coenabat apud eum. argentum ille caeterum purum apposuerat, ne purus ipse relinqueretur; duo pocula non magna, veruntamen cum emblematis. hic, quasi festivum acroama, ne sine corollario de convivio discederet, ibidem convivis inspectantibus, emblemata avellenda curavit. neque ego nunc istius facta omnia enumerare conor: neque opus est, nec fieri ullo modo potest. tantummodo uniuscujusque de varia improbitate generis indicia apud vos, et exempla profero. neque enim ita se gessit in his rebus, tanquam rationem aliquando esset redditurus: sed prorsus ita, quasi aut reus nun-

quam eſſet futurus, aut, quo plura abſtuliſſet, eo minore periculo in judicium eſſet venturus: qui haec, quae dico, jam non occulte, non per amicos, atque interpretes, ſed palam, de loco ſuperiore, ageret pro imperio et poteſtate. Catinam cum veniſſet, oppidum locuples, honeſtum, copioſum, Dionyſiarchum ad ſe proagorum, hoc eſt, ſummum magiſtratum, vocari jubet. ei palam imperat, ut omne argentum, quod apud quemque eſſet Catinae, conquirendum curaret, et ad ſe transferendum. Philarchum Centuripinum, primum hominem genere, virtute, pecunia, non hoc idem juratum dicere audiſtis, ſibi iſtum negotium dediſſe, atque imperaviſſe, ut Centuripinis, in civitate totius Siciliae multo maxima, et locupletiſſima, omne argentum conquireret, et ad ſe comportari juberet? Agyrio ſimiliter iſtius imperio vaſa Corinthia per Apollodorum, quem teſtem audiſtis, Syracuſas deportata ſunt. illa vero optima, quod, cum ad Haluntium veniſſet praetor laborioſus et diligens, ipſe in oppidum accedere noluit, quod erat difficili aſcenſu, atque arduo: Archagathum Ha-

luntinum, hominem non ſolum domi ſuae, ſed tota Sicilia in primis nobilem, vocari juſſit: ei negotium dedit, ut quidquid Halunti eſſet argenti caelati, aut, ſi quid etiam Corinthiorum, id omne ſtatim ad mare ex oppido deportaretur. aſcendit in oppidum Archagathus, homo nobilis, qui a ſuis et amari, et diligi vellet: ferebat graviter, illam ſibi ab iſto provinciam datam: nec, quid faceret, habebat. pronuntiat, quid ſibi imperatum eſſet: jubet omnes proferre, quae haberent. metus erat ſummus, ipſe enim tyrannus non diſcedebat longius: Archagathum, et argentum, in lectica cubans ad mare infra oppidum, expectabat. quem concurſum in oppido factum putatis? quem clamorem? quem porro fletum mulierum? qui viderent equum Trojanum introductum, urbem captam eſſe dicerent. efferri ſine thecis vaſa, extorqueri alia de manibus mulierum, effringi multorum fores, revelli clauſtra. quid enim putatis? ſcuta ſi quando conquiruntur a privatis in bello, ac tumultu: tamen homines inviti dant, etſi ad ſalutem communem dari ſentiunt: ne quem putetis

sine maximo dolore argentum caelatum domo, quod alter eriperet, protulisse. omnia deferuntur. Cybiratae fratres vocantur: pauca improbant: quae probarant, iis crustae, aut emblemata detrahuntur. sic Haluntini, excussis deliciis, cum argento puro domum reverterunt. Quod 24
unquam, Judices, hujusmodi everriculum in illa provincia fuit? avertere aliquid de publico quam obscurissime per magistratum solebant: etiam aliquid de privato nonnunquam occulte auferebant: et illi tamen condemnabantur. et, si quaeritis, ut ipse de me detraham: illos ego accusatores puto fuisse, qui hujusmodi hominum furta odore, aut aliquo leviter presso vestigio persequebantur. nam nos quidem quid facimus in Verre, quem in luto volutatum totius corporis vestigiis invenimus? permagnum est in eum dicere aliquid, qui praeteriens, lectica pauliſper depositа, non per praestigias, sed palam per potestatem, uno imperio ostiatim totum oppidum compilarit? at tamen, ut possit se dicere emisse, Archagatho imperat, ut aliquid illis, quorum argentum fuerat, nummulo-

rum, dicis causâ, daret. invenit Archagathus paucos, qui vellent accipere: his dedit. eos nummos tamen iſte Archagatho non reddidit. voluit Romae petere Archagathus: Cn. Lentulus Marcellinus diſſuaſit, ſicut ipſum dicere audiſtis. 'recita' ARCHAGATHI ET LENTULI TESTIMONIUM. et, ne forte hominem exiſtimetis hanc tantam vim emblematum ſine cauſa coacervare noluiſſe, videte, quanti vos, quanti exiſtimationem populi Romani, quanti leges et judicia, quanti teſtes Siculos, negotiatoreſque fecerit. poſteaquam tantam multitudinem collegerat emblematum, ut ne unum quidem cuiquam reliquiſſet, inſtituit officinam Syracuſis in regia maximam, palam; artifices omnes, caelatores, ac vaſcularios convocari jubet: et ipſe ſuos complures habebat. eo conducit magnam hominum multitudinem. menſes octo continuos opus his non defuit, cum vas nullum fieret, niſi aureum. tum illa, ex patellis et thuribulis quae vellerat, ita ſcitè in aureis poculis illigabat, ita apte in ſcyphis aureis includebat, ut ea ad illam rem nata eſſe diceres: ipſe tamen

praetor, qui ſua vigilantia pacem in Sicilia dicit fuiſſe, in hac officina majorem partem diei cum tunica pulla ſedere ſolebat, et pallio. Haec ego, Judices, non 25
auderem proferre, ni vererer, ne forte plura de iſto ab aliis in ſermone, quam a me in judicio audiſſe vos diceretis. quis enim eſt, qui de hac officina, qui de vaſis aureis, qui de iſtius pallio, tunica pulla non audierit? quem voles de conventu Syracuſanorum virum bonum nominato: producam. nemo erit, quin hoc ſe aut vidiſſe, aut audiſſe dicat. ô tempora, ô mores! nihil nimium vetus proferam. 26
ſunt veſtrûm, Judices, quam multi, qui L. Piſonem cognoverunt, hujus L. Piſonis, qui praetor fuit, patrem. is cum eſſet in Hiſpania praetor, qua in provincia occiſus eſt, neſcio quo pacto, dum armis exercetur, annulus aureus, quem habebat, fractus eſt, et comminutus. cum vellet ſibi annulum facere, aurificem juſſit vocari in foro, ad ſellam, Cordubae, et ei palam appendit aurum. hominem in foro ſellam jubet ponere, et facere annulum, omnibus praeſentibus. nimium fortaſſe dicet aliquis hunc diligentem. hac-

tenus reprehendat, ſi quis volet: nihil amplius. verum fuit ei concedendum. filius enim L. Piſonis erat, ejus, qui primus de pecuniis repetundis legem tulit. ridiculum eſt nunc de Verre me dicere, cum de Piſone Frugi dixerim. verumtamen, quantum interſit, videte. iſte cum aliquot abacorum faceret vaſa aurea, non laboravit, quid non modo in Sicilia, verum etiam Romae in judicio audiret. ille in auri ſemuncia totam Hiſpaniam ſcire voluit, unde praetori annulus fieret. nimirum, ut hic nomen ſuum comproba-
26 vit, ſic ille cognomen. Nullo modo poſſum omnia iſtius facta aut memoria conſequi, aut oratione complecti. genera ipſa cupio breviter attingere: ut hic modo me commonuit Piſonis annulus, quod totum effluxerat. quam multis iſtum putatis hominibus honeſtis de digitis annulos aureos abſtuliſſe? nunquam dubitavit, quotieſcunque alicujus aut gemma, aut annulo delectatus eſt. incredibilem rem dicam, ſed tam claram, ut ipſum negaturum non arbitrer. cum Valentio ejus interpreti epiſtola Agrigento allata eſſet, caſu ſignum iſte animadvertit

in cretula. placuit ei: exquisivit, unde esset epistola: respondit, Agrigento. iste literas, ad quos solebat, misit: ut is annulus ad se primo quoque tempore afferretur. ita literis istius, patri-familias L. Titio cuidam civi Romano annulus de digito detractus est. illa vero ejus cupiditas incredibilis est. nam ut in singula conclavia, quae iste non modo Romae, sed in omnibus villis habet, tricenos lectos optime stratos cum caeteris ornamentis convivii quaereret, nimium multa comparare videretur. nulla domus in Sicilia locuples fuit, ubi iste non textrinum instituerit. mulier est Segestana, perdives et nobilis, Lamia nomine. per triennium isti, plena domo telarum, stragulam vestem confecit: nihil nisi conchylio tinctum. Attalus, homo pecuniosus, Neti; Lyso, Lilybaei; Critolaus, Ennae; Syracusis Aeschrio, Cleomenes, Theomnastus; Elori Archonides, Megistus. vox me citius defecerit, quam nomina. ipse dabat purpuram tantum, amici operas, credo. jam enim non libet omnia criminari. quasi hoc mihi non satis sit ad crimen, habuisse tam multum, quod daret:

voluisse deportare tam multa: hoc denique, quod concedit, amicorum operis esse in hujuscemodi rebus usum. jam vero lectos aeratos, et candelabra aenea num cui, praeter istum, Syracusis per triennium facta esse existimatis? emebat. credo. sed tantum vos certiores, Judices, facio, quid iste in provincia praetor egerit, ne cui forte nimium negligens fuisse videatur, neque se satis, cum potestatem habuerit, instruxisse et ornasse. 27 Venio nunc non jam ad furtum, non ad avaritiam, non ad cupiditatem, sed ad ejusmodi facinus, in quo omnia nefaria contineri mihi atque inesse videantur: in quo dii immortales violati, existimatio atque auctoritas nominis populi Romani imminuta, hospitium spoliatum ac proditum, abalienati scelere istius a nobis omnes reges amicissimi, nationesque, quae in eorum regno ac ditione sunt. nam reges Syriae, regis Antiochi filios pueros, scitis Romae nuper fuisse: qui venerant non propter Syriae regnum; nam id sine controversia obtinebant, ut a patre, et a majoribus acceperant: sed regnum Aegypti ad se, et ad Selenen, matrem suam,

pertinere arbitrabantur. hi ipſi poſtea-quam temporibus Reipublicae excluſi, per ſenatum agere quae voluerant, non potuerunt, in Syriam in regnum patrium profecti ſunt. eorum alter, qui Antiochus vocatur, iter per Siciliam facere voluit. itaque, iſto praetore, venit Syracuſas. hîc Verres hereditatem ſibi veniſſe arbitratus eſt, quod in ejus regnum ac manus venerat is, quem iſte et audierat multa ſecum praeclara habere, et ſuſpicabatur. mittit homini munera ſatis large: haec ad uſum domeſticum. vini, olei quod viſum erat: etiam tritici, quod ſatis eſſet, de ſuis decumis. deinde ipſum regem ad coenam vocavit. exornat ample, magnificeque triclinium: exponit ea, quibus abundabat, plurima ac pulcherrima vaſa argentea. namque haec aurea nondum fecerat. omnibus curat rebus inſtructum, et paratum ut ſit convivium. quid multa? rex ita diſceſſit, ut et iſtum copioſe ornatum, et ſe honorifice acceptum arbitraretur. vocat ad coenam deinde ipſe praetorem: exponit ſuas copias omnes, multum argentum, non pauca etiam pocula ex auro, quae, ut mos eſt re-

gius, et maxime in Syria, gemmis erant distincta clarissimis. erat etiam vas vinarium ex una gemma pergrandi, trulla excavata, manubrio aureo. de qua, credo, satis idoneum, satis gravem testem, Q. Minucium dicere audistis. iste unum quodque vas in manus sumere, laudare, mirari. rex gaudere, praetori populi Romani satis jucundum, et gratum illud esse convivium. posteaquam inde discessum est, cogitare iste nihil aliud (quod ipsa res declaravit) nisi, quemadmodum regem ex provincia spoliatum, expilatumque dimitteret. mittit rogatum vasa ea, quae pulcherrima apud illum viderat: ait se suis caelatoribus velle ostendere. rex, qui istum non nosset, sine ulla suspicione libentissime dedit. mittit etiam trullam gemmeam rogatum: velle se eam diligentius considerare. ea quoque ei mittitur.

28 Nunc reliquum, Judices, attendite, de quo et vos audistis, et populus Romanus non nunc primum audiet: et in exteris nationibus usque ad ultimas terras pervagatum est. candelabrum e gemmis clarissimis, opere mirabili perfectum, reges hi, quos dico, Romam cum attulissent, ut

in Capitolio ponerent: quod nondum etiam perfectum templum offenderant, neque ponere potuerunt, neque vulgo ostendere, ac proferre voluerunt: ut et magnificentius videretur, cum suo tempore in cella Jovis Optimi Maximi poneretur; et clarius, cum pulchritudo ejus recens ad oculos hominum, atque integra perveniret. statuerunt id secum in Syriam reportare: ut, cum audissent simulacrum Jovis Optimi Maximi dedicatum, legatos mitterent, qui cum caeteris rebus illud quoque eximium, atque pulcherrimum donum in Capitolium afferrent. pervenit res ad istius aures, nescio quomodo. nam rex id celatum voluerat: non quo quidquam metueret, aut suspicaretur, sed ut ne multi illud ante perciperent oculis, quam populus Romanus. iste petit a rege, et eum pluribus verbis rogat, ut id ad se mittat: cupere se dicit inspicere, neque se aliis videndi potestatem esse facturum. Antiochus, qui animo et puerili esset, et regio, nihil de istius improbitate suspicatus est: imperat suis, ut id in praetorium involutum quam occultissime deferrent. quo postea quam

attulerunt, involucrisque rejectis constituerunt: iste clamare coepit, dignam rem esse regno Syriae, dignam regio munere, dignam Capitolio. etenim erat eo splendore, qui ex clarissimis plurimis gemmis esse debebat: ea varietate operum, ut ars certare videretur cum copia: ea magnitudine, ut intelligi posset, non ad hominum apparatum, sed ad amplissimi templi ornamentum esse factum. quod cum satis jam perspexisse videretur, tollere incipiunt, ut referrent. iste ait, se velle illud etiam atque etiam considerare: nequaquam se esse satiatum. jubet illos discedere, et candelabrum relinquere. sic illi tum inanes ad Antiochum
29 revertuntur. Rex primo nihil metuere, nihil suspicari. dies unus, alter, plures: non referri. tum mittit rex ad istum, si sibi videatur, ut reddat. jubet iste posterius ad se reverti. mirum illi videri. mittit iterum. non redditur. ipse hominem appellat: rogat, ut reddat. os hominis, insignemque impudentiam cognoscite. quod sciret, quodque ex ipso rege audisset in Capitolio esse ponendum: quod Jovi Optimo Maximo, quod popu-

lo Romano ſervari videret, id ſibi ut donaret, rogare, et vehementer petere coepit. cum ille ſe, et religione Jovis Capitolini, et hominum exiſtimatione impediri diceret, quod multae nationes teſtes eſſent illius operis, ac muneris: iſte homini minari acerrime coepit. ubi videt eum nihilo magis minis, quam precibus permoveri: repente hominem de provincia jubet ante noctem decedere. ait ſe comperiſſe, ex ejus regno piratas in Siciliam eſſe venturos. rex maximo conventu, Syracuſis, in foro, ne quis forte me in crimine obſcuro verſari, atque affingere aliquid ſuſpicione hominum arbitretur, in foro, inquam, Syracuſis flens, ac deos hominesque conteſtans, clamare coepit, candelabrum factum e gemmis, quod in Capitolium miſſurus eſſet, quod in templo clariſſimo populo Romano monumentum ſuae ſocietatis, amicitiaeque eſſe voluiſſet, id ſibi C. Verrem abſtuliſſe: de caeteris operibus ex auro, et gemmis, quae ſua penes illum eſſent, ſe non laborare; hoc ſibi eripi, miſerum eſſe, et indignum. id etſi antea jam mente, et cogitatione ſua, fratriſque ſui, conſecratum

eſſet: tamen tum ſe in illo conventu civium Romanorum dare, donare, dicare, conſecrare Jovi Optimo Maximo, teſtemque ipſum Jovem ſuae voluntatis, ac religionis adhibere. quae vox? quae latera? quae vires hujus unius criminis querimoniam poſſint ſuſtinere? rex Antiochus, qui Romae ante oculos omnium noſtrûm biennium fere comitatu regio, atque ornatu fuiſſet: is cum amicus, et ſocius populi Romani eſſet, amiciſſimo patre, avo, majoribus, antiquiſſimis, et clariſſimis regibus, opulentiſſimo, et maximo regno, praeceps e provincia populi Romani exturbatus eſt. Quemadmodum hoc accepturas nationes exteras: quemadmodum hujus tui facti famam in regna aliorum, atque in ultimas terras perventuram putaſti, cum audierint a praetore populi Romani in provincia violatum regem, ſpoliatum hoſpitem, ejectum ſocium populi Romani, atque amicum? nomen veſtrum, populique Romani, odio, atque acerbitati ſcitote nationibus exteris, Judices, futurum, ſi iſtius haec tanta injuria impunita diſceſſerit. ſic omnes arbitrabuntur, praeſertim cum

haec omnino fama de noſtrorum homi-
num avaritia, et cupiditate percrebruerit.
non iſtius ſolius hoc eſſe facinus, ſed eo-
rum etiam, qui approbarint. multi reges,
multae liberae civitates, multi privati o-
pulenti ac potentes, habent profecto in
animo Capitolium ſic ornare, ut templi
dignitas, imperiique noſtri nomen deſi-
derat. qui ſi intellexerint, interverſo re-
gali hoc dono, graviter vos tuliſſe: gra-
ta fore vobis, populoque Romano ſua
ſtudia, ac dona arbitrabuntur. ſin hoc
vos in rege tam nobili, in re tam eximia,
in injuria tam acerba, neglexiſſe audie-
rint; non erunt tam amentes, ut operam,
curam, pecuniam impendant in eas res,
quas vobis gratas fore non arbitrentur.
Hoc loco, Q. Catule, te appello. loquor 31
enim de tuo clariſſimo, pulcherrimoque
monumento: non judicis ſolum ſeveri-
tatem in hoc crimine, ſed prope inimici,
atque accuſatoris vim ſuſcipere debes.
tuus eſt enim honos in illo templo, ſena-
tus populique Romani beneficio: tui no-
minis aeterna memoria ſimul cum tem-
plo illo conſecratur. tibi haec cura ſuſ-
cipienda, tibi haec opera ſumenda eſt, ut

Capitolium, quomodo magnificentius est restitutum, sic copiosius ornatum sit, quam fuit: ut illa flamma divinitus exstitisse videatur, non quae deleret Jovis Optimi Maximi templum, sed quae praeclarius magnificentiusque deposceret. audisti Q. Minucium Rufum dicere, domi suae deversatum esse Antiochum regem Syracusis: se illud scire ad istum esse delatum: se scire non redditum. audisti, et audies omni è conventu Syracusano, qui ita dicant, sese audientibus, illud Jovi Optimo Maximo dicatum esse ab rege Antiocho, et consecratum. si judex non esses, et haec ad te delata res esset: te potissimum hoc persequi, te petere, te agere oporteret. quare non dubito, quo animo judex hujus criminis esse debeas, qui apud alium judicem multo acrior, quam ego sum, actor accusatorque esse deberes.

32 Vobis autem, Judices, quid hoc indignius, aut quid minus ferendum videri potest? Verresne habebit domi suae candelabrum Jovis Optimi Maximi e gemmis auroque perfectum? cujus fulgore collucere, atque illustrari Jovis Optimi Maximi templum oportebat, id apud istum in

ejuſmodi conviviis conſtituetur, quae domeſticis ſtupris flagitiiſque flagrabunt? in iſtius lenonis turpiſſimi domo, ſimul cum caeteris Chelidonis hereditariis ornamentis, Capitolii ornamenta ponentur? quid huic ſacri unquam fore, aut quid fuiſſe religioſi putatis, qui nunc tanto ſcelere ſe obſtrictum eſſe non ſentiat? qui in judicium veniat, ubi ne precari quidem Jovem Optimum Maximum, atque ab eo auxilium petere more omnium poſſit? a quo etiam dii immortales ſua repetunt in eo judicio, quod hominibus ad ſuas res repetendas eſt conſtitutum? miramur Athenis Minervam, Deli Apollinem, Junonem Sami, Pergae Dianam, multos praeterea ab iſto deos tota Aſia, Graeciaque violatos, qui a Capitolio manus abſtinere non potuerit? quod privati homines de ſuis pecuniis ornant, ornaturique ſunt, id C. Verres ab regibus ornari non eſt paſſus. itaque hoc nefario ſcelere concepto, nihil poſtea tota in Sicilia neque ſacri, neque religioſi eſſe duxit. ita ſeſe in ea provincia per triennium geſſit, ut ab iſto non ſolum hominibus, verum etiam diis immortalibus, bellum indictum puta-

33 retur. Segesta est oppidum pervetus in Sicilia, Judices, quod ab Aenea fugiente a Troja, atque in haec loca veniente, conditum esse demonstrant. itaque Segestani, non solum perpetua societate atque amicitia, verum etiam cognatione se cum populo Romano conjunctos esse arbitrantur. hoc quondam oppidum, cum illa civitas cum Poenis suo nomine, ac sua sponte bellaret, a Carthaginensibus vi captum atque deletum est: omniaque quae ornamento urbi esse possent, Carthaginem sunt ex illo loco deportata. fuit apud Segestanos ex aere simulacrum Dianae, cum summa, atque antiquissima praeditum religione, tum singulari opere, artificioque perfectum. hoc translatum Carthaginem, locum tantum, hominesque mutarat: religionem quidem pristinam conservabat. nam propter eximiam pulchritudinem, etiam hostibus digna, quam sanctissime colerent, videbatur. aliquot seculis post, P. Scipio bello Punico tertio Carthaginem cepit: qua in victoria (videte hominis virtutem, et diligentiam, ut et domesticis praeclarissimae virtutis exemplis gaudeatis, et eo majore

odio dignam istius incredibilem audaciam judicetis) convocatis Siculis omnibus, quod diutissime, saepissimeque Siciliam vexatam a Carthaginensibus cognorat, jubet omnia conquiri: pollicetur, sibi magnae curae fore, ut omnia civitatibus, quae cujusque fuissent, restituerentur. tum illa, quae quondam fuerant Himera sublata, de quibus antea dixi, Thermitanis sunt reddita: tum alia Gelensibus, alia Agrigentinis: in quibus etiam ille nobilis taurus, quem crudelissimus omnium tyrannorum Phalaris habuisse dicitur, quo vivos, supplicii causa, demittere homines, et subjicere flammam solebat. quem taurum Scipio cum redderet Agrigentinis, dixisse dicitur: aequum esse illos cogitare, utrum esset Siculis utilius, suisne servire, an populo Romano obtemperare: cum idem monumentum, et domesticae crudelitatis, et nostrae mansuetudinis haberent. Illo tempore Segestanis maxima cum cura haec ipsa Diana, de qua dicimus, redditur: reportatur Segestam: in suis antiquis sedibus summa cum gratulatione civium, et laetitia reponitur. haec erat posita Segest-

tae, ſane excelſa in baſi: in qua grandibus literis P. AFRICANI nomen erat inciſum, eumque CARTHAGINE CAPTA RESTITUISSE, perſcriptum. colebatur a civibus: ab omnibus advenis viſebatur. cum quaeſtor eſſem, nihil mihi ab illis eſt demonſtratum prius. erat admodum amplum, et excelſum ſignum cum ſtola: veruntamen inerat in illa magnitudine aetas, atque habitus virginalis. ſagittae pendebant ab humero: ſiniſtra manu retinebat arcum: dextra ardentem facem praeferebat. hanc cum iſte ſacrorum omnium hoſtis, religionumque praedo vidiſſet: quaſi illa ipſa face percuſſus eſſet, ita flagrare cupiditate, atque amentia coepit. imperat magiſtratibus iſte, ut eam demoliantur, et ſibi dent: nihil ſibi gratius oſtendit futurum. illi vero dicere, id ſibi nefas eſſe: ſeque cum ſumma religione, tum ſummo metu legum et judiciorum teneri. iſte tum petere ab illis, tum minari, tum ſpem, tum metum oſtendere. opponebant illi interdum nomen Africani: donum populi Romani illud eſſe dicebant: nihil ſe in eo poteſtatis habere, quod imperator clariſſimus, urbe

hoſtium capta, monumentum victoriae populi Romani eſſe voluiſſet. cum iſte nihilo remiſſius, atque etiam multo vehementius, inſtaret quotidie: res agitur in ſenatu. vehementer ab omnibus reclamatur. itaque illo tempore, ac primo iſtius adventu pernegatur. poſtea, quidquid erat oneris in nautis, remigibuſque exigendis, in frumento imperando, Segeſtanis, praeter caeteros, imponebat aliquanto amplius, quam ferre poſſent. praeterea magiſtratus eorum evocabat: optimum quemque, et nobiliſſimum ad ſe arceſſebat: circum omnia provinciae fora rapiebat: ſingillatim unicuique calamitati fore ſe denuntiabat: univerſam ſe funditus illam everſurum eſſe civitatem minabatur. itaque aliquando, multis malis, magnoque metu victi Segeſtani, praetoris imperio parendum eſſe decreverunt. magno cum luctu, et gemitu totius civitatis, multis cum lacrymis, et lamentatione virorum, mulierumque omnium, ſimulacrum Dianae tollendum locatur. Videte quanta religione fuerit. apud Segeſtanos repertum eſſe, Judices, ſcitote neminem, neque liberum, neque ſervum,

neque civem, neque peregrinum, qui illud ſignum auderet attingere. barbaros quoſdam Lilybaeo ſcitote advocatos eſſe operarios. hi denique illud, ignari totius negotii, ac religionis, mercede accepta, ſuſtulerunt. quod cum ex oppido exportaretur, quem conventum mulierum factum eſſe arbitramini? quem fletum majorum natu? quorum nonnulli etiam illum diem memoria tenebant, cum illa eadem Diana Segeſtam, Carthagine revecta, victoriam populi Romani reditu ſuo nuntiaſſet. quam diſſimilis hic dies illi tempori videbatur? tum imperator populi Romani, vir clariſſimus, deos patrios reportabat Segeſtanis, ex urbe hoſtium recuperatos: nunc ex urbe ſociorum praetor ejuſdem populi turpiſſimus, atque impuriſſimus, eoſdem illos deos nefario ſcelere auferebat. quid hoc tota Sicilia eſt clarius, quam omnes Segeſtanas matronas, et virgines conveniſſe, cum Diana exportaretur ex oppido: unxiſſe unguentis; compleſſe coronis, et floribus; thure, odoribuſque incenſis, uſque ad agri fines proſecutas eſſe? hanc tu tantam religionem, ſi tum in imperio prop-

ter cupiditatem, atque audaciam non pertimescebas, ne nunc quidem in tanto tuo, liberorumque tuorum periculo perhorrescis? quem tibi aut hominem, invitis diis immortalibus, aut vero deum, tantis eorum religionibus violatis, auxilio futurum putas? tibi illa Diana in pace, atque in otio religionem nullam attulit? quae, cum duas urbes, in quibus locata fuerat, captas incensasque vidisset, bis ex duorum bellorum flamma, ferroque servata est: quae Carthaginensium victoria, loco mutato, religionem tamen non amisit: P. Africani virtute religionem simul cum loco recuperavit. quo quidem scelere suscepto, cum inanis esset basis, et in ea P. Africani nomen incisum: res indigna, atque intoleranda videbatur omnibus, non solum religiones esse violatas, verum etiam P. Africani, viri fortissimi, rerum gestarum gloriam, memoriam virtutis, monumenta victoriae, C. Verrem sustuliſſe. quod cum isti renuntiaretur de basi, ac literis, existimavit homines in oblivionem totius negotii esse venturos, si etiam basim, tanquam indicem sui sceleris, sustuliſſet. itaque tollen-

dam istius imperio locaverunt: quae vobis locatio ex publicis Segestanorum litteris priore actione recitata est. Te nunc, P. Scipio, te, inquam, lectissimum, ornatissimumque adolescentem appello: abs te officium tuum, debitum generi et nomini, requiro, et flagito. cur pro isto, qui laudem, honoremque familiae vestrae depeculatus est, pugnas? cur eum defensum esse vis? cur ego tuas partes suscipio? cur tuum onus sustineo? M. Tullius P. Africani monumenta requirit: P. Scipio eum, qui illa sustulit, defendit. cum mos a majoribus traditus sit, ut monumenta majorum ita suorum quisque defendat, ut ea ne ornari quidem nomine alieno sinat: tu isti aderis, qui non obtrusit aliqua ex parte monumenta P. Scipionis, sed funditus sustulit, ac delevit? quisnam igitur, per deos immortales! tuebitur P. Scipionis memoriam mortui? quis monumenta, atque indicia virtutis, si tu ea relinquis, ac deseris? neque solum spoliata illa patiere, sed etiam eorum spoliatorem, vexatoremque defendes? adsunt Segestani, clientes tui, socii populi Romani, atque amici: certiorem te faciunt, P. Africanum,

36

Carthagine deleta, ſimulacrum Dianae majoribus ſuis reſtituiſſe: idque apud Segeſtanos ejus imperatoris nomine poſitum, ac dedicatum fuiſſe: hoc Verrem demoliendum, et aſportandum, nomenque omnino P. Scipionis delendum, tollendumque curaſſe: orant te, atque obſecrant, ut ſibi religionem, generi tuo laudem, gloriamque reſtituas, ut, quod ex urbe hoſtium per P. Africanum recuperarint, id per te ex praedonis domo conſervare poſſint. Quid aut his re- 37
ſpondere honeſte potes? aut illi facere, niſi ut te, ac fidem tuam implorent? adſunt, et implorant. potes domeſticae laudis amplitudinem, Scipio, tueri. potes: omnia in te ſunt, quae aut fortuna hominibus, aut natura largitur. non praecerpo fructum officii tui: non alienam mihi laudem appeto: non eſt pudoris mei, P. Scipione florentiſſimo adoleſcente, vivo et incolumi, me propugnatorem monumentorum P. Scipionis, defenſoremque profiteri. quam ob rem ſi ſuſcipis domeſticae laudis patrocinium, me non ſolum ſilere de veſtris monumentis oportebit, ſed etiam laetari, P. Africani ejuſmodi eſſe for-

tunas mortui, ut ejus honos ab iis, qui ex eadem familia ſunt, defendatur, neque ullum adventitium requiratur auxilium. ſin iſtius amicitia te impediet: ſi hoc, quod abs te poſtulo, minus ad officium tuum pertinere arbitrabere: ſuccedam ego vicarius tuo muneri; ſuſcipiam partes, quas alienas eſſe arbitrabar: ne iſta praeclara nobilitas deſinat queri, populum Romanum hominibus novis, atque induſtriis libenter honores mandare, ſemperque mandaſſe. non eſt querendum, in ea civitate, quae propter virtutem omnibus nationibus imperat, virtutem plurimum poſſe. ſit apud alios imago P. Africani: ornentur alii mortui virtute, ac nomine. talis ille vir fuit, ita de populo Romano meritus eſt, ut non uni familiae, ſed univerſae civitati commendatus eſſe debeat. eſt aliqua mea pars virilis, quod ejus civitatis ſum, quam ille amplam, illuſtrem, claramque reddidit: praecipue quod in his artibus pro mea parte verſor, quarum ille princeps fuit, aequitate, induſtria, temperantia, defenſione miſerorum, odio improborum: quae cognatio ſtudiorum, et artium, propemodum,

non minus eſt conjuncta, quam iſta, qua vos delectamini, generis, et nominis. Re- 38
peto abs te, Verres, monumentum P. Africani: cauſam Siculorum, quam ſuſcepi, relinquo: judicium de pecuniis repetundis ne ſit hoc tempore, Segeſtanorum injuriae negligantur; baſis P. Africani reſtituatur: nomen invictiſſimi imperatoris incidatur: ſignum pulcherrimum Carthagine captum reponatur. haec abs te non Siculorum defenſor, non tuus accuſator, non Segeſtani poſtulant: ſed is, qui laudem, gloriamque P. Africani tuendam, conſervandamque ſuſcepit. non vereor, ne hoc officium meum P. Servilio judici non probem; qui cum res maximas geſſerit, monumentaque ſuarum rerum cum-maxime conſtituat, atque in his elaboret: profecto volet haec non ſolum ſuis poſteris, verum etiam omnibus viris fortibus, et bonis civibus defendenda, non ſpolianda improbis tradere. non vereor, ne tibi, Q. Catule, diſpliceat, cujus ampliſſimum in orbe terrarum, clariſſimumque monumentum eſt, quam plurimos eſſe cuſtodes monumentorum, et putare omnes bonos alienae gloriae de-

fensionem ad officium suum pertinere. et quidem caeteris istius furtis, atque flagitiis ita moveor, ut ea reprehendenda tantum putem: hîc verò tanto dolore afficior, ut nihil mihi indignius ferendum videatur. Verres Africani monumentis domum suam, plenam stupri, plenam flagitii, plenam dedecoris, ornabit? Verres temperatissimi, sanctissimique viri monumentum, Dianae simulacrum virginis, in ea domo collocabit, in qua semper meretricum, lenonumque flagitia versantur? 39 At hoc solum Africani monumentum violasti? quid? a Tyndaritanis non ejusdem Scipionis beneficio positum simulacrum Mercurii, pulcherrime factum, sustulisti? at quemadmodum, dii immortales! quam audacter! quam libidinose! quam impudenter! audistis nuper dicere legatos Tyndaritanos, homines honestissimos, ac principes civitatis, Mercurium, qui sacris anniversariis apud eos, ac summa religione coleretur, quem P. Africanus, Carthagine capta, Tyndaritanis non solum suae victoriae, sed etiam illorum fidei, societatisque monumentum, atque indicium dedisset, hujus vi, scelere, imperioque esse subla-

tum: qui ut primum in illud oppidum venit, ſtatim, tanquam ita fieri non ſolum oporteret, ſed etiam neceſſe eſſet; tanquam hoc ſenatus mandaſſet, populuſque Romanus juſſiſſet; ita continuo, ſignum ut demolirentur, et Meſſanam deportarent, imperavit. quod cum illis, qui aderant, indignum; qui audiebant, incredibile videretur: non eſt ab iſto, primo illo adventu, perſeveratum. diſcedens mandat proagoro Sopatro, cujus verba audiſtis, ut demoliatur. cum recuſaret, vehementer minatur. ita tum ex illo oppido proficiſcitur. proagorus refert rem ad ſenatum: vehementer undique reclamatur. ne multa: iterum iſte aliquanto poſt ad illos venit; quaerit continuo de ſigno. reſpondetur ei ſenatum non permittere: poenam capitis conſtitutam, ſi injuſſu ſenatus quiſquam attigiſſet: ſimul religio commemoratur. tum iſte, quam mihi religionem narras? quam poenam? quem ſenatum? vivum te non relinquam: moriere virgis, niſi ſignum traditur. Sopater iterum flens ad ſenatum defert iſtius cupiditatem, minaſque demonſtrat. ſenatus Sopatro reſponſum nullum dat, ſed

commotus, perturbatuſque diſcedit. ille praetoris arceſſitus nuntio, rem demonſtrat: negat ullo modo fieri poſſe. Atque haec (nihil enim praetermittendum de iſtius impudentia videtur) agebantur in conventu palam, de ſella, ac de loco ſuperiore. erat hiems ſumma; tempeſtas, ut ipſum Sopatrum dicere audiſtis, perfrigida; imber maximus: cum iſte imperat lictoribus, ut Sopatrum de porticu, in qua ipſe ſedebat, praecipitem in forum dejiciant, nudumque conſtituant. vix erat hoc plane etiam imperatum, cum illum ſpoliatum, ſtipatumque lictoribus videres. omnes ideo putabant, ut miſer, atque innocens virgis caederetur. fefellit haec homines opinio. virgis iſte caederet ſine cauſa ſocium populi Romani, atque amicum? non uſque eò improbus: non omnia ſunt in eo uno vitia: nunquam fuit crudelis. leniter hominem, clementerque accepit. equeſtres ſunt medio in foro Marcellorum ſtatuae, ſicuti fere caeteris in oppidis Siciliae: ex quibus iſte C. Marcelli ſtatuam delegit: cujus officia in illa civitate, totaque provincia recentiſſima erant, et maxima. in ea

Sopatrum, hominem tum domi nobilem, tum ſummo magiſtratu praeditum, divaricari, ac deligari jubet. quo cruciatu ſit affectus, venire in mentem neceſſe eſt omnibus, cum eſſet vinctus nudus in aere, in imbri, in frigore. neque tamen finis huic injuriae, crudelitatique fiebat, donec populus, atque univerſa multitudo, atrocitate rei, miſericordiaque commota, ſenatum clamore coëgit, ut ei ſimulacrum illud Mercurii polliceretur. clamabant fore, ut ipſi ſeſe dii immortales ulciſcerentur: hominem interea perire innocentem non oportere. tum frequens ſenatus ad iſtum venit: pollicetur ſignum. ita Sopater de ſtatua C. Marcelli, cum jam pene obriguiſſet, vix vivus aufertur. Non poſſum diſpoſi- 41
tè iſtum accuſare, ſi cupiam: opus eſt non ſolum ingenio, verum etiam artificio quodam ſingulari. unum hoc crimen videtur eſſe, et a me pro uno ponitur, de Mercurio Tyndaritano: plura ſunt. ſed ea quo pacto diſtinguere, ac ſeparare poſſim, neſcio. eſt pecuniarum captarum, quod ſignum a ſociis pecuniae magnae ſuſtulit. eſt peculatûs, quod publice populi Romani ſignum, de praeda hoſtium captum,

positum imperatoris nostri nomine, non dubitavit auferre. est majestatis, quod imperii nostri gloriae, rerumque gestarum monumenta evertere, atque asportare ausus est. est sceleris, quod religiones maximas violavit. est crudelitatis, quod in hominem innocentem, in socium nostrum, atque amicum, novum, ac singulare supplicii genus excogitavit. illud vero quid sit, jam non queo dicere: quo nomine appellem, nescio, quod in C. Marcelli statua. quid est hoc? patronusne quòd erat? quid tum? quò id spectat? utrum ea res ad opem, an ad calamitatem clientium, atque hospitum valere debebat? an ut hoc ostenderes, contra vim tuam in patronis praesidii nihil esse? quis hoc non intelligeret, in improbi praesentis imperio majorem esse vim, quam in bonorum absentium patrocinio? an vero ex hoc illa tua singularis significatur insolentia, superbia, contumacia? detrahere videlicet aliquid te de amplitudine Marcellorum putasti. itaque nunc Siculorum Marcelli non sunt patroni: Verres in eorum locum substitutus est. quam in te tantam virtutem esse, aut dignita-

tem arbitratus es, ut conarere clientelam tam illuſtrem, tam ſplendidae provinciae tranſducere ad te, auferre a certiſſimis, antiquiſſimiſque patronis? tu iſta ſtultitia, nequitia, inertia, non modo totius Siciliae, ſed unius tenuiſſimi Siculi clientelam tueri potes? tibi Marcelli ſtatua propatibulo in clientes Marcellorum fuit? tu ex illius honore in eos ipſos, qui honorem illi habuerant, ſupplicia quaerebas? quid poſtea? quid tandem tuis ſtatuis fore arbitrabare? an vero id, quod accidit? nam Tyndaritani ſtatuam iſtius, quam ſibi propter Marcellos, altiore etiam baſi poni juſſerat, deturbarunt, ſimulac ſucceſſum iſti audierunt. Dedit igitur tibi 42
fortuna Siculorum C. Marcellum judicem, ut, cujus ad ſtatuam Siculi, te praetore, alligabantur, ejus religioni te eundem vinctum, adſtrictumque dedamus. ac primo, Judices, hoc ſignum Mercurii dicebat iſte Tyndaritanos C. Marcello huic Aeſernino vendidiſſe: atque hoc ſua cauſa etiam Marcellum ipſum ſperabat eſſe dicturum: quod mihi nunquam veriſimile viſum eſt, adoleſcentem illo loco natum, patronum Siciliae, nomen ſuum 43

iſti ad tranſlationem criminis commodaturum. veruntamen ita res mihi tota praeviſa, atque praecauta eſt, uti, ſi maxime eſſet inventus, qui in ſe ſuſcipere iſtius culpam, crimenque cuperet, tamen is proficere nihil poſſet. eos enim teſtes deduxi, et eas literas deportavi, ut de iſtius facto dubium nemini eſſe poſſet. publicae literae ſunt, deportatum eſſe Mercurium Meſſanam ſumptu publico. dicunt, quanti: praefuiſſe huic negotio publice legatum Poleam. quid? is ubi eſt? praeſto eſt: teſtis eſt. ‘proagori Sopatri juſſu.’ quis eſt hic? qui ad ſtatuam adſtrictus eſt. quid? is ubi eſt? teſtis eſt. vidiſtis hominem, et verba ejus audiſtis. demoliendam curavit Democritus gymnaſiarchus, quod is eo loco praeerat. quid? hoc nos dicimus? immo vero ipſe praeſens: Romae nuper ipſum eſſe pollicitum, ſeſe id ſignum legatis eſſe redditurum, ſi ejus rei teſtificatio tolleretur, cautumque eſſet eos teſtimonium non eſſe dicturos. dixit hoc apud vos Zoſippus, et Hiſmenias, homines nobiliſſimi, et principes Tyndaritanae civitatis. Quid? Agrigento nonne ejuſdem P. Scipionis monumen-

tum, ſignum Apollinis pulcherrimum, cujus in femine, literulis minutis argenteis, nomen Myronis erat inſcriptum, ex Aeſculapii religioſiſſimo fano ſuſtuliſti? quod iſte, Judices, cum clam feciſſet: cum ad ſuum ſcelus illud, furtumque, nefarios quoſdam homines improbos, duces, atque adjutores adhibuiſſet, vehementer commota civitas eſt. uno eodem tempore Agrigentini beneficium Africani, religionem domeſticam, ornamentum urbis, indicium victoriae, teſtimonium ſocietatis, requirebant. itaque ab illis, qui principes in ea civitate erant, praecipitur, et negotium datur quaeſtoribus, et aedilibus, ut noctu vigilias agerent ad aedes ſacras. etenim iſte Agrigenti (credo propter multitudinem illorum hominum, atque virtutem, et quod cives Romani, viri fortes, ac ſtrenui, et honeſti permulti in illo oppido, conjunctiſſimo animo, cum ipſis Agrigentinis vivunt, ac negotiantur) non audebat palam tollere, aut poſcere, quae placebant. Herculis templum eſt apud Agrigentinos, non longe a foro, ſane ſanctum apud illos, et religioſum. ibi eſt ex aere ſimulacrum ip-

ſius Herculis, quo non facile quidquam dixerim me vidiſſe pulchrius, (tametſi non tam multum in iſtis rebus intelligo, quam multa vidi) uſque eo, Judices, ut rictum ejus, ac mentum paulo ſit attritius, quod in precibus, et gratulationibus non ſolum id venerari, verum etiam oſculari ſolent. ad hoc templum, cum eſſet iſte Agrigenti, duce Timarchide, repente, nocte intempeſta, ſervorum armatorum fit concurſus, atque impetus. clamor a vigilibus, ſanique cuſtodibus tollitur. qui primo cum obſiſtere, ac defendere conarentur, male mulcati, clavis ac fuſtibus repelluntur. poſtea convulſis repagulis, effractiſque valvis, demoliri ſignum, ac vectibus labefactare conantur. interea ex clamore fama tota urbe percrebruit, expugnari deos patrios, non hoſtium adventu nec-opinato, neque repentino praedonum impetu, ſed ex domo, atque cohorte praetoria, manum fugitivorum inſtructam, armatamque veniſſe. nemo Agrigenti, neque aetate tam affecta, neque viribus tam infirmis fuit, qui non illa nocte, eo nuntio, excitatus ſurrexerit, telumque, quod cuique fors

offerebat, arripuerit. itaque brevi tempore ad fanum ex urbe tota concurritur. hora amplius jam in demoliendo ſigno permulti homines moliebantur: illud interea nulla labebat ex parte: cum alii vectibus ſubjectis conarentur commovere, alii deligatum omnibus membris rapere ad ſe funibus. repente Agrigentini concurrunt: fit magna lapidatio: dant ſeſe in fugam iſtius praeclari imperatoris nocturni milites. duo tamen ſigilla perparvula tollunt, ne omnino inanes ad iſtum praedonem religionum reverterentur. nunquam tam male eſt Siculis, quin aliquid facete, et commode dicant: velut in hac re. aiebant in labores Herculis non minus hunc immaniſſimum Verrem, quam illum aprum Erymanthium, referri oportere. Hanc vir- 44
tutem Agrigentinorum imitati ſunt Aſſorini poſtea, viri fortes, et fideles, ſed nequaquam ex tam ampla, neque tam ex nobili civitate. Chryſas eſt amnis, qui per Aſſorinorum agros fluit. is apud illos habetur deus, et religione maxima colitur. fanum ejus eſt in agro propter ipſam viam, qua Aſſoro itur Ennam. in

eo Chryſae eſt ſimulacrum, praeclare factum e marmore. id iſte poſcere Aſſorinos propter ſingularem ejus fani religionem non auſus eſt. Tlepolemo dat, Hieronique negotium. illi noctu, factâ manu, armatique veniunt: fores aedis effringunt: aeditui, cuſtodeſque mature ſentiunt: ſignum, quod erat notum vicinitati, buccinâ datur: homines ex agris concurrunt: ejicitur, fugaturque Tlepolemus: neque quidquam ex fano Chryſae, praeter unum perparvulum ſignum ex aere, deſideratum eſt. Matris magnae fanum apud Enguinos eſt. jam enim mihi non modo breviter de unoquoque dicendum, ſed etiam praetereunda videntur eſſe permulta, ut ad majora iſtius, et illuſtriora in hoc genere furta, et ſcelera veniamus. in hoc fano loricas, galeaſque aeneas, caelatas opere Corinthio, hydriaſque grandes, ſimili in genere, atque eadem arte perfectas, idem ille P. Scipio, vir omnibus rebus praecellentiſſimus, poſuerat, et ſuum nomen inſcripſerat. quid jam de iſto plura dicam, aut querar? omnia illa, Judices, abſtulit: nihil in religioſiſſimo fano, praeter veſtigia

violatae religionis, nomenque P. Scipionis, reliquit. hoſtium ſpolia, monumenta imperatorum, decora, atque ornamenta fanorum poſthac, his praeclaris nominibus amiſſis, in inſtrumento, ac ſupellectili C. Verris numerabuntur. tu videlicet ſolus vaſis Corinthiis delectaris? tu illius aeris temperationem, tu operum lineamenta ſolertiſſime perſpicis? haec Scipio ille non intelligebat, homo doctiſſimus, atque humaniſſimus? tu ſine ulla bona arte, ſine humanitate, ſine ingenio, ſine literis, intelligis, et judicas? vide, ne ille non ſolum temperantiâ, ſed etiam intelligentiâ te, atque iſtos, qui ſe elegantes dici volunt, vicerit. nam quia, quàm pulchra eſſent, intelligebat, idcirco exiſtimabat, ea non ad hominum luxuriem, ſed ad ornatum fanorum, atque oppidorum eſſe facta, ut poſteris noſtris monumenta religioſa eſſe videantur. Audite etiam ſingularem ejus, Judices, cupiditatem, audaciam, amentiam, in his praeſertim ſacris polluendis, quae non modo manibus attingi, ſed ne cogitatione quidem violari fas fuit. ſacrarium Cereris eſt apud Catinenſes, eadem religione, qua Romae, qua in

caeteris locis, qua prope in toto orbe terrarum. in eo ſacrario intimo fuit ſignum Cereris perantiquum: quod viri, non modò cujuſmodi eſſet, ſed ne eſſe quidem ſciebant. aditus enim in id ſacrarium non eſt viris: ſacra per mulieres, ac virgines confici ſolent. hoc ſignum noctu clam iſtius ſervi ex illo religioſiſſimo, atque antiquiſſimo fano ſuſtulerunt. poſtridie ſacerdotes Cereris, atque illius fani antiſtitae, majores natu, probatae, ac nobiles mulieres, rem ad magiſtratus ſuos deferunt. omnibus acerbum, indignum, luctuoſum denique videbatur. tum iſte permotus illa atrocitate negotii, ut ab ſe ſceleris iſtius ſuſpicio removeretur, dat hoſpiti ſuo cuidam negotium, ut aliquem reperiret, quem ea feciſſe inſimularet: daretque operam, ut is eo crimine damnaretur, ne ipſe eſſet in crimine. res non procraſtinatur. nam cum iſte Catinam profectus eſſet, ſervi cujuſdam nomen defertur. is accuſatur: ficti teſtes in eum dantur: rem cunctus ſenatus Catinenſium legibus judicat. Sacerdotes vocantur: ex his quaeritur ſecretò in curia, quid eſſe factum arbitrarentur; quemad-

modum ſignum eſſe ablatum. reſpondent illae, praetoris in eo loco ſervos eſſe viſos. res, quae eſſet jam antea non obſcura, ſacerdotum teſtimonio perſpicua eſſe coepit. itur in conſilium: ſervus ille innocens omnibus ſententiis abſolvitur, quò facilius vos hunc omnibus ſententiis condemnare poſſetis. quid enim poſtulas, Verres? quid ſperas? quid ſpectas, quem tibi aut deorum, aut hominum auxilio putas futurum? eóne tu ſervos ad ſpoliandum fanum immittere auſus es, quò liberos adire, ne orandi quidem cauſa, fas erat? hiſne rebus manus afferre non dubitaſti, a quibus etiam oculos cohibere te religionum jura cogebant? tametſi ne oculis quidem captus in hanc fraudem tam ſceleratam, ac tam nefariam decidiſti nam id concupiſti, quod nunquam videras: id, inquam, adamaſti, quod antea non aſpexeras. auribus tu tantam cupiditatem concepiſti, ut eam non metus, non religio, non deorum vis, non hominum exiſtimatio contineret. at ex viro bono audieras, credo, et bono auctore. quî id poteſt, qui ne ex viro quidem audire potueris? audiſti igitur ex muliere: quoniam

id viri neque vidiſſe, neque noſſe poterant. qualem porro illam foeminam fuiſſe putatis, Judices? quam pudicam, quae cum Verre loqueretur? quam religioſam, quae ſacrarii ſpoliandi oſtenderet rationem? at minime mirum, quae ſacra per ſummam caſtimoniam virorum, ac mulierum fiant, eadem per iſtius ſtuprum, ac
46 flagitium eſſe violata. Quid ergo? hoc ſolum auditione expetere coepit, cum id ipſe non vidiſſet? immo vero alia complura: ex quibus eligam ſpoliationem nobiliſſimi, atque antiquiſſimi fani: de qua priore actione teſtes dicere audiſtis. nunc eadem illa, quaeſo, audite, et diligenter, ſicut adhuc feciſtis, attendite. inſula eſt Melita, Judices, ſatis lato ab Sicilia mari, periculoſoque disjuncta: in qua eſt eodem nomine oppidum, quò iſte nunquam acceſſit: quod tamen iſti textrinum per triennium ad muliebrem veſtem conficiendam fuit. ab eo oppido non longe, in promontorio, fanum eſt Junonis antiquum: quod tanta religione ſemper fuit, ut non modo illis Punicis bellis, quae in his fere locis navali copia geſta, atque verſata ſunt: ſed etiam in hac

praedonum multitudine ſemper inviolatum, ſanctumque fuerit. quin etiam hoc memoriae proditum eſt, claſſe quondam Maſiniſſae regis ad eum locum appulſa, praefectum regium dentes eburneos, incredibili magnitudine, e fano ſuſtuliſſe, et eos in Africam portaſſe, Maſiniſſaeque donaſſe. regem quidem primo delectatum eſſe munere: poſt, ubi audiſſet, unde eſſent, ſtatim certos homines in quinqueremi miſiſſe, qui eos dentes reportarent. itaque in his inſcriptum literis Punicis fuit: ‘ regem Maſiniſſam imprudentem ‘ accepiſſe: re cognita, reponendos, re‘ ſtituendoſque curaſſe.’ erat praeterea magna vis eboris, multa ornamenta, in quibus eburneae Victoriae, antiquo opere, ac ſumma arte perfectae. haec iſte omnia, ne multis morer, uno impetu, atque uno nuntio per ſervos Venerios, quos ejus rei cauſa miſerat, tollenda, atque aſportanda curavit. Prô dii immortales! quem ego hominem accuſo? quem legibus, ac judiciali jure perſequor? de quo vos ſententiam per tabellam feretis? dicunt legati Melitenſes publice, ſpoliatum templum eſſe Junonis: nihil iſ-

tum in religioſiſſimo fano reliquiſſe: quem in locum claſſes hoſtium ſaepe acceſſerint: ubi piratae fere quotannis hiemare ſoleant: quod neque praedo violarit antea, neque hoſtis attigerit, id ab uno iſto ſic ſpoliatum eſſe, ut nihil omnino ſit relictum. hîc nunc aut iſte reus, aut ego accuſator, aut hoc judicium appellabitur? criminibus enim coarguitur, haud ſuſpicionibus in judicium vocatur. dii ablati, fana vexata, nudatae urbes reperiuntur. earum autem rerum nullam ſibi iſte, neque inficiandi rationem, neque defendendi facultatem reliquit: omnibus in rebus coarguitur a me, convincitur a teſtibus, urgetur confeſſione ſua, manifeſtis in maleficiis tenetur: et manet etiam, ac tacitus facta mecum ſua recognoſcit. nimium mihi diu videor in uno genere verſari criminum. ſentio, Judices, occurrendum eſſe ſatietati aurium, animorumque veſtrorum. quam ob rem multa praetermittam. ad ea autem, quae dicturus ſum, reficite vos, quaeſo, Judices, per deos immortales! per eos ipſos, de quorum religione jamdiu dicimus, dum id ejus facinus commemoro, et pro-

fero, quo provincia tota commota est. de quo si paulo altius ordiri, ac repetere memoriam religionis videbor, ignoscite. rei magnitudo me breviter perstringere atrocitatem criminis non sinit. Vetus est haec opinio, Judices, quae constat ex antiquissimis Graecorum literis, atque monumentis, insulam Siciliam totam esse Cereri, et Liberae consecratam. hoc cum caeterae gentes sic arbitrantur, tum ipsis Siculis tam persuasum est, ut animis eorum insitum, atque innatum esse videatur. nam et natas esse has in his locis deas, et fruges in ea terra primum repertas arbitrantur: et raptam esse Liberam, quam eandem Proserpinam vocant, ex Ennensium nemore: qui locus, quod in media est insula situs, umbilicus Siciliae nominatur. quam cum investigare, et conquirere Ceres vellet, dicitur inflammasse taedas iis ignibus, qui ex Aetnae vertice erumpunt: quas sibi cum ipsa praeferret, orbem omnium peragrasse terrarum. Enna autem, ubi ea, quae dico, gesta esse memorantur, est loco praecelso, atque edito: quo in summo est aequata agri planities, et aquae perennes.

tota vero ab omni aditu circumcisa, atque dirempta est. quam circa lacus, lucique sunt plurimi, et laetissimi flores omni tempore anni: locus ut ipse raptum illum virginis, quem jam a pueris accepimus, declarare videatur. etenim propter est spelunca quaedam, conversa ad aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repente cum cursu extitisse, abreptamque ex eo loco virginem secum asportasse, et subito non longe a Syracusis penetrasse sub terras, lacumque in eo loco repente extitisse: ubi usque ad hoc tempus Syracusani festos dies anniversarios agunt, celeberrimo virorum, 49 mulierumque conventu. Propter hujus opinionis vetustatem, quod eorum in his locis vestigia, ac prope incunabula reperiuntur deorum, mira quaedam tota Sicilia privatim, ac publice religio est Cereris Ennensis. etenim multa saepe prodigia vim ejus, numenque declarant: multis saepe in difficillimis rebus praesens auxilium ejus oblatum est: ut haec insula ab ea non solum diligi, sed etiam incoli, custodirique videatur. nec solum Siculi, verum etiam caeterae gentes, nati-

oneſque, Ennenſem Cererem maxime colunt. etenim, ſi Athenienſium ſacra ſumma cupiditate expetuntur, ad quos Ceres in illo errore veniſſe dicitur, frugeſque attuliſſe: quantam eſſe religionem convenit eorum, apud quos eam natam eſſe, et fruges inveniſſe conſtat? itaque apud patres noſtros, atroci ac difficili reipublicae tempore, cum, Tib. Graccho occiſo, magnorum periculorum metus ex oſtentis portenderetur, P. Mucio, L. Calpurnio conſulibus, aditum eſt ad libros Sibyllinos: in quibus inventum eſt, 'Cererem antiquiſſimam placari oportere.' tum ex ampliſſimo collegio decemvirali ſacerdotes populi Romani, cum eſſet in urbe noſtra Cereris pulcherrimum, et magnificentiſſimum templum, tamen uſque Ennam profecti ſunt. tanta enim erat auctoritas, et vetuſtas illius religionis, ut, cum illuc irent, non ad aedem Cereris, ſed ad ipſam Cererem proficiſci viderentur. non obtundam diutius: etenim jamdudum vereor, ne oratio mea, aliena ab judiciorum ratione, et quotidiana dicendi conſuetudine eſſe videatur. hoc dico, hanc ipſam Cererem, antiquiſ-

ſimam, religioſiſſimam, principem omnium ſacrorum, quae apud omnes gentes, nationeſque fiunt, a C. Verre ex ſuis templis, ac ſedibus eſſe ſublatam. qui acceſſiſtis Ennam, vidiſtis ſimulacrum Cereris e marmore, et in altero templo, Liberae. ſunt ea perampla, atque praeclara, ſed non ita antiqua. ex aere fuit quoddam modica amplitudine, ac ſingulari opere, cum facibus, perantiquum, omnium illorum, quae ſunt in eo fano, multo antiquiſſimum. id ſuſtulit; ac tamen eo contentus non fuit. ante aedem Cereris, in aperto, ac propatulo loco ſigna duo ſunt, Cereris unum, alterum Triptolemi, et pulcherrima, et perampla. his pulchritudo periculo, amplitudo ſaluti fuit, quod eorum demolitio, atque aſportatio perdifficilis videbatur. inſiſtebat in manu Cereris dextra ſimulacrum pulcherrime factum Victoriae: hoc iſte è ſigno Cereris avellendum, aſportandumque curavit. Qui tandem iſtius animus eſt nunc in recognitione ſcelerum ſuorum, cum ego ipſe in commemoratione eorum non ſolum animo commovear, verum etiam corpore perhorreſcam? venit enim mihi

fani, loci, religionis illius in mentem: verſantur ante oculos omnia: dies ille, quo ego Ennam cum veniſſem, praeſto mihi ſacerdotes Cereris cum infulis, ac verbenis fuerunt: concio, conventuſque civium: in quo ego cum loquerer, tanti fletus, gemituſque fiebant, ut acerbiſſimus tota urbe luctus verſari videretur. non illi decumarum imperia, non bonorum direptiones, non iniqua judicia, non importuniſſimas iſtius libidines, non vim, non contumelias, quibus operti, oppreſſique erant, conquerebantur: Cereris numen, ſacrorum vetuſtatem, fani religionem, iſtius ſceleratiſſimi, atque audaciſſimi ſupplicio expiari volebant: omnia ſe caetera pati, ac negligere dicebant. hic dolor erat tantus, ut Verres, alter Orcus, veniſſe Ennam, et non Proſerpinam aſportaſſe, ſed ipſam abripuiſſe Cererem videretur. etenim urbs illa non urbs videtur, ſed fanum Cereris eſſe. habitare apud ſeſe Cererem Ennenſes arbitrantur: ut mihi non cives illius civitatis, ſed omnes ſacerdotes, omnes accolae, atque antiſtites Cereris eſſe videantur. Ennae tu ſimulacrum Cereris tollere aude-

bas? Ennae tu de manu Cereris Victoriam deripere, et deam deae detrahere conatus es? quorum nihil violare, nihil attingere ausi sunt, in quibus erant omnia, quae sceleri propiora sunt, quam religioni. tenuerunt enim P. Popillio, P. Rupilio consulibus, illum locum servi fugitivi, barbari, hostes. sed neque tam servi illi dominorum, quam tu libidinum: neque tam fugitivi illi a dominis, quam tu a jure, et a legibus: neque tam barbari lingua, et natione illi, quam tu naturâ, et moribus: neque illi tam hostes hominibus, quam tu diis immortalibus. quae deprecatio est igitur ei reliqua, qui indignitate servos, temeritate fugitivos, scelere barbaros, crudelitate hostes vicerit? Audistis Theodorum, et Numinium, et Nicasionem, legatos Ennenses, publice dicere, sese a suis civibus haec habere mandata, ut ad Verrem adirent, et eum simulacrum Cereris, et Victoriae reposcerent. id si impetrassent, tum ut morem veterem Ennensium conservarent; publice in eum (tametsi vexasset Siciliam) tamen, quoniam haec a majoribus constituta accepissent, testimonium ne quod

dicerent. ſin autem ea non reddidiſſet, tum ut judicio adeſſent, tum uti de ejus injuriis judices docerent, ſed multo maxime de religione quererentur. quas illorum querimonias nolite, per deos immortales, aſpernari: nolite contemnere, ac negligere, Judices. aguntur injuriae ſociorum: agitur vis legum: agitur exiſtimatio, veritaſque judiciorum. quae ſunt omnia permagna: verum illud maximum. tanta religione obſtricta tota provincia eſt: tanta ſuperſtitio ex iſtius facto mentes omnium Siculorum occupavit, ut, quaecunque accidant publice, vel privatim incommoda, propter eam cauſam ſcelere iſtius evenire videantur. audiſtis, Centuripinos, Agyrinenſes, Catinenſes, Herbitenſes, Ennenſes, complures alios, publice dicere, quae ſolitudo eſſet in agris, quae vaſtitas, quae fuga aratorum, quam deſerta, quam inculta, quam relicta omnia. ea tametſi iſtius multis et variis injuriis acciderunt: tamen haec una cauſa in opinione Siculorum plurimum valet, quod, Cerere violata, omnes cultus, fructuſque Cereris in his locis interiiſſe arbitrantur. medemini re-

ligioni ſociorum, Judices: conſervate veſtram. neque enim haec externa vobis eſt religio, neque aliena. quod ſi eſſet, ſi ſuſcipere eam nolletis: tamen in eo, qui violaſſet, ſancire vos velle oporteret. nunc vero in communi omnium gentium religione, inque his ſacris, quae majores noſtri ab exteris nationibus adſcita, atque arceſſita coluerunt: quae ſacra, ut erant re vera, ſic appellari Graeca voluerunt: negligentes, ac diſſoluti ſi cu-
57 piamus eſſe, quî poſſumus? Unius etiam urbis, omnium pulcherrimae, atque ornatiſſimae, Syracuſarum direptionem commemorabo, et in medium proferam, Judices: ut aliquando totam hujus generis orationem concludam, ac definiam. nemo fere veſtrûm eſt, quin, quemadmodum captae ſint a M. Marcello Syracuſae, ſaepe audierit, nonnunquam etiam in annalibus legerit. conferte hanc pacem cum illo bello: hujus praetoris adventum, cum illius imperatoris victoria: hujus cohortem impuram, cum illius exercitu invicto: hujus libidines, cum illius continentia: ab illo, qui cepit, conditas; ab hoc, qui conſtitutas accepit, captas di-

cetis Syracuſas. ac jam illa omitto, quae diſperſe a me multis locis dicentur, ac dicta ſunt: forum Syracuſanorum, quod introitu Marcelli purum a caede ſervatum eſt, id adventu Verris Siculorum innocentium ſanguine redundaſſe: portum Syracuſanorum, qui tum et noſtris claſſibus, et Carthaginenſium clauſus fuiſſet, eum, iſto praetore, Cilicum myoparoni, praedonibuſque patuiſſe. mitto adhibitam vim ingenuis, matres-familias violatas: quae tum, urbe capta, commiſſa non ſunt, neque odio hoſtili, neque licentia militari, neque more belli, neque jure victoriae: mitto, inquam, haec omnia, quae ab iſto per triennium perfecta ſunt. ea, quae conjuncta cum illis rebus ſunt, de quibus antea dixi, cognoſcite. urbem Syracuſas maximam eſſe Graecarum urbium, pulcherrimamque omnium, ſaepe audiſtis. eſt, Judices, ita, ut dicitur. nam et ſitu eſt cum munito, tum ex omni aditu, vel terra, vel mari, praeclaro ad aſpectum: et portus habet prope in aedificatione, aſpectuque urbis incluſos: qui cum diverſos inter ſe aditus habeant, in exitu conjunguntur, et con-

fluunt. eorum conjunctione pars oppidi, quae appellatur insula, mari disjuncta angusto, ponte rursum adjungitur, et
53 continetur. Ea tanta est urbs, ut ex quatuor urbibus maximis constare dicatur: quarum una est ea, quam dixi, insula: quae duobus portubus cincta, in utriusque portûs ostium, aditumque projecta est: in qua domus est, quae regis Hieronis fuit, qua praetores uti solent. in ea sunt aedes sacrae complures: sed duae, quae longe caeteris antecellunt: Dianae una; et altera, quae fuit ante istius adventum ornatissima, Minervae. in hac insula extrema est fons aquae dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium: qui fluctu totus operiretur, nisi munitione, ac mole lapidum a mari disjunctus esset. altera autem est urbs Syracusis, cui nomen Acradina est: in qua forum maximum, pulcherrimae porticus, ornatissimum prytaneum, amplissima est curia, templumque egregium Jovis Olympii, caeteraeque urbis partes una lata via perpetua, multisque transversis divisae, privatis aedificiis continentur. tertia est urbs, quae,

quod in ea parte Fortunae fanum antiquum fuit, Tycha nominata eſt: in qua et gymnaſium ampliſſimum eſt; et complures aedes ſacrae: coliturque ea pars, et habitatur frequentiſſime. quarta autem eſt urbs, quae quia poſtrema aedificata eſt, Neapolis nominatur: quam ad ſummam theatrum eſt maximum: praeterea duo templa ſunt egregia, Cereris unum, alterum Liberae: ſignumque Apollinis, qui Temenites vocatur, pulcherrimum, et maximum: quod iſte ſi portare potuiſſet, non dubitaſſet auferre. Nunc ad 54
Marcellum revertar, ne haec a me ſine cauſa commemorata eſſe videantur: qui cum tam praeclaram urbem vi, copiiſque cepiſſet, non putavit ad laudem populi Romani hoc pertinere, hanc pulchritudinem, ex qua praeſertim nihil periculi oſtenderetur, delere, et extinguere. itaque aedificiis omnibus, publicis et privatis, ſacris et profanis, ſic pepercit, quaſi ad ea defendenda cum exercitu, non expugnanda veniſſet. in ornatu urbis habuit victoriae rationem, habuit humanitatis. victoriae putabat eſſe, multa Romam deportare, quae ornamento urbi eſ-

ſe poſſent: humanitatis, non plane ſpoliare urbem, praeſertim quam conſervare voluiſſet. in hac partitione ornatus, non plus victoria Marcelli populo Romano appetivit, quam humanitas Syracuſanis reſervavit. Romam quae aſportata ſunt, ad aedem Honoris, atque Virtutis, itemque aliis in locis videmus. nihil in aedibus, nihil in hortis poſuit, nihil in ſuburbano: putavit, ſi urbis ornamenta domum ſuam non contuliſſet, domum ſuam ornamento urbi futuram. Syracuſis autem permulta, atque egregia reliquit: deum vero nullum violavit, nullum attigit. conferte Verrem: non ut hominem cum homine comparetis, ne qua tali viro mortuo fiat injuria: ſed ut pacem cum bello; leges cum vi; forum, et juriſdictionem cum ferro et armis; adventum, et comitatum cum exercitu, et victoria conferatis. Aedes Minervae eſt in inſula, de qua ante dixi: quam Marcellus non attigit: quam plenam, atque ornatam reliquit: quae ab iſto ſic ſpoliata, atque direpta eſt, non ut ab hoſte aliquo, qui tamen in bello, religionum, et conſuetudinis jura retineret, ſed ut a barbaris prae-

donibus vexata esse videatur. pugna erat equestris Agathoclis regis in tabulis picta praeclare: his autem tabulis interiores templi parietes vestiebantur. nihil erat ea pictura nobilius: nihil Syracusis, quod magis visendum putaretur. has tabulas M. Marcellus, cum omnia illa victoria sua profana fecisset, tamen religione impeditus non attigit. iste, cum illa jam, propter diuturnam pacem, fidelitatemque populi Syracusani, sacra, religiosaque accepisset, omnes eas tabulas abstulit: parietes, quorum ornatus tot secula manserat, tot bella effugerat, nudos, ac deformatos reliquit. et Marcellus, qui, si Syracusas cepisset, duo templa se Romae dedicaturum voverat, id, quod erat aedificaturus, his rebus ornare, quas ceperat, noluit: Verres, qui non Honori, neque Virtuti, ut ille, sed Veneri, et Cupidini vota deberet, is Minervae templum spoliare conatus est. ille deos deorum spoliis ornare noluit: hic ornamenta Minervae virginis in meretriciam domum transtulit. viginti et septem praeterea tabulas pulcherrime pictas, ex eadem aede sustulit: in quibus erant imagi-

nes Siciliae regum, ac tyrannorum, quae non ſolum pictorum artificio delectabant, ſed etiam commemoratione hominum, et cognitione formarum. ac videte, quanto tetrior hic tyrannus Syracuſanus fuerit, quam quiſquam ſuperiorum; cum illi tamen ornarint templa deorum immortalium: hic etiam deorum monumenta, atque ornamenta ſuſtulerit. Jam vero quid ego de valvis illius templi commemorem? vereor, ne haec qui non viderunt, omnia me nimis augere, atque ornare arbitrentur: quod tamen nemo ſuſpicari debet, tam eſſe me cupidum, ut tot viros primarios velim, praeſertim ex judicum numero, qui Syracuſis fuerint, qui haec viderint, eſſe temeritati, et mendacio meo conſcios. confirmare hoc liquido, Judices, poſſum, valvas magnificentiores, ex auro, atque ebore perfectiores nullas unquam ullo templo fuiſſe. incredibile dictu eſt, quam multi Graeci de valvarum harum pulchritudine ſcriptum reliquerint. nimium forſitan haec illi mirentur, atque efferant. eſto; veruntamen honeſtius eſt reipublicae noſtrae, Judices, ea, quae illis pulchra eſſe

videantur, imperatorem noſtrum in bello reliquiſſe, quam praetorem in pace abſtuliſſe. ex ebore diligentiſſime perfecta argumenta erant in valvis: ea detrahenda curavit omnia. Gorgonis os pulcherrimum, crinitum anguibus, revellit, atque abſtulit: et tamen indicavit, ſe non ſolum artificio, ſed etiam pretio, quaeſtuque duci. nam bullas aureas omnes ex his valvis, quae erant et multae, et graves, non dubitavit auferre: quarum iſte non opere delectabatur, ſed pondere. itaque ejuſmodi valvas reliquit, ut quae olim ad ornandum templum erant maxime, nunc tantum ad claudendum factae eſſe videantur. etiamne gramineas haſtas? vidi enim vos in hoc non minime, cum teſtes dicerent, commoveri, quod erant hujuſmodi, ut ſemel vidiſſe ſatis eſſet: in quibus neque manu factum quidquam, neque pulchritudo erat ulla, ſed tantum magnitudo incredibilis, de qua vel audire ſatis eſſet: nimium, videre plus quam ſemel. etiamne id concupiſti? Nam Sappho, quae ſublata de Prytaneo
57 eſt, dat tibi juſtam excuſationem, prope ut concedendum, atque ignoſcendum eſ-

ſe videatur. Silanionis opus tam perfectum, tam elegans, tam elaboratum, quiſquam non modo privatus, ſed populus potius haberet, quam homo elegantiſſimus, atque eruditiſſimus Verres? nimirum contra dici nihil poteſt. noſtrûm enim unuſquiſque, qui tam beati, quam iſte eſt, non ſumus, tam delicati eſſe non poſſumus: ſi quando aliquid iſtiuſmodi videre volet, eat ad aedem Felicitatis, ad monumentum Catuli, in porticum Metelli: det operam, ut admittatur in alicujus iſtorum Tuſculanum: ſpectet forum ornatum, ſi quid iſte ſuorum aedilibus accommodavit. Verres haec habeat domi? Verres ornamentis fanorum, atque oppidorum habeat plenam domum, villas refertas? etiamne hujus operarii ſtudia, ac delicias, Judices, perferetis? qui ita natus eſt, ita educatus, ita factus et animo, et corpore, ut multo appoſitior ad deferenda, quam ad auferenda ſigna eſſe videatur. atque haec Sappho ſublata quantum deſiderium ſui reliquerit, dici vix poteſt. nam cum ipſa fuit egregie facta, tum epigramma Graecum pernobile inciſum habuit in baſi, quod iſte eruditus homo, et Graecu-

lus, qui haec ſubtiliter judicat, qui ſolus intelligit, ſi unam literam Graecam ſciſſet, certe non ſuſtuliſſet. nunc enim quod inſcriptum eſt inani in baſi, declarat, quid fuerit, et id ablatum indicat. quid? ſignum Paeanis ex aede Aeſculapii, praeclare factum, ſacrum, et religioſum, non ſuſtuliſti? quod omnes propter pulchritudinem viſere, propter religionem colere ſolebant. quid? ex aede Liberi ſimulacrum Ariſtei non tuo imperio palam ablatum eſt? quid? ex aede Jovis, religioſiſſimum ſimulacrum Jovis Imperatoris, quem Graeci Urion nominant, pulcherrime factum, nonne abſtuliſti? quid? ex aede Liberi parvum illud caput pulcherrimum, quod viſere ſolebamus, non dubitaſti tollere? atque ille Paean ſacrificiis anniverſariis ſimul cum Aeſculapio, apud illos colebatur. Ariſteus, qui, ut Graeci ferunt, Liberi filius, inventor olei eſſe dicitur, una cum Libero patre apud illos eodem erat in templo conſecratus. Jo- 58
vem autem Imperatorem quanto honore in ſuo templo fuiſſe arbitramini? hinc colligere poteſtis, ſi recordari volueritis, quanta religione fuerit eadem ſpecie, at-

que forma ſignum illud, quod ex Macedonia captum in Capitolio poſuerat Flaminius. etenim tria ferebantur in orbe terrarum ſigna Jovis Imperatoris uno in genere pulcherrime facta: unum illud Macedonicum, quod in Capitolio videmus: alterum, in Ponti ore et anguſtiis: tertium, quod Syracuſis ante Verrem praetorem fuit. illud Flaminius ita ex aede ſua ſuſtulit, ut in Capitolio, hoc eſt, in terreſtri domicilio Jovis poneret. quod autem eſt ad introitum Ponti; id, cum tam multa ex illo mari bella emerſerint, tam multa porro in Pontum invecta ſint, uſque ad hanc diem integrum, inviolatumque ſervatum eſt. hoc tertium, quod erat Syracuſis, quod M. Marcellus, armatus et victor, viderat: quod religioni conceſſerat: quod cives, atque incolae Syracuſani colere, advenae non ſolum viſere, verum etiam venerari ſolebant: id Verres ex templo Jovis ſuſtulit. ut ſaepius ad M. Marcellum revertar, Judices, ſic habetote: plures eſſe a Syracuſanis iſtius adventu deos, quam victoria Marcelli homines deſideratos. etenim ille requiſiſſe dicitur etiam Archimedem

illum, ſummo ingenio hominem, ac diſciplina, eumque cum audiſſet interfectum, permoleſte tuliſſe. iſte omnia, quae requiſivit, non ut ſervaret, verum ut aſportaret, requiſivit. Jam illa, quia le- 59
viora videbuntur, ſi hoc loco dicerentur, ideo praeteribo; quod iſte menſas Delphicas e marmore, crateras ex aere pulcherrimas, vim maximam vaſorum Corinthiorum, ex omnibus aedibus ſacris Syracuſis abſtulit. itaque, Judices, hi, qui hoſpites ad ea, quae viſenda ſunt, ducere ſolent, et unumquidque oſtendere, quos illi myſtagogos vocant, converſam jam habent demonſtrationem ſuam. nam, ut ante demonſtrabant, quid ubique eſſet: ita nunc, quid undique ablatum ſit, oſtendunt. quid tum? mediocrine tandem dolore eos affectos eſſe arbitramini? non ita eſt, Judices: primum, quod omnes religione moventur, et deos patrios, quos a majoribus acceperunt, colendos ſibi diligenter, et retinendos eſſe arbitrantur: deinde hic ornatus, haec opera, atque artificia, ſigna, tabulae pictae, Graecos homines nimio opere delectant. itaque ex illorum querimoniis intelligere poſſumus, haec

illis acerbiſſima videri, quae forſitan nobis levia, et contemnenda eſſe videantur. mihi credite, Judices, (tametſi voſmetipſos haec eadem audire certo ſcio) cum multas acceperint per hoſce annos ſocii, atque exterae nationes calamitates et injurias, nullas Graeci homines gravius tulerunt, nec ferunt, quam hujuſcemodi ſpoliationes fanorum, atque oppidorum. licet iſte dicat emiſſe ſe, ſicuti ſolet dicere: credite hoc mihi, Judices: nulla unquam civitas tota Aſia, et Graecia, ſignum ullum, tabulam pictam, ullum denique ornamentum urbis, ſua voluntate cuiquam vendidit. niſi forte exiſtimatis, poſteaquam judicia ſevera Romae fieri deſierint, Graecos homines haec venditare coepiſſe, quae tum non modo non vendebant, cum judicia fiebant, verum etiam coëmebant: aut niſi arbitramini, L. Craſſo, Q. Scaevolae, C. Claudio, potentiſſimis hominibus, quorum aedilitates nobiliſſimas vidimus, commercium iſtarum rerum cum Graecis hominibus non fuiſſe; iis, qui poſt judiciorum diſ-
60 ſolutiones, aediles facti ſunt, fuiſſe. Acerbiorem etiam ſcitote eſſe civitatibus

falsam istam, et simulatam emptionem, quam si quis clam surripiat, aut eripiat palam, atque auferat. nam turpitudinem summam esse arbitrantur, referri in literas publicas, pretio adductam civitatem, et pretio parvo, ea, quae accepisset a majoribus, vendidisse, atque alienasse. etenim mirandum in modum Graeci rebus istis, quas nos contemnimus, delectantur. itaque majores nostri facile patiebantur, haec esse quamplurima apud socios, ut imperio nostro quam ornatissimi, florentissimique essent. apud eos autem, quos vectigales, aut stipendiarios fecerant, tamen haec relinquebant, ut illi, quibus ea jucunda sunt, quae nobis levia videbantur, haberent haec oblectamenta, et solatia servitutis. quid arbitramini Rheginos, qui jam cives Romani sunt, merere velle, ut ab eis marmorea Venus illa auferatur? quid Tarentinos, ut Europam in tauro sedentem amittant? ut Satyrum, qui apud illos in aede Vestae est? ut caetera? quid Thespienses, ut Cupidinis signum, propter quod unum visuntur Thespiae? quid Cnidios, ut Venerem marmoream? quid, ut pictam,

Coos? quid Epheſios, ut Alexandrum? quid Cyzicenos, ut Ajacem, aut Medeam? quid Rhodios, ut Ialyſum? quid Athenienſes, ut ex marmore Iacchum, aut Paralum pictum, aut ex aere Myronis buculam? longum eſt, et non neceſſarium, commemorare, quae apud quoſque viſenda ſunt tota Aſia et Graecia: verum illud eſt, quamobrem haec commemorarim, quod exiſtimare vos hoc volo, mirum quendam dolorem accidere iis,
61 ex quorum urbibus haec auferantur. Atque, ut caeteros omittamus, de ipſis Syracuſanis cognoſcite: ad quos ego cum veniſſem, ſic primo exiſtimabam, ut Romae ex iſtius amicis acceperam, civitatem Syracuſanam propter Heraclii hereditatem, non minus eſſe iſti amicam, quam Mamertinam propter praedarum, ac furtorum omnium ſocietatem: ſimul et verebar, ne mulierum nobilium, et formoſarum gratia, quarum iſte arbitrio praeturam per triennium geſſerat, virorumque, quibuſcum illae nuptae erant, nimia in iſtum non lenitudine, ſed etiam liberalitate oppugnarer, ſi quid ex literis Syracuſanorum conquirerem. itaque

Syracusis cum civibus Romanis eram: eorum tabulas exquirebam: injurias cognoscebam. cum diutius in negotio, curaque fueram, ut requiescerem, curamque animi remitterem, ad Carpinatii praeclaras tabulas revertebar: ubi cum equitibus Romanis ex illo conventu honestissimis, illos Verrutios, de quibus ante dixi, explicabam: a Syracusanis prorsus nihil adjumenti neque publice, neque privatim expectabam: neque erat in animo postulare. cum haec agerem, repente ad me venit Heraclius is, qui tum magistratum Syracusis habebat, homo nobilis, qui sacerdos Jovis fuisset; qui honos apud Syracusanos est amplissimus: agit mecum, et cum Q. fratre meo, ut, si nobis videretur, adiremus ad eorum senatum: frequentes esse in curia: se jussu senatus a nobis petere, ut veniremus. primò nobis fuit dubium, quid ageremus: deinde citò venit in mentem, non esse vitandum nobis illum conventum et locum. Itaque in curiam venimus. honorifice sane consurgitur. nos rogatu magistratûs assedimus. incipit is loqui, qui et auctoritate, et aetate, et, ut mihi visum

est, usu rerum antecedebat, Diodorus Timarchides: cujus omnis oratio hanc habuit primo sententiam: senatum, populumque Syracusanum moleste, graviterque ferre, quod ego, cum in caeteris Siciliae civitatibus, senatum, populumque docuissem, quid eis utilitatis, quid salutis afferrem, et cum ab omnibus mandata, legatos, literas, testimoniaque sumpsissem, in illa civitate nihil ejusmodi facerem. respondi, neque Romae in conventu Siculorum, cum a me auxilium communi omnium legationum consilio petebatur, causaque totius ad me Siciliae deferebatur, legatos Syracusanorum affuisse: neque me postulare, ut quidquam contra C. Verrem decerneretur in ea curia, in qua inauratam C. Verris statuam viderem. quod posteaquam dixi, tantus est gemitus factus aspectu statuae, et commemoratione, ut illud in curia positum monumentum scelerum, non beneficiorum videretur. tum pro se quisque, quantum dicendo assequi poterat, docere me coepit, ea, quae paulo ante commemoravi: spoliatam urbem, fana direpta: ex Heraclii hereditate, quam palaestritis con-

ceſſiſſet, multo maximam partem ipſum abſtuliſſe: neque poſtulandum fuiſſe, ut ille palaeſtritas diligeret, qui etiam inventorem olei deum ſuſtuliſſet: neque illam ſtatuam eſſe ex pecunia publica, neque publicè datam: ſed eos, qui hereditatis diripiendae participes fuiſſent, faciendam, ſtatuendamque curaſſe: eoſdem Romae fuiſſe legatos, illius adjutores improbitatis, ſocios furtorum, conſcios flagitiorum: eo minus mirari me oportere, ſi illi communi legatorum voluntati, et ſaluti Siciliae defuiſſent. Ubi eorum dolorem ex illius injuriis, non modo non minorem, ſed prope majorem, quam caeterorum Siculorum eſſe cognovi: tum meum animum in illos, tum mei conſilii, negotiique totius ſuſcepti cauſam, rationemque propoſui: tum eos hortatus ſum, ut cauſae communi, ſalutique ne deeſſent: ut ei illam laudationem, quam ſe vi, ac metu coactos, paucis illis diebus, decreſſe dicebant, tollerent. itaque, Judices, Syracuſani haec faciunt, iſtius clientes, atque amici: primum mihi literas publicas, quas in aerario ſanctiore conditas habebant, proferunt: in quibus oſ-

tendunt omnia, quae dixi ablata esse, perscripta, et plura etiam, quam ego potui dicere: perscripta autem hoc modo, 'quod ex aede Minervae' hoc et illud 'abesset: quod ex aede Jovis, quod ex 'aede Liberi.' ut quisque eis rebus tuendis, conservandisque praefuerat, ita perscriptum erat, cum rationem ex lege redderet, et quae acceperat, deberet tradere: petisse, ut sibi, quod hae res abessent, ignosceretur: itaque omnes liberatos discessisse, et esse ignotum omnibus: quas ego literas obsignandas publico signo, deportandasque curavi. de laudatione autem ratio sic reddita est. primum, cum a Verre literae aliquanto ante adventum meum, de laudatione venissent, nihil esse decretum: deinde, cum quidam ex illius amicis commonerent, oportere decerni; maximo esse clamore et convicio repudiatos: posteaquam meus adventus appropinquarit, imperasse eum, qui summam potestatem haberet, ut decernerent: decretum ita esse, ut multo plus illa laudatio mali, quam boni possit afferre. id adeo, Judices, ut mihi ab illis demonstratum est, sic vos ex me cognosci-

te. Mos eſt Syracuſis, ut, ſi qua de re 64
ad ſenatum referatur, dicat ſententiam, qui velit. nominatim nemo rogatur. et tamen, ut quiſque honore, et aetate antecedit, ita primus ſolet ſua ſponte dicere: idque a caeteris ei conceditur. ſi quando taceant omnes, tunc ſortitò coguntur dicere. cum hic mos eſſet, refertur ad ſenatum de laudatione Verris. in quo primum ut aliquid eſſet morae, multi interpellant: de Sex. Peducaeo, qui de illa civitate, totaque provincia optime meritus eſſet, ſeſe antea, cum audiſſent ei negotium faceſſitum, cumque eum publice pro plurimis ejus, et maximis meritis laudare cuperent, a C. Verre prohibitos eſſe: iniquum eſſe, tametſi Peducaeus eorum laudatione jam non uteretur, tamen non id prius decernere, quod aliquando voluiſſent, quam quod tum cogerentur. conclamant omnes, et approbant ita fieri oportere. refertur de Peducaeo. ut quiſque aetate, et honore antecedebat, ita ſententiam dixit ex ordine. id adeo ex ipſo ſenatus-conſulto cognoſcite. nam principum ſententiae perſcribi ſolent. recita. ‘ QUOD verba facta ſunt de Sex.

'Peducaeo.' dicit, qui primi ſuaſerint. decernitur. refertur deinde de Verre. dic, quaeſo, quomodo? 'QUOD verba facta 'ſunt de C. Verre.' quid poſtea ſcriptum eſt? 'cum ſurgeret nemo, neque ſenten-'tiam diceret.' quid hoc eſt? 'ſors duci-'tur.' quamobrem? nemo erat voluntarius laudator praeturae tuae, defenſor periculorum tuorum, praeſertim cum inire a praetore gratiam poſſet? nemo. ipſi illi tui convivae, conſiliarii, conſcii, ſocii, verbum facere non audebant. in qua curia ſtatua tua ſtabat, et nuda in ea filii, nemo fuit, quem ne nudus quidem filius in nuda provincia commoveret. atque etiam hoc me docent, ejuſmodi ſenatuſconſulto ſeſe feciſſe laudationem, ut omnes intelligere poſſent, non laudationem, ſed potius irriſionem eſſe illam, quae commonefaceret iſtius turpem, calamitoſamque praeturam. etenim ſcriptum eſſe ita, 'quod iſte virgis neminem caeci-'diſſet,' a quo cognoſcitis, nobiliſſimos homines, atque innocentiſſimos ſecuri eſſe percuſſos: 'quod vigilanter provin-'ciam adminiſtraſſet,' cujus omnes vigilias in ſtupris conſtat, adulteriiſque eſſe

consumptas. hoc autem scriptum etiam, quod proferre non auderet reus, accusator recitare non desineret, ‘quod prae-
‘dones procul ab insula Sicilia prohibu-
‘isset Verres:’ quos etiam intra Syracusanam insulam recepisset. quae postea-quam ex illis cognovi, discessi cum fratre è curia, ut, nobis absentibus, si quid vellent, decernerent. Decernunt sta- 65
tim: primum, ‘ut cum L. fratre hospi-
‘tium publice fieret,’ quod is eandem voluntatem erga Syracusanos suscepisset, quam ego semper habuissem. id non modo tum scripserunt, verum etiam in aere incisum nobis tradiderunt. valde hercle te Syracusani tui, quos crebro commemorare soles, diligunt: qui cum accusatore tuo satis justam causam conjungendae necessitudinis putant, quod te accusaturus sit, et quod ad inquirendum in te venerit. postea decernitur, ac non variae, sed prope conjunctis sententiis, ‘ut lau-
‘datio, quae C. Verri decreta esset, tol-
‘leretur.’ at vero cum jam non solum discessio facta esset, sed etiam perscriptum, atque in tabulas relatum. praetor 66
appellatur. at quis appellat! magistratus

aliquis? nemo. ſenator? ne id quidem. Syracuſanorum aliquis? minime. quis igitur praetorem appellat? qui quaeſtor iſtius fuerat, Caecilius. ô rem ridiculam! ô deſertum hominem! ô deſperatum, ac relictum a magiſtratu Siculo! ne ſenatusconſultum Siculi homines facere poſſent, ne ſuum jus ſuis moribus, ſuis legibus obtinere poſſent, non amicus iſtius, non hoſpes, non denique aliquis Siculus, ſed quaeſtor praetorem appellat. quis hoc vidit? aut quis audivit? praetor aequus et ſapiens, dimitti jubet ſenatum. concurrit ad me maxima multitudo. primum ſenatores clamare, eripi ſibi jus, eripi libertatem: populus ſenatum laudare, gratias agere: cives Romani a me nuſquam diſcedere. quo quidem die nihil aegrius factum eſt, multo labore meo, quam ut manus ab illo appellatore abſtinerentur. cum ad praetorem in jus adiſſemus, excogitat ſane diligenter, et caute, quid decernat. nam ante quam verbum facerem, de ſella ſurrexit, atque abiit. itaque tum de foro, cum jam adveſperaſceret, diſ-
66 ceſſimus. Poſtridie mane ab eo poſtulo, ut Syracuſanis liceret ſenatus-conſul-

tum, quod pridie feciſſent, mihi reddere. ille enim vero negat: et ait, indignum facinus eſſe, quod ego in ſenatu Graeco verba feciſſem: quod quidem apud Graecos Graece locutus eſſem, id ferri nullo modo poſſe. reſpondi homini, ut potui, ut volui, ut debui. tum multa, tum etiam hoc me memini dicere, facile eſſe perſpicuum, quantum inter hunc, et illum Numidicum, verum et germanum Metellum, intereſſet: illum noluiſſe ſua laudatione juvare L. Lucullum, ſororis virum, qui-cum optime conveniſſet: hunc homini alieniſſimo a civitatibus laudationes per vim, et metum comparare. quod ubi intellexi, multum apud illum recentes nuntios, multum tabulas non commendatitias, ſed tributarias valuiſſe: admonitu ipſorum Syracuſanorum impetum in eas tabulas facio, in quibus ſingula perſcripta erant. ecce autem nova turba, atque rixa. ne tamen iſtum omnino Syracuſis ſine amicis, ſine hoſpitibus, plane nudum eſſe, ac deſertum putetis: retinere coepit tabulas Theomnaſtus quidam, homo ridicule inſanus, quem Syracuſani Theoractum vocant: qui illic ejuſmo-

di est, ut eum pueri sectentur: ut omnes, cum loqui coeperit, irrideant. hujus tamen insania, quae ridicula est aliis, mihi tum molesta sane fuit. nam cum spumas ageret in ore, arderent oculi, voce maxima vim me sibi afferre clamaret: copulati in jus pervenimus. hic ego postulare coepi, ut mihi tabulas obsignare, ac deportare liceret. ille contrà. instare ego, omnium mihi tabularum, et literarum fieri potestatem oportere. contrà, ille furiosus urgere, nihil ad se nostras leges pertinere. praetor intelligens, negare sibi placere, quod senatus-consultum ratum esse non deberet, id me Romam deportare. quid multa? nisi vehementius homini minatus essem: nisi legum sanctionem, poenamque recitassem: tabularum mihi potestas facta non esset. ille autem insanus, qui pro isto contra me vehementissime declamasset, postquam non impetravit: credo, ut in gratiam mecum rediret, libellum mihi dat, in quo istius furta Syracusana perscripta erant: quae ego antea jam ab illis cognoram,
67 et acceperam. Laudent te sane jam Mamertini, qui ex tanta provincia soli

ſunt, qui te ſalvum velint: ita tamen laudent, ut Hejus, qui ejus princeps legationis eſt, adſit: ita laudent, ut ad ea, quae rogati erunt, mihi parati ſint reſpondere. ac ne ſubito a me opprimantur, haec ſum rogaturus: ‘ navem popu-
‘ lo Romano debeantne ?’ fatebuntur.
‘ praebuerintne praetore C. Verre?’ negabunt. ‘ aedificaverintne navem one-
‘ rariam maximam publice, quam Ver-
‘ ri dederunt ?’ negare non poterunt.
‘ frumentumne ab his ſumpſerit Verres,
‘ quod populo Romano mitteret, ſicuti
‘ ſuperiores?’ negabunt. ‘ quid militum,
‘ aut nautarum per triennium dederint?’ nullum datum dicent. fuiſſe Meſſanam omnium iſtius furtorum, ac praedarum receptricem, negare non poterunt. permulta multis navibus illinc exportata: hanc navem denique maximam a Mamertinis datam, onuſtam, cum iſto praetore profectam fatebuntur. quamobrem tibi habe ſane iſtam laudationem Mamertinam: Syracuſanam quidem civitatem, ut abs te affecta eſt, ita in te eſſe animatam videmus: apud quos etiam Verrea illa flagitioſa ſublata ſunt. etenim mini-

me conveniebat, ei deorum honores haberi, qui simulacra deorum sustuliſſet. etiam mehercule illud in Syracusanis merito reprehenderetur, si, cum diem festum ludorum de fastis suis sustuliſſent celeberrimum, et sanctiſſimum, quod eo ipso die Syracusae a Marcello captae esse dicuntur, iidem diem festum Verris nomine agerent; cum iste Syracusanis, quae ille calamitosus dies reliquerit, ademiſſet. at videte hominis impudentiam, atque arrogantiam, Judices, qui non solum Verrea haec turpia, ac ridicula ex Heraclii pecunia constituerit, verum etiam Marcellea tolli imperarit, ut ei sacra facerent quotannis, cujus opera omnium annorum sacra, deosque patrios amiſerant; ejus autem familiae dies festos tollerent, per quam caeteros quoque festos dies recuperarant.

FINIS VOL. V.